REPORT RESUMES

ED 003 873 48
BULGARIAN, BASIC COURSE, VOLUME 1.
BY- HODGE, CARLETON T. AND OTHERS
FOREIGN SERVICE INST., WASHINGTON, D.C.
REPORT NUMBER NDEA-VI-165-1 PUB DATE 61
EDRS PRICE MF-$0.72 HC-$19.80 495P.

DESCRIPTORS- *BULGARIAN, *LANGUAGE, *LANGUAGE INSTRUCTION, PATTERN DRILLS (LANGUAGE), LANGUAGE AIDS, *PHONOTAPE RECORDINGS, *BASIC VOCABULARY, TEXTBOOK PUBLICATIONS, DISTRICT OF COLUMBIA

A BASIC COURSE IN BULGARIAN HAS BEEN PREPARED IN TWO VOLUMES. THIS VOLUME, VOLUME 1, IS DIVIDED INTO THREE PARTS--BASIC SENTENCES, NOTES, AND DRILLS. AN ADDITIONAL PART INCLUDES READING PASSAGES. THE BASIC SENTENCES ARE NORMAL DIALOG MATERIAL, MEANT TO BE MEMORIZED. THE NOTES EXPLAIN THE GRAMMATICAL STRUCTURE OF THE LANGUAGE AND ARE DIVIDED INTO SEVERAL PHASES. ACCOMPANYING TAPES (WHICH ARE AVAILABLE) INCLUDE THE BASIC SENTENCES OF EACH UNIT AND NEARLY ALL THE DRILLS. STUDENTS ARE ADVISED TO LISTEN TO THE TAPES BEFORE LOOKING AT THE TEXT. (SEE ED 003 874 FOR VOLUME 2.) (JC)

BULGARIAN

BASIC COURSE
Units 1 - 15
VOLUME I

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION AND WELFARE
Office of Education
This document has been reproduced exactly as received from the person or organization originating it. Points of view or opinions stated do not necessarily represent official Office of Education position or policy.

This work was compiled and published with the support of the Office of Education, Department of Health, Education and Welfare, United States of America.

CARLETON T. HODGE and ASSOCIATES

FOREIGN SERVICE INSTITUTE

WASHINGTON, D.C.

1961

DEPARTMENT OF STATE

ED 003 873

PRECEDING PAGE BLANK- NOT FILMED

Preface

These volumes comprise an introduction to the Bulgarian language. No previous knowledge of Bulgarian or any other Slavic language is assumed.

The course as it now stands was prepared under an agreement with the Office of Education, Department of Health, Education and Welfare, under the National Defense Education Act. The original core, of which some sets of Basic Sentences and a few grammatical notes remain, was done by Carleton T. Hodge as a fellow of the American Council of Learned Societies. Further work was done as a regular part of the work of the Foreign Service Institute before the Institute entered into an agreement with the Office of Education.

The linguist in charge of the project has been Carleton T. Hodge, Head of the Department of Near East and African Languages, Foreign Service Institute. A number of Bulgarian speakers have been involved in its preparation over the years, though the present Bulgarian staff is responsible for its present form. Deep appreciation is expressed to all those engaged in the work for their assistance in the project.

D. Lee Hamilton

D. Lee Hamilton
Acting Dean
School of Languages
Foreign Service Institute

Foreword

Each unit of this course, aside from review units, is divided into three parts: Basic Sentences, Notes, Drills. Units 13 on have a fourth part, a reading passage. The Basic Sentences are normal dialogue material, meant to be memorized. The Notes explain the grammatical structure of the language and are divided roughly into three phases. The first phase (Units 1-5, 7-11) has a great deal of grammatical material per unit, in order to give the student a working knowledge of the most frequent patterns. The second phase (Units 13-17, 19-23) treats fewer grammatical features per unit. The third phase (Units 25-29) gives more overall treatments of selected features. The index to the grammatical notes gives ready reference to all features discussed.

Use of This Course

These units are designed for use with a native speaker of Bulgarian. The accompanying tapes include the Basic Sentences of each unit and nearly all drills. (Drills such as those with blanks to be filled and translation drills are omitted, as are all reviews.) These are meant to supplement classroom work, not substitute for it. Suggested procedure for study is:

1. The instructor reads the Bulgarian of the Basic Sentences item by item, repeating each for each member of the class. Each student repeats immediately after the instructor, imitating his or her pronunciation as exactly as possible. (This type of drill is basic and is to be done with the Grammatical Drills and Listening In sections also.) Wrong pronunciations on the part of the student, including wrong intonations, are corrected. This correction consists of repetition at normal speed of the item mispronounced, with the student repeating. If a linguist is present he may give a technical explanation, with the instructor again furnishing the model for the student to imitate.

2. The student goes over the same material by listening to the tape and repeating, doing this until he knows the dialogue by heart.

3. The instructor repeats each sentence for the student, again correcting

pronunciation. Repetition is continued until the students can say the sentences smoothly and naturally.

4. Variation drills are made with the Basic Sentences. These may be straight substitution drills, cue substitution drills, question and answer drills, etc.

In straight substitution drills the instructor makes the substitution and the student repeats the changed sentence.

Sentence:	/Vlaket spira vef Sofiya./
Instructor says: (and student repeats)	/Peter i žena mu spirat vef Sofiya./
	/Te spirat vef Sofiya./ etc.

In cue substitution drills the instructor says the sentence to be changed, then gives the item to be substituted. The student gives the altered sentence:

Instructor:	/Vlaket spira vef Sofiya./
	/Peter/
Student:	/Peter spira vef Sofiya./

Question and answer drills should include, where possible vocabulary-wise, a variety of types of answers:

Question:	/Spira li vlaket vef Sofiya?/
Short affirmative answer:	/Da./ or /Da, spira./
Short negative answer:	/Ne./ or /Ne, ne spira./
Long affirmative answer:	/Da, vlaket spira vef Sofiya./
Long negative answer:	/Ne, vlaket ne spira vef Sofiya./
Expanded affirmative answer:	/Da, vlaket spira vef Sofiya i vef Varna./
Expanded negative answer:	/Ne, vlaket ne spira vef Sofiya, no spira vef Varna./

5. Study of the Grammatical Notes. The Notes should be studied at home and discussed in class (with linguist) only when necessary.

6. Grammatical Drill. The grammatical drills, being nearly all 'sample'

drills (examples of the forms under consideration), are to be repeated after the instructor as in point 1 above. They should also be made the subject of variation drill (see point 4 above), aimed at thoroughly drilling the new vocabulary of the unit (or of the reading of the preceding unit) by using this vocabulary as substitutions. Other variation drill should be aimed at giving the students practice in repeating grammatical structures in which they happen to be weak, or with which they are having difficulty.

The students should listen to the tapes before looking at the text. This will lessen the tendency to read a word rather than imitate it by sound. It will also facilitate the reading of the cyrillic, as the student will be more familiar with the words he is to read. Occasional new words are introduced into the drills (including the Listening In). These are glossed in the text, but the student should listen to the tapes several times before looking at the text, identifying them by related known words or by context if possible.

7. Conversation. The Listening In should be drilled by repetition after the instructor and by tape drill until the students are able to act out the situations naturally. Free (or at least freer) conversation may then be held among the students, the instructor participating as advisable. These should go rapidly, with no one taking time to think of what to say next. A brief, ordinary sentence said naturally is far preferable to a painfully constructed one. The latter process is a waste of class time.

Reviews. The review units (6, 12, 18, 24, 30) are not meant to be as much comprehensive reviews as breaks in the routine. A thorough classroom and/or tape review may be made at the same time. Several of the reviews offer a quite different type of exercise than is found in the substantive units.

BULGARIAN

Table of Contents

Volume I

		Page
Unit 1	*Getting Around; Greetings and General Phrases*	2
Unit 2	*Meeting People*	30
Unit 3	*Seeing the Sights*	72
Unit 4	*What's your Trade?*	127
Unit 5	*Let's Talk About the Weather*	190
Unit 6	*Review*	227
Unit 7	*Getting a Room*	239
Unit 8	*By Car*	272
Unit 9	*Dinner*	305
Unit 10	*Shopping*	334
Unit 11	*Letter Writing*	357
Unit 12	*Review*	401
Unit 13	*Stepping Out*	407
Unit 14	*Discussing the Play*	437
Unit 15	*The Post Office*	460

For Vocabulary see Volume II, page 874

For Index to Grammatical Notes see Volume II, page 939

Basic Sentences

Handwritten Version	- Explanatory Spelling
Добрутро / Добро утро.	Dobrútro. / Dobro útro.
Добър ден.	Dőbər dén. / Dobə̀r dén.
Добър вечер.	Dőbəṛ véčer.
Господин.	Gospodín.
Госпожа	Gospožá.
Госпожица	Gospóžica.
Моля ви се.	Mólyə vi se.
Моля.	Mólyə.
Няма защо	Nyáma zaštó. / Néma zaštó.
Моля.	Mólyə.
Извинявам се	Izvinyávam se.
Извинете.	Izvinéte.
Благодаря.	Blagodaryə́. / Blagodarə́.
Мерси.	Mersí.
Да, господине.	Dá, gospodíne.
Не, госпожо.	Né, gospóžo.
как	kák
сте	ste
Как сте госпожице?	Kák ste gospóžice?
добре	dobré
съм	səm

Basic Sentences

Greetings and General Phrases Getting Around

Good morning.	Добрутро.
Good day.	Добър ден.
Good evening.	Добър вечер.
Mr.	Господин.
Mrs.	Госпожа.
Miss	Госпожица.
Please	Моля Ви се.
or,	Моля.
You're welcome. ('nothing to it').	Няма защо. / Нема
or,	
('Please') don't mention it.	Моля.
I'm sorry, *or* excuse me.	Извинявам се.
or,	Извинете.
(I) thank [you].	Благодаря.
or,	Мерси.
Yes, sir.	Да, господине.
No, ma'am.	Не, госпожо.
how?	как
you are	сте
How are you, Miss?	Как сте госпожице?
fine	добре
I am	съм

Добре съм, благодаря.	Dobré səm, blagodaryə́.
разбирате ли	razbírate li
английски	anglíyski
Разбирате ли английски?	Razbírate li anglíyski?
Да, разбирам.	Dá, razbíram.
Разбрахте ли?	Razbráhte li?
Моля?	Mólyə?
Не разбрах.	Nè razbráh.
какво	kakvó
казахте	kázahte
Какво казахте?	Kakvó kázahte?
бихте ли говорили	bíhte li govòrili
бавно	bávno
по-бавно	pó bávno
Бихте ли говорили по-бавно?	Bíhte li govòrili pó bávno?
има	íma
има ли	íma li
ресторант	restoránt
наблизо	nablízo
Има ли ресторант наблизо?	Íma li restoránt nablízo?
тук	túk
няма / нема	nyáma / néma
хотел	hotél
Не, тук няма добър хотел.	Né, túk nyáma dobə̀r hotél.
къде	kədé

I'm fine, thank you.	Добре съм, благодаря.
do you understand	разбирате ли
English	английски
Do you understand English?	Разбирате ли английски?
Yes, I understand.	Да, разбирам.
Did you understand?	Разбрахте ли?
Beg pardon?	Моля?
I didn't understand.	Не разбрах.
what?	какво?
you said	казахте
What did you say?	Какво казахте?
could you speak, would you speak	бихте ли говорили
slowly	бавно
more slowly	по-бавно
Could you speak more slowly?	Бихте ли говорили по-бавно?

Directions

there is	има
is there?	има ли?
restaurant	ресторант
nearby	наблизо
Is there a restaurant near [here]?	Има ли ресторант наблизо?
here	тук
there isn't	няма / нема
hotel	хотел
No, there isn't a good hotel here.	Не, тук няма добър хотел.
where?	къде?

гара	gára
е	e
Къде е гарата?	Kədé e gárata?
Ето я.	Éto ya.
там	tám
на дясно / на десно	nadyásno / nadésno
Там, на дясно.	Tám, nadyásno.
на ляво / на лево	nalyávo / nalévo
Хотелът е тук на ляво.	Hotélət e túk nalyávo.
Ето го.	Éto go.
това	tová
казва се	kázva se
по български / на -	po bə́lgarski / na bə́lgarski
Как се казва това	Kák se kázva tová po bə́lgarski?
на български?	/ na bə́lgarski?
искате	ískate
Какво искате?	Kakvó ískate?
аз	ás / áz
гладен	gláden
гладна	gládna
Аз съм гладен	Ás səm gláden.
Аз съм гладна.	Ás səm gládna.

railroad station	гара
is	е
Where is the railroad station?	Къде е гарата?
Here it (f.) is!	Ето я!
there	там
on the right	надясно / надесно
There on the right.	Там надясно.
on the left	наляво / налево
The hotel is here on the left.	Хотелът е тук наляво.
There it (m. or n.) is!	Ето го!

Asking for Things

this	това
is said or called	казва се
in Bulgarian	по български
How is this said in Bulgarian?	Как се казва това по български?
or,	
What is this called in Bulgarian?	
you want	искате
What do you want?	Какво искате?
I	аз
hungry (masculine)	гладен
hungry (feminine)	гладна
I'm hungry. (m.)	Аз съм гладен.
I'm hungry. (f.)	Аз съм гладна.

обичам	obíčam
хляб / хлеб	hlyáp / hlép
вода	vodá
месо	mesó
картофи	kartófi
мляко / млеко	mlyáko / mléko
бира	bíra
вино	víno / vinó
кафе	kafé
Обичам кафе	Obíčam kafé.
да пиете	da píete
нещо	néšto
Искате ли да пиете нещо?	Ískate li da píete néšto?
имат	ímat
Какво имат?	Kakvó ímat?
чаша	čáša
Чаша вода, моля.	Čáša vodá mòlyə.
колко	• kólko
струва	strúva
Колко струва?	Kólko strúva?
всичко	fsíčko
Колко е всичко?	Kólko i fsíčko?
Сто лева.	Stò lévə.

I like	обичам
bread	хляб / хлеб
water	вода
meat	месо
potatoes	картофи
milk	мляко / млеко
beer	бира
wine	вино
coffee	кафе
I like coffee.	Обичам кафе.
that you drink	да пиете
something	нещо
Do you want something to drink?	Искате ли да пиете нещо?
they have	имат
What do they have?	Какво имат?
drinking glass	чаша
A glass of water, please.	Чаша вода моля!

Price

how much?	колко?
it costs	струва
How much does it all come to?	Колко струва?
all	всичко
What does it all come to?	Колко е всичко?
A hundred leva.	Сто лева.

часа	časé
Колко е часа?	Kôlko i časê?
два	dvá
Два часа.	Dvá časé.
и	i
десет	déset
Два и десет.	Dvá i déset.
две	dvé
са	sə
четири	čétiri
Две и две са четири.	Dvê i dvé sə čétiri.
без	bes / bez
Два без десет.	Dvá bez déset.
в колко часа	fkólko časê / vəf kólko časê
започва	zapóčva
киното	kínoto
В колко часа започва киното?	Fkôlko časé zapôčva kínoto?
кога	kogá
заминава	zaminâva
този	tôzi
влак	vlák
Кога заминава този влак?	Kogá zaminâva tôzi vlák?
влакът	vlákət
седем	sédem / sédəm

Time

o'clock	часа
What time is it? ('How much is it o'clock?')	Колко е часа?
two (masculine)	два
Two o'clock.	Два часа.
and	и
ten	десет
Two ten or ten minutes after two.	Два и десет.
two (fem. and neuter)	две
they are	са
four	четири
Two and two are four.	Две и две са четири.
without	без
It's ten of two. ('ten without two')	Два без десет.
at what time?	в колко часа?
begins	започва
the movie	киното
(At) what time does the movie begin?	В колко часа започва киното?
when?	кога?
leaves	заминава
this	този
train	влак
When does this train leave?	Кога заминава този влак?
the train	влакът
seven	седем

пет	pét
Влакът заминава в седем и пет.	Vlə̀kət zamináva fsèdem i pét.
Едно	Ednó
Две	Dvé
Три	Trí
Четири	Čétiri
Пет	Pét
Шест	Šést / šés
Седем	Sédem / sédəm
Осем	Ósem / ósəm
Девет	Dévet
Десет	Déset

five	пет
The train leaves at five past seven.	Влакът заминава в седем и пет.

Numbers

One	Едно
Two	Две
Three	Три
Four	Четири
Five	Пет
Six	Шест
Seven	Седем
Eight	Осем
Nine	Девет
Ten	Десет

Notes

Note 1.1 - Introduction

Bulgarian is the official language of Bulgaria, which has around 8,000,000 inhabitants. There are also Bulgarian speakers in the neighboring countries - Rumania, Turkey, Greece, and Yugoslavia. Bulgarian belongs to the Slavic branch of the Indo-European family of languages. The main languages of this branch, aside from Bulgarian, are Czech, Macedonian, Polish, Russian, Serbo-Croation, Slovenian, Slovak and Ukrainian. The one closest to Bulgarian is Macedonian, the official language of Yugoslav Macedonia.

There are two main dialects of Bulgarian, East Bulgarian and West Bulgarian. Since East Bulgarian has been adopted as the standard literary language, it is the one used here. The main difference is the use of /ya/ in East Bulgarian in some cases where West Bulgarian has /e/. For example: East B. /mlyáko/, West B. /mléko/ (or /mlekó/) 'milk'. Where there are two forms, such as these, the /e/ form may be given after a slant line in the build-up. Both are good Bulgarian. There are also some vocabulary differences between the two dialects (that is, words completely different, such as faucet and spigot in English).

Occasionally you will find words in the English enclosed in brackets [ ] or parentheses ( ). Words in brackets are not in the Bulgarian if it is literally translated but must be supplied in the English to give you a correct equivalent. Words in parentheses on the English side correspond to something in the Bulgarian but are omitted in the normal English equivalent of the sentence. Both brackets and parentheses are used sparingly as you usually get a literal translation in the 'build-up' and then what you would say in a similar situation in English is given as the equivalent of the sentence itself.

Note 1.2 - Hints on Pronunciation

Note 1.2.1

Bulgarian, like every other language, has its own system of sounds. Some of these approximate English sounds; some do not. In learning Bulgarian you are learning a new set of speech habits. It is important not to carry over English speech habits. Treat every Bulgarian sound as a strange one, which fits into a strange pattern. If you, in speaking Bulgarian, do not sound strange to yourself, you will certainly sound strange to Bulgarian listeners.

As noted above, Bulgarian speakers do not form a unity any more than English speakers do. There are local varieties all over Bulgaria. There is a standard language taught in the schools. This is, of course, standardized as to spelling, choice of words and use of words. However, there is considerable variety in pronunciation and of course not all the prescriptions of the standard language are followed. What you are learning here is not a school variety of the standard language but a normal spoken variety. You are learning to speak like an educated Bulgarian, not like a book. There is no one correct way of speaking Bulgarian, but you must speak like some type of Bulgarian speaker. If you are working with a native speaker, imitate his or her pronunciation. Otherwise, follow the records. Do not be disturbed by differences between a speaker and the book and records (tapes). Differences are to be expected.

Note 1.2.2 - Check List of Symbols

Bulgarian is written in the Cyrillic alphabet, which you will learn in the next few lessons. The first few units are provided with a transcription (explanatory spelling) to assist in mastering the sounds. This transcription must be used even by the student who knows cyrillic from the study of another Slavic language, as it represents the sounds more accurately than the normal spelling and is used in the grammatical notes.

Following is a check list of the alphabetic symbols used in the transcription, listed alphabetically, with rough hints on pronunciation:

Transcription	Hints on pronunciation	Usual Cyrillic equivalent
a	accented /a/ as in father; unaccented /a/ like the a of sofa.	а
ə	unaccented /ə/ is like the a of sofa. Accented /ə́/ is higher and more tense.	ъ, а
b	like b of bar but fully voiced	б
c	like ts of cats	ц
č	like ch of church but somewhat farther back	ч
d	like d of done but fully voiced and made with the tip of the tongue against the upper teeth	д
e	accented /e/ much as in bet; unaccented /e/ usually like i of bit, sometimes closer to e of bet.	е
f	like f of fat	ф, в
g	like g of go	г
h	represents a sound not found in English. It is made by putting the tongue in position to say k and letting the air slide through.	х
i	accented /i/ is a high i sound something like ee of beet but without the y glide of the latter. Compare Bulgarian /iy/ which has the glide. Unaccented /i/ is usually like the i of bit, sometimes closer to accented /í/.	и
k	like c of cat	к, г
l	represents two sounds: 1) a deep l as in bell 2) before /y/ and front vowels as /i/ and /e/ a more front variety of l, with the body of the tongue raised closer to the roof of the mouth.	л
m	like m of more	м

n	like n of now but made with the tip of the tongue against the upper teeth	н
o	accented /o/ something like ough of ought. Unaccented /o/ is usually like u of put, sometimes like /u/, and sometimes more like accented /o/.	о
p	like p of pat but without the strong puff of breath following	п, б
r	represents a sound not in English. Made with several taps of the tip of the tongue against the ridge back of the upper teeth. Before pause it is usually voiceless.	р
s	like s of sing	с
t	like t of top but made with the tip of the tongue against the upper teeth and without the strong puff of breath found in English.	т, д
u	accented /u/ is a high u something like oo of boot but without the w glide found in English. Unaccented /u/ may be like u of put or like accented /u/.	у
v	like v of veal but fully voiced	в
y	like y of yes	я, ю, й
z	like s of seal but fully voiced	з

Two other symbols are occasionally used for phonetic purposes:

ı	represents the i of bit, which may replace /i/ or /e/ in unaccented position. (It is phonemically /i/.)	и, е
ŭ	represents the u of put which may replace /u/ or /o/ in unaccented position. (It is phonemically /u/.)	у, о

In addition two stress marks are used.

		Over Cyrillic
ʹ	primary stress, indicating the major emphasis	ʹ or: . only (in later units)
.	secondary stress, indicating stress on other words in the same phrase.	.

Note 1.3 - Vowels

Vowel quality is one of the features on which the local varieties of Bulgarian differ. This is particularly true of unaccented vowels (vowels with weak stress). The following description represents normal standard speech.

Bulgarian has six stressed (accented) vowels:

/i/	í	and	/ə/	pə́t	road	/u/	túk	here
/e/	dén	day	/a/	dá	yes	/o/	mólyə	please

The /e/ of /dén/ and the /a/ of /dá/ are quite like the e of bet and a of father. The other vowels are different enough from English to be troublesome.

Stressed /í/ is a high front vowel, made with the tongue forward and close to the roof of the mouth. It is tenser than the ee of beet and does not have the y glide of the English sound.

Stressed /ú/ is a high back rounded vowel. The differences between Bulgarian /ú/ and English oo of boot are similar to the differences between /í/ and ee. Bulgarian /ú/ is tense and does not have the w glide of the English sound. As a general rule one may round the lips as the preceding consonant is being said. Compare:

$\overbrace{\text{tú}}^{\text{rounding}}\text{k}$ $\qquad$ $\text{bo}\overset{\overset{\text{rounding}}{\wedge}}{\text{o}}\text{t}$

Stressed /ó/ is something like the o of horse. Again the lips are rounded from the beginning and there is no w glide.

Stressed /ə́/ is not found in English. The closest sound is that of u in but. The Bulgarian /ə́/ is higher, tenser and farther back (towards /u/ but with no lip rounding).

The quality of the unstressed vowels varies according to the style of speech used. In more careful, formal, style there are usually five vowels:

i u (rarely i ə u
e ə o e a o).

All of these are lax, as opposed to the tense stressed vowels. /ə/ has the sound of a in sofa. The others have approximately the same quality as they do in stressed position. In some instances a speaker may also use an unaccented /a/.

In ordinary spoken informal, style there are only three unstressed vowels:

ı ʊ
ə

(Technically the /ı/ and /ʊ/ are identified with /i/ and /u/.) The /ı/ sound is something like the i of bit, the /ʊ/ like the u of put. /ə/ is like the a of sofa. So--

More careful speech i e are usually ı
More careful speech u o are usually ʊ
Accented ə́ á correspond to ə

Note: The spelling, with some unrelated inconsistencies, uses the vowel symbols for the more careful speech sounds and even uses a in unstressed positions. The transcription generally follows the spelling in this regard to make the transition to the normal orthography easier. The student must carefully imitate unstressed vowel quality. While the student must learn to read Bulgarian in cyrillic as soon as possible, he must recognize the fact that language is speech and that the spelling has no function except to recall that speech. It must not determine pronunciation.

It should also be noted that final vowels, or even the entire latter part of a word, may be voiceless ('whispered').

Note 1.4 - Pitch and Stress.

Bulgarian pitch patterns are often different from those of English, though they use approximately the same levels. Careful attention is needed to imitate correctly. Two general hints may be useful.

1. Bulgarian often has high pitch at the beginning of a sentence, with lower pitch toward the end	Hotélət e tùk nalyávo.
2. Questions have high pitch initially and a lilt at the end. The final word sounds louder but may not be stressed.	Kák se kə̀zva tovà po bə̀lgarski?

There are three degrees of stress, primary /´/, secondary /`/ and weak (unmarked). The primary stress /´/ does not coincide with a high pitch as frequently as in English. It should be noted that the position of the primary stress varies considerably. The way a given sentence is marked here is only one of several possible ways that particular sentence might be stressed.

Note 1.5 - Styles of speech

The same speaker uses different styles on different occasions. For practical purposes we may distinguish two levels of normal Bulgarian speech: 1) the slightly formal form of address to, say, strangers; a tendency to literary speech in the preservation of certain consonant clusters but with colloquial vowel pattern 2) rapid colloquial speech with the reduction of many consonant clusters and of course the normal vowel pattern. The literary level is characterized by the use of a full or nearly full set of unstressed vowels, a larger number and broader distribution of consonant clusters, and the replacement of some phonemes by others in certain morphemes.

The fuller vowel pattern of literary Bulgarian is also reflected in the slow or emphatic speech of literate speakers. This makes it hard to draw a sharp line, and we must simply say that a literate speaker may pass rapidly from one level to another in some situations.

Note 1.6 - Negative of the Verb

Razbráhte li?	Did you understand?
Ne razbráh	I didn't understand
Íma li restoránt nablízo?	Is there a restaurant nearby?
Né, tùk nyáma dobèr hotél?	No, there isn't a good hotel here.

One verb in Bulgarian has a special negative form. This is the verb 'have', which is used in the third person for 'there is': /íma/, negative /nyáma/. Other verbs have /ne/ before the verb in the negative. For examples of negatives with verbs which have occurred, see Grammatical Drill 1.6.

Note 1.7 - The Alphabet

See next page

Grammatical Drill

Variation Drill. The Basic Sentences are extensive enough for considerable variation drill. This should consist of simple substitution (Is there a restaurant nearby? Is there a good restaurant nearby? Is there a hotel nearby? Is there a good hotel nearby?, etc.). These sentences should be made up in Bulgarian by the tutor and repeated by the student. Variation involving grammatical changes should not be done until the grammatical forms have been explained in the units.

Note 1.7 - The Alphabet.

The Bulgarian alphabet is given here so that those with a previous knowledge of cyrillic may become acquainted with it from the beginning.

Cyrillic Upper case	 Lower case	Transcription (Variants in parentheses)	
А	а	a	(ə)
Б	б	b	(p)
В	в	v	(f)
Г	г	g	(k)
Д	д	d	(t)
Е	е	e	[ı]
Ж	ж	ž	(š)
З	з	z	(s)
И	и	i	[ı]
Й	й	y	
К	к	k	(g)
Л	л	l	
М	м	m	
Н	н	n	
О	о	o	[ů]
П	п	p	(b)
Р	р	r	
С	с	s	(z)
Т	т	t	(d)
У	у	u	[ů]
Ф	ф	f	(v)
Х	х	h	
Ц	ц	c	
Ч	ч	č	
Ш	ш	š	
Щ	щ	št	
Ъ	ъ	ə	
	ь	y	
Ю	ю	yu	[yů]
Я	я	ya	(yə)

Grammatical Drill 1.3 Vowels

These words are for pronunciation practice only. The meanings and ordinary spelling are included for convenience.

Stressed /i/

ískam	искам	I want	gradína	градина	garden
ímam	имам	I have	dobítək	добитък	cattle
ídvam	идвам	I'm coming	zíma	зима	winter
ístina	истина	truth	razbíram	разбирам	I understand
íme	име	name	otíde	отида	I go
apetít	апетит	appetite	bolí	боли	it hurts
artíst	артист	artist	valí	вали	it's raining
edín	един	one	nalí	нали	(question particle)
ezík	език	language	počtí	почти	nearly
típ	тип	type	trí	три	three
vínagi	винаги	always			

Unstressed /i/

izlízam	излизам	I'm going out	institút	институт	institute
igrá	игра	game	bólnica	болница	hospital
izyám	изям	I eat up	vliyánie	влияние	influence
ideál	идеал	ideal	pismó	писмо	letter
intríga	интрига	intrigue	rázlika	разлика	difference

Unstressed /e/

ergén	ерген	bachelor	etáž	етаж	floor
edín	един	one	ezík	език	language
elá	ела!	come!			

naróden	народен	national	mésec	месец	month
novobránec	новобранец	recruit	rodítel	родител	parent
kə́sen	късен	late	bə́brek	бъбрек	kidney
veselbá	веселба	gaiety	və́tre	вътре	inside
vednáš	веднаж	once	zdráve	здраве	health
désen	десен	right	zdánie	здание	building
nedélya	неделя	Sunday	pléme	племе	tribe
náem	наем	rent	potóče	поточе	small stream
Stressed /é/					
éto	ето	behold!	vlézə	влеза	I enter
ézero	езеро	lake	véčer	вечер	evening
ésen	есен	Fall	kolét	колет	parcel
éftin	евтин	cheap	téma	тема	theme
édər	едър	large	scéna	сцена	stage
bilét	билет	ticket	deté	дете	child
izmorén	изморен	tired	gišé	гише	ticket window
ergén	ерген	bachelor	gərné	гърне	pot
momént	момент	moment	defilé	дефиле	defile
studén	студен	cold	moré	море	sea
Stressed /ə́/					
ə́gəl	ъгъл	corner	kə́šta	къща	house
			pə́t	път	road
sə́	са	they are	də́št	дъжд	rain
fsnegé	в снега	in the snow	və́zduh	въздух	air
ćasé	часа	o'clock	kə́sno	късно	late

zarantə́	заранта	the morning	v gradə́	в града	in the city
zavedə́	заведа	I take	orə́	ора	I plow

Unstressed /ə/ and /a/

amerikánski	американски	American	ə́dər	едър	large
advokát	адвокат	lawyer	dəšteryá	дъщеря	daughter
asansyór	асансьор	elevator	pətúvam	пътувам	I travel
artíst	артист	player	rəká	ръка	hand
amí	ами	but	məžə́t	мъжът	the husband
razbíram	разбирам	I understand	kúpyə	купя	I buy
gradə́t	градът	the city	mólyə	моля	please
togáva	тогава	then	míslyə	мисля	I think
godína	година	year	píšə	пиша	I write
			pə́lnyə	пълня	I fill

Stressed /ú/

útro	утро	morning	yúli	юли	July
útre	утре	(tomorrow)	tyutyún	тютюн	tobacco
účə	уча	I learn	lyút	лют	mad, pungent
úvot	увод	introduction	búlka	булка	wife
údar	удар	stroke	bútam	бутам	I push
drúk	друг	other	gúbyə	губя	I lose
pročút	прочут	famous	púsnə	пусна	I let go
túk	тук	here	iskústvo	изкуство	art
fkús	вкус	taste			
sapún	сапун	soap	komú	кому	to whom
yúžen	южен	southern			

Unstressed /u/

urók	урок	lesson	studén	студен	cold
učílište	училище	school	kultúra	култура	culture
uslúga	услуга	service	čuždenéc	чужденец	stranger
upravlénie	управление	administration	čudésen	чудесен	marvellous
dogováryam	договарям	stipulate	muzéy	музей	museum
grádus	градус	degree	yunák	юнак	hero
glóbus	глобус	globe	yuridíčeski	юридически	judicial
vézduh	въздух	air	yumrúk	юмрук	fist
			zaklyučávam	заключавам	I conclude

Unstressed /o/

obúfka	обувка	shoe	vodá	вода	water
zgráda	сграда	building	voyská	войска	army
okóliya	околия	district	kúpol	купол	cupola
okó	око	eye	progrés	прогрес	progress
orédie	оръдие	armament (gun)	ístok	изток	east
víno	вино	wine			
bérzo	бързо	quickly			
ézero	езеро	lake			
nóvo	ново	new			
načálo	начало	beginning			

Stressed /ó/

óbet	обед	noon	ópit	опит	attempt
ókolo	около	about	órda	орда	horde
ópera	опера	opera	ópš[t]	общ	common

plót	плод	fruit	spómen	спомен	remembrance
balkón	балкон	balcony	stóka	стока	merchandise
dróp	дроб	lung			
dəlbók	дълбок	deep	paltó	палто	overcoat
otvóren	отворен	open	danó	дано	would that
potóče	поточе	steam	dərvó	дърво	wood
rólya	роля	role	mesó	месо	meat

Note variations of pronunciation in the unstressed vowels. No separate drill is given for stressed /a/.

G D 1.6 Verb: Negative

Dobré səm.	Добре съм.
Ne sém dobrê.	Не съм добре.
Razbírate li anglîyski?	Разбирате ли английски?
Ne razbírate li anglîyski?	Не разбирате ли английски?
Dá, razbíram.	Да, разбирам.
Né, ne razbíram.	Не, не разбирам.
Razbráhte li?	Разбрахте ли?
Ne razbráhte li?	Не разбрахте ли?
Razbráh.	Разбрах.
Ne razbráh.	Не разбрах.
Íma li hotêl nablîzo?	Има ли хотел наблизо?
Nablîzo nyáma hotêl.	Наблизо няма хотел.
Nablîzo íma restorânt.	Наблизо има ресторант.
Nablîzo nyáma restorânt.	Наблизо няма ресторант.
Hotêlət e tám.	Хотелът е там.

Hotêlət né e tåm.	Хотелът не е там.
Tovå se kåzva víno.	Това се казва вино.
Tovå ne sé kåzva vîno.	Това не се казва вино.
Åz səm gláden.	Аз съм гладен.
Àz ne sém glåden.	Аз не съм гладен.
Ískate li da pîete nêšto?	Искате ли да пиете нещо?
Ne îskate li da pîete nêšto?	Не искате ли да пиете нещо?
Às obíčam kafê.	Аз обичам кафе.
Às ne obíčam kafê.	Аз не обичам кафе.

Listening In

1. Asking for information. John (J) and a lady (G).

J	Izvinéte gospôžice, kólko e časå?	Извинете госпожице, колко е часа?
G	Sêdem i pét gospodîne.	Седем и пет, господине.
J	Kogá zapôčva kînoto môlyə?	Кога започва киното, моля?
G	V dévet bez déset.	В девет без десет.
J	Éto restoránt. Íma li kafê tåm?	Ето ресторант. Има ли кафе там?
G	Dá, tåm íma kafé. Tåm îma fsíčko!	Да, там има кафе. Там има всичко.

2. Finding a restaurant. Peter (P) and a gentleman (G).

P	Izvinéte môlya, kədé îma restorånt nablîzu?	Извинете моля! Къде има ресторант наблизо?
G	Àz ne razbráh kakvô kåzahte! Bíhte li govôrili pó båvno?	Аз не разбрах какво казахте. Бихте ли говорили по-бавно?
P	Ás səm gláden. Íma li restorånt nablîzu?	Аз съм гладен. Има ли ресторант наблизо?
G	Dá gospodîne. Èto tûk nadyásno e restorånt 'Imperiyål'	Да, господине. Ето тук надясно е ресторант "Империал".

3. Peter (P) is learning Bulgarian. He meets his friend Boris.

P	Dobrò útro.	Добро утро!
B	Dobrò útro, kák ste?	Добро утро, как сте?
P	Dobré, blagodaryә́.	Добре, благодаря.
B	Ískate li da píete něšto?	Искате ли да пиете нещо?
P	Dá, mlyáko.	Да, мляко.
B	Kakvò kázahte?	Какво казахте?
P	Mlyáko.	Мляко.
B	Dá, dá, razbráh. Tòzi restorânt nalyâvo e dobә́r. Îma fsíčko.	Да, да, разбрах. Този ресторант наляво е добър. Има всичко.
P	Kák se kâzva 'méat' na bә́lgarski?	Как се казва meat на български?
B	Mesó. Ískate li mesò?	Месо. Искате ли месо?
P	Né, blagodaryә́.	Не, благодаря.

(They go in and order)

B	Ískate li čâša vodâ?	Искате ли чаша вода?
P	Dá, mólya vi se.	Да, моля Ви се.

(As they leave Boris pays the bill)

P	Blagodaryә́.	Благодаря.
B	Nyáma zaštò.	Няма защо.

4. Boris and Peter are on the way to the station and are going to Sliven.

P	Kәdé e gârata?	Къде е гарата.
B	Éto ya. Kogá zaminâva vlâkәt?	Ето я! Кога заминава влакът?
P	F šés časé. Íma li dobә̂r hotә̂l f Slíven?	В шест часа. Има ли добър хотел в Сливен.
B	Dá.	Да.
P	Kólko strûva?	Колко струва?
B	Stò léva.	Сто лева.

Basic Sentences

Handwritten Version.

Петър	**Pétər**
жена му	**žená mu**
пътуват	**pətúvat**
из България	**iz Bəlgáriya**
Петър и жена му пътуват из България.	**Pêtər i žená mu, pətúvat iz Bəlgáriya.**
спира	**spíra**
в София	**f Sófiya / vəf Sófiya**
Влакът спира в София.	**Vlákət spíra vəf Sófiya.**
те	**té**
отиват	**otívat**
да видят	**da vídyət**
стария приятел	**stáriyə priyátel**
на Петър	**na Pêtər**
господин Борис Попов	**gospodín Borís Popóf**
Те отиват да видят стария приятел на Петър, господин Борис Попов.	**Tê otívat da vídyət, stâriyə priyâtel na Pétər, gospodín Borís Popóf.**

Boris

дошел	**došél / došél**
дошла	**došlá**
Добре дошел, Петре. Добре дошла, госпожо.	**Dobrê došél, Pétre. Dobrê došlá, gospóžo.**

Peter

заварил	**zaváril**

Meeting People

Basic Sentences

Peter	Петър
his wife ('wife to him')	жена му
they are travelling	пътуват
through Bulgaria	из България
Peter and his wife are travelling through Bulgaria.	Петър и жена му пътуват из България.
stops, is stopping	спира
in Sofia	в София
The train stops in Sofia.	Влакът спира в софия.
they	те
they go, they're going	отиват
that they see	да видят
the old friend	стария приятел
of Peter, Peter's, to Peter	на Петър
Mr. Boris Popov	господин Борис Попов
They go to see an old friend of Peter's, Mr. Boris Popov.	Те отиват да видят стария приятел на Петър, господин Борис Попов.

Boris

having come (of a man)	дошел
having come (of a woman)	дошла
Welcome, Peter! Welcome, Madam!	Добре дошел, Петре! Добре дошла, госпожо!

Peter

met	заварил

Добре заварил.	Dobrê zavárilǃ
жена ми	žená mi
Господин Попов, жена ми.	Gospodín Popóf, žená mi.

Boris

приятно	priyátno
ми	mi
Приятно ми е.	Priyátno mi e.
от кога	ot kogá
в България	vəv Bəlgáriya / v Bəlgáriya
От кога сте в България?	Ot kogá ste v Bəlgáriya?

Peter

пристигнахме	pristígnahme
вчера	fčéra
след обед	slet óbet, sledóbet
с влака	səs vlákə, z vlákə
Пристигнахме вчера след обед, с влака.	Pristígnahme fčêra slet óbet, səs vlákə.

Boris

отседнали сте	otsédnali ste
Къде сте отседнали?	Kədé ste otsêdnali?

Peter

В хотел България.	F hotêl Bəlgáriya. / Vəf...

Boris

от къде	ot kədé
научили сте	naúčili ste

Glad to see you! ('Well met')	Добре заварил!
my wife ('wife to me')	жена ми
Mr. Popov, my wife.	Господин Попов, жена ми.

Boris

pleasant	приятно
to me	ми
I'm pleased [to meet you].	Приятно ми е.
from when	от кога
in Bulgaria	в България
How long have you been ('are you') in Bulgaria?	От кога сте в България?

Peter

we arrived	пристигнахме
yesterday	вчера
afternoon	след обед
by (the) train ('with the train')	с влака
We arrived yesterday afternoon by train.	Пристигнахме вчера след обед с влака.

Boris

you have put up	отседнали сте
Where are you staying?	Къде сте отседнали?

Peter

In the Hotel 'Bulgaria'.	В хотел "България".

Boris

from where	от къде
you have learned	научили сте

да говорите	da govórite
От къде сте научили да говорите български?	Ot kedé ste naùčili da govòrite bélgarski?

Peter

ние	níe
взимахме	vzímahme
уроци	uróci
в Ню-Йорк	f Nyù Yórk / vèf Nyù Yórk
Ние взимахме уроци в Ню-Йорк.	Níe vzímahme uróci vèf Nyù Yórk.
разбираме	razbírame
но	nó
още	óšte
можем	móžem
да говорим	da govórim
Разбираме всичко, но още не можем да говорим добре.	Razbírame fsíčko, nò òšte ne mòžem da govòrim dobré.

Boris

до	do
ще останете	šte ostánete
До кога ще останете тук?	Do kogá šte ostànete tùk?

Peter

смятаме	smyátame
да останем	da ostánem
няколко дена	nyàkolko déne / nyàkolko dní
след това	slèt tová / slet tová
ще потеглим	šte potéglim

that you speak	да говорите
Where did you learn to speak Bulgarian?	От къде сте научили да говорите български?

Peter

we	ние
we were taking	взимахме
lessons	уроци
in New York	в Ню-Йорк
We took lessons in New York.	Ние взимахме уроци в Ню-Йорк.
we understand	разбираме
but	но
yet	още
we can	можем
that we speak	да говорим
We understand everything, but we cannot speak well yet.	Разбираме всичко, но още не можем да говорим добре.

Boris

to, up to, until, next to	до
you will stay	ще останете
How long will you be here?	До кога ще останете тук?

Peter

we consider, plan, think	смятаме
that we stay	да останем
a few days	няколко дена / няколко дни
after that	след това
we'll travel on	ще потеглим

за Варна	za Várna
Смятаме да останем няколко дена и след това ще потеглим за Варна.	Smyátame da ostânem nyâkolko dénə, i slet tová, šte potêglim za Várna.
	Boris
ако	áko, akó
вие	víe
много	mnógo
изморени	izmoréni
ще ви разведа	šte vi razvedé
из града	iz gradé
Ако вие не сте много изморени, ще ви разведа из града.	Àko vîe ne sté mnògo izmoréni, šte vi razvedé iz gradé.
	Peter
Може ли да отидем по-късно?	Móže li da otídem pó kâsno?
	Boris
Утре тогава.	Útre togâva.
	Peter
Разбира се, с удоволствие.	Razbíra se, səs udovólstvie.

- - - - - - - - - - - - -

Notes

Note 2.1 Pronunciation of Consonants

Only a few consonants give real trouble to the English speaker. Many, however, are enough different to give the English learner a bad accent if he uses English sounds for them. Hints on problem consonants are:

Note 2.1.1 Bulgarian /t d n/

Bulgarian /t/ and /d/ are made with the tip of the tongue touching the back of the upper teeth. The top of the tip of the tongue touches the gum

to Varna	за Варна
We think we'll stay a few days and then go on to Varna.	Смятаме да останем няколко дена и след това ще потеглим за Варна.
Boris	
if	ако
you	Вие
very, too, a lot, much	много
tired	изморени
I'll take you around	ще Ви разведа
through the city	из града
If you are not too tired, I'll take you around the town.	Ако Вие не сте много изморени. ще Ви разведа из града.
Peter	
Can we go later?	Може ли да отидем по-късно?
Boris	
Tomorrow then.	Утре тогава.
Peter	
Of course, with pleasure.	Разбира се, с удоволствие.

- - - - - - - - - - - - - - -

back of the teeth, but the pressure exerted in producing /t/ or /d/ is against the teeth, not against the gum. In English the t in top and the d in dot are made with the tip of the tongue--or more exactly the top of the tongue at the tip--which presses against the ridge of the gum back of the upper teeth. The tongue does not ordinarily touch the teeth, or if it does, there is no pressure there. This slight difference in the position of the tongue and the direction of the pressure makes a distinct difference in the sound of Bulgarian /t/ as compared with English t.

Actually there are many different pronunciations of English t. There is the t in top, which has a strong puff of breath after it. There is the t in stop, which does not have this puff of breath. This is the t most like Bulgarian /t/. Bulgarian does not have the puff of breath either, so the t in stop differs only in the tongue position and pressure mentioned above. There is also the t in butter, where the tongue makes a little flap against the gum ridge. There are different t's in putting, pot, button, etc. The important thing to remember is that Bulgarian /t/ does not have the great number of variations which English t does. For Bulgarian /t/ put your tongue against the teeth in all cases.

There are fewer variants of English d, which never has a puff of breath after it, for example. But it too is made against the gum ridge, and Bulgarian /d/ against the teeth.

Bulgarian /n/, like /t/ and /d/, is made against the teeth, not the gum ridge. This is often true even before /k/ or /g/, where English has the ng of sing, never the n of now.

Some examples which have occurred are:

/t/			Contrast the English words
tózi	този	this	toe
stó	сто	hundred	stow
Péter	Петър	Peter	Peter
izvinéte	извинете	excuse me!	netting
hotél	хотел	hotel	hotel
útre	утре	tomorrow	Utrecht
/d/			
dén	ден	day	den
gláden	гладен	hungry	gladden
sédem	седем	seven	said 'em

/n/

né	не	no	no
kíno	кино	movie	keener
níe	ние	we	knee

Note 2.1.2 Bulgarian /h/

Bulgarian /h/ is not the same sound as the English h. It is made in the same place that you make k. Instead of stopping the flow of air for a bit and then letting it go, as you do for k, you keep your tongue in place for k but let the air slide through. It will have a light friction sound somewhat as though you're clearing your throat.

Some examples from the Basic Sentences are:

kázahte	казахте	you said
pristígnahme	пристигнахме	we arrived
hotél	хотел	hotel
hlyáp	хляб	bread

Notice that Bulgarian /h/ is found before consonants, as in /kázahte/. English h is never found in such a position (the h in such words as oh does not represent anything in speech). In Bulgarian it may also come at the end of a word: /kázah/ 'I said'. Be sure not to pronounce words like /hotél/ with English h, t or o. They are all different in Bulgarian.

Note 2.1.3 Bulgarian /r/

Bulgarian /r/ is made with the tip of the tongue against the ridge back of the upper teeth. The tip is burred against the ridge. Acoustically /r/ sometimes sounds very much like English r. Care should be taken, however, to make it in the Bulgarian manner.

Examples of /r/ from the Basic Sentences are:

dobrútro	добрутро	good morning
dobér	добър	good
mersí	мерси	thank you

razbírate	разбирате	you understand
spíra	спира	is stopping
stár	стар	old
zaváril	заварил	met

Particular attention must be paid to clusters of consonants which include /r/. Bulgarian /tr/, as in /útro/, is very different from English tr as in true.

Note 2.1.4 Consonant groups (clusters)

Bulgarian has many more groups of consonants at the beginnings of words than English does. Some of these are more difficult than others. For example, /dn/, as in /dnés/ 'today', is harder for an English speaker than /smy/, as in /smyátame/ 'we figure'. Some examples of initial clusters are:

fč	fčéra	вчера	yesterday
vl	vlák	влак	train
mly	mlyáko	мляко	milk
hly	hlyáp	хляб	bread
smy	smyátame	смятаме	we figure
ny	nyákolko	няколко	some
mn	mnógo	много	much

To pronounce /mnógo/, put your lips together for /m/ and then say /n/. Be sure that you do not put any 'uh's' between any of these consonants beginning a word.

Note 2.1.5 Syllable division and consonant clusters

Bulgarian not only has more consonant groups at the beginning of words, but the words are often divided a little differently than in English. If a group of consonants may begin a word in Bulgarian, that group should not be split when it is in the middle of a word. It should be pronounced as a unit, just as if it were at the beginning. There should be no pause before it, and care taken not to break up the cluster itself. Examples (the dash is only to show that the cluster begins a syllable; do not pause there):

go-spodíne	господине	sir!
go-spóžo	госпожо	madam!
za-štó	защо	to it
ra-zbírate	разбирате	you understand
blagoda-ryé	благодаря	thank you
mó-lyə	моля	please
káza-hte	казахте	you said
ká-zva	казва	he says
udovól-stie	удоволствие	pleasure

Note 2.1.6 Words as units

Bulgarian, like English, is inconsistent in its writing of words. Many groups divided into two or more 'words', that is, with spaces in between, are actually each a word from the point of view of sound. Note the following 'words', written here in transcription as one:

ženámu	жена му	his wife
fsófiya	в София	in Sofia
fhotélə	в хотела	in the hotel
davídyət	да видят	that they see
vbəlgáriya	в България	in Bulgaria

Note that /fs/, /fh/ and /vb/ in these combinations are clusters which begin words, as in Note 2.1.4 above.

Note 2.2 The suffixed article /-ət/, /-ta/, /-to/

Tûk nyáma dobər hotél.	There isn't a good hotel here.
Hotélət e tûk nalyávo.	The hotel's here on the left.
Kogá zaminâvə tôzi vlák?	When does this train leave?
Vlákət spíra f Sófiya.	The train stops in Sofia.

The suffix /-ət/ on /hotélət/ and /vlákət/ corresponds to English 'the'.

Kədé e gárata?	Where's the railroad station?
F kólko časȁ zapȍčva kínoto?	What time does the movie begin?

/-ta/ and /-to/ are also suffixes for 'the'. Which of these three suffixes is used after a noun depends on two things: 1) the vowel or consonant at the end of the noun 2) the gender of the noun.

Most nouns ending in a consonant are masculine gender. These include words referring to men or male beings, as well as many words which are simply arbitrarily masculine gender in Bulgarian. Examples of other masculine words are:

gospodín	господин	gentleman	gospodinət господинът	the gentleman
restoránt	ресторант	restaurant	restorantət ресторантът	the restaurant
urók	урок	lesson	urókət урокът	the lesson

Some nouns have a /y/ extension before the article. As many speakers use the form without /y/, both may be heard. More formal speech uses the /y/.

dén	ден	day	denyə́t	денят	the day
			denə́t	деньт	
priyátel	приятел	friend	priyátelyət	приятелят	the friend
			priyátelət	приятелът	

A number of nouns shift the stress to the article, as /dén/, /denyə́t/, /grát/, /gradə́t/, /čás/, /časə́t/. Note the contrast between /časə́t/, /časə́/ 'the hour; o'clock ' and /čásə/ in /dvȁ čásə/ 'two hours'. The latter is another form, explained more fully in Note 8.1. There are no rules as to whether a noun has stress shifting to the article. This must simply be learned.

Most nouns ending in /-a/ are of feminine gender. These include words referring to women and female beings, as well as many others. All words ending in /-a/ take the article /-ta/ (stressed form /-ta/ or /-tə́/; always spelled та). Some examples of feminine nouns in /-á/ are:

gospožá	госпожа	lady	gospožáta	госпожата	the lady
gospóžica	госпожица	miss	gospóžicata	госпожицата	the miss
səprúga	съпруга	wife	səprúgata	съпругата	the wife
vodá	вода	water	vodáta	водата	the water
čáša	чаша	glass	čášata	чашата	the glass
žená	жена	woman	ženáta	жената	the woman

(There are some masculine nouns, such as /baštá/ 'father', which end in /-a/. The suffix for 'the' added to such words is /-ta/, /baštáta/. Accompanying adjectives are masculine, as they are of masculine gender. See also below.)

There are also feminine nouns ending in a consonant, which have the /-tə́/ (or /-tá/) suffix. With these nouns the article is always stressed: /véčer/ 'evening' /večertə́/ 'the evening, in the evening'.

Most nouns ending in /-o/ or /-e/ (in the singular) are neuter and have /-to/ as the suffix for 'the'. Neuter nouns include certain words for children and animals, as well as things. All nouns ending in /-o/ have /-to/ for 'the'. All singular nouns in /-e/ have /-to/ for 'the'.
Some examples of neuter nouns are:

mesó	месо	meat	mesóto	месото	the meat
mlyáko	мляко	milk	mlyákoto	млякото	the milk
vinó	вино	wine	vinóto	виното	the wine
kafé	кафе	coffee	kaféto	кафето	the coffee
kíno	кино	move	kínoto	киното	the movie
udovólstvie	удоволствие	pleasure	udovólstvieto	удоволствието	the pleasure
útro	утро	morning	útroto	утрото	the morning

If an adjective comes before the noun, the article is added to the adjective, as in /stáriyə priyátel na Pétər/ 'the old friend of Peter's'. (Adjectives as such are discussed in Note 3.3.) /stár/ is 'old'.

The plural forms of the article, as /-te/ (compare /tə́/ 'they') as in /kartófite/ 'the potatoes' and /-ta/ as in /neštáta/ 'the things' (compare

/néšto/ 'something') are discussed in Note 3.3.

The pronoun /tózi/ 'this' (masculine) has forms related to the article in all but the masculine: /tázi/ or /tézi/ 'this' (feminine), /tová/ 'this' (neuter) and /tézi/ 'these' (for all genders). (See Note 5.3 for further details and drill.)

Note 2.2.1 Variation of /-ət/ and /-ə/.

šte vi razvedé iz gradé	I'll take you through the city.
Pristígnahme fčêra səs vlákə.	We arrived yesterday by train ('with the train').

The masculine singular article /-ət/ has two forms: /-ət/ and /-ə/. In ordinary speech the two are used almost interchangeably. There is, however, a tendency to use /-ət/ at the beginning of a sentence or clause and /-ə/ elsewhere. In formal and literary style the two must be used strictly according to rule, which is that /-ət/ is used when the noun is the subject of a verb or the like (in positions equating to 'nominative') while /-ə/ is used when the noun is the object of a verb or of a preposition (as here: /iz gradé/, /səs vlákə/). This formal, rather artificial, distinction will be maintained here in the cyrillic spelling, as it is the accepted literacy norm.

Note 2.2.2 Variation of consonants before /-ət/.

grát	град	city	gradét	градът	the city
hlyáp	хляб	bread	hlyábət	хлябът	the bread
léf	лев	lev	lévət	левът	the lev
óbet	обед	noon meal	óbedət	обедът	the noon meal

There is a regular alternation between voiced and voiceless consonants in certain words. The word /grát/ 'city' has a form /grad-/, with the alternation /t/ and /d/. The same is found in /óbet/ ~ /óbed-/. /hlyáp/ and /léf/ have similar correspondences of /p/ ~ /b/ and /f/ ~ /v/. The form with the voiced consonant (/b d v/) is to be taken as the basic one. At the end of a word these change to the corresponding voiceless consonants (/p/ to /b/, /d/ to /t/, /v/ to /f/). This is a regular change in Bulgarian.

/d/, /b/ and /v/ only occur before vowels or like (voiced) consonants (see Note 5.1), never at the end of a sentence or before a pause or open juncture.

Note 2.3 /a/ verbs

Razbíram.	Разбирам	I understand.
Razbírate li?	Разбирате ли?	Do you understand?
Razbírame fsíčko.	Разбираме всичко.	We understand everything.

Bulgarian verbs have endings for three persons (first, second, third) and two numbers (singular, plural). The /-m/ of /razbíram/ is the first person singular ending, indicating 'I'; /-me/ is first person plural 'we'; and /-te/ is second person plural 'you'. The last, /-te/, is used not only for plural 'you' but also as a polite way of addressing one person. There is a familiar second person singular ending /-š/: /razbíraš/, but this should not be used by the beginner. It is restricted to persons with whom one is very familiar, the Deity, children, and is often used among the peasantry.

Other verbs illustrate the third person endings:

Singular:

Kák se kâzva tová?	How is this called?
Kôlko strúva?	How much does it cost?
F kólko čəsâ zapôčva kínoto?	What time does the movie start?
Kogá zaminâva tôzi vlâk?	When does this train leave?

Plural:

Pətûvat iz Bəlgáriya.	They're travelling through Bulgaria.
Té otívat.	They're going.

The third person plural forms end in /-t/ 'they'. The singular forms have no ending. The full set of endings, illustrated by /razbíram/ are:

razbíram	разбирам	I understand	razbírame	разбираме	we understand
razbíraš	разбираш	you (fam.) understand	razbírate	разбирате	you (pl. or pol.) understand
razbíra	разбира	he (she, it) understands	razbírat	разбират	they understand

/razbíram/, like the other verbs used for illustration in this note, has /-a/ before the endings (or /-a/ alone in the third singular). They are therefore known as /a/ verbs. (The endings for other types of verbs are slightly different.) All of the endings may be used, sense permitting, with all of the above verbs. The verb /íma/ 'there is' (negative /nyáma/ 'there isn't') is a regular /a/ verb. These forms also mean 'he (she, it) has' and 'he (she, it) hasn't', so that /ímam/ is 'I have', /ímate/ 'you have', etc.

Other verb types (contrast, for example, /píyə/ 'I drink', /píe / 'he drinks', /píete/ 'you drink' with the above forms) will be taken up in later units.

/tě otívat/ is the only phrase in all of the above illustrations which uses a pronoun in addition to the verb. The endings indicate person and number; the pronouns are used when contrastive or to some degree emphatic (/ás ímam/ 'I have').

It should also be noted that verbs having personal endings are used after /da/ where English uses the infinitive: /ískate li da píete něšto?/ ' do you want to drink something?'.

Note 2.4 Verb 'am, is' etc.

Às səm gláden.	I'm hungry.
Kədé e gárata?	Where's the railroad station?
Kák ste.	How are you?
Dvé e dvě sə čétiri.	Two and two are four.

The forms for 'to be' are irregular, as in English. /səm/ is 'I am', /e/ 'is', /ste/ 'you (plural or polite singular) are', /sə/ 'they are'. The other forms are /si/ 'you (fam. sg.) are', and /sme/ 'we are'. The full set of forms are:

səm	съм	I am	sme	сме	we are
si	си	you are	ste	сте	you are
e	е	he (she, it) is	sə	са	they are

These forms are ordinarily unstressed and suffixed to a preceding word (enclitic), though in certain cases they may be stressed, as in /akò vîi ne sté mnògo izmoréni/ 'if you're not too tired'. As unstressed enclitics they are not used at the beginning of a sentence or clause but always follow a stressed form. This is illustrated by usage in the Basic Sentences:

Kák ste
Dobré səm
Kədé e
Hotélət e

Às səm
Kólko e
Dvé i dvê sə
Priyátno mi e

Ot kogá ste
Kədé ste
Ot kədé ste

The separate pronouns may be used with the enclitic forms following: /ás səm/ 'I am' /tí si/ 'you (familiar) are', /tóy e/ 'he is', /níe sme/ 'we are' /víe ste/ ' you are', /té sə/ 'they are'. Since these verb forms do not occur by themselves at the beginning of a sentence or clause, the personal pronouns are more frequently found with them than with other verbs, which have stresses of their own. It is, however, perfectly possible to say /gláden səm/ 'I'm hungry' or /tűk səm/ 'I'm here' as well as /ás səm tűk/ 'I am here', /gládni sme/ 'we're hungry' as well as /níe sme gladni/ 'we're hungry'. (These illustrations also show the agreement of adjectives with nouns and pronouns [see Note 3.4 for details]. For stressed /səm/ etc. after /ne/ see Note 3.9)

The verb 'to be' is used in Bulgarian to form verb phrases such as /kədé ste otsêdnali?/ 'where have you put up?', that is 'where are you, having put up?'. In contrast to English, however, the present tense of verbs (including of course 'to be') is used of a situation which now exists but has gone on for some time: /ås səm tűk dvå čásə/ 'I've been here ('I am here') for two hours'.

Note 2.5 Subjects and Objects

Pêtər i žená mu patůvat iz Bəlgáriya.	Peter and his wife are travelling through Bulgaria.
Tê otívat.	They're going.
Vlákət spíra f Sófiya.	The train stops in Sofia.
Kogá zaminåva tôzi vlák?	When does this train start?

The underlined words and phrases are the subjects of the verbs in their respective clauses. The subject 'agrees' with the verb in person and number. English has fragments of such a system: I am, thou art, he is, we are, you are, they are.

Naúčili ste bə́lgarski.	You studied Bulgarian.
Vzímahme uróci.	We took lessons.

The underlined words here are the objects of the verb. Bulgarian, like English, has special forms for objects only for certain pronouns (English I - me, Bulgarian /as/, /me/, etc.). The literary language also has the distinction between /-ət/ as subject and /-ə/ as object noted above, so that 'we were taking the bread' would be /vzímahme hlyábə/ but 'the bread is here' /hlyábət e túk/. (Pronouns are discussed in Note 4.5.)

Note 2.6 Questions

Group 1

Razbírate li?	Do you understand?
Íma li restoránt túk?	Is there a restaurant here?
Ískate li da píete něšto?	Do you want to drink something?

Group 2

Kakvó kázahte?	What did you say?
Kədé e gárata?	Where's the station?
Kólko strúva?	How much does it cost?

There are several ways of asking questions in English. One is to put some form of the verb do before the subject plus verb, as 'Does he want it?' Another is to use a question word like what? or where? 'Where is he now?' compared to 'He is now at home'. Very much the same situation is found in Bulgarian, although the Bulgarian word for 'do' is not used. When there is no other question word, the particle /li/ may be placed immediately after the word which is, so to speak, being questioned. This is usually the verb (as above, Group 1) but may be a noun, adjective or other form. For example: /Žená mu izmoréna li e?/ 'is his wife tired?' ('his wife tired is she?'),

/priyátno li e f hotêlə?/ 'is it nice in the hotel?'. In Group 2 question words 'what?', 'where?', 'how much?' are used very much like English though the intonation is quite different. When there is a question word, /li/ is not used. One may also ask a question in Bulgarian by giving a questioning tone to the sentence, as may be done in English. The transcription uses a period after a question which has the same intonation as a statement. [/li/ may also translate as 'should (so-and-so happen)' or even 'if'.]

Grammatical Drill

GD. 2.1 Consonants

/b/					
benzín	бензин	gasoline	bába	баба	grandmother
bíra	бира	beer	zabrávyə	забравя	I forgot
brát	брат	brother	borbá	борба	battle
blagodaryé	благодаря	thank you	rábota	работа	work
brəsnár	бръснар	barber	razbíram	разбирам	I understand
/-b/ ~ /-p/			/v/		
dróp	дроб	lung	vagón	вагон	railroad car
zə́p	зъб	tooth	vék	век	century
hlyáp	хляб	bread	vlák	влак	train
kórap	кораб	ship			
klúp	клуб	club			
			/-v/ ~ /-f/		
glavá	глава	head	gotóf	готов	ready
dərvó	дърво	wood	léf	лев	lev
dváma	двама	twosome	nráf	нрав	temper
upravlénie	управление	management	xúbaf	хубав	beautiful

/g/

gára	гара	station
góre	горе	up
grát	град	city
gláven	главен	main
grə́p	гръб	a back

/-g/ ~ /-k/

də́lək	дълъг	long
ókrək	окръг	department
snyák	сняг	mow
strók	строг	strict
ideolók	идеолог	ideologist
podárək	подарък	gift
səzdávam	създавам	to create
vodá	вода	water
podgótvyam	подготвям	I'm preparing?
predlágam	прегледам	I'm proposing

/ž/

žená	жена	woman
žálko	жалко	unfortunately
žíf	жив	alive
žlezá	жлеза	[illegible]and
žrébie	жребие	lot

vagón	вагон	railroad car
bagáš	багаж	baggage
zagradén	заграден	fenced
obgérbvane	обгербване	attaching of a revenue stamp
ódgovor	отговор	answer
legló	легло	bed

/d/

dávam	давам	I'm giving
dnés	днес	today
dén	ден	day
drúk	друг	other
dváma	двама	twosome

/-d/ ~ /-t/

bratofčét	братовчед	cousin
górt	горд	proud
grát	град	city
də́š[t]	дъжд	rain
zápat	запад	west

zadóržam	задържам	retain
izlóžba	изложба	exhibit
pokáže	покажа	I show
upražnénie	упражнение	exercise

/-ž/ ~ /-š/

bagáš	багаж	baggage
bodéš	бодеж	sharp pain
garáš	гараж	garage
etáš	етаж	floor
paváš	паваж	pavement
ázbuka	азбука	alphabet
vléze	влеза	to enter
bérzo	бързо	quickly
vzímam	взимам	I'm taking
ekskúrziya	екскурзия	outing

/k/

kafé	кафе	coffee
kíno	кино	movie
kolá	кола	wagon
kníga	книга	book
kráy	край	end
klyúč	ключ	key
vlák	влак	train
plík	плик	envelope
sandék	сандък	box
pódanik	поданик	citizen
skók	скок	jump

/z/

zadáča	задача	task
zdráve	здраве	health
zíma	зима	winter
zláten	зла́тен	golden
znáyə	зная	I know

/-z/ ~ /-s/

bés	без	without
bérs	бърз	fast
prés	през	through
orís	ориз	rice
ízlas	излаз	exit
seyús	съюз	union

aptéka	аптека	pharmacy
bólka	болка	pain
isklyučénie	изключение	exception
dóktor	доктор	doctor
pokrífka	покривка	cover
obleklό	облекло	clothing

/l/

léf	лев	lev
lítər	литър	liter
legló	легло	bed
lák	лак	lacquer
lóš	лош	evil

polé	поле	field	došél	дошел	having come
mlát	млад	young	oddél	отдел	division
kólko	колко	how much	pisátel	писател	writer
paltó	палто	overcoat	kaškavál	кашкавал	yellow cheese
slúšam	слушам	I hear	kúpol	купол	dome
/m/					
máma	мама	mama	dúma	дума	word
mesó	месо	meat	ímam	имам	I have
minúta	минута	minute	impériya	империя	empire
mlyáko	мляко	milk	nómer	номер	number
mnógo	много	much	smyátam	смятам	I think
			/n/		
víždam	виждам	I see	náem	наем	rent
kostyúm	костюм	suit	néšto	нещо	something
ósem	осем	eight	níe	ние	we
patriotízəm	патриотизъм	patriotism	nósyə	нося	I'm carrying
hrám	храм	cathedral, temple	núla	нула	zero
žená	жена	woman	vagón	вагон	railroad car
bólnica	болница	hospital	tyutyún	тютюн	tobacco
ednákvo	еднакво	equally	səglásen	съгласен	agreed
konsérva	консерва	canned food	edín	един	one
slénce	слънце	sun	bólen	болен	sick

/p/

parí	пари	money	napádam	нападам	I attack
pésen	песен	song	vespriémə	възприема	I adopt
pismó	писмо	letter	oplákvam	оплаквам	I bewail, lament
pléme	племе	tribe	ráspiska	разписка	receipt
prigótvyə	приготвя	I prepare	hápnə	хапна	I take a bite
			/r/		
kúp	куп	pile	rábotə	работа	work
slyáp	сляп	blind	rénk	рамк	rank
típ	тип	type	reká	река	river
tóp	топ	cannon	ríba	риба	fish
čoráp	чорап	sock	rólyə	роля	role
moré	море	sea	líter	литър	liter
górt	горд	proud	lékar	лекар	doctor
sdráve	здраве	health	motór	мотор	motor
deržáva	държава	country	prímer	пример	example
srebró	сребро	silver	asansyór	асачсьор	elevator
/s/					
salón	салон	salon	šosé	шосе	road
síla	сила	power	bólest	болест	illness
sláva	слава	praise	dósta	доста	enough
stáya	стая	room	késno	късно	late
sfédenie	сведение	information	stopánstvo	стопанство	farm

íznós	износ	export
čás	час	hour
nós	нос	nose
dnés	днес	today
interés	интерес	interest
gotóf	готов	ready
gótvyə	готвя	I'm preparing
vodáčestvo	водачество	leadership
ístok	изток	east
potstríže	подстрижа	I trim (the back of the neck)

/t/

tánk	танк	tank
teátər	театър	theater
tová	това	that
tramváy	трамвай	streetcar
tyá	тя	she
část	част	part
góst	гост	guest
pét	пет	five
momént	момент	moment
smárt	смърт	death

/f/

feodálen	феодален	feudal
fizíčeski	физически	physical
flóta	флота	fleet
frizyór	фризьор	barber
defilé	дефиле	defile
kafé	кафе	coffee
telefón	телефон	telephone
šofyór	шофьор	chauffeur
kartóf	картоф	potato
filosóf	философ	philosopher
stenograf	стенограф	stenographer
etnográf	етнограф	ethnographer
esnáf	еснаф	member of lower middle class

/h/

hazáyka	хазайка	landlady
hvánə	хвана	I catch
hláden	хладен	cold
hotél	хотел	hotel
hraná	храна	food

dréha	дреха	dress
stráh	страх	fear
stomáh	стомах	stomach
súh	сух	dry
vézduh	въздух	air
slénce	слънце	sun
recépta	рецепта	receipt
rekavíca	ръкавица	glove
procént	процент	percent
díkciya	дикция	diction

/č/

čás	час	hour
čeló	чело	forehead
činóvnik	чиновник	official
čoráp	чорап	sock
čúdno	чудно	amazing
člén	член	member
gyuvéč	гювеч	stew
sándvič	сандвич	sandwich
šiváč	шивач	tailor
gotváč	готвач	cook
máč	мач	game

/c/

cár	цар	tsar
cvyát	цвят	color
cená	цена	price
céntər	център	center
cérkva	църква	church
čuždenéc	чужденец	foreigner
tánc	танц	dance
mésec	месец	month
ruménec	румънец	Rumanian
prozórec	прозорец	window
véčer	вечер	evening
daléče	далече	far off
počtí	почти	almost
momčé	момче	boy
isčézne	изчезна	I disappear

/š/

šápka	шапка	hat
šést	шест	six
šiváč	шивач	tailor
šosé	шосе	road
šeptyá	шептя	I whisper

šašarmá	шашарма	confusion	kážeš	кажеш	you say
šišé	шише	bottle	kúpiš	купиш	you buy
godíšnina	годишнина	anniversary	smeníš	сменищ	you change
kášlyam	кашлям	I'm coughing	šíš	шиш	spit
və́nšen	външен	outer	bíffš	бивш	former
			dúš	душ	shower

/y/

yunák	юнак	hero	fklyúčvam	включвам	I include
yúžen	южен	southern	isklyučénie	изключение	exception
yúli	юли	July	tyutyún	тютюн	tobacco
yuridíčeski	юридически	judicial	lyút	лют	angry
yumrúk	юмрук	fist			

yavyá si	явя се	I appear	vyárno	вярно	true
yábəlkə	ябълка	apple	syánka	сянка	shade, shadow
yádene	ядене	eating	fsyákəde	всякъде	everywhere
yaycé	яйце	egg	svyát	свят	world
yám	ям	I'm eating	bryák	бряг	shore

gúbyə	губя	I'm losing
gə́rciya	Гърция	Greece
míyə	мия	I'm washing
dəšteryá	дъщеря	daughter
vərvyá	вървя	I'm walking

Grammatical Drill

G. D. 2.2 The Article

G. D. 2.2.1 Masculine Nouns

Tùk nyáma dobə̀r hotél.	Тук няма добър хотел.
Vəf hotélə ìma restoránt.	В хотела има ресторант.
Hotélət e tùk na dyásno.	Хотелът е тук на дясно.
Na gárata ìma restoránt.	На гарата има ресторант.
Vəf restorántə ìma fsíčko.	В ресторанта има всичко.
Restorántət né e dobə̀r.	Ресторънтът не е добър.
Tózi vlə̀k zamináva vəf sèdem časé.	Този влак заминава в седем часа.
Às zaminàvam səs vláka vəf sèdem časé.	Аз заминавам с влака в седем часа.
Vlə̀kət zamináva vəf pét časə̀.	Влакът заминава в пет часа.
Vəf restorántə nyàma hlyáp.	В ресторанта няма хляб.
Bírata e do hlyàbə.	Бирата е до хляба.
Hlyàbet e dobér.	Хлябът е добър.
Gospodìn Popóf e vəf restorántə.	Господин Попов е в ресторанта.
Nìe govórim səs gospodínə.	Ние говорим с господина.
Gospodínət e izmorén.	Господинът е изморен.
Gospodìn Popóf e priyàtel na Pétər.	Господин Попов е приятел на Петър.
Nìe govórim səs priyàtelyə na Pétər.	Ние говорим с приятеля на Петър.
Priyàtel[y]ət na Pétər e vəf hotélə.	Приятелят на Петър е в хотела.
Às obíčam gràt N[y]ù Yórk.	Аз обичам град Ню-Йорк.
Pristígnahme v gradé.	Пристигнахме в града.
Gradə́t e nablìzo do gárata.	Градът е наблизо до гарата.

G. D. 2.2.2 Feminine Nouns

Kədé e gàra Sòfiya?	Къде е гара София?

Na gárata íma restoránt.	На гарата има ресторант.
Gárata e tâm na lyávo.	Гарата е там на ляво.
V restorántə íma dobrâ bíra.	В ресторанта има добра бира.
Hlyábət e do bírata.	Хлябът е до бирата.
Bírata né e dobrâ.	Бирата не е добра.
Tùk nyáma vodá.	Тук няма вода.
Âs obíčam vodâta f tôzi grát.	Аз обичам водата в този град.
Vodâta túk e dobrá.	Водата тук не е добра.
Tová e čáša.	Това е чаша.
F čášata íma vodá.	В чашата има вода.
Čášata e na gospodínə.	Чашата е на господина.
Gospòžica Popóva e f hotélə.	Госпожица Попова е в хотела.
Âz zaminávam səz gospóžicata.	Аз заминавам с госпожицата.
Gospóžicata e gládna.	Госпожицата е гладна.
Obíčam da pətûvam véčer.	Обичам да пътувам вечер.
Níe pristígnahme večertá.	Ние пристигнахме вечерта.
Večertá e priyátna.	Вечерта е приятна.
Žená mi nè e túk.	Жена ми не е тук.
Pətúvam sə ženâta na Iván.	Пътувам със жената на Иван.
Ženâta na Iván se kâsva Maríya.	Жената на Иван се казва Мария.
Tová e gospožâ Ivanóva.	Това е госпожа Иванова.
Níe govórim səz gospožâta na Iván.	Ние говорим с госпожата на Иван.
Gospožáta nè e túk.	Госпожата не е тук.

G. D. 2.2.3 Neuter Nouns

Nablízo nyâma kíno.	Наблизо няма кино.
Popóf e vəf kínoto səz gospóžica.	Попов е в киното с госпожица.

Kínoto zapôčva vəv dvâ časó.	Киното започва в два часа.
Tovâ kafé e dobró.	Това кафе е добро.
Às píyə kaféto səs mlyáko.	Аз пия кафето с мляко.
Kafêto e béz mlyâko.	Кафето е без мляко.
Às obíčam mlyáko.	Аз обичам мляко.
V mlyákoto nyâma kafé.	В млякото няма кафе.
Mlyákoto e səs kafé.	Млякото е с кафе.
Vəv restoránte íma dobrô mesô.	В ресторанта има добро месо.
Hlyábət e do mesóto.	Хлябът е до месото.
Mesóto strûva stô lévə.	Месото струва сто лева.
Obíčam da píyə víno.	Обичам да пия вино.
Ve vínoto íma vodá.	Във виното има вода.
Vínoto nê e dobró.	Виното не е добро.
G. D. 2.3 /a/ verbs	
Razbírate li bâlgarski?	Разбирате ли български?
Dá, às razbíram bâlgarski.	Да, аз разбирам български.
Gospožáta razbíra anglíyski.	Госпожицата разбира английски.
Níe razbírame fsíčko.	Ние разбираме всичко.
Té ne razbírat bâlgarski.	Те не разбират български
Iván ne razbíra anglíyski.	Иван не разбира английски.
Níe vzímame urôci v gradá.	Ние взимаме уроци в града.
Ískate li da vzímate urôci?	Искате ли да взимате уроци?
Às vzímam urôci ot Popóf.	Аз взимам уроци от Попов.
Maríya vzíma uróci po anglíyski.	Мария взима уроци по английски.
Maríya petûva iz Belgáriya.	Мария пътува из България.
Obíčam da petûvam səs vlák.	Обичам да пътувам с влак.

Às pətúvam za Várna.	**Аз пътувам за Варна.**
Borîs i ás pətùvame səs vlákə.	**Борис и аз пътуваме с влака.**
Nîe ne pətúvame za Sőfiya.	**Ние не пътуваме за София.**
Obíčate li da pətùvate səs vlâk?	**Обичате ли да пътувате с влак?**
Tê pətúvat səs udovólstvie.	**Те пътуват с удоволствие.**
Žená mu pətùva sə žená mi.	**Жена му пътува със жена ми.**
Às smyátam da pətùvam səs vlák.	**Аз смятам да пътувам с влак.**
Nîe ne smyátame da vzîmame uróci.	**Ние не смятаме да взимаме уроци.**
Vîe smyátate li da zaminâvate za Várna?	**Вие смятате ли да заминавате за Варна?**
Àz zaminávam vəf ȯsem časé.	**Аз заминавам в осем часа.**
Nîe zaminávame f šés časè.	**Ние заминаваме в шест часа.**
Marîya zaminàva sə žená mi.	**Мария заминава със жена ми.**
Tê ne zaminâvat útre, tê zaminâvat têzi véčer.	**Те не заминават утре, те заминават тази вечер.**
Kogâ zaminávate.	**Кога заминавате?**
Zaminávame sled edîn čás.	**Заминаваме след един час.**
Vlákət zaminâva vəf sêdem časé.	**Влакът заминава в седем часа.**
Kogá zapȍčva kínoto.	**Кога започва киното?**
Kînoto zapőčva f čêtiri časé.	**Киното започва в четири часа.**
Ot útre zapȍčvam da vzîmam uróci.	**От утре започвам да взимам уроци.**
Kogá zapȍčvate da vzîmate uróci.	**Кога започвате да взимате уроци?**
Zapőčvam ot útre.	**Започвам от утре.**
Tê otívat da vîdyət edîn priyátel.	**Те отиват да видят един приятел.**
Iván ne otíva na kîno, Maríya otîva.	**Иван не отива на кино, Мария отива.**
Kedê otívate.	**Къде отивате?**

Otívame v gradé.	**Отиваме в града.**
Otívam ve Várna s udovólstvie.	**Отивам във Варна с удоволствие.**
Vlâkət spíra li na têzi gâra?	**Влакът спира ли тази гара?**
Né, ne spíra.	**Не, не спира.**
Níe spírame do hotélə.	**Ние спираме до хотела.**
Tê spírat da vídyət gradé.	**Те спират д[illegible]идят града.**
Izvinéte, kólko strûva hotêlət?	**Извинете, к[illegible]о струва хотелът?**
Hotélət strûva dvâ lêvə na véčer.	**Хотелът струва два лева на вечер.**
Mesôto strúva dêvet lévə.	**Месото струва девет лева.**
Kartôfite strúvat pét lêvə.	**Картофите струват пет лева.**
Vînoto ne strúva dêset lêvə, vînoto strûva ósem lêvə.	**Виното не струва десет лева, виното струва осем лева.**
Ískate li čâša vodâ?	**Искате ли чаша вода?**
Âs ne îskam vodâ, âs îskam bíra.	**Аз не искам вода, аз искам бира.**
Kakvó îskate da píete.	**Какво искате да пиете?**
Níe îskame kafé, nô té îskat víno.	**Ние искаме кафе, но те искат вино.**
Pêtər íska da píe čâša vodá.	**Петър иска да пие чаша вода.**
Ískate li da pətûvate səs vlâk?	**Искате ли да пътувате с влак?**
Né, ne ískam.	**Не, не искам**
Kák se kâzva tovâ?	**Как се казва това?**
Tová se kâzva hlyáp.	**Това се казва хляб.**
Kák se kâsvat têzi neštâ?	**Как се казват тези неща?**
Tézi neštâ se kâzvat mesó i mlyâko.	**Тези неща се казват месо и мляко.**
Gospodîn Popóf, kák se kâzva mesô na anglíyski.	**Господин Попов, как се казва месо на английски?**
Mesô na anglíyski se kázva 'méat'.	**Месо на английски се казва meat.**

Kák se kázva tózi hotél?	**Как се казва този хотел?**
Tózi hotél se kázva Bəlgáriya.	**Този хотел се казва България.**
Kák se kázva hlyáp na anglíyski.	**Как се казва хляб на английски?**
Hlyáp na anglíyski se kázva 'bréad'.	**Хляб на английски се казва bread.**
G. D. 2.4 Verb 'to be'	
Ás səm gláden.	**Аз съм гладен.**
Tí si izmorén.	**Ти си изморен.**
Pétər e f hotélə.	**Петър е в хотела.**
Borís e stár priyátel na Pétər.	**Борис е стар приятел на Петър.**
Níe sme na gárata.	**Ние сме на гарата.**
Níe sme gládni.	**Ние сме гладни.**
Víe ste otsédnali vəv dobə́r hotél.	**Вие сте отседнали в добър хотел.**
Víe priyátel li ste na Borís.	**Вие приятел ли сте на Борис?**
Dá, ás səm priyátel na Borís.	**Да, аз съм приятел на Борис.**
Kədé ste otsédnali.	**Къде сте отседнали?**
Izmoréni li ste mnógo?	**Изморени ли сте много?**
Té sə nablízo do gárata.	**Те са наблизо до гарата.**
Té sə priyáteli na Pétər.	**Те са приятели на Петър.**
Borís i Pétər sə gládni.	**Борис и Петър са гладни.**
Ot kədé ste gospodín Ivanóf?	**От къде сте, господин Иванов?**
Ás səm ot Bəlgáriya.	**Аз съм от България.**
Ivanóf gláden li ste?	**Иванов, гладен ли сте?**
Ne sə́m gláden, no žená mi e gládna.	**Не съм гладен, но жена ми е гладна.**
Ot kogá ste túk.	**От кога сте тук?**
Níe sme túk ot fčéra.	**Ние сме тук от вчера.**
Ot kogá e Pétər túk.	**От кога е Петър тук?**

Pêtər e túk ot dvâ čásə.	**Петър е тук от два часа.**
Ot kədé e Maríya.	**От къде е Мария?**
Maríya e ot Sófiya.	**Мария е от София.**
Ot kədé ste naǔčili anglíyski.	**От къде сте научили английски?**
Ás səm ot Amérika.	**Аз съм от Америка.**
Izmoréni li ste?	**Изморени ли сте?**
Dá, níe sme izmoréni.	**Да, ние сме изморени.**
Maríya e gládna.	**Мария е гладна.**
Borís i Pétər sə vəv Bəlgáriya ot fčéra.	**Борис и Петър са в България от вчера.**
Té sə izmoréni.	**Те са изморени.**
Borís e ot Amérika.	**Борис е от Америка.**
Maríya e vəv Bəlgáriya.	**Мария е в България.**
Té sə na gárata.	**Те са на гарата.**
Té sə ot Amérika.	**Те са от Америка.**
Tovâ e stáriyət priyâtel na Pétər.	**Това е старият приятел на Петър.**
Òt kogá ste túk.	**От кога сте тук?**
Níe sme túk ot trí dénə.	**Ние сме тук от три дена.**
Kədé sə Borís i Pétər.	**Къде са Борис и Петър?**
Tê ǒšte ne sé tûk.	**Те още не са тук.**
Às səm gláden, no Maríya né e glâdna.	**Аз съм гладен, но Мария не е гладна.**
Kədé e Borís.	**Къде е Борис?**
Borís e səs Pétər.	**Борис е с Петър.**
Kədé ste otsédnali.	**Къде сте отседнали?**
Níe sme vəf hotêl Bəlgáriya.	**Ние сме в хотел България.**
Borísе, kák si?	**Борисе, как си?**
Dobré səm, blagodaré.	**Добре съм, благодаря.**

Tî kák si?	Ти как си?
I ás sem dobrê, blagodaré.	И аз съм добре, благодаря.
G. D. 2.5 Subjects and Objects	
Borís e gláden.	Борис е гладен.
Borîs i Pétər sə gládni.	Борис и Петър са гладни.
Té sə izmoréni.	Те са изморени.
Víe ste izmoréni.	Вие сте изморени.
Níe smyátame da potêglim za Várna.	Ние смятаме да потеглим за Варна.
Popôf i žená mu pətûvat iz Bəlgáriya.	Попов и жена му пътуват из България.
Té pətûvat mnógo.	Те пътуват много.
Níe sme səs Pétər vəf hotêlə do gárata.	Ние сме с Петър в хотела до гарата.
Spíra li vlâkət na gárata?	Спира ли влакът на гарата?
Né, vlâkət ne spíra na tə̂zi gára.	Не влакът не спира на тази гара.
Vəf kólko časê zapôčva kînoto?	В колко часа започва киното?
Kínoto zapôčva vəf sêdem časé.	Киното започва в седем часа.
Kədé otîvat tê?	Къде отиват те?
Tê otívat na kíno.	Те отиват на кино.
Kədé e restorántət.	Къде е ресторантът?
Restorántət e tûk na dyásno.	Ресторънтът е тук на дясно.
Kólko strûva vínoto.	Колко струва виното?
Vínoto strûva ôsem lévə.	Виното струва осем лева.
Borîs i žená mu sə vəf hotélə.	Борис и жена му са в хотела.
Kogá potêglya vlákət.	Кога потегля влакът?
Vlákət potéglya vâf edîn časó.	Влакът потегля в един часа.
Bíhte li govôrili pó bâvno?	Бихте ли говорили по-бавно?

Kədé ste otsédnali.	Къде сте отседнали?
Ås i Iván sme vəf tòzi hotél.	Аз и Иван сме в този хотел.
Ås razbíram bâlgarski.	Аз разбирам български.
Vîe obíčate li mesò?	Вие обичате ли месо?
Dá, ås obíčam mesó.	Да, аз обичам месо.
Tê otívat da vîdyət Popóf.	Те отиват да видят Попов.
Popòf e stár priyâtel na Pétər.	Попов е стар приятел на Петър.
Obíčate li da pîete vîno?	Обичате ли да пиете вино?
Ot kədé ste naûčili anglíyski.	От къде сте научили английски?
Vzímahme uróci.	Взимахме уроци.
Tê ískat da vîdyət gárata.	Те искат да видят гарата.
Razbírate li dobrê bâlgarski?	Разбирате ли добре български?
Dá, razbíram.	Да, разбирам.
İskam čâša vodá mólyə.	Искам чаша вода, моля.
Maríya ne obíča kafé.	Мария не обича кафе.
Vîe píete li mnògo mlyâko?	Вие пиете ли много мляко?
Borís govòri bâlgarski dobré.	Борис говори български добре.
Smyâtam da vídyə edîn stâr priyátel.	Смятам да видя един стар приятел.
Borís spîra Pétər.	Борис спира Петър.
Štê gi razvedé da vîdyət gradé.	Ще ги разведа да видят града.
Razbráhte li uròkə?	Разбирате ли урока?
Ot kədé ste naûčili da govòrite bâlgarski.	От къде сте научили да говорите български?

G. D. 2.6 Questions

G. D. 2.6.1 Questions with /li/

Razbírate li bâlgarski?	Разбирате ли български?

Razbírat li anglíyski?	Разбират ли английски?
Razbráhte li kogâ zaminâva vlâkət?	Разбрахте ли кога заминава влакът?
Ženâ mu razbíra li fsíčko?	Жена му разбира ли всичко?
Govórite li bə̂lgarski?	Говорите ли български?
Naúčili li ste urôkə?	Научили ли сте урока?
Zaminávate li s Pêtər?	Заминавате ли с Петър?
Gârata nablízo li e.	Гарата наблизо ли е?
Ženâ mu pətúva li mnôgo?	Жена му пътува ли много?
Iz Bəlgáriya li pətûvat tê?	Из България ли пътуват те?
Səs vlák li zaminâvate?	С влак ли заминавате?
Smyátate li da pətûvate səs vlâk?	Смятате ли да пътувате с влак?
Spíra li vlâkət tûk?	Спира ли влакът тук?
Ískate li da vi razvedâ iz gradâ?	Искате ли да ви разведа из града?
Obíčate li bíra.	Обичате ли бира?
Ískate li da píete nêšto?	Искате ли да пиете нещо?
Izmoréni li ste.	Изморени ли сте?
Za Sófiya li zaminávate.	За София ли заминавате?
Smyátate li da píete nêšto?	Смятате ли да пиете нещо?
Smyátate li da spírate f Sôfiya?	Смятате ли да спирате в София?
Otívate li ûtre və Várna.	Отивате ли утре във Варна?
Na hotél li ste otsédnali.	На хотел ли сте отседнали?
Popôv gláden li ste.	Попов, гладен ли сте?
Naúčili li ste fsíčko.	Научили ли сте всичко?
Ženâ mu izmoréna li e.	Жена му изморена ли е?
Priyátno li e f hotélə.	Приятно ли е в хотела?
Dobə́r li e hlyábət.	Добър ли е хлябът?

Dobró li e kaféto.	Добро ли е кафето?
Gospôžica Ivânova túk li ê?	Госпожица Иванова тук ли е?
Došél li e vlákət?	Дошел ли е влакът?
Íma li restorânt nablízo.	Има ли ресторант наблизо?
Restorântət nablízo li e?	Ресторантът наблизо ли е?

G. D. 2.6.2 Other Question Words

Kədé e čášata.	Къде е чашата?
Kakvó ima f čášata.	Какво има в чашата?
Kədé íma dôbər hotél.	Къде има добър хотел?
Kák se kázva mesô na anglíyski.	Как се казва месо на английски?
F kólko časê zapôčva kínoto.	В колко часа започва киното?
Kogá zaminâva vlákət.	Кога заминава влакът?
Ot kədé ste naúčili bəlgarski.	От къде сте научили български?
Kakvó ískate da píete.	Какво искате да пиете?
Kakvó kázahte?	Какво казахте?
Kakvó víno obíčate.	Какво вино обичате?
Ot kədé pristígnahte.	От къде пристигнахте?
Ot kogá ste túk.	От кога сте тук?
Za kədé zaminávate.	За къде заминавате?
Kakvó obíčate.	Какво обичате?
Za kakvó otívate f Sófiya.	За какво отивате в София?
Kólko e časé.	Колко е часа?
Kólko strúva hlyábət?	Колко струва хлябът?
Kogá zapôčvate urócite.	Кога започвате уроците?
Kogá zaminávate.	Кога заминавате?
F kólko časê zaminâva vlákət.	В колко часа заминава влакът?

S kakvó pətûva Pêtər iz Bəlgáriya.	С какво пътува Петър из България?
Kedé spíra vlákət.	Къде спира влакът?
Kakvó strûva obêdət f tôzi restoránt.	Какво струва обедът в този ресторант?
Ot kogá ste f tôzi grát.	От кога сте в този град?
S kakvó pristígnahte.	С какво пристигнахте?
Vəf kakvó e vínoto.	В какво е виното?
Kədé e vínoto?	Къде е виното?
Kede íma dobrô víno.	Къде има добро вино?
Za kədé smyâtate da zaminávate.	За къде смятате да заминавате?
Do kogá smyâtate da ostánete.	До кога смятате да останете?
Kák smyâtate da pətúvate.	Как смятате да пътувате?

Listening In

1. Peter (P) happens to meet Mr. and Mrs. Krum (K) in the railroad station.

P	Otkogá ste f Sófiya.	От кога сте в София?
K	Ženâ mi i ás pristígnahme v dêvet časé.	Жена ми и аз пристигнахме в девет часа.
P	Edín príyatel na ženâ mi íma hotél tûk nablízo.	Един приятел на жена ми има хотел тук наблизо.
	Ískate li da otídem tâm?	Искате ли да отидем там?
K	Dá, no níe ne smê mnôgo izmoréni.	Да, но ние не сме много изморени.
	Smyâtam da potêglim za Várna ûtre slet óbet f čêtiri časé.	Смятам да пстелгим за Варна утре след обед в четири часа.
	Ako nyâma vlák šte ostânem tûk nyâkolko dní.	Ако няма влак, ще останем тук няколко дни,

P	Ako ostánete, ískate li da vi razvedâ iz gradâ?	Ако останете, искате ли да ви разведа из града?
K	Dá, s udovólstvie.	Да, с удоволствие.
	Kólko e časâ.	Колко е часа?
P	Časét e pêt bes pét.	Часът е пет без пет.
	Ískate li da potêglim?	Искате ли да потеглим?
K	Às sem mnôgo gláden.	Аз съм много гладен.
	Móže li da otídem na restorânt?	Може ли да отидем на ресторант?
P	Dobré. I slét tovâ, ako ne sté izmorêni, móže da otídem na kíno.	Добре. И след това, ако не сте изморени, може да отидем на кино.
K	Kedé e kínoto i kogâ zapóčva.	Къде е киното и кога започва?
P	Kínoto e tûk nablízo.	Киното е тук наблизо.
	Zapóčva f ôsem cásé.	Започва в осем часа.

2. Mr. Popov (P) drops into his favorite restaurant.

K	Gospodín Popôf, ískate li mesô s kartôfi?	Господин Попов, искате ли месо с картофи?
P	Dá, blagodaré. /..blagodaryé.	Да, благодаря.
K	Kakvô iskate da piete, víno ili bíra.	Какво искате да пиете, вино или бира.
P	Ímate li kafê?	Имате ли кафе?
K	Dá, ímam kafê. Ískate li čáša kafê?	Да, имам кафе. Искате ли чаша кафе?
P	Dá, âko móže.	Да, ако може.

3. Peter is trying to find his way around in the railroad station.

P	Isvinyávam se gospodíne.	Извинявам се, господине.

	Às i žená mi petùvame iz Belgáriya.	Аз и жена ми пътуваме из България.
	Kedé spíra tòzi vlàk?	Къде спира този влак?
Čuždenec:	Tòzi vlàk e za Plóvdif i Sófiya.	Чужденец: Този влак е за Пловдив и София.
P	Blagodaré.	Благодаря.
Č	Izvinyávam se, ot kedé ste?	Извинявам се, от къде сте?
P	Ot Amérika.	От Америка.
Č	Govòrite bèlgarski mnógo dobré.	Говорите български много добре.
P	Blagodaré. Vzèmahme uróci vef Nyû Yórk.	Благодаря. Вземахме уроци в Ню-Йорк.
Č	Razbírate li fsíčko?	Разбирате ли всичко?
P	Né ŏšte.	Не още.
Č	Às otívam f Sófiya útre.	Аз отивам в София утре.
	Ískate li da vi razvedè iz gradè?	Искате ли да ви разведа из града?
P	Ses udovólstvie. Blagodaré vi mnógo.	С удоволствие. Благодаря Ви много.

Free Conversation

By the end of the first unit the student has at his command sufficient vocabulary and constructions to carry on brief but intelligent conversations. The Listening In provides models of such. The final stage of each unit should be free conversation conducted between first the instructor and each of the students, then between two students at a time until all have an opportunity to participate.

This exercise will not function properly and effectively if new words or constructions are used. The students should be strictly limited to what has been taken up by the end of the unit in question.

разгледали са	razglédali se
музея	muzéye
катедралата	katedrálata
Борис, Петър и жена му са разгледали музея и катедралата.	Borís, Pêter i žená mu se razglêdali muzéye i katedrálata.
сега	segá
разглеждат	razgléždat
храмът Александър Невски	hrámet Aleksânder Néfski
Сега те разглеждат храма Александър Невски.	Segâ tê razgléždat hrâme Aleksânder Néfski.

вижте	víšte
златните куполи	zlâtnite kúpoli
Вижте златните куполи!	Víšte zlâtnite kúpoli.

най-прочутата	náy pročûtata
черква	čérkva, čérkova
в цяла България	vef cyâla Belgáriya
Това е най-прочутата черква в цяла България.	Tovâ e náy pročûtata čérkva f cyâla Belgáriya.

да ми кажеш	da mi kážeš
може ли да ми кажеш	móže li da mi kážeš
народната банка	naródnata bánka
Може ли да ми кажеш къде е Народната банка?	Móže li da mi kážeš kedé e narôdnata bânka?

Seeing the Sights	Basic Sentences
they have looked at	разгледали са
the museum	музея
the cathedral	катедралата
Boris, Peter and his wife have been to see the museum and the cathedral.	Борис, Петър и жена му са разгледали музея и катедралата.
now	сега
they are looking at	разглеждат
the Alexander Nevski Church	храма Александър Невски
They are now looking at the Alexander Nevski Church.	Сега те разглеждат храма Александър Невски.

Иванка

look at	вижте
the golden domes	златните куполи
Look at the goldon domes!	Вижте златните куполи!

Борис

the most famous	най-прочутата
church	черква
in all Bulgaria	в цяла България
This is the most famous church in all Bulgaria.	Това е най-прочутата черква в цяла България.

Петър

that you tell me	да ми кажеш
can you tell me?	може ли да ми кажеш
the national bank	Народната банка
Can you tell me where the national bank is?	Може ли да ми кажеш къде е Народната банка?

трябват ли пари	**tryâbvat li parí**
Трябват ли ти пари?	**Tryâbvat li ti parí?**

да сменя	**da smenyó / smenó**
американски	**amerikânski**
двайсет далара	**dvâyset dólare**
Да, аз искам да сменя двайсет	**Dá, âs ískam da smenyó dvâyset**
американски далара.	**amerikânski dólare.**

защо	**zaštó**
смениш ги / смениш парите.	**smeníš gi / smeníš paríte**
Защо не ги смениш утре?	**Zaštó ne gi smeníš útre?**
Защо не смениш парите утре?	**Zaštó ne smeníš paríte útre?**

нали знаеш	**nalí znáeš**
че	**če**
неделя	**nedélya**
банките	**bânkite**
затворени	**zatvóreni**
Нали знаеш, че утре е неделя	**Nalí znáeš če ûtre e nedélya,**
и че банките са затворени.	**i če bânkite se zatvóreni.**

вярно	**vyárno**
Да, вярно.	**Dá, vyárno.**

Борис

money is necessary to you	трябват ти пари
Do you need money?	Трябват ли ти пари?

Петър

that I change	да сменя
American	американски
twenty dollars	двайсет долара
Yes, I want to change twenty (American) dollars.	Да, аз искам да сменя двайсет американски долара.

Иванка

why?	защо
you change them	смениш ги
Why don't you change the money tomorrow?	Защо не смениш парите утре? /Защо не ги смениш утре?

Петър

don't you know	нали знаеш
that	че
Sunday	неделя
the banks	банките
closed	затворени
Don't you know that tomorrow is Sunday and the banks are closed?	Нали знаеш, че утре е неделя и че банките са затворени?

Иванка

true	вярно
Oh, yes, that is right.	Да, вярно.

старата черква	stárata čérkva
Света София	Svetâ Sófiya
Вижте, ето това е старата черква, Света София.	Víšte, èto tovâ e stârata čérkva, Svetâ Sófiya.
да я разгледаме	da ya razglédame
или	îli
направо	naprávo
Искате ли да я разгледаме, или да потеглим направо за банката?	Îskate li da ya razglédame, îli da potêglim naprâvo za bánkata?
по-добре	pó dobrê
да побързаме	da pobérzame
Смятам, че е по-добре да побързаме.	Smyátam če e pó dobrê da pobérzame.
изморена	izmoréna
си	si
Иванке, изморена ли си?	Ivánke, izmoréna li sí?
да отидеш	da otídeš
Искаш ли да отидеш направо в хотела?	Îskaš li da otídeš naprávo vəf hotêlə?
аз се боя	ás se boyé
да не би да затворят	da ne bí da zatvóryət
Да, но аз се боя да не би да затворят банката.	Dá, no âs se boyé da ne bî da zatvôryət bánkata.

(On the way to the bank)

Иванов

the old church	старата черква
Saint Sofia	Света София
See, there is the old church, Saint Sofia.	Вижте, ето това е старата черква Света София
that we look at it	да я разгледаме
or	или
directly	направо
Do you want (us) to look at it, or to go straight to the bank?	Искате ли да я разгледаме или да потеглим направо за банката?

Иванка

better	по-добре
that we hurry on	да побързаме
I think we'd better hurry on. ('It's better that we hurry on.')	Смятам, че е по-добре да побързаме.

Петър

tired	изморена
you are	си
Are you tired, Joan?	Иванке, изморена ли си?
that you go	да отидеш
Do you want to go straight to the hotel?	Искаш ли да отидеш направо в хотела?

Иванка

I'm afraid	аз се боя
lest they close	да не би да затворят
No, but I'm afraid the bank'll close ('they'll close the bank').	Да, но аз се боя да не би да затворят банката.

време	vréme
Не, не, имаме време.	Né né, ímame vrême.
виж Петре	víš Pêtre
едно от най-високите здания	ednô ot náy visôkite zdániya
Виж Петре, надясно е едно от най-високите здания в София.	Víš Pêtre, na dyásno e ednô ot náy visôkite zdániya vef Sófiya.
това бяло здание	tová byálo zdánie
българската народна банка	bâlgarskata narôdna bánka
Ето, това бяло здание е българската народна банка.	Éto, tová byálo zdánie e bâlgarskata narôdna bánka.
да попитаме	da popítame
отделът	oddélet
за чужденци	za čuždencí
Най-добре е да попитаме къде е отде[illegible] за чужденци.	Náy dobrê e da popítame kedé e oddêle za čuždencí.
на кратка разходка	na krátka rashótka
Искате ли да отидем на кратка разходка?	Ískate li da otídem na krâtka rashótka?
Да, с удоволствие.	Dá, ses udovólstvie.

Борис

time	време
No, no, we have time.	Не, не, имаме време
see, Peter	виж Петре!
one of the highest buildings	едно от най-високите здания
Look, Peter, on the right is one of the highest buildings in Sofia.	Виж Петре, на дясно е едно от най-високите здания в София.
this white building	това бяло здание
the Bulgarian national bank	Българската народна банка
(Look there,) that white building is the Bulgarian national bank.	Ето, това бяло здание е Българската народна банка.
that we ask	да попитаме
the department	отделът
for foreigners	за чужденци
The best thing to do would be for us to ask where the department for foreigners is.	Най-добре е да попитаме къде е отделът за чужденци

(After Peter gets his money)

Иванов

for a short walk	на кратка разходка
Do you want to go for a short walk?	Искате ли да отидем на кратка разходка?

Иванка

Why, yes, that would be nice. (Yes, with pleasure).	Да, с удоволствие.

Notes

Note 3.1 Vowels, Diphthongs

Note 3.1.1 /yo/ /yu/

The sequences /yo/ and /yu/ between consonants are pronounced by some speakers as /ö/ and /ü/ respectively. No examples have occurred in the Basic Sentences but the sounds are included here for the sake of completeness. Some examples are:

/asansör/ or /asansyór/	асансьор	elevator
/aktör/ or /aktyór/	актьор	actor
/tütün/ or /tyutyún/	тютюн	tobacco

/ö/ is like /e/ said with sounded lips. Compare German ö, French eu.
/ü/ is like /i/ said with sounded lips. Compare German ü, French u.

Note 3.1.2 Vowel Review

In review, we may compare the Bulgarian and English vowels. Bulgarian has six (stressed or accented) vowels; English has nine vowels. These are:

Bulgarian			English		
i		u	i	ɨ	u
e	ə	o	e	ə	o
	a		æ	a	ɔ

as in

íma		útro	bit	'jist'	put
éto	časé	mólye	bet	but	story
	segá		bat	hot	bought

Bulgarian stressed /í/ and /ú/ are said with the tongue higher than the corresponding English vowels (as in pit, put; for peet, boot see below). Bulgarian stressed /é/ is about the same as English e in bet. Bulgarian stressed /á/ is close to the o of hot but is a little farther forward (towards, but by no means near, the a of hat). Bulgarian stressed /ó/ is between English o in stóry and ough of ought (in the speech of those who do not use the same vowel in ought and father). Stressed /ə́/ is not the same as anything in English (see Note 1.3). /ü/ and /ö/ are regarded as phonetic variants of /yu/ and /yo/, not as separate vowels.

The unstressed vowels of Bulgarian may approximate the stressed ones in quality. That is, /i e ə u o / and sometimes even /a/ may have about the same quality unstressed as stressed. This is true of formal pronunciation. Normal informal speech has three unstressed vowels: / ɪ ŭ ə /. The following chart gives both Bulgarian and English vowels and their relative positions:

Front	/í/	ɨ	/ú/	Back
	/ɪ/ i	/ə́/	/ŭ/ u	
	/é/	/ə/ ə	o	
	æ		/ó/	
		a	ɔ	

(The Bulgarian vowels are in slant lines)

Note 3.1.3 Diphthongs

Bulgarian vowels must not be confused with English diphthongs. English has diphthongs with y and w as well as long vowel combinations where the length may be analyzed as h. All of these diphthongs have glides - that is the vowels are somewhat drawled and change their quality during the drawl. Some of the more frequent combinations are:

	y			w			h	
i	iy	see	a	aw	house	a	ah	palm
e	ey	say	u	uw	blew	ɔ	ɔh	raw
a	ay	my	o	ow	no			
ɔ	ɔy	boy						

Bulgarian has diphthongs also but without the English drawl. Some of them are:

/iy/	anglíyski	'English'	higher than iy of see
/ey/	nedéy	'don't!'	shorter than ey of say
/ay/	máyka	'mother'	shorter than ay of my
/oy/	vóynik	'soldier'	shorter than oy of boy

Note 3.2 The Alphabet

The alphabet was given in Unit 1 as a reference for those already acquainted with cyrillic. The following discussion is for the student who has relied on the transcription up to this point. Such a student must learn the alphabet now and use it from now on. The transcription will be dropped, except for occasional use in the notes, after this unit.

Letter	Comment	Example		
A a	Represents /a/ when stressed	град	grát	'city'
	May very occasionally represent an unstressed /a/ in careful speech	градът	gradə́t (grədə́t)	'the city'
	Usually represents /ə/ when unstressed	старата(f.)	stáratə (stárətə)	'the old'
	Represents /ə/ even when stressed in certain words and endings, as:			
	'are' Third person plural	са	sə́	'they are'
	First person singular ending (some speakers use /á/)	сменя	smenyə́	'I change'
	Feminine singular pronominal adjective	тази	tə́zi	'this' (f.)
	Masculine singular short article 'the':	града	gradə́	'the city'
	Feminine singular article 'the': (some speakers use /á/)	есента	esentə́	'the fall'

Б б	Represents /p/ when at the end of a word	боб	bóp	'bean'
	or before a voiceless paired consonant (for paired consonants see Note 5.1).	робство	rópstvo	'slavery'
	Represents /b/ elsewhere	бавно	bávno	'slowly'
		добър	dobér	'good'
В в	Represents /f/ at the end of a word,	лъв	léf	'lion'
	before a voiceless paired consonant	всеки	fséki	'every'
	and sometimes after a voiceless paired consonant	затворя	zatfórye	'I close'
	May represent /v/, /f/, /vev/ or /vef/ for 'in':	в колко	f kólko vef kólko	'at how many'
		в града	v gradé vev gradé	'in the city'
	Represents /v/ elsewhere	вие	víe	'you'
		влак	vlák	'train'
Г г	Represents /k/ at the end of a word or before a voiceless (paired) consonant.	друг	drúk	'other'
	Represents /g/ elsewhere	гарата	gárata	'the station'
		другият	drúgiyet	'the other one'
Д д	Represents /t/ at the end of a word	град	grát	'city'
	or before a voiceless paired consonant	разходка	rashótka	'walk'
	Represents /d/ elsewhere	градът	gradét	'the city'
		друг	drúk	'other'

Е е	Represents /e/ or, more commonly, /ı/ unstressed in informal speech	сега	segá	'now'
		вижте	víšte	'look!'
	Represents /e/ stressed in informal speech	време	vréme	'time'
	Usually represents /e/ in formal speech	сега	segá	'now'
		време	vréme	'time'
Ж ж	Represents /š/ at the end of a word	нож	nóš	'knife'
	or before a voiceless paired consonant	вижте	víšte	'look!'
	Represents /ž/ elsewhere	госпожа	gospožá	'lady'
З з	Represents /s/ at the end of a word	аз	ás	'I'
	or before a voiceless paired consonant	изпит	íspit	'test'
	Represents /z/ elsewhere	този	tózi	'this'(m)
И и	Represents /i/ or, more commonly, /ı/ unstressed in informal speech	извинете	izvinéte	'excuse me!'
	Represents /i/ elsewhere	искам	ískam	'I want'
Й й	Represents /y/ (most frequently used after a vowel)	най-	náy-	'most, -est'
		Ню-Йорк	Nyù Yórk	'New York'
К к	(Would represent /g/ before voiced paired consonant).			
	Represents /k/ elsewhere	влак	vlák	'train'
Л л	Represents /l/	влак	vlák	'train'

М	м	Represents /m/	има	íma	'he has' (there is)
Н	н	Represents /n/	не	né	'no'
О	о	Represents /o/ or, more commonly, /ŭ/ unstressed in informal speech	кога	kŭgá	'when'
		Represents /o/ elsewhere	този	tózi	'this' (m)
П	п	Represents /b/ before voiced paired consonants	поп да	póp da	'priest to....'
		Represents /p/ elsewhere	пет	pét	'five'
Р	р	Represents /r/	време	vréme	'time'
С	с	/z/ before vd. paired cons.	сбирка	zbírka	'collection'
		/s/ /z/ /səs/ or /səz/ 'with'	с влака	[sə]z vlakə	'by train'
		Represents /s/ elsewhere	след	slét	'after'
Т	т	Represents /d/ before voiced paired consonants	отговор	ódgovor	'answer'
		Represents /t/ elsewhere	те	té	'they'
У	у	Represents /u/ or, more commonly, /ŭ/ unstressed in informal speech	урок	urók (ŭrók)	'lesson'
		Represents /u/ elsewhere	тук	túk	'here'
Ф	ф	Represents /v/ before voiced paired consonants	философски	filosófski	'philosophical'
		Represents /f/ elsewhere	философ	filosóf	'philosopher'
Х	х	Represents /h/	дъх	də́h	'breath'
Ц	ц	(Would represent /dz/ before voiced paired consonants).			
		Represents /c/ elsewhere	цял	cyál	'whole'
Ч	ч	Represents /dž/ before voiced paired consonants	поличба	polídžba	'omen'

		Represents /č/ elsewhere	чичо	číčo	'uncle'
Ш	ш	(Would represent /ž/ before voiced paired consonants).			
		Represents /š/ elsewhere	чаша	čáša	'glass'
		(Would represent /ž/ before voiced paired consonants).			
Щ	щ	Represents /št/ or /š/ final (or if consonant follows), /št/ elsewhere.	нощ ще	nóst (nóš) šte	'night' 'will'
Ъ	ъ	Represents /ə/	път	pə́t	'road'
		Used in older spelling at the end of certain words, with no phonetic value.	градъ	grát	'city'
Ь	ь	Used with following vowel indicates /y/ or a special vowel (see Note 3.1.1)	асансьор	asansyór (asansör)	'elevator'
		Used in older spelling at the end of certain words, with no phonetic value.	пъть	pə́t	'road'
Ю	ю	Represents /yu/ (See also Note 3.1.1)	юг	yúk	'south'
Я	я	Represents /yə/ when unstressed in informal speech	Япония	Yapóniya (Yəpóniyə)	'Japan'
		Represents /yə/ when the /ə/ is the definite article or the first singular or third plural verb endings	денят конят сменя моля	denyə́t kónyət smenyə́ mólyə	'the day' 'the horse' 'I change' 'I beg'
		Represents /ya/ elsewhere	ям	yám	'I'm eating'

Two letters to be found in older books (those printed before 1946) are no longer used but should be noted:

ѣ	Represents /ya/ or /e/ usually according to the alternation explained in Note 3.4.	бял	byál	'white'
		бели	béli	'white' (pl.)
ѫ	Represents /ə/	пѫт	pə́t	'road'

Note 3.3 Noun Plurals; Article Plurals /-te/, /-ta/

Tryábvat li vi parí?	Do you need money?
Víšte zlátnite kúpoli!	Look at the golden domes!
Bánkite sə zatvóreni.	The banks are closed.
Kədé i oddélə za čuždencí?	Where's the department for foreigners?

Bulgarian, like English, has a number of ways of forming the plural of nouns. The word /parí/ 'money' is plural (note the /-t/ for 'they' on /tryábvat/ 'they (monies) are necessary'). The sentence is literally 'are monies necessary to you?'. The singular of /parí/ is only used in slang: /pará/ 'dough (meaning money)'. The singulars of the other nouns are: /kúpol/ 'dome', /bánka/ 'bank', and /čuždenéc/ 'foreigner'. Both masculine and feminine nouns may have plural /-i/. Most masculine nouns of more than one syllable and most feminine nouns have /-i/ as plural ending.

Note the singular /čuždenéc/ and plural /čuždencí/. The singular has an /e/ which is not in the plural. We call this moveable /e/. Many words have such 'removeable' vowels. They disappear when an ending (other than the article) which is a vowel or begins with a vowel (here the plural /-i/) is added.

/-te/ as in /bánkite/, is the plural for 'the'. It is used with both masculine and feminine nouns. The plural 'the foreigners', for example, is /čuždencíte/.

A word with the same ending is /amerikánec/ pl. /amerikánci/ 'American' (masculine; the feminine has another ending /amerikánka/). Moveable vowels occur with a number of endings.

ednô ot náy visôkite zdániya.	one of the highest buildings.
Tovå byålo zdánie e bánkata.	That white building is the bank.

/zdánie/ 'building' is a neuter noun. Although most neuter nouns end in /-o/ as /kíno/, a good many end in /-e/. The plural ending is /-a/. This is the most common neuter plural ending. The stem is /zdaniy-/. /y/ is lost before /-e/ but remains before /-a/. The loss of /y/ before /-e/ (and /-i/) is regular throughout the language.

The form for 'the' after /-a/ is /-ta/ whether the noun is masculine, feminine or neuter, singular or plural, so 'the buildings' is /zdániyata/.

Note 3.4 Adjectives

Às səm gláden.	I'm hungry (man speaking).
Às səm gládna.	I'm hungry (woman speaking).
Izmoréna li si?	Are you (feminine) tired?
Tovå byålo zdánie e bánkata.	That white building is the bank.
ako ne sté mnôgo izmoréni...	If you're not too tired...

Bulgarian adjectives have different endings for masculine (/gláden/ ending zero), feminine (/gládna/ and /izmoréna/ ending /a/) and neuter (/byålo/, ending /-o/) singular. The plural ending is /-i/, as in /izmoréni/, for all three genders. (There is also an /-e/ ending for neuter after palatal consonants, as for nouns.)

Tovå e náy pročûtata čérkva...	This is the most famous church...
Ednô ot náy visôkite zdániya...	One of the highest buildings...
Víšte zlåtnite kúpoli.	Look at the golden domes!
Kədé e narôdnata bánka.	Where's the national bank?
Tová i bêlgarskata narôdna bánka.	That's the Bulgarian national bank.
Tová e stårata čérkova.	That's the old church.
Otîvat da vídyət stâriyə priyátel na Pétər.	They're going to see the old friend of Peter's.

These are examples of adjectives with the suffix articles. As in English, the article goes with the adjective when there is an adjective modifying the noun. Compare:

čérkvata	the church
pročútata čérkva	the famous church
stårata čérkva	the old church

Where there are several adjectives, the article goes with the first:

bánkata	the bank
naródnata bánka	the national bank
bålgərskata naródna bánka	the Bulgarian national bank

The masculine adjective ending plus the article is /-iyət/ or /-iyə/ as in /stáriyə/. The articles after adjectives are, then, masculine /-iyət/, feminine /-ta/, neuter /-to/, plural /-te/.

Following is a list of most of the adjectives which have occurred, giving the four forms:

Singular	Masculine	Feminine	Neuter	Plural	Meaning
	byál	byála	byálo	béli	white
	cyál	cyála	cyálo	céli	whole
	dobə́r	dobrá	dobró	dobrí	good
	gláden	gládna	gládno	gládni	hungry
	edín	edná	ednó	ední	one; pl. ones, some
	izmorén	izmoréna	izmoréno	izmoréni	tired
	kakéf	kakvá	kakvó	kakví	what kind of
	krátək	krátka	krátko	krátki	short
	naróden	naródna	naródno	naródni	national
	pročút	pročúta	pročúto	pročúti	famous
	stár	stára	stáro	stári	old

visók	visóka	visóko	visóki	high
zatvóren	zatvórena	zatvóreno	zatvóreni	closed
zláten	zlátna	zlátno	zlátni	golden

This list illustrates two other features which should be noted. The first is the alternation of /ya/ and /e/ in /byâl/ - /béli/ and /cyâl/ - /céli/. Generally speaking, this variation is conditioned on the following syllable. If the following syllable has an /e/, /i/ or /y/, /e/ occurs. Otherwise /ya/ is used. This alternation occurs only in certain words, but there are a great many of these, and it is one of the hallmarks of standard Bulgarian. Since the situation varies from area to area (dialect to dialect) within Bulgaria, there is some mixture in the usage of most speakers.

The second feature illustrated by these forms is the 'moveable vowel' (see Note 3.3 above) of /dobér/ - /dobrá/. Note also /edín/ - /edná/, /gláden/ - /gládna/, /kakéf/ - /kakvá/, /krátək/ - /krátka/, etc. This list gives examples of /ə/, /i/, and /e/ as moveable vowels. Moveable vowels cannot be predicted, since both /zatvóren/ - /zatvórena/ with /e/ in both forms and /zláten/ - /zlátna/ with /e/ as moveable vowel, occur.

(The variation /čérkova/ ~ /čérkva/ 'church' is not an example of a moveable vowel. It is a variation in pronunciation between a more formal and a more colloquial form.)

Note 3.5 /po/ and /nay/

Smyátam če e pó dobrê da pobérzame.	I think it's better for us to hurry on.
Náy dobrê e da popítame.	It's best that we ask.
Bíhte li govórili pó bâvno.	Would you speak more slowly?

These sentences illustrate the use of /pó/ and /náy/ with adverbs. /pó/ indicates a higher degree ('comparative') and /náy/ the highest degree ('superlative'). These normally have primary stress, as in these examples.

Tovâ e náy pročûtata čérkva.	This is the most famous church.
Ednô ot náy visôkite zdániya.	One of the highest buildings.

These examples are of /náy/ with adjectives. /pó/ also regularly occurs: /pó pročút/ 'more famous', /pó visók/ 'higher'. (Note: /pó/ and /náy/ also occur with other types of words besides adjectives and adverbs.) The comparative and superlative of adjectives and adverbs are formed completely regularly with the use of /pó/ and /náy/. There are practically no irregular forms such as English good better best. Compare:

dobár	good	pročút	famous	visók	high
pó dobâr	better	pó pročût	more famous	pó visôk	higher
náy dobâr	best	náy pročût	most famous	náy visôk	highest
dobré	well	bávno	slowly	mnógo	much, too
pó dobrê	better	pó bâvno	more slowly	-----	more
náy dobrê	best	náy bâvno	most slowly	náy mnôgo	most

For 'more' another word, /póveče/, is used.

The Bulgarian spelling for these forms is:

добър	прочут	висок
по-добър	по-прочут	по-висок
най-добър	най-прочут	най-висок
добре	бавно	много
по-добре	по-бавно	-----
най-добре	най-бавно	най-много

Note 3.6 Verbs with /i/ in Present-Dependent

ískam da smenyé dvâyse dólare.	I want to change twenty dollars.
zaštó ne gi smeníš útre?	Why don't you change them tomorrow?

The verb /smenyé/ has much the same endings as /a/ verbs. Compare:

glédam	glédame	гледам	гледаме
glédaš	glédate	гледаш	гледате
gléda	glédat	гледа	гледат
smenyé	smením	сменя	сменим
smeníš	smeníte	смениш	смените
smení	smenyét	смени	сменят

Verbs such as /smenyé/ are called /i/ verbs from this vowel's occurrence before /-š/, etc. Compare the following examples of /i/ verbs from the Basic Sentences:

ne móžem da govòrim dobrè.	We can't speak well.
govòrite otlíčno.	You speak excellently.
otívat da vídyət edín priyátel.	They're going to see a friend.
šte potèglim za Várna.	We'll go on to Varna.
às se boyé da ne bí da zatvòryət bánkata.	I'm afraid lest they close the bank.

The full forms of these verbs with present endings are:

боя се	boyé se	I fear	говоря	govóryə	I'm speaking
боиш се	boíš se	you (familiar singular) fear	говориш	govóriš	you're speaking
бои се	boí se	he, she, it fears	говори	govóri	he, she, it is speaking
боим се	boím se	we fear	говорим	govórim	we're speaking
боите се	boíte se	you (plural or polite) fear	говорите	govórite	you're speaking
боят се	boyét se	they fear	говорят	govóryət	they're speaking

видя	vídyə	I see
видиш	vídiš	you see

види	vídi	he, she, it sees
видим	vídim	we see
видите	vídite	you see
видят	vídyet	they see

Present Dependent

потегля	potéglye	I start off	затворя	zatvórye	I close
потеглиш	potégliš	you start off	затвориш	zatvóriš	you close
потегли	potégli	he, she, it starts off	затвори	zatvóri	he, she, it closes
потеглим	potéglim	we start off	затворим	zatvórim	we close
потеглите	potéglite	you start off	затворите	zatvórite	you close
потеглят	potéglyet	they start off	затворят	zatvóryet	they close

Note: The stress of the verb may be on any syllable, but it is on the same syllable (counting from the beginning of the word) in all forms of the same verb. This is true of practically every verb in the language. (This applies only to a single set of forms, such as the present here. The past [or other form] of a verb may be stressed on a different syllable than that of the present, but normally all forms in that tense will be stressed on one particular syllable).

Note also the loss of /y/ before /i/ (/boyé/ but /boíš/, etc.).

Two other /i/ verbs have been used only in the first person singular: /blagodaryé/ 'thank you' and /mólye/ 'please'. /blagodaryé/ is a regular verb meaning 'I think', and /mólye/ another meaning 'I beg' or 'I pray'.

Spelling note: The first person singular ending and the third person plural ending are spelled with а or я , never with ъ . This was dictated by practical considerations, not pronunciation.

Note 3.7 Verbs with /e/ in Present-Dependent

Šte vi razvedə́ iz gradé.	I'll take you around town.

Ískaš li da otídeš.	**Do you want to go?**
Móže li da otídem pó kêsno.	**Could we go later?**
Móže li da mi kážete.	**Could you tell me?**
Ne móžem da govôrim dobrê.	**We can't speak well.**
Ískate li da píete něšto?	**Do you want to drink something?**
Nali znáeš če ûtre e nedélya.	**Don't you know that tomorrow is Sunday?**

The forms of these verbs are:

Present Tense

мога	**mógə**	**I can**	**пия**	**píyə**	**I'm drinking**
можеш	**móžeš**	**you can**	**пиеш**	**píeš**	**you're drinking**
може	**móže**	**he, she, it can**	**пие**	**píe**	**he, she, it's drinking**
можем	**móžem**	**we can**	**пием**	**píem**	**we're drinking**
можете	**móžete**	**you can**	**пиете**	**píete**	**you're drinking**
могат	**mógət**	**they can**	**пият**	**píyət**	**they're drinking**

зная	**znáyə**	**I know**
знаеш	**znáeš**	**you know**
знае	**znáe**	**he, she, it knows**
знаем	**znáem**	**we know**
знаете	**znáete**	**you know**
знаят	**znáyət**	**they know**

Dependent

кажа	**kážə**	**I say**	**отида**	**otídə**	**I go**
кажеш	**kážeš**	**you say**	**отидеш**	**otídeš**	**you go**

каже	káže	he, she, it says	отиде	otíde	he, she, it goes
кажем	kážem	we say	отидем	otídem	we go
кажете	kážete	you say	отидете	otídete	you go
кажат	kážət	they say	отидат	otídət	they go

разведа	razvedé	I take around
разведеш	razvedéš	you take around
разведе	razvedé	he, she, it takes around
разведем	razvedém	we take around
разведете	razvedéte	you take around
разведат	razvedét	they take around

These verbs have exactly the same endings as the /i/ verbs. Before the endings /š/, etc. (that is, where the /i/ verbs have /i/) an /e/ verb has /e/ (if stressed or said carefully, otherwise /ɪ/).

The alternations /g ~ ž/ as /mógə/ but /móže/ is a frequent type of change in Bulgarian.

Note 3.8 Verbs: Review

The forms given in Note 2.3 and Notes 3.6, 7 represent the three types of verbs in the present-dependent: /a/, /i/ and /e/. The term present-dependent is used as some of these verbs correspond to a present tense, as 'I'm drinking', while others are used only after certain particles, such as /da/ 'that, to', /šte/ 'will', /ako/ 'if', etc. These latter are in this sense 'dependent' and are not to be used as equivalent of a progressive present tense in English.

The use of /da/ is to be particularly noted. It most frequently occurs between two verbs, the first 'governing' the second: /iskam da piyə/, /smyatam da poteglyə/, etc. It frequently corresponds to the English verb phrase with 'to': 'to drink', 'to start off' etc., but Bulgarian uses a regular verb form with personal endings.

Examples of verbs with each of the three possible vowels in the present-dependent are:

	/a/		/i/		/i/ unstressed
разглеждам	razgléždam	сменя	smenyə́	видя	vídyə
разглеждаш	razgléždaš	сменищ	smeníš	видиш	vídiš
разглежда	razgléžda	смени	smení	види	vídi
разглеждаме	razgléždame	сменим	smením	видим	vídim
разглеждате	razgléždate	смените	smeníte	видите	vídite
разглеждат	razgléždat	сменят	smenyə́t	видят	vídyət

	/e/		/e/ unstressed
разведа	razvedə́	кажа	kážə
разведеш	razvedéš	кажеш	kážeš
разведе	razvedé	каже	káže
разведем	razvedém	кажем	kážem
разведете	razvedéte	кажете	kážete
разведат	razvedə́t	кажат	kážət

Note 3.9 Verb: Negative (review)

Ne razbráh.	I didn't understand.
Ne móžem da govòrim dobrè.	We can't speak well.
Víe ne sté mnògo izmorèni.	You're not very tired.
Zaštó ne gí smeníš ùtre?	Why don't you change them tomorrow?

The negative of the verb was discussed briefly in Note 1.6. Note that the word immediately after the negative is usually stressed. This is often the verb, as /ne móžem/, /ne sté/ but may also be a pronoun, as /ne gí/, occurring between the negative and the verb.

The combination /ne e/ may be stressed either /né e/ or /ne é/. Multiple (double, etc.) negatives are normal in Bulgarian.

For the future negative see the following note.

Note 3.10 Verbs: /šte/

do kogá šte ostànete túk?	Until when will you stay here?
šte potèglim za Várna.	We'll go on to Varna.
šte vi razvedə̀ iz gradə́.	I'll take you around town.

The particle /šte/ used before a verb in the present-dependent indicates a future action. The verb indicates the person, the /šte/ being the same for all persons. The dependent form of the verb is more frequent after /šte/. This is a matter of meaning. It is more frequent to speak of the completion of an act in the future ('I'll close the door') than of the doing of the act ('I'll be closing the door').

/šte/ is a form of the verb /šté/ 'will, want'. This verb is now used almost exclusively as an auxiliary. See Notes 15.1 and 26.1.

The negative of the future /ne šte/ is rarely used. The ordinary future negative uses /nyáma da/ followed by the verb: /nie nyáma da potèglim/ 'we won't go on'. The /nyáma/ stays the same, the person being indicated by the verb after /da/ and often also by the pronoun.

Examples of the future are:

аз ще видя	às šte vídyə	I'll see
ти ще видиш	tî šte vídiš	you'll see
той ще види	tòy šte vídi	he'll see
ние ще видим	nîe šte vídim	we'll see
вие ще видите	vîe šte vídite	you'll see
те ще видят	tè šte vídyət	they'll see
аз няма да видя	às nyáma da vídyə	I won't see
ти няма да видиш	tî nyáma da vídiš	you won't see
той няма да види	tòy nyáma da vídi	he won't see
ние няма да видим	nîe nyáma da vídim	we won't see

вие няма да видите	vie nyáma da vídite	you won't see
те няма да видят	tě nyáma da vídyət	they won't see

Some other examples (with /šte/) of verbs occurring in Units 1-3 are:

аз ще говоря	ås šte govóryə	I'll speak
аз ще кажа	ås šte kážə	I'll say
аз ще затворя	ås šte zatvóryə	I'll close
аз ще науча	ås šte naúčə	I'll learn
аз ще отседна	ås šte otsédnə	I'll put up
аз ще отида	ås šte otídə	I'll go
аз ще попитам	ås šte popítam	I'll ask
аз ще пътувам	ås šte pətúvam	I'll travel
аз ще пристигна	ås šte pristígnə	I'll arrive
аз ще разгледам	ås šte razglédam	I'll look over
аз ще разглеждам	ås šte razgléždam	I'll be looking over
аз ще сменя	ås šte smenyé	I'll change

Note 3.11 Prepositions в, с

F kólko časé	В колко часа?
Vəf kólko časé	Във колко часа?
z vlákə	с влака
səz vlákə	

The prepositions /v/ 'in' and /s/ 'with' have several shapes:

/və/ or /vəv/ before /v/:	/və Várna/	
	/vəv Várna/	във Варна
/və/ or /vəf/ before /f/:	/və Fránciya/	
	/vəf Franciya/	във Франция

/f/ or /vəf/ before voiceless	/f kólko/	в колко
consonants otherwise	/vəf kólko/	
/v/ or /vəv/ or /vəf/ before voiced	/v gárata/	в гарата
consonants otherwise	/vəv gárata/	
	/və̂f gárata/	
/f/ or /vəf/ before vowels	/f edín časá/	в един часа
	/vəf edín časə/	
/sə/ or /səs/ before /s/	/sə Sofiya/	
	/səs Sofiya/	със София
/sə/ or /səz/ before /z/	/sə zét mi/	със зет ми
	/səz zét mi/	
/s/ or /səs/ before voiceless consonants	/s Pétər/	
otherwise	/səs Pétər/	с Петър
/z/ or /səz/ before voiced consonants	/z vlákə/	с влака
otherwise	/səz vlakə/	
/s/ or /səs/ before vowels	/s udovolstvie/	с удоволствие
	/səs udovolstvie/	

Grammatical Drill

GD 3.1.1 /ŏ/ /ü/

ŏ/yo	režisyór	режисьор	producer
	ryóntgen	рьонтген	X-ray
	šofyór	шофьор	shauffeur
	asansyór	асансьор	elevator
	boksyór	боксьор	boxer
	trenyór	треньор	coach, trainer
	kontrolyór	контрольор	comptroller
	sabotyór	саботьор	saboteur

	gyón	гьон	sole
	gyól	гьол	mud puddle
	kyópolu	кьополу	a salad dressing
	skiyór	скиьор	skier
	ognyóve	огньове	fires
	masyór	масьор	masseur
	klyóštaf	кльощав	skinny
	likyór	ликьор	liqueur
	montyór	монтьор	mechanic
	aktyór	актьор	actor
Unstressed:			
	kyospé	кьоспе	oil-cake
	líglyo	лигльо	driveller
ü/yu	kyumyúr	кюмюр	coal
	dyúlya	дюла	quince(-tree)
	tyutyún	тютюн	tobacco
	kyúp	кюп	jar
	plyúvam	плювам	spit

GD 3.1.3 Diphthongs

iy/	anglíyski	английски	English
	sofíyski	софийски	pertaining to Sofia
	artileríyski	артилерийски	pertaining to artillery
	persíyski	персийски	Persian
	píy	пий	drink!
	ubíystvo	убийство	murder

	vizantíyski	византийски	Byzantine
ey/	nedéy	недей	don't!
	déystvie	действие	action
	seméystvo	семейство	family
ay/	dváyset	двайсет	twenty
	máyka	майка	mother
	háyde	хайде	let's go!
oy/	vóynik	войник	soldier
	tóy	той	he
	doydé	дойде	he came
	spokóystvie	спокойствие	calmness

Grammatical Drill

GD 3.3 Article

GD 3.3.1 Noun plurals (masculine and feminine)

Ива́н и̇ма мно̇го пари́.	Ни̇е взи́маме уро̇ци от Бори́с.
Пари̇те на Ива́н са в ба́нката.	Уро́ците са мно̇го добри́.
Вси̇чки ба́нки са затво́рени.	Ивано́в има добри̇ прия́тели.
Ба́нките са затво́рени.	Добри̇те прия́тели не са̇ мно́го.
Пе̇тър и̇ма прия́тели в града́.	Вси̇чки хоте́ли са затво̇рени сега́.
Прия̇телите на Пе́тър са в града́.	Хоте̇лите в града́ са затво́рени.
	А́з и̇мам до́лари.
Бо́рис и̇ма америка̇нски пари́.	До́ларите ми са в ба́нката.
Америка̇нските пари́ се ка̇зват до́лари.	Това̇ е отде́лът за чужденци́.

Чужденци̇те оти́ват в отде̇ла за
чужденци́.

В ресторáнта и̇ма мно̇го жени́.

Жéните са изморéни.

Оби́чам прия̇тни вéчери.

Ве̇черите тýк са мно̇го прия́тни.

И́скам две̇ би́ри.

Би̇рите са тýк, господи̇н Попóв.

Две̇ ча̇ши водá, мо̇ля!

В чáшите и̇ма ви́но.

В градá и̇ма три̇ чéркви.

Чéрквите в града̇ са висóки.

А̇з съм в градá от пе̇т дни́.

Дни̇те сегá са мно̇го прия́тни.

А̇з оби́чам картóфи.

Картóфите не стрýват мно̇го пари̇.

В то̇зи грáд и̇ма мно̇го ресторáнти.

Ресторȧнтите в Сóфия са добри́.

Хрáмът и̇ма зла̇тни кýполи.

Ку̇полите на хрáма са злáтни.

Та̇м ня́ма добри̇ музéи.

Музéите в то̇зи гра̇д не са̇ добри́.

Сóфия и̇ма три̇ гáри.

На гáрите спи̇рат влáкове.

Две̇ госпóжици оти̇ват
в ресторáнта.

Госпóжиците оти̇ват в ресторáнта.

GD 3.3.2 Noun plurals (neuter)

Ивáн и̇ма мнóго неща̇ на гáрата.

Не̇щата на Ивáн са на гáрата.

В градá и̇ма висо̇ки здáния.

Висо̇ките здáния не са̇ добри́.

Зда̇нията в градá не са̇ висóки.

В то̇зи ресторáнт и̇ма добри̇
винá.

Добри̇те винá са мно̇го прия́тни.

Ви̇ната в то̇зи ресторáнт са
мно̇го добри́.

Мнóго зда̇ния в града̇ са бéли.

Зда̇нията в градá са бéли.

В градá и̇ма мно̇го удовóлствия.

Удовóлствията в града̇ стру̇ват
мно̇го пари́.

А̇з и̇мам нещá в хотéла.

Нéщата ми са в хотéла.

GD 3.3.3 Completion Drill

Complete these sentences using the Bulgarian nouns on the right with the correct article.

Masculine and feminine

I.	... на Петър са в банката.	пари
2.	... в този град са затворени.	банка
3.	Ние знаем ... за утре.	урок
4.	Аз ще видя ... на Иван на гарата.	приятел
5.	... до гарата не са добри.	хотел
6.	... на чужденеца са от Америка.	долар
7.	Аз видях Петър да говори с ...	чужденец
8.	Иван и Петър ще отидат с ... във Варна.	жена
9.	Ние обичаме ... по това време.	вечер
IO.	По това време ... са много приятни.	ден
II.	... на тази черква са златни.	купол
I2.	Ние ще разгледаме ... в града.	музей
I3.	... струват много пари.	чаша
I4.	... тук са добри.	ресторант
I5.	... в този град нямат златни куполи.	черква

Neuter

I.	... в Ню-Йорк са много високи.	здание
2.	... на Попов струват много пари.	нещо
3.	Ние говорим за ... в този град.	удоволствие
4.	... в този ресторант не са добри.	вино
5.	Сега ... са по-добри.	време

GD 3.4 Adjectives

Аз взимам уроци цял ден.

Банката е в цялото здание.

Ние пътуваме цял ден.

Иван ще остане тук цяла неделя.

Петър пътува по цели дни.

Това е добър музей.

Мария е добра жена.

Това е добро вино.

В града има добри музеи.

Един от чужденците не е тук.

Аз обичам една жена.

Искам едно мляко, моля!

Едни от нещата са на гарата.

Какъв е този господин?

Каква е тази черква?

Какво е това?

Какви са тези пари?

Сега денът е кратък.

След кратка разходка пристигнахме в хотела.

Аз обичам кратки разходки.

Това е един народен музей.

Народната банка е до хотела.

Народната банка е високо здание.

Черквата в града е много висока.

Господинът е по-висок от Иван.

В града има високи здания.

Това е един прочут музей.

Александър Невски е прочута черква.

Това вино е прочуто.

Тук има прочути черкви.

Гарата е много старо здание.

Борис е стар приятел на Петър.

Старата черква е Света София.

В ресторанта има стари вина.

Банката е затворена в неделя.

Музеят е затворен цял ден.

Това здание е затворено.

Днес всички кина в града са затворени.

Александър Невски има златни куполи.

Аз имам един златен долар.

Петър пие от златна чаша.

Ние сме в български ресторант.
Аз не пия българско вино.
Ние отиваме в българска черква.
Петър няма български пари.

Госпожицата е гладна.
Ние всички сме гладни.
Борис още не е гладен.

Попов е много изморен тази вечер.
Жена му Мария не е изморена.
Ние всички сме изморени.

Вечерите са приятни за разходка.
Елена е много приятна жена.

Банката е бяло здание.
Гарата е бяла и музеят е бял.
Тук всички здания са бели.

Това е английска черква.
Ние говорим английски.
Аз пия английско вино.

Една кратка разходка е кратко удоволствие.

Госпожата е гладна и изморена.

В български ресторант може да пиете българска бира и българско вино.

Бялата, висока черква е прочута със златните си куполи.

В Народната банка сменят български и американски пари.

В този ресторант има добро, старо, бяло вино.

Черквата е много старо, високо, бяло здание.

Александър Невски е бялата, висока черква със златни куполи.

Ние не сме изморени от кратката разходка.

Господинът е добър и стар приятел на Иван.

Света София е по-стара, но Александър Невски е по-прочута черква.

Старите жени са изморени от кратката и приятна разходка.

Чужденците са затворени в високото, старо здание до една стара, но прочута черква.

Прия́телите на Бори̇с пи̇ят мно́го добра̇ и прочу̇та би́ра от зла̇тни ча́ши.

В то́зи америка̇нски ресторȧнт и̇ма бъ̇лгарски вина́.

GD 3.4 Complete these sentences using the proper form of the Bulgarian adjective for the English on the right.

I.	Ние ще отидем на ... разходка.	**short**
2.	... храм е това?	**what kind**
3.	Сега вечерите са много ...	**pleasant**
4.	... от черквите няма златни куполи.	**one**
5.	В ресторанта ще пия едно ... кафе.	**good**
6.	Аз ще остана във Варна ... неделя.	**whole**
7.	Сега в София има ... ресторанти.	**people's**
8.	На обяд пихме от ... чаши.	**golden**
9.	Виното в този ресторант е ...	**famous**
IO.	Не всички здания в този град са ...	**high**
II.	Банката е в едно ... здание.	**old**
I2.	Иван има един ... долар.	**American**
I3.	Кината не са ... в неделя.	**closed**
I4.	Ние искаме да сменим ... пари.	**Bulgarian**
I5.	От разходката жена ми е ... и аз съм ...	**hungry**
I6.	Музеят е ... здание, но черквата не е ...	**white**
I7.	Утре ще имаме ... ден.	**pleasant**
I8.	Госпожицата е ... от разходката.	**tired**
I9.	Влакът е много ...	**slow**
20.	Ние отиваме в ... катедрала.	**English**
2I.	... от нещата на Петър са още на гарата.	**one**

22. ... са тези здания?	**what kind**
23. Защо е ... това здание?	**closed**
24. Храмът е една ... черква.	**famous**

GD 3.5.1 Comparison of adverbs

Смятам, че е по-добре, ако побързаме.

Мария говори английски по-добре от Петър.

По-добре е, ако останем тук за обяд.

По-добре е да не отиваме в града, но да останем на гарата.

Ние говорим български по-добре от чужденците.

Борис е разгледал музея по-добре от Петър.

По-добре е, ако говорим английски.

Елена говори английски най-добре от всички.

От приятелите на Борис, Иван говори най-добре български.

Тя говори по-добре от Иван и разбира най-добре от всички.

Петър е разгледал музея от всички най-добре.

От американците тук, аз *разбирам български най*-добре.

Бихте ли говорили по-бавно?

Сега влакът пътува по-бавно.

Аз говоря по-бавно от Иван.

Мария пие по-бавно бирата от Борис.

Попов говори най-бавно от всички.

Най-бавно от всички пътува този влак.

От приятелите най-бавно пие бира Иван.

Борис говори по-бавно от Мария и най-бавно от всички.

Петър говори много, но Иван говори най-много от всички.

От приятелите най-много
пътува Петър.

Борис пие най-много от всички.

Аз много обичам кафе, но
повече обичам бира и
най-много - вино.

Сега е приятно за разходка,
по-приятно е с приятели и
най-приятно е с госпожица.

Вярно е, че обичам вино,
по-вярно е, че обичам бира
и най-вярно е, че обичам
вода.

Гарата е близо до града,
хотелът е по-близо и
ресторантът най-близо до
града.

GD 3.5.2 Comparison of adjectives

Борис е по-добър приятел от
Петър.

Този музей тук е по-добър от
този там.

По-добър влак е този в два
часа.

Банката тук е по-добра от
банката там.

Госпожата е по-добра от
госпожицата.

Българското вино е по-добро
от бялото.

Киното в града е по-лобро от
това на гарата.

В София има по-добри хотели, но
във Варна има по-добри
ресторанти.

Иван е най-добър приятел на
Петър.

Най-добрият приятел на Петър е
Иван.

Най-добрият влак тази вечер е
този в шест часа.

Аз смятам, че най-добър влак е
този в два часа.

Най-добрият ресторант е този до
гарата.

София има най-добрата вода
в България.

В този ресторант може да пиете най-доброто вино в града.

Света София е по-стара черква от Света Неделя.
Това вино е по-старо от тази бира.
Петър е по-стар от Борис.
Зданията там са по-стари от зданията тук.

Най-стар от всички е Иван.
Света София е най-старата черква в България.
Това там е най-старото здание в града.
Най-старите здания в града са тези до гарата.

Банката е по-висока от гарата.
Зданието на банката е по-високо от това на гарата.

Най-високото здание в града е това на банката.
Александър Невски е най-високата черква в България.

От приятелите на Борис най-висок е Петър.
Най-високите здания в цяла България са тези там.

Мария е по-гладна от Иван.
Попов не е по-гладен от жена си.
Най-гладен от всички е Петър.
Мария е най-гладната жена в града.

Борис е по-приятен от Иван.
Мария е по-приятна жена от Елена.
Петър е най-приятен от всички.

В цяла България няма по-стар и по-прочут музей от този.
Това е най-старият и най-прочутият музей в България.

В този ресторант ще пием най-старото и най-прочутото вино в цяла България.

Банката е много старо здание,
но музеят е по-стар и
черквата е най-стара в града.

Аз съм изморен от разходката,
но Мария е по-изморена и
Елена е най-изморена от
всички.

Черквата в града е прочута,
музеят е по-прочут, но
храмът е най-прочут.

Влакът за София е бавен,
влакът за Варна е по-бавен,
но влакът за Пловдив е
най-бавен.

Мария е стара жена, Елена е
по-стара от Мария и Иванка
е най-стара от трите.

Смятаме да разгледаме
най-старият и най-прочутия
музей в цяла Америка.

Попов е по-стар от най-старата
жена в града.

GD 3.5.3 Completion Drill

Complete these sentences using the Bulgarian adjective or adverb with the proper comparative or superlative form for the English on the right.

I. Аз ще разгледам музея ... от Иван. **well**
2. Той разбира английски ... от всички. **well**
3. Мария говори много ... **slowly**
4. Аз говоря ... от Мария. **slowly**
5. Петър говори ... от всички. **slowly**
6. Тя говори английски ... от Борис. **well**
7. От всички влакове ... пътува този влак. **slowly**

8.	Борис говори ... от Иван.	pleasantly
9.	Бирата на Иван е ... от Бирата на Борис.	good
I0.	Музеят тук е ... от музеят там.	good
II.	... здание в града е това до гарата.	high
I2.	Банката е ... от музеят.	high
I3.	Света София е ... черква в София.	old
I4.	Гарата е ... от този хотел.	old
I5.	Мария е ... от всички.	hungry
I6.	Аз съм ... от Петър.	hungry
I7.	В този ресторант можем да пием ... вино в цяла България.	famous
I8.	Катедралата е ... от тази черква.	famous
I9.	От всички приятели на Иван ... е Борис.	pleasant
20.	Елена е ... от Мария.	pleasant

GD 3.6 i Verbs

Аз смятам да сменя влака в Пловдив.

Можем ли да сменим десет долара?

Защо искате да смените парите?

Искам да ги сменя за да купя месо.

Петър иска да смени доларите в банката.

Вие можете ли да смените парите в хотела?

Всички говорят за Мария и Петър.

Ние говорим за град Варна.

Аз обичам да говоря английски.

Говорите ли английски?

Говориш ли български?

Бихте ли говорили по-бавно?

Аз говоря английски, но не говоря български.

Ние отиваме да видим най-високото здание в града.
Ще видим ли всичко в музея?
Да, ще видите музея и след това може да видите катедралата.
Петър иска да види прочутия музей.
Смятам да видя цялия град в два дни.
Искате ли да видите един стар приятел на Иван?
Да, ние искаме да го видим.
Те отиват да видят един стар приятел.
Ако го видят, ще му кажат.

Приятелите смятат да потеглят в три часа.
Вие ще потеглите в един часа, но ние ще потеглим в седем часа.
Утре искам да потегля за Варна.
Борис смята да потегли за Варна без жена си.
Защо не потеглите в осем часа?
Жена му ще потегли с влака в пет часа.

Иван се бои от чужденци.
Аз не се боя от този чужденец.
Мария се бои да пътува с влак.
Защо се боите да смените парите?
Аз се боя от много приятели.
Ние се боим, че виното ще струва много пари.
Петър не се бои да отиде вечер на разходка.
Всички се боят от Иван.

Смятате ли, че ще затворят банката утре?
Да, утре ще затворят банката.
Господинът иска да затвори жена си в хотела.
Ще затворят музея в четири часа.
Боя се, че Борис ще затвори ресторанта и ще отиде със жена си във Варна.
Защо не затворите ресторанта и отидете със жена си във Варна?

Иванов, благодаря Ви за виното.
Господин Попов, ние Ви благодарим за разходката.

Петро́в, защо̇ не благодари̇те на Ива́н за пари́те?

У́тре ще го ви́дя и ще му благодаря́.

Исќате ли да се извини̇те на Бо̇рис?

Ще се извиня̇ у́тре в канто́рата.

Ако а́з се извиня́ и то́й ще се извини́.

Извине́те, къде́ е га̇рата?

GD 3.6.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case. *

Аз	ще	сменя	парите	в	банката.
ти		"	"		"
той		"	"		"
ние		"	"		"
вие		"	"		"
те		"	"		"

Боиш	ли	се	(ти)	да	смениш	доларите?
"			(Вие)		"	"
"			(тя)		"	"
"			(те)		"	"

---

* For drill purposes two new pronouns are used: той 'he' and тя 'she'.

Утре (аз) ще затворя канторана.
" (те) " "
" (тя) " "
" (ние) " "
" (ти) " "

Те не се боят да сменят парите.
аз " " "
ние " " "
той " " "
вие " " "

Кога (Вие) смятате да потеглите за Варна?
" (ти) " " "
" (те) " " "
" (тя) " " "
" (той) " " "

Ако вие затворите банката, той няма да смени парите.
" аз " " вие " "
" той " " тя " "
" те " " ти " "
" ние " " те " "
" ти " " ние " "
" тя " " аз " "

GD 3.7 e Verbs

У́тре ще оти̇дем на ки́но.
Смя́там да оти̇да на разхо̇дка с прия́тели.
Ни̇е тря́бва да оти̇дем на че́рква.
И́скам да оти̇да да ви̇дя еди̇н прия́тел.
Ако оти̇дете на че́рква, ще ви̇дите Пе́тър.
Ще оти́да да сменя̇ пари̇ в ба́нката.
Къде́ ще оти̇дете у̇тре?
У́тре ще оти̇дем на разхо́дка.
Пе̇тър се бои́ да оти̇де с чужлене́ца.

Смя́там да разведа̇ Мари́я из града́.
А̇ко разведа́ Иван, и Бори́с ще и̇ска.
И̇ван и́ска да разведе̇ вси́чки из музе́я.
Бори́с ще разведе̇ жена́ си из града́.
Ако го разведа́ из музе́я, не мо̇га да оти̇да на ки́но.

Ще я разведа́ да ви̇ди града́.
Ще ги разведе́ш ли из града́?
Ще ги разведа́, но у́тре.

Какво́ и̇скате да пи́ете?
И́скам да пи̇я би́ра.
Какво́ пи̇е Ива́н? Ива́н пи̇е ви́но.
Мо́жете ли да пи̇ете ви̇но след би́ра?
Мо̇га да пи̇я вода́, но не ви́но.
А́з пи̇я мно̇го мля́ко.

И́скате ли да пи̇ете мля́ко?
Не́, благодаря́! Сега̇ не мо́га да пия мля́ко.
Оби́чате ли да пи̇ете кафе́?
Ни̇е не оби́чаме да пи̇ем кафе̇.
Те̇ пи̇ят кафе́, а̇ко са измо́рени.

Извине́те, зна́ете ли къде̇ е музе̇ят?
Да́, зна́я. На дя́сно от га́рата.
Мо́га ли да зна̇я кога̇ запо̇чва ки́ното?
Ни̇е не зна́ем уро́ците си за у́тре.

Вие трябва да знаете всичко!

Знаете ли добре английски?

Аз зная английски, но не зная български.

Всички знаят, че разходката е удоволствие.

Борис не знае къде е катедралата.

Смятам да кажа на Петър за парите.

Ако кажете на Петър, трябва да кажете и на Борис.

Отиваме да кажем на Мария, че заминаваме за Варна.

Какво ще кажете за виното?

Ще кажа, че е много добро.

Боя се да кажа на Попов.

Искаме да му кажем и ще му кажем.

Защо не ми кажете къде отивате?

Ако Ви кажем, ще кажете на Иван.

Мога ли да сменя пари тук?

Можете, но смятам, че не можете да смените български пари.

За колко часа можете да разгледате града?

Ние можем да го разгледаме за шест часа.

Всички могат да пътуват с влак.

Чужденецът не може да смени парите.

Ние можем да разбираме, но още не можем да говорим.

Мария не може да говори български.

Ако остана тук, няма да видя Варна.

Искам да остана и да разгледам всичко.

Иван смята да остане в града още два дни.

Не мога да остана; нямам пари.

Защо не останете до утре?

Ще останем с удоволствие.

Искам да остана, но нямам време.

Ако останат още един ден, ще ги разведа из града.

Искате ли да останете за обяд?

Ще останем с удоволствие.

Аз тря́бва да оста̇на еди̇н де̇н
в Пло́вдив.
Те̇ смя́тат да оста̇нат ня́колко
дни̇ във Ва́шингтон.

Кога́ ще запо́чнете да разгле̇ждате
града́?
Ще запо̇чнем да го разгле́ждаме
от у́тре.
Защо́ не запо̇чнете да взи̇мате
уро̇ци по бъ́лгарски?

Не мо́жем да запо́чнем; ня́маме
пари̇.
С какво́ ще запо̇чнат обя́да?
Те́ ще запо̇чнат обя́да с ча̇ша
ви́но.

Ива̇н ще зами́не ли за Аме́рика?
Да́, то̇й ще зами́не със жена́ си.
С какво́ ще зами̇нат те̇?
Смя́там, че те́ ще зами̇нат с
вла́к.
И́скате ли да заминете за
Америка?
И̇скаме да зами́нем, но не
мо́жем.

Мо́жете ли да разбе̇рете
чуждене́ца?
А̇з мо́га да го разбера̇.
Ви̇е не и́скате да ме разбере́те.
Ще ви разбера́т ли, а̇ко ка̇жете
не̇що на бъ́лгарски?
Да́, ще ме разбера́т.
А̇з ще го разбера́, но то̇й ня́ма
да ме разбере́.
Ни̇е не мо́жем да го разбере́м.

А̇з ще спра̇ в то̇зи гра́д за еди̇н
де́н.
Защо́ не спре̇те в то̇зи хоте́л?
Ни̇е ще спре̇м та́м след ня̇колко
дни́.
Тя̇ и̇ска да спре ту́к и да
разгле̇да вси́чко.
А̇ко те̇ спра́т и ни̇е ще спре́м.
Защо̇ не спре́м и разгле̇даме
музе́я?

GD 3.7.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case.

Вие искате да отидете на разходка.	аз те той ние
Аз ще разведа Иван из града.	те тя ние вие
Ще отидем ли (ние) да пием бира?	(той) (вие) (те) (ти)
Ти смяташ да разведеш Мария из музея.	те аз ние
Той$_1$ знае ли, че аз$_2$ ще кажа на Иван?	1 2 Вие той ти тя те ние тя те
Ако (Вие)$_1$ знаете, (Вие)$_2$ ще кажете.	1 2 (аз) (аз) (той) (той) (те) (те) (ние) (ние)
Аз нямам време и няма да остана.	те тя ние
Аз мога да отида да сменя пари.	ние ти те вие той тя
Ако ти$_1$ останеш, ние$_2$ ще заминем в пет часа.	1 2 той ти те вие ние те вие той
Ние ще спрем да пием нещо.	те тя вие аз

GD 3.8 Verb: Review - New /a/ verbs from Unit 3. For /i - i/ verbs see 3.6 above. For /e - i/ verbs see 3.7 above.

А̇ко побъ́рзаме, ще мо̇жем да зами́нем.	Какво̇ и́скате да разгле̇дате у́тре?
Защо не побързате за влака?	Ни̇е и́скаме да разгле̇даме че́рквата.
Ще побъ́рзам.	Кога́ ще разгле̇дате хра́ма?
Защо́ не попи̇тате чуждене́ца какво̇ и́ска?	Ще го разгле́дам сега́.
Ни́е ще го попитаме.	Защо̇ Иван и Мари́я не разгле̇дат музе́я?
И́скам ли да попи̇там жена̇та къде̇ е Мари́я?	Те̇ не и́скат да го разгле́дат.
Да́, ще я попи́там.	А̇ко ви́е разгле̇дате че́рквата, а́з ще разгле̇дам музе́я.

GD 3.8.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case.

	1	2
Той (1) ще замине, ако (ти) (2) не побързаш.	те	(Вие)
	ние	(той)
	аз	(те)

Аз ще отида да попитам чужденеца. вие той ние те

(Ти) кога искаш да разгледаш зданието? Вие той те

—

GD 3.9 Verb: Negative

А́з гово̇ря ба́вно.

А̇з не гово́ря ба̇вно.

Ни́е замина̇ваме с то̇зи вла́к.

Ни̇е не замина́ваме с то̇зи вла́к.

Ива́н ще разгле̇да музе́я и ще оти̇де в хоте́ла.

Ива̇н ня́ма да разгле̇да музе́я и ня́ма да оти̇де в хоте́ла.

Мари̇я и́ска да оти̇де във Ва́рна.

Мари̇я не и́ска да оти̇де във Ва̇рна.

Ако сте изморе́ни, ня́ма да ви разведа̇ из града́.

А̇ко не сте́ изморе̇ни, ще ви разведа́ из града́.

А́з ще ка̇жа на жена́ си.

А̇з ня́ма да ка̇жа на жена̇ си.

И́ма ли рестора̇нт в то̇зи хоте̇л?

Не́, в то̇зи хоте́л ня́ма рестора̇нт.

И́мате ли пари̇ за вла́ка?

Не́, аз ня́мам пари̇ за вла́ка.

За обя́д и̇ма месо́.

За обя́д ня́ма месо̇.

Ива̇н оби́ча да пи̇е ви́но и би́ра.

Ива̇н не оби́ча да пи̇е ви́но и би́ра.

Ви̇е пи́ете ли би̇ра на обя́д?

А̇з не пи̇я би́ра, а̇з пи̇я вода́.

Вя́рно ли е, че месо̇то стру̇ва пе̇т ле́ва?

Не́ е вя́рно. Месо̇то не стру́ва пе̇т ле̇ва, но стру̇ва о́сем ле̇ва.

Защо́ взи̇мате месо́?

А̇з не взи́мам месо̇, а̇з взи̇мам карто́фи.

А̇з съм изморе́н от разхо́дката.

А̇з не съ́м изморе̇н от разхо̇дката.

Мо́жете ли да зами̇нете в че̇тири часа́?

Ни̇е не мо́жем да зами̇нем в че̇тири часа̇.

Те̇ зна́ят добре̇ уро́ците си.

Те́ не зна́ят добре̇ уро̇ците си.

Ни̇е ще оста́нем в то̇зи хоте́л два̇ дни́.

Ни̇е ня́ма да оста̇нем в то̇зи хоте̇л два̇ дни̇.

И́ма ли вода̇ в това̇ ви̇но?

Не́, в това̇ ви̇но ня́ма вода̇.

Ива̇нка и Пе́тър и̇мат мно́го пари́.

Ива̇нка и Пе̇тър ня́мат мно̇го пари̇.

Ни̇е и̇скаме да сме́ним америка̇нски до́лари.

Ни̇е не и́скаме да сме̇ним америка̇нски до̇лари.

Смя́тате ли, че Бори́с ще оти̇де в Бълга́рия?

А̇з не смя̇там, че Бори́с ще оти̇де в Бълга́рия.

Спи̇ра ли вла́кът на та̇зи га́ра?

Не́, вла̇кът не спи́ра на та́зи га̇ра.

Бо́ите ли се да пъту̇вате с вла̇к?

А̇з не се́ боя да пъту̇вам с вла̇к.

Пе́тър бо́и ли се от жена̇ си?

Не́, Пе̇тър не се́ бо̇и от жена́ си.

Те̇ зна́ят ли добре̇ уро̇ците си́?

Не́, те̇ не зна́ят добре̇ уро́ците си.

GD 3.10 Verb: šte (see also GD 3.6 and GD 3.7 above)

Ива̇н и Пе́тър ще оста̇нат пе́т дни̇ в Со́фия.

У́тре ще сменя̇ пари̇ в ба́нката.

На обя́д ще пи̇я кафе́.

Вла́кът ще поте̇гли в се̇дем часа́.

Вси́чки ще взи̇мат уро̇ци по бълга́рски.

И а́з ще взи̇мам уро́ци.

Мари́я ще пъту̇ва це̇ли де̇сет дни́.

Ба́нката ще е затво̇рена у́тре.

А́з ще съ̇м в музе̇я у́тре.

У́тре ще оти̇да на ки́но.

Сле̇д ки́ното ще съ̇м измо́рен.

А̇ко не съ́м измо̇рен, ще оти̇да на разхо́дка.

Ще пъту́ваме и ще ви́дим прочу̇ти градове́.

Ще гово̇ря с Ива́н и ще зна́я до кога́ ще оста̇не ту́к.

Ще ка̇жа на Пе́тър, че ще оти̇да сле̇д обе́д.

Ще оти̇дем в музе́я и ще разгле̇даме вси̇чко.

Вла̇кът ще поте́гли в седем часа́.

Бори́с ще ни разведе̇ из града́.

След пе́т мину̇ти ще присти̇гнем
на га́рата.

Ще оти̇да та́м, ще гово̇ря с Ива́н
и ще благодаря́ за ви́ното.

Ще благодари́м и на Пе̇тър за
месо́то.

Бори́с смя̇та да затво́ри
канто̇рата в че̇тири часа́.

Смя́тате ли, че то̇й ще оби̇ча
Мари́я?

А̇з смя́там, че то̇й ще в оби́ча
и Мари̇я ще го оби́ча.

За обя́д ще и̇ма месо̇ с карто́фи,
но ня̇ма да и̇ма ви́но.

Ко́лко ще стру̇ва ви̇ното г то̇зи
рестора́нт?

Ви́ното ня́ма да стру̇ва мно̇го.

Ко́лко ще стру̇ват карто́фите?

Това́ ще зна̇я у́тре.

Ще зна́ете ли уро̇ците си за
у́тре?

Ще ги зна́ем мно̇го добре́.

А̇з ня̇ма да ги зна́я и Мари́я
ня̇ма да ги зна́е.

За разхо́дката ще взе̇мем мля́ко,
но ня̇ма да взе̇мем би́ра.

Ще ви́диш ли у̇тре Бори̇с и Пе́тър?

У́тре ще ви̇дя Бори́с, но ня́ма да
ви̇дя Пе́тър.

Ще ви́дите ли Мари̇я сега̇ на
га́рата?

Не́, ня́ма да я ви́дим.

От разхо́дката ще сме изморе́ни.

Ще оста̇нем ня̇колко де̇на ту́к и
ще разгле̇даме града́.

Ще мо́жете ли да оти̇дете във
Ва̇рна?

Смя́там, че ще мо̇га да оти́да, но
Ива́н ня̇ма да мо̇же да оти́де.

Ива́н ще оста̇не ту́к. Ива̇н ня́ма
да оти̇де на разхо́дка.

А́з ще попи́там и Бори́с ще ка̇же
вси́чко.

А̇з ня́ма да попи̇там и то̇й ня̇ма
да ка́же.

Вла́кът ще поте̇гли след еди̇н ча́с.

Те̇ ня́ма да присти̇гнат с то̇зи
вла́к.

Те̇ ще присти́гнат еди̇н ча̇с
по́-къ̇сно.

Ни́е ще разведе̇м Мари́я, но ня̇ма
да разведе́м Ива̇н из музе́я.

Ще оти́да и ще попи́там, къде̇ е
га́рата?

Попо́в ще затво̇ри рестора́нта,
но ня́ма да затво̇ри хоте́ла.

GD 3.10.1 Completion Drill

Make the following sentences negative:

I. А̇з и́скам да пи̇я кафе́.

2. Ви́ното стру̇ва де̇сет
ле́ва.

3. Ни̇е сме изморе́ни от
разхо́дката.

4. А̇ко оти̇да в града́, ще
разгле̇дам вси́чко.

5. Е̇лена гово́ри все́ки ден
със жена́ ми.

6. Вла̇кът за Ва́рна замина̇ва
след о́бед.

7. Прия́телите оби̇чат да
пъту́ват.

8. А̇з смя́там да попи̇там
чуждене́ца.

9. Ни́е ще го ви̇дим в
рестора́нта

IO. Те̇ ще запо́чнат да взи̇мат
уро́ци.

II. А́з ще побъ̇рзам за вла́ка.

I2. А̇ко го ви́дя, ще му ка́жа.

I3. А̇ко оти́дем та́м, ще попи̇таме
Мари́я.

I4. А̇ко те́ попи̇тат на га́рата, те̇
ще зна́ят кога̇ тръ̇гва
вла́кът.

I5. А̇з Ви разбра́х, какво̇ ка́захте.

I6. Ни̇е и́маме мно̇го пари̇ в
ба́нката.

I7. Във ви́ното и̇ма вода́.

I8. По́пов ще затво̇ри канто̇рата
по́-къ̇сно.

I9. А́з ще разведа̇ Пе́тър да ви̇ди
града́.

20. У́тре ще мо̇га да оти̇да на
ки́но.

2I. Мари́я се бо̇и да пъту̇ва с
вла́к.

22. Бо́рис ще оста̇не ту̇к два̇ дни́.

23. Прия́телите ми са в града́.
24. Ако спре̇м в града́, ще
мо̇жем да разгле̇даме
музе́я.
25. Ако ка́жете на Мари́я,
тря̇бва да ка́жете и на
Еле́на.
26. Ива̇н зна́е, че ще ка̇жа на
Пе́тър.
27. Ни̇е пъ̇туваме с удово́лствие
из Бълга́рия.
28. Ви̇е сте нау́чили уро̇ците
добре́.
29. В то̇зи гра́д и̇ма мно̇го
удово́лствия.
30. Наро̇дната ба́нка е мно̇го
висо̇ко зда́ние.
31. А́з ще сменя̇ пари̇те в
ба́нката.
32. Вси̇чки че́ркви и̇мат
зла̇тни ку́поли.
33. У́тре ще затво̇рят ба́нката.
34. Ви̇е мо́жете да разгле̇дате
това зда́ние.
35. Ма̇рия се бо́и да гово̇ри с
чуждене́ца.
36. В то̇зи рестора́нт ще пи̇ем
прочу̇то ви́но.
37. Музе́ят е по̇-прочу̇т от
че́рквата.
38. Де̇нът у́тре ще е прия́тен.
39. Ни̇е взи́маме уро̇ци по
бъ́лгарски.
40. Бо́рис и̇ма мно̇го прия́тели.
41. Ки̇ното е затво́рено в
неде́ля.
42. Ако Ива̇н попи̇та жена́та, тя̇
ще ка̇же къде̇ е музе́я.
43. А́з ще оста̇на за обя́д в
хоте́ла.
44. В ки́ното и̇ма мно̇го жени́.
45. Ви́ното в то̇зи рестора́нт ще
стру̇ва мно̇го пари́.

Listening in

I. Господи́н Пе́тър Ивано́в и жена́ му Мари́я присти́гат в Бълга́рия.

/Вла́кът спи́ра на Софи́йската га́ра./

Господи́н Петро́в, прия́тел на г-н Ивано́в, е на га́рата.

Петров: Добре́ дошли́, Мари́я и Пе́тре.

Иванов: Добре́ зава́рил, ка́к сте?

Петров: Мно́го добре́, мерси́.

Да побъ́рзаме сега́ да оти́дем в хоте́ла и сле́ц това́ ще ви разведа́ из града́.

/Те́ запо́чват да разгле́ждат прочу́тите зда́ния на града́./

Петров: Ви́жте, това́ е ста́рата че́рква Света́ Со́фия, прочу́та в ця́ла Бълга́рия.

Ако и́маме вре́ме, ще разгле́даме и катедра́лата Света́ Неде́ля.

Иванов: Извиня́вам се, Бори́се.

И́маш ли сто́ ле́ва?

Петров: Да́, защо́? Тря́бват ли ти пари́?

Иванов: Да̀; аз ня́мам бъ́лгарски пари́.

Мо́же ли да сменя́ ту́к набли́зо пе́т до́лара?

Петров: Е́то това́ бя́ло зда́ние е Българската Наро́дна ба́нка.

Смя́там, че та́м ще е на́й-добре́.

Иванов: Но а́з о́ще не гово́ря бъ́лгарски!

Разби́рат ли англи́йски в ба́нката?

Петров: Да́, в отде́ла за чужденци́.

Но ти́ гово́риш мно́го добре́.

2. Г-н Попо́в и г-н Ивано́в се ви́ждат в ба́нката.

Попов: Добъ́р де́н, Ивано́в. Ка́к сте?

Иванов: Мно́го добре́, мерси́. От кога́ сте ту́к?

Попов: От вче́ра.
Жена́ ми и а́з замина́ваме за Аме́рика след ня́колко дни́.
Сега́ разгле́ждаме Со́фия.

Иванов: Вя́рна ли е, че в Аме́рика ня́ма Наро́дна ба́нка?

Попов: Да́, вя́рно е.
И́ма ли добъ́р музе́й в Со́фия?

Иванов: Да́, и́ма ня́колко.
Ни́е и́маме вре́ме за кра́тка разхо́дка, и сле́д това́, ако и́скате, мо́же да оти́дем из музе́ите.
А́з и́скам мно́го да оти́да в Ню-Йо́рк и да разгле́дам прочу́тите му зда́ния.

Попов: И́мате ли прия́тели та́м?

Иванов: Да́, и́мам.
От къде́ замина́вате?

Попов: От Ва́рна.
Смя́таме да поте́глим в де́сет часа́ неде́ля ве́чер.
Ще пъту́ваме с вла́к до Со́фия.

Unit 4

Basic Sentences - Handwritten Version

Петър: Е Борисе, какво има ново?
Борис: Казах ли ти, че моят син Ангел
свърши университета (право) и
стана адвокат?
А дъщеря ми следва медицина,
иска да стане докторка.
Петър: А брат ти, какво прави?
Борис: Той е търговец. Добре е.
А другият ми брат е чиновник.
Работи в една кантора
Жалко, че баща ми не е тук.
Отиде при шивача.
Петър: Майка ти още ли е болна?
Борис: Да, тя е още на легло.
Трябва да лежи още една седмица.
Петър: Много съжалявам, но дано оздравее
по-скоро.
Забравих да ти кажа, че Иванка я
болеше зъб тази сутрин и я
пратихме на зъболекар.
Борис: Хайде да отидем да я вземем
от зъболекаря.

What is Your Trade?

Basic Sentences

Петър

new	ново
Well, Boris, what's new?	Е Борисе, какво има ново?

Борис

did I tell you? (familiar)	казах ли ти?
my son Angel	моят син Ангел
(he) finished	свърши
the university	университета
law	право
(he) became	стана
lawyer	адвокат
Did I tell you that my son Angel has finished law school and is now a lawyer?	Казах ли ти, че моят син Ангел свърши университета /право/ и стана адвокат?
and on the other hand	а
my daughter	дъщеря ми
is studying medicine ('following')	следва медицина
that (she) become	да стане
a woman doctor	докторка
And my daughter is studying medicine. She wants to become a doctor.	А дъщеря ми следва медицина, иска да стане докторка.

Петър

your brother	брат ти
is doing	прави

And what's your brother doing?	А бра́т ти, каквó пра̇ви?
Борис	
he	то̇й
business man, tradesman	търго̇вец
He's a business man. He's fine.	То́й е търго́вец. Добре́ е.
my older brother	дру́гият ми бра́т
official, clerk	чино̇вник
he is working	ра̇бо̇ти
in a business office	в една́ канто́ра
And my other brother is a clerk.	А дру́гият ми бра̇т е чино́вник.
He works in an office.	Ра́боти в една̇ канто́ра.
[I'm] sorry	жа̇лко
my father	ба̇ща ми
[I'm] sorry my father is not here.	Жа́лко, че ба̇ща ми не̇ е ту́к.
he went	оти̇де
to the tailor	при шива̇ча
He went to the tailor's.	О́тиде при шивача.
Петър	
your mother	ма̇йка ти
sick	бо̇лна
Is your mother still sick?	Ма́йка ти о́ще ли е бо̇лна?
Борис	
she	тя̇
in bed	на легло̇
Yes, she is still in bed.	Да́, тя̇ е о́ще на легло́.
one has to..., must, it is necessary	тря̇бва

is lying down	лежи
at least	поне
week	седмица
She has to stay in bed ('be lying down') for at least a[nother] week.	Трябва да лежи поне една седмица.

Петър

I'm sorry, I sympathise with	съжалявам
may it be, I hope	дано
get well	оздравее
sooner	по-скоро
I'm very sorry [to hear that], I hope she gets well [even] sooner.	Много съжалявам, но дано оздравее по-скоро.
I forgot	забравих
that I tell you	да ти кажа
a tooth was hurting her	зъб я болеше
this morning	тази сутрин
we sent	пратихме
to a dentist	на зъболекар
I forgot to tell you Ivanka had a toothache this morning and we sent her to a dentist.	Забравих да ти кажа, че Иванка я болеше зъб тази сутрин и я пратихме на зъболекар.

Борис

come on!	хайде!
that we take her	да я вземем
from the dentist	от зъболекаря
Let's go get her at the dentist's.	Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря.

Note 4.1 Verbs: Perfective and Imperfective

Искаш ли да отидеш направо в хотела?	Do you want to go straight to the hotel?
Те отиват да видят господин Борис Попов.	They're going to see Mr. Boris Popov.
Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря!	Let's go get her at the dentist's.
Искате ли да я разгледаме?	Do you want (for us) to look at it?
Сега те разглеждат храма Александър Невски.	They're now looking at the Alexander Nevski Cathedral.

The verbs for 'go' and 'look at' have two different stems in the above examples - /otide/ and /otiva/, /razgleda/ and /razgležda/. All of these have present-dependent endings, so that there are actually four different verbs: /otide/ and /otivam/, /razgledam/ and /razgleždam/. Nearly all Bulgarian verbs occur in pairs of this kind. In each pair one verb indicates the termination of the action, the other simply indicates the doing of the action. The former is known as 'perfective', the latter 'imperfective'. The verbs given in Unit 3 as 'present' are imperfective, those given as 'dependent' are perfective. Since a perfective verb indicates the end of the action, it cannot be used in the sense of a present tense, such as 'I am going' or 'I am looking at'. In the above examples the perfectives all occur after /da/ 'that'. In most cases the perfective 'present' is used after such words as 'if', 'when', 'after', 'that', etc. It is frequently used after /šte/: /nie šte razgledame/ 'we will look at'. The imperfective freely occurs in the present tense in independent clauses, as 'they are going', 'they are looking at'.

The verb forms with present-dependent endings must be classified into perfective and imperfective in order to use them properly. The usage is roughly equivalent to that of the English 'progressive' tenses (imperfective) as against that of the 'simple' tenses (perfective). Compare:

Progressive (imperfective)	Simple (perfective)
I am taking	I take
you are taking	you take
he, she, it is taking	he, she, it takes
we are taking	we take
you are taking	you take
they are taking	they take

The progressive forms may be used to describe what is taking place as the speaker talks. In this sense it corresponds to the Bulgarian imperfective present. (Both the English and Bulgarian may also be used to indicate future action: 'I'm taking her to the doctor tomorrow'. Bulgarian is more apt to use the future construction in such cases.)

The simple forms are used in two major ways in English. The first is in dependent clauses: 'when I take...', 'if I take...', 'how I take...', 'what I take...', 'that I take...', etc. This corresponds to the usual Bulgarian usage of the perfective present. There is one striking difference. English often uses an infinitive ('I want to take') where Bulgarian uses a dependent clause ('I want that I take'). There is very little use of what was once the infinitive in Bulgarian. The other usage of the English simple tense is in general statements: 'I take lessons every day', 'I go to school all the time', etc. In such sentences Bulgarian uses usually the imperfective.

The English future and past tenses show the same kind of relationship to the Bulgarian ones as do the present tenses. 'I'll take' and 'I took' correspond to the perfective, 'I'll be taking', and 'I was taking' to the imperfective.

In general, then, we have these correspondences:

	Bulgarian	Example
I take	Perfective	взема
(as general statement)	Imperfective	взимам
I'll take	Perfective	ще взема
I took	Perfective	взех
I'm taking	Imperfective	взимам
I'll be taking	Imperfective	ще взимам
I was taking	Imperfective	взимах

The most frequently used forms are the imperfective present, the perfective future and the perfective past. (For different past tenses see Note 4.2.)

As noted above, the perfective basically indicates the completion of an act. The imperfective indicates the doing of the act, without regard to its termination.

In Note 4.2.5 the verbs which have occurred thus far are listed, with both perfective and imperfective forms given.

Note 4.2 Verbs: Past

Note 4.2.1 Perfective Past

Казах ли ти?	Did I tell you?
Какво казахте?	What did you say?
Пристигнахме вчера.	We arrived yesterday.
Забравих да ти кажа.	I forgot to tell you.

Ние я пратихме.	We sent her.
Той отиде при шивача.	He went to the tailor's.

As in the present-independent, stem vowels vary in the past. These are examples of perfective past forms. The full paradigms are:

ка̇зах	I said	присти̇гнах
ка̇за	you said	присти̇гна
ка̇за	he, she, it said	присти̇гна
ка̇захме	we said	присти̇гнахме
ка̇захте	you said	присти̇гнахте
ка̇заха	they said	присти̇гнаха

забра̇вих	пра̇тих	оти̇дох
забра̇ви	пра̇ти	оти̇де
забра̇ви	пра̇ти	оти̇де
забра̇вихме	пра̇тихме	оти̇дохме
забра̇вихте	пра̇тихте	оти̇дохте
забра̇виха	пра̇тиха	оти̇доха

Note that verbs with /e/ in the present may have /a/, or /o/ varying with /e/, in the past. /i/ verbs have a perfective past with /i/.

Note 4.2.2 Imperfective Past

Взимахме уроци.	We took lessons.
Иванка я болеше зъб.	As for Ivanka, a tooth was hurting her.

These are examples of the imperfective past. The ending for the third person (which is the same as the second) is /-še/. Otherwise the endings are the same as for the perfective. The difference lies in the shape of the verb stem. The full forms are:

взимах	I was taking	взимахме	we were taking
взимаше	you were taking	взимахте	you were taking
взимаше	he, she, it was taking	взимаха	they were taking

(/boleše/ is used impersonally, so would normally occur in the third person only.)

Note 4.2.3 Verbs having both Perfective and Imperfective Pasts.

Most simple imperfective verbs (those without a prefix) have two pasts - one imperfective and the other perfective. Compare:

Imperfective past		Perfective past	
пиех	I was drinking	пих	I drank (at that precise moment)
пиеше	you were drinking	пи	you drank
пиеше	he, she, it was drinking	пи	he, she, it drank
пиехме	we were drinking	пихме	we drank
пиехте	you were drinking	пихте	you drank
пиеха	they were drinking	пиха	they drank
лежех	I was laying down	лежах	I lay (for a definite period of time)
лежеше	you were lying down	лежа	you lay
лежеше	he, she, it was lying down	лежа	he, she, it lay
лежехме	we were lying down	лежахме	we lay
лежехте	you were lying down	лежахте	you lay
лежеха	they were lying down	лежаха	they lay
работех	I was working	работих	I worked (until a certain time)
работеше	you were working	работи	you worked
работеше	he, she, it was working	работи	he, she, it worked

работехме	we were working	работихме	we worked
работехте	you were working	работихте	you worked
работеха	they were working	работиха	they worked

Note 4.2.4 Indefinite Past

Къде сте отседнали?	Where have you put up?
От къде сте научили да говорите български?	Where have you learned to speak Bulgarian?
Добре заварил!	Well met!
Добре дошел, Петре.	Welcome, Peter.
Добре дошла, госпожо.	Welcome, madam.
Петър и жена му са разгледали музея.	Peter and his wife looked through the museum.

The forms in /l/ are verbal adjectives (more specifically past active participles) meaning 'having done so-and-so'. As adjectives they have different forms for masculine, feminine and neuter, singular and plural.

The /l/ participle is used for past action with the precise time being indefinite. It is also used for statements based on hearsay.

Аз съм разгледал музея.	I've seen the museum.
Ние сме разгледали музея.	We've seen the museum.
Той е разгледал музея.	He's seen the museum.

All of these relate action in the past at some indefinite time, 'I've already seen the museum' being the implication.

Той казва, че аз съм разгледал музея.	He says that I've seen the museum.
Тя казва, че той разгледал музея и отишел на кино.	She says that he's seen the museum and gone to the movies.

In these cases, the /l/ indicates hearsay. In the third person the participle alone is used (without 'is, are') for hearsay or unattested narrative. Compare also:

Петър отишел в хотела.	Peter went into the hotel (so I'm told).
Петър е отишел в хотела.	Peter went into the hotel (at some indefinite time in the past).

All of the above examples happen to be from perfective verbs. /l/ participles may also be formed from imperfective verbs.

The relationship of the present and past stems, as well as the relationship of the perfective and imperfective stems, will be taken up in a later unit. Some general facts may be seen from the list below.

Note 4.2.5 Verb List Showing Past Forms.

Following is a list of all verbs occurring in the first four units, giving the present-dependent, the past and the /l/ participle. In the list the imperfective verb is given first, the perfective second. Where only one occurs, it is imperfective (except for /zavaril/ and /došel/ - see below). The perfective pasts of some imperfective verbs are given where no perfective verb occurs (but see below for verbs with /po-/ prefix).

Present	**Past**	**/l/ Participle**	**Meaning**
благодаря̇	благодаре̇х	благодаре̇л	thank
	благодари̇х	благодари̇л	
боя̇ се	бое̇х се	бое̇л се	be afraid
	боя̇х се	боя̇л се	

бързам	бързах	бързал	hurry up
[побързам	побързах	побързал]	
взимам	взимах	взимал	take
взема	взех	взел	
виждам	виждах	виждал	see, look up
видя	видях	видял	
говоря	говорех	говорел	speak, talk
	говорих	говорил	
забравям	забравях	забравял	forget
забравя	забравих	забравил	
		заварил	met
заминавам	заминавах	заминавал	leave,
замина	заминах	заминал	depart
започвам	започвах	започвал	start,
започна	започнах	започнал	begin
затварям	затварях	затварял	close
затворя	затворих	затворил	
зная	знаех	знаел	know
		дошел	come (P) (see below)
извинявам се	извинявах се	извинявал се	apologise
извиня се	извиних се	извинил се	
имам	имах	имал	have
искам	исках	искал	want
[поискам	поисках	поискал]	
казвам	казвах	казвал	say
кажа	казах	казал	

лежа	лежех	лежел	lie, be laid up
	лежах	лежал	
мога	можех	можел	can, be able
	можах	можал	
моля	молех	молел	ask, beg
	молих	молил	
нямам	нямах	нямал	have not
обичам	обичах	обичал	like, love
оздравявам	оздравявах	оздравявал	get well
оздравея	оздравях	оздравял	
оставам	оставах	оставал	stay, remain
остана	останах	останал	
отивам	отивах	отивал	go
отида	отидох	отишел	
отсядам	отсядах	отсядал	put up
отседна	отседнах	отседнал	
питам	питах	питал	ask (about)
[попитам	попитах	попитал]	
пия	пиех	пиел	drink
	пих	пил	
потеглям	потеглях	потеглял	start
потегля	потеглих	потеглил	
правя	правех	правел	do, make
направя	направих	направил	
пращам	пращах	пращал	send
пратя	пратих	пратил	

присти̇гам	присти̇гах	присти̇гал	arrive
присти̇гна	присти̇гнах	присти̇гнал	
пъ̇тувам	пъ̇тувах	пъ̇тувал	travel
ра̇ботя	ра̇ботех	ра̇ботел	work
	ра̇ботих	ра̇ботил	
разби̇рам	разби̇рах	разби̇рал	understand
разбера̇	разбра̇х	разбра̇л	
разве̇ждам	разве̇ждах	разве̇ждал	take around
разведа̇	разве̇дох	разве̇л	
разгле̇ждам	разгле̇ждах	разгле̇ждал	look at
разгле̇дам	разгле̇дах	разгле̇дал	
свъ̇ршвам	свъ̇ршвах	свъ̇ршвал	finish, end
свъ̇рша	свъ̇рших	свъ̇ршил	
сле̇двам	сле̇двах	сле̇двал	study
сме̇ням	сме̇нях	сме̇нял	change
сменя̇	смени̇х	смени̇л	
смя̇там	смя̇тах	смя̇тал	think, consider
сме̇тна	сме̇тнах	сме̇тнал	
спи̇рам	спи̇рах	спи̇рал	stop
спра̇	спря̇х	спря̇л	
ста̇вам	ста̇вах	ста̇вал	become, get up
ста̇на	ста̇нах	ста̇нал	
съжаля̇вам	съжаля̇вах	съжаля̇вал	regret
съжаля̇	съжали̇х	съжали̇л	
у̇ча	у̇чех	у̇чел	learn
нау̇ча	нау̇чих	нау̇чил	

The prefix /po-/ sometimes has the function of being a mere perfectivizer. It as often has the meaning of 'doing the action a little bit'. In many cases the distinction between the plain perfectivizer and the further indication of 'a little bit' is very tenuous. For this reason a number of verbs are given above with the /po-/ prefix form as the perfective counterpart. In many cases this may have the 'little bit' meaning. One may have, for example, the perfective forms:

поблагодаря	thank (a little)
побоя се	be (a bit) afraid
побързам	hurry (a bit)
поговоря	speak (a bit)
помоля	beg (a bit)

The form /došel/ is perfective. The other perfective and imperfective forms of this verb, present and past, will be taken up later. /zaváril/ is also perfective and has been used here only in the expression 'welcome!'.

Note 4.3 Impersonal Verbs.

Note 4.3.1 може, трябва

Може ли да отидем по-късно?	Can we go later?
Може ли да ми кажеш къде е Народната банка?	Can you tell me where the National Bank is?
Тя трябва да лежи поне една седмица.	She has to stay in bed at least another week.

The verbs /može/ and /tryabva/ are used 'impersonally' in these sentences, something like English 'is it possible', 'it is necessary'. They are therefore in the same form whatever the subject of the following verb may be. Compare:

Ние трябва да лежим.	We have to stay in bed.
Вие трябва да лежите.	You have to stay in bed.

Impersonal verbs may be used in the past:

Аз трябваше да лежа три седмици.	I had to stay in bed for three weeks.

Note 4.3.2 има, няма

Има ли ресторант тук?	Is there a restaurant here?

/íma/ is used impersonally for 'there is, there exists'. The negative is /nyáma/ 'there isn't, there does not exist'. Used personally the same forms mean 'he has' and 'he doesn't have'.

Note 4.4 Verbs: Defective - боли

Иванка я болеше зъб.	Ivanka had a toothache.

Although used only in the third person, the verb 'hurt' is not impersonal but has the subject 'tooth'. The above sentence is literally '(As for) Ivanka a tooth was hurting her'. This is the normal way of saying one has a pain. Compare:

Боли ме зъб.	My tooth hurts. I have a toothache.
Болеше ме зъб.	I had a toothache. ('a tooth was hurting me')
Боля ме зъб.	My tooth hurt me.

The perfective past describes a pain which stopped or perhaps a sharp, sudden pain.

Verbs occurring only in the third person are 'defective' verbs. An impersonal verb may be a defective verb.

Note 4.5 Pronouns

Note 4.5.1 Subject pronouns

Аз искам да сменя двайсет американски долара.	I want to change twenty dollars.
Той е търговец.	He's a merchant.
Тя е още на легло.	She's still in bed.
Ние взимахме уроци в Ню-Йорк.	We took lessons in New York.
Ако Вие не сте много изморени, ще Ви разведа из града.	*If you're not too tired,* I'll take you around town.
Сега те разглеждат храма Александър Невски.	They're now looking at the Alexander Nevsky cathedral.

These sentences illustrate most of the subject pronouns. The full set is:

аз	I	ние	we
ти	you (sg. familiar)	Вие	you (polite)
той	he	вие	you (plural)
тя	she	те	they
то	it		

Compare the following sentences:

Моля.

Извинявам се.

Благодаря.

Добре съм, благодаря.

Да, разбирам.

Аз съм гладен.

Обичам кафе.

Ще Ви разведа из града.

Искам да сменя двайсет американски долара.

Смятам, че е по-добре ако побързаме.	Много съжалявам, но дано оздравее по-скоро.
Аз се боя да не би да затворят банките.	

Note how many of the verbs in these examples are used without personal pronouns. The verb endings tell the person and number, and the pronouns are only used for some kind of emphasis (see also Note 2.4).

Note 4.5.2 Short Accusative Pronouns

The form /vi/ in 'I'll take you around' is a short direct object form of the pronoun. Other examples of such pronouns are:

Ето го!	There he (it) is!
Ето я!	There she (it) is!
Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря.	Let's go get her from the dentists.
Защо не ги смениш утре?	Why don't you change them tomorrow?

Besides the direct object pronouns indicating a definite person, such as 'me, him, her, us, them', there is in Bulgarian a 'reflexive' pronoun, which refers back to the subject, no matter what the person. Some examples are:

Моля Ви се.	I beg you ('I pray myself to you').
Извинявам се.	I excuse myself.
Как се казва това на български?	How does that say itself in Bulgarian?

The use of the reflexive will be taken up in more detail later. From the above examples it is clear that it is often used where there is no equivalent in English and also in some instances where English uses a passive construction ('is said').

The short direct object pronouns are:

ме	me	ни	us
те	you (sg. fam.)	Ви	you (polite)
го	him, it	ви	you (plural)
я	her	ги	them
		се	(reflexive)

These are 'accusative' forms. There are also dative short pronoun forms:

Note 4.5.3 Short Dative Pronouns

жена ми	my wife
дъщеря ми	my daughter
баща ми	my father
Приятно ми е.	I'm pleased ('Pleasing to me it is').
Може ли да ми кажете, къде е Народната банка?	Can you tell me where the National Bank is?
Трябват ли ти пари?	Do you need money? ('Are monies necessary to you?')
Казах ли ти /Ви/?	Did I tell you?
А брат ти, какво прави?	And your brother, what's he doing?
жена му	his wife

These examples show that the meaning of the short dative pronouns is broader than any single English equivalent. It is something like 'with reference to...', 'concerning...'. The 'wife with reference to me' is 'my wife'. 'Pleasing it is with reference to me' is 'I'm pleased'. Often it equates with the so-called indirect object: 'did I tell you', 'can you tell me', etc.

The reflexive short dative pronoun is /si/.

The short forms normally have no stress and follow a stressed word. If an adjective precedes the noun, the short pronoun follows the adjective: /drugiyet mi brat/ 'my other brother'. In the case of some single syllable words the stress may shift to the pronoun: /sín mi/, /siné mi/ and /sin mí/ 'my son'.

Note 4.5.4 /na/ plus noun/pronoun replaceable by short dative pronoun.

стария приятел на Петър.	Peter's old friend
стария му приятел.	his old friend

The short dative pronoun may replace the preposition /na/ 'to, of' plus a noun (or stressed pronoun). In the above example the preposition /na/ corresponds to English 'of' ('the old friend of Peter'). The noun or noun phrase preceding /na/ usually has the article, as something possessed is likely to be something specific or definite. There are instances, however, where the general, not the specific, meaning is involved. Compare:

Братът на Петър е мой приятел.	Peter's brother is my friend.
Иван е брат на Петър.	Ivan is Peter's brother.

The English is the same in both cases, but the first is specific or definite referring to a particular brother. The second simply indicates the relationship 'brother'. Compare older English 'John is brother to Peter'.

As the last example shows, the meaning of /na/ covers both uses of English 'of' and of English 'to'. After certain verbs /na/ is regularly translatable by 'to' (as 'he gave it to Peter').

Bulgarian /na/ plus noun or pronoun and the short dative pronoun both may correspond to English possessives in some cases and indirect object in others.

Note 4.5.5 Pronoun Summary

In summary the pronoun forms introduced thus far are:

Nominative			Short Accusative		Short Dative	
I	аз		ме		ми	
you	ти		те		ти	
he	той		го		му	
it	то		го		му	
she	тя		я		й	
we	ние		ни		ни	
you	вие	Вие	ви	Ви	ви	Ви
they	те		ги		им	
reflexive	-		се		си	

The Notes of Unit 4 introduce several matters of prime importance - the pronouns, perfective-imperfective pairs in the verb and the past tenses of the verb. While the principles involved may be stated briefly, the possible forms and uses of the verbs and pronouns which have so far occurred are so many that it has been felt worthwhile to give more drill at this point than in any other in the entire course.

Additional Numbers

Eleven	едина́десет / едина́йсет
Twelve	двана́десет / двана́йсет
Thirteen	трина́десет / трина́йсет
Fourteen	четирина́десет / четирина́йсет
Fifteen	петна́десет / петна́йсет
Sixteen	шестна́десет / шестна́йсет
Seventeen	седемна́десет / седемна́йсет
Eighteen	осемна́десет / осемна́йсет
Nineteen	деветна́десет / деветна́йсет
Twenty	два́десет / два́йсет
Twenty-one	два́десет и едно́
Twenty-two	два́десет и две́
Thirty	три́десет
Forty	чети́ридесет
Fifty	петдесе́т
Sixty	шестдесе́т
Seventy	седемдесе́т
Eighty	осемдесе́т
Ninety	деветдесе́т
One hundred	сто
One hundred and one	сто́ и едно́
Thousand	хиля́да
One thousand and one	хиля́да и едно́

Grammatical Drill

GD 4.1 and 2; Verbs: Imperfective and Perfective; Past.

Imperfective	Perfective
благодаря̇	
а."Благодаря́ за кафе́то!" ка̇за Бори́с на Пе́тър. Къде́ е Бори́с? Бори̇с благодари̇ на Пе́тър за кафе́то. Жена́ ми и дъщеря́ ми Ви благодаря́т за кафе́то.	
в.Ива́н Й благодаре̇ше за хля́ба, кога̇то го видя́хме. when А̇з му благодаре́х за кафе́то, кога̇то тя́ ме видя́.	в.Ива̇н и жена́ му благодари̇ха на Попо̇в за би́рата. Бори́с благодари̇ на Пе̇тър за пари́те. А̇з му благодари́х за ви́ното.
с.Вя́рно ли е, че сте му благодаре́ли, кога̇то тя̇ Ви видя́ла? Вя́рно ли е, че то̇й Й благодаре́л, кога̇то сте го видя́ли?	с.Ива̇н благодари́л и зами́нал. Мари̇я взе̇ла кафе̇то и благодари̇ла на жена́ ми. Бори̇с благодари́л на жена̇та за мля́кото.
боя̇ се - побоя̇ се	
а.А̇з се боя́, че рестора́нтът е затво́рен. Бои́те ли се от до́ктори? От до́ктори не се́ боя̇, но от зъболе́кари се боя̇. Ни̇е вси́чки се бои̇м от зъболе́кари.	
в.А̇з се бое̇х мно́го, че тя̇ ще зами̇не без Пе́тър. Ива́н се бое̇ше от жена́ си.	в.Ива̇н се побоя́ да ка̇же на жена́ си. Защо́ се побоя̇хте да Й ка́жете?

боя́ се - побоя́ се (Cont'd)

в.Ни̇е се бое́хме от чуждене́ца.

с.Вя́рно ли е, че то̇й се бое̇л от до́ктори?

Ива́н се бое̇л от жена́ си.

Жена́ му се бое̇ла да пъту̇ва с вла́к.

в.Ни̇е се побоя́хме и не му́ ка́захме.

с.Бори̇с и Пе́тър се побоя́ли да пъту̇ват с то̇зи вла́к.

Ива̇н се побоя̇л да Й ка́же и не Й ка́зал.

Тя̇ се боя̇ла мно́го от Ива̇н.

бъ́рзам

а.А̇з бъ̇рзам все́ки де̇н за университе́та.

Ни̇е бъ́рзаме, кога̇то оти̇ваме в канто́рата.

Тя̇ бъ́рза, защо̇то е гла́дна.

в.А̇з бъ̇рзах мно́го и забра̇вих пари́те си.

Защо́ бъ̇рзахте вче́ра?

Ни̇е бъ́рзахме за ба́нката.

Ива̇нка бъ́рзаше да оти̇де на ки́но.

с.Тя̇ бъ́рзала да взе̇ме хля́б.

Те̇ бъ́рзали да ви̇дят бо̇лната си ма́йка.

Ива̇н е бъ̇рзал мно́го и затова̇ е изморе́н.

взи́мам - взе́ма

а.Бори́с взи̇ма уро̇ци по български от Ива́н.

И а́з взи̇мам уро̇ци от Ива́н.

Ни̇е вси́чки взи̇маме уро̇ци.

А̇з взи̇мам уро́ци от два̇ дни́.

Те̇ взи̇мат уро́ци от една̇ се́дмица.

а.Попо́в, ще взе́мете ли пари̇ от Пе̇тър?

А́з ще взе̇ма де́сет ле̇ва.

Ни́е ще взе̇мем ня́колко уро̇ка по бъ́лгарски.

Ива́н и̇ска да взе̇ме еди̇н уро́к.

Те́ ще взе̇мат ня́колко уро̇ка.

в.А̇з взи́мах уро́ци в Со́фия.

От Ива́нов ли взи̇махте уро̇ци?

Не́, ни̇е взи̇махме уро́ци от една̇ госпожа́.

Госпожа́та ни взи̇маше мно́го пари̇ за уро̇ците.

Ива́н и Пе̇тър не взи́маха уро̇ци.

с.Вя́рно ли е, че сте взи́мали уро̇ци по англи́йски?

А̇з не взи́мам, но зна́я, че Мари́я взи̇мала уро̇ци.

Бори̇с е взи̇мал уро̇ци по бъ́лгарски в Ню-Йо́рк.

в.Ива́н взе̇ два́ уро̇ка в два̇ дни́.

А̇з взе̇х хля́б от рестора́нта.

От къде́ взе̇хте ви́ното?

Ни̇е го взе́хме от рестора́нта.

Ива́н взе̇ пе́т ле̇ва от Пе́тър.

На га́рата ми взе̇ха вси́чките пари́.

с.От къде́ сте взе̇ли то̇зи хля́б?

Взе́хме го от рестора́нта. Мари́я го е взе̇ла.

Вси́чки взе̇ли хля́б, но то́й не взе́л.

Тя́ взе̇ла месо́то, а то́й взе̇л карто́фите.

ви́ждам - видя

а.Бори̇с ви̇жда Ива̇н все́ки де̇н.

И а́з го ви̇ждам все́ки де̇н, но тя́ го ви̇жда вся́ка се́дмица.

Ви́ждате ли Мари̇я в университе́та?

Да́, ви́ждаме я все́ки де̇н.

в.А̇з го ви̇ждах все́ки де̇н, но то̇й не ме́ ви̇ждаше.

Ни̇е го ви̇ждахме с чужденци́ ту̇к и та́м.

Мари́я и Пе̇тър ви̇ждаха ма́йка си все́ки де̇н.

с.Ви́ждали ли сте Ива̇н ско́ро?

Не съ́м го ви̇ждал от ня́колко дни̇.

И те́ не са̇ го ви̇ждали от мно́го вре̇ме.

а.Ако̇ го ви́дите, каже́те му, че и́скам да го ви̇дя.

Ако го ви́дя, ще му ка́жа, че и́скате да го ви̇дите.

Тя́ ще ме ви̇ди в университе́та, а̇ко не я̇ ви̇дя на га́рата.

в.Видя̇хте ли Пе̇тър вче̇ра?

Видя́хме го, но то̇й не ни́ видя̇.

Ива̇н видя́, че прия́телите му го видя́ха.

А́з я видя̇х на га́рата.

с.Видя́ли ли сте го да оти̇ва в канто́рата?

Не съ́м го видя̇л, но Мари́я го видя́ла.

Тя̇ ка́зва, че го видя́ла.

гово́ря

а.А̇з гово́ря ця́л де̇н бъ́лгарски.

Какво́ гово̇рите с Ива̇н?

Гово́рим за вре́мето.

Защо́ гово̇риш с Мари̇я?

Защо́ да не̇ гово́ря? А́з гово̇ря
с вси́чки.

в.Ни́е гово̇рехме с чужде́неца и
разгле́ждахме че́рквата.

Кога̇то Пе̇тър присти́гна, Мари́я
гово́реше с жена́ му.

Вче́ра по това̇ вре́ме а́з гово̇рех
с дъщеря́ си.

Ви́е гово̇рехте с Бори́с, кога̇то
тя̇ гово́реше с жена́ Ви.

в.Гово́рихте ли с Мари̇я и Еле́на?

Да́, а̇з гово́рих с Мари̇я и те́
гово̇риха с Еле́на.

Ни́е гово̇рихме за вре́мето.

А́з гово̇рих с чино́вника.

Ива́н гово̇ри с прия́телите ми и те́
гово̇риха с Ива́н.

с.Вя́рно ли е, че то́й гово̇рел
мно́го ба́вно?

Да́, и жена́ му гово̇рела ба̇вно.

Кога̇то тя̇ дошла́, те̇ гово̇рели
с Пе́тър.

с.Бори́с гово̇рил с Мари́я и тя́ му
ка̇зала, че ще оти́де.

Гово́рили ли сте с чужде́неца?

А̇з не съ́м гово́рил, но жена́ ми
е гово̇рила.

доше́л (only this form drilled here)

”Бори́с е доше̇л от Со́фия”,
ка̇за Пе̇тър на жена́ си.

”И Мари́я е дошла̇. Защо́ са
дошли̇?” попи̇та Еле́на.

”Дошли́ са да ви̇дят ма́йка си”,
ка̇за Пе́тър.

”Бори́с е доше̇л с вла̇ка в пе̇т часа̇,
а тя́ е дошла́ в де́вет часа̇.”

забра́вям - забра́вя

а.А́з забра̇вям все́ки де̇н по не̇що
в канто́рата.

Мари́я забра̇вя (often) да взе̇ме
месо́ и карто́фи.

а.Защо̇ не забра́вите та̇зи жена̇?

И́скам да я забра̇вя, но не мо́га.

Мари́я ще забра̇ви месо́то.

забравям - забравя (Cont'd)

а.Вие забра́вяте ли пари́те си в кантората?

Ни́е забра́вяме и дру́ги неща там.

Вси́чки забра́вят по не́що там.

а.Какво́ ще *ста́не, ако забра́вите пари́те си? *happen

Ако ги забра́вим, не можем да зами́нем.

Иван ня́ма да забрави нещата.

в.Забра́вихте ли парите си?

Забра́вихме ги в канто́рата.

Чужденци́те забравиха да отидат в ба́нката.

А́з забра́вих да му ка́жа да отиде при до́ктора.

Мари́я забрави да отиде на че́рква.

с.Вя́рно ли е, че той забра́вял мно́го, а жена му не забра́вяла?

А́з зная, че тя́ забра́вяла, а то́й не забравял.

с.Какво́ е забравил Петър?

Пе́тър е забравил пари́те си.

Вя́рно ли е, че Иванка забра́вила да взе́ме хля́б?

Тя не́ е забравила да взе́ме хляб, но е забра́вила пари́те си.

О́ще не сме забравили доброто, ста́ро вре́ме

заварил (only this form drilled here)

Бо́рис заварил бра́т си да пие вино с прия́тели.

Еле́на заварила дъщеря́ си да лежи бо́лна на легло́.

До́кторът го зава́рил, че не́ е в легло́то си.

Прия́телите му го зава́рили, че е о́ще в легло́то.

Бо́рис я заварил да говори с чужде́неца.

Тя заварила дъщеря́ си да казва урока си по български.

замина́вам - зами́на

а.У́тре замина́вам за Ва́рна.

Вла́кът замина́ва след ня́колко ча́са.

За къде́ замина́вате?

Ни́е замина́ваме за Со́фия, а те́ замина́ват за Ва́рна.

а.Ни́е ще зами́нем за Со́фия.

Вла́кът ще зами́не след еди́н ча́с, но а́з ще зами́на с дру́г вла́к.

И́скате ли да зами́нете за Аме́рика?

И́скаме да зами́нем и ако мо́жем ще зами́нем.

в.До вче́ра вла́кът замина́ваше в се́дем часа́.

Ни́е замина́вахме, кога́то вла́кът на Мари́я присти́гна.

А́з замина́вах, кога́то тя́ ме видя́ на га́рата.

Те́ не замина́ваха с удово́лствие от ту́к.

в.Ива́нов зами́на с вла́ка в два́ часа́.

А́з зами́нах с дъщеря́ си.

За къде́ зами́нахте?

Ни́е зами́нахме за Бълга́рия.

Ива́н и Пе́тър зами́наха за Ва́рна с вла́к.

с.Вя́рно ли е, че Мари́я замина́вала за Аме́рика?

Ива́н замина́вал с вла́ка, кога́то тя́ го видя́ла.

с.Бори́с зами́нал за Ва́рна, а тя́ зами́нала за Со́фия.

Кога́то те́ зами́нали, зами́нала и ма́йка им.

запо́чвам - запо́чна

а.Университе́тът запо́чва дне́с.

От у́тре запо́чвам да взимам уро́ци по бъ́лгарски.

Кога́ запо́чвате да разглеждате музе́я?

Запо́чваме да го разгле́ждаме след еди́н ча́с.

а.Университе́тът ще запо́чне след една́ се́дмица.

Смя́там да запо́чна да взимам уро́ци по бъ́лгарски.

Ско́ро ще запо́чнат да затва́рят ба́нките.

У́тре ще запо́чнем но́в уро́к.

в.Ни́е запо́чвахме да пием ви́ното, кога́то те́ присти́гнаха.

До вче́ра ки́ното запо́чваше в ше́ст часа́.

в.Мари́я запо́чна да взима уро́ци по англи́йски.

Защо́ запо́чнахте да взимате уро́ци по англи́йски?

запо́чвам - запо́чна (Cont'd)

в.А́з запо́чвах уро́ците в еди́н часа́.

Мари́я запо́чваше уро́ците си в два́ часа́.

Бори́с и Ива́н ги запо́чваха в три́ часа́.

в.Запо́чнах да взи́мам уро́ци, защо́то ще отида в Аме́рика.

Ни́е запо́чнахме та́м, сле́д като свършихме тук.

Те́ запо́чнаха да се извиня́ват на госпо́жицата.

с.Вя́рно ли е, че университе́тът запо́чвал след ня́колко дни́?

Синъ́т запо́чвал да пи́е, кога́то баща́ му го видя́л.

Ива́н ка́зва, че ки́ното запо́чвало в се́дем часа́.

с.Мари́я запо́чнала да разби́ра бъ́лгарски след една́ се́дмица.

Кога́ сте запо́чнали да взи́мате уроци?

О́ще не сме́ запо́чнали.

Ива́н запо́чнал да бъ́рза, но́ ... сле́д като вла́кът зами́нал.

затва́рям - затво́ря

а.Ба́нката затва́ря в пе́т часа́.

Баща́ ми затва́ря канто́рата все́ки де́н в се́дем часа́.

Чужденци́те затва́рят ба́нките си и замина́ват от ту́к.

Ни́е затва́ряме канто́рата в неде́ля.

а.Баща́ ми и́ска да затво́ри ба́нката.

У́тре ще затво́рят ба́нката в че́тири часа́.

Бори́с и́ска да затво́ря канто́рата си, за да оти́дем на ки́но.

Защо́ не затво́рите зда́нието за чужденци́?

Не мо́жем да го затво́рим.

в.До вче́ра ба́нката затва́ряше в пе́т часа́.

Ба́нките затва́ряха в пе́т часа́, но сега́ затва́рят в ше́ст.

Кога́то ме видя́хте, а́з затва́рях канто́рата на баща́ ми.

Ива́н и Пе́тър затва́ряха канто́рата си, когато ги видя́хме.

До вче́ра ние я затваря́хме в 1 часа́.

в.Си́н ми́ затво́ри канто́рата и зами́на за Ва́рна.

А́з затво́рих зда́нието за чужденци́.

Затво́риха вси́чки че́ркви в града́.

Вче́ра, кога́ затво́рихте канто́рата си?

Ни́е я затво́рихме в де́вет часа́.

с.Вя́рно ли е, че банката затваряла в неде́ля, а хоте́лът не затва́рял?

Вя́рно ли е, че докторите не затва́ряли и че зъболе́карите затваряли късно?

с.Вя́рно ли е, че са затво́рили всички ба́нки в града́?

Още не са́ ги затво́рили, но ще ги затво́рят.

Попо́в затво́рил канто́рата и зами́нал за Со́фия.

зна́я

а.Аз зна́я уроците си мно́го добре.

Иван не зна́е всичко за прия́теля си.

Какво́ знаете за Попов и жена́ му?

Ние зна́ем, че са заминали за Аме́рика.

Всички зна́ят, че дъщеря́ им е присти́гнала.

в.Мария зна́еше, че то́й ще присти́гне на вре́ме.

Всички зна́еха, че той е бо́лен, но той не зна́еше.

Зна́ехте ли, че банката е затво́рена?

Да, ние зна́ехме, че тя е затворена.

Аз зна́ех, че те са ту́к, а ти не знаеше.

с.Вярно ли е, че той знаел вси́чки уроци мно́го добре?

Мария е знаела, че те са заминали.

Всички зна́ели, че тя е болна.

извиня́вам се - извиня́ се

а.Защо́ Й се извинява Пе́тър?

Той Й се извиня́ва, че не я е видя́л.

Извиня́вам се! Какво́ казахте?

Ние се извиняваме мно́го, че не можем да ви разведе́м из града́.

а.Тя каза, че ще се извини на ма́йка си.

Аз тря́бва да се извиня на Иван, че не мога да отида.

Всички ще се извини́м, че не можем да оти́дем.

в.Аз се извинявах на госпожа́та, когато вие ме видя́хте.

Когато ние присти́гнахме, той о́ще се извиняваше.

Прия́телите Й Й се извиняваха цял ча́с.

с.Вя́рно ли е, че той о́ще Й се извинявал, когато сте го видя́ли?

в.Аз му се извини́х, че не мога да оти́да.

Извини́хте ли се, че няма да оти́дете?

Извини́хме се още вче́ра.

Господи́нът се извини на госпо́жицата.

с.Вя́рно ли е, че той Й се е извини́л, че ня́ма да оти́де?

Да́, Ива́н Й се е извини́л, че няма да оти́де.

и́мам - ня́мам

а.И́маш ли пари в банката?

Аз имам пари там, но тя ня́ма.

И́мате ли да взимате пари от Петър?

И́маме да взи́маме, но той няма пари сега́.

И́мат ли хляб в рестора́нта?

В рестора́нта има вси́чко

И́мат ли всички черкви златни куполи?

Всички черкви ня́мат златни куполи.

в.До вчера и́мах пари в банката, но сега ня́мам.

И́махте ли пари за влака?

Да́, ние и́махме, но Ива́н нямаше.

Те и́маха пари за до́ктора, но ня́маха за̀ зъболе́каря.

Какво́ имахте за обяд?

За обед имахме месо́, карто́фи и би́ра, но нямахме хля́б.

Борис имаше пари за ви́но, но ня́маше за хля́б.

в.И́махте ли канто̇ра във Ва̇рна?

Ние ня́махме канто̇ра във Ва̇рна, но и́махме в Со́фия.

с.Вя́рно ли е, че то̇й и̇мал мно́го пари̇?

Да́, и а́з зна̇я, че то̇й и̇мал мно̇го пари́.

Мари́я е и̇мала мно́го пари̇, но сега̇ ня́ма.

И́мали ли сте мно́го пари̇?

Да́, и́мали сме, но сега̇ ня́маме.

Ива̇нов и̇мал за о́бед от прочу̇тото ви́но.

Тя̇ и̇мала дъщеря́ в Аме́рика! А̇з не зна́ех това̇.

и̇скам - пои̇скам

а.Ива́нов, и̇скам да Ви ка́жа не̇що.

И́скате ли да взе̇мете то̇зи хля́б?

И́скаме да го взе́мем, но ня́маме пари́.

Те̇ и́скат мно́го пари̇ за ви̇ното.

И́скаш ли да оти̇деш в Бълга̇рия?

И́скам да оти́да.

Тя̇ и́ска да ви̇ди дъщеря́ си.

в.И́скахте ли да оти̇дете на ки̇но?

Да̇, ни̇е и́скахме да оти̇дем.

И́скаше ли то̇й да взе̇ме пари̇те?

Не́, то̇й не и́скаше да ги взе̇ме.

Чужденци̇те и́скаха да ви̇дят града́.

А̇з и́сках да зами̇на, но тя̇ не и́скаше.

а.А́з ще пои̇скам /и̇скам/ от ма́йка ми пе̇т ле́ва.

И Мари́я ще пои̇ска /и̇ска/ пари̇.

Ако пои́скате /и́скате/, мо́жете да оти̇дете.

А̇з мо́га да пои̇скам, но не и́скам.

Ще пои́скам да оти̇да у̇тре с Ива́н.

Ако то́й пои̇ска пари̇ от ма́йка ми и а́з ще пои̇скам.

Пои́скате ли ви̇е пари̇ и те́ ще пои̇скат.

в.Аз пои́сках да ка̇жа вси̇чко на баща́ Й но не го́ ка́зах.

Тя̇ пои́ска да взе̇ме хля̇ба, но не го́ взе̇.

Те̇ пои́скаха пари̇ от ма́йка си, за да оти̇дат на ки́но.

Защо́ пои̇скахте пари̇те?

Пои́скахме ги, защо́то ни тря́бват.

с.Пе̇тър и́скал да ста̇не до́ктор.

Вси̇чки и́скали да оти́дат на разхо́дка.

Тя̇ мно̇го и́скала да зами̇не за Аме́рика.

Вя́рно ли е, че и Ви́е сте и̇скали да зами́нете?

с.Ива̇н пои́скал да взе̇ме ви̇ното, но видя́л, че ня̇ма пари́.

Вя́рно ли е, че тя̇ пои̇скала пари̇ от Попо́в?

Чужденци́те пои̇скали хля́б, но в рестора̇нта ня́мало хля̇б.

ка̇звам - ка̇жа

а.А̇з ка́звам, че тя́ ще зами̇не за Бълга́рия.

Бори̇с ка́зва, че тя̇ ня́ма да зами́не.

Ни̇е ка́зваме, че Ви́е ще оти̇дете при бра́т си.

Те̇ ка́зват, че ни̇е не мо́жем да зами́нем.

а.А̇з ще му ка́жа, че ще оти̇да на разхо́дка.

Ако Й ка́жете, тя̇ ще оти́де.

Ако Й ка́жа, аз зна́я, че тя̇ ще оти́де.

Те̇ ще ни ка́жат, какво̇ да му ка́жем.

в.Ни̇е му ка́звахме, че тя̇ ще оти́де при ма́йка си.

А̇з Й ка̇звах да не замина́ва, а да оста̇не ту́к.

Ива̇н ми ка́зваше да ста̇на зъболе́кар.

Вси̇чки ми ка̇зваха да зами́на, но а̇з не зами́нах.

в.А̇з Й ка̇зах вси́чко, но тя̇ ми ка́за, че не́ е вя̇рно.

Ви̇е ка́захте ли му, къде̇ да оти̇де?

А̇з му ка́зах, но то̇й не ме́ разбра̇.

Какво́ Ви ка̇заха те̇?

Те̇ ми ка́заха да оста́на.

с.А̇з съм му ка́звал и вси́чки са му ка̇звали това́.

Вя́рно ли е, че то̇й ти е ка́звал да оста̇неш?

Не́, то̇й не ми́ е ка̇звал това̇.

Ни̇е сме Й ка́звали да не оти́ва та̇м.

Те̇ са ни ка́звали да отсе́днем в то̇зи хоте́л.

с.Бори̇с им ка́зал да оста̇нат в хоте́ла.

Вси̇чки му ка́зали да не оти̇ва в града́.

Защо́ сте ка̇зали на бра̇т си?

А̇з не съ́м му ка̇зал, но Мари́я му е ка̇зала.

Те̇ му ка́зали да не ми́ ка̇зва.

лежа

а.Аз лежа́ от два́ дни на легло́.

Ива́н о́ще лежи в легло́то.

Тя лежи бо́лна на легло́.

Лежи́м, защото сме изморе́ни.

Всички лежа́т бо́лни на легло́.

в.Когато отидох да го ви́дя, той о́ще леже́ше.

Защо леже́хте, когато Ви видях?

Леже́х, защо́то до́кторът ми каза да лежа́.

Във Ва́рна ние лежехме вся́ка су́трин до късно в легло́то.

в.Аз лежа́х де́сет дни на легло́.

Борис лежа ця́ла седмица бо́лен.

Ко́лко вре́ме лежахте болни на легло?

Ние лежа́хме два́десет дни на легло́

Деца́та лежаха бо́лни цяла се́дмица.

с.Когато Петър го видя́л, той о́ще леже́л.

Тя лежела на легло́, когато майка й дошла́.

Вя́рно ли е, че сте леже́ли, когато той Ви видя́л?

с.Мария лежала два́ дни и ста́нала.

Децата лежали мно́го дни на легло́.

Пе́тър лежал бо́лен един де́н.

Вси́чки лежали по ня́колко дни́, но оздраве́ли.

мога

а.Аз мо́га да говоря бъ́лгарски.

Мария не мо́же да говори английски.

Мо́жете ли да затворите канто́рата в пет часа́?

Не́, ние не мо́жем да я затворим в пет часа́.

в.Вчера мо́жех да ви разведа из града́.

в.Аз можа́х да разгледам града́ в два дни́.

в.Ако и́скаше, тя́ мо́жеше да сле́два медици́на.

Ако и́скахте, мо́жехте ли да зами́нете?

Ние мо́жехме да зами́нем, но не и́скахме.

Те́ мо́жеха да оста́нат ту́к.

в.Тя́ можа́ да взе́ме ня́колко уро́ка по български.

Можа́хте ли да разгле́дате града́?

Да́, можа́хме да го разгле́даме.

Те́ не можа́ха да ме разбера́т.

Можа́ ли да ка́жеш уро́ка?

с.Аз не зна́ех, че то́й мо́жел да гово́ри български.

Всички ка́зват, че тя́ мо́жела да пъту́ва без пари́.

Вя́рно ли е, че те мо́жели да Ви разби́рат?

с.Ива́н можа́л да зами́не, но тя́ не могла́.

Тя́ могла́ да пъту́ва до та́м, бе́з да я ви́дят.

Ива́н не мо́гъл да разбере́ чужде́неца.

Ива́н не можа́л да разбере́ чужде́неца.

мо́ля - помо́ля

а.Една́ ча́ша вода́, мо́ля!

Аз Ви мо́ля да не оти́вате та́м.

Еле́на и Пе́тър мо́лят Мари́я да оста́не о́ще два́ дни́.

Бори́с ме мо́ли да оти́дем на ки́но.

а.Аз ще го помо́ля да не ка́зва на Пе́тър.

Ако го помо́лим, то́й ще оста́не.

Защо́ не я помо́лите да не замина́ва?

Ако я помо́ля, тя́ ще оста́не.

в.Аз я мо́лех за ча́ша би́ра, когато й Борис поиска.

То́й мо́леше жена́ си да не оти́ва при ма́йка си.

Всички мо́леха Мария да оста́не.

Ние го мо́лехме да се извини́, но то́й не и́скаше.

в.Аз го мо́лих мно́го да оста́не, но то́й не поиска.

Аз го помо́лих и то́й оста́на.

Ние я мо́лихме мно́го и тя́ оти́де.

Ние я помо́лихме и тя́ оти́де.

Ива́н ще я помо́ли за ча́ша вода́.

с.Когато го видя́ли, то́й мо́лел ма́йка си да оти́де на ки́но.

с.Аз съм го мо́лил и те́ го мо́лили, но то́й не и́скал да оти́де.

с.Бори́с го помо́лил и то́й оти́шел.

Вя́рно ли е, че Мари́я Ви е помо́лила да взе́мете и ма́йка Й?

Не́, тя́ не ме́ е мо́лила.

Вси́чки я помо́лили и тя́ оста́нала.

научáвам - нау́ча

а.Ива́н науча́ва уро́ците си все́ки де́н.

От къде́ науча́вате вси́чко това́?

Бори́с е в града́; от Бори́с го науча́ваме.

а.Ще нау́чите ли уро́ците за у́тре?

Ще ги нау́чим о́ще та́зи ве́чер.

Защо́ не нау́чите уро́ка?

Не мо́га да го нау́ча.

Ви́е тря́бва да го нау́чите!

в.Какво́ нау́чихте за Мари́я?

Ни́е нау́чихме, че тя́ е в Аме́рика.

Ива́н ме нау́чи да пи́я ви́но.

Те́ нау́чиха уро́ците си за еди́н ча́с.

с.Вя́рно ли е, че те́ го нау́чили да пи́е?

Мари́я нау́чила уро́ците за два́ ча́са.

А́з о́ще не съм нау́чил уро́ка.

оби́чам

а.Мари́я оби́ча Пе́тър.

Вси́чки го оби́чат.

Ни́е мно́го оби́чаме да пи́ем кафе́.

Пе́тър не оби́ча месо́, но Мари́я и а́з оби́чаме.

в.Тя́ го оби̇чаше мно́го, но дне́с тя̇ не го́ оби̇ча.

И прия́телите му го оби̇чаха мно́го.

А̇з я оби́чах, но тя̇ не ме́ оби̇чаше.

До ско́ро ние оби̇чахме да пи̇ем ви̇но, но сега̇ пием°са́мо мля́ко.
°only

с.Вя́рно ли е, че Бори̇с оби̇чал да пи̇е ви̇но?

Да́, Ьо́рис го е оби̇чал и го оби̇ча и сега́.

А̇з не зна́ех, че тя̇ оби́чала да пи̇е кафе́!

Те́ го оби̇чали и то́й ги оби̇чал.

оздравя̇вам - оздраве̇я

а.А́з оздравя̇вам ба́вно.	а.Ако оздраве́е, то́й ще оти̇де във Ьа́рна.
Еле́на оздравя̇ва о́ще по̇-ба́вно.	И́скате ли да оздраве̇ете?
Те̇ оздравя̇ват на́й-бавно от вси́чки.	И́скам да оздраве́я и ще оздраве́я.
Ни̇е вси́чки оздравя́ваме.	Дъщеря́ ми ще оздраве́е след ня́колко дни́.
в.Тя́ оздравя̇ваше ба́вно.	в.Оздравя́ ли Ива̇н?
	Да́, то̇й оздравя́ и зами́на.
	Кога́ оздравя́хте?
	А́з оздравя̇х вче́ра.
	Те́ оздравя̇ха след че̇тири се́дмици.
с.Вя́рно ли е, че тя̇ оздравя̇вала мно́го ба̇вно?	с.Тя̇ оздравя́ла и оти̇шла да ви̇ди ма́йка си.
Да́, но и то́й оздравя̇вал ба̇вно.	Ива̇н о́ще не̇ е оздравя̇л.
Ьси́чки оздравя̇вали ба̇вно.	Бси́чки оздравя́ли, но Пе́тър не оздравя́л.
	Мари̇я о́ще не̇ е оздравя̇ла.

оста́вам - оста́на

а.А́з оста́вам в Со́фия за една́ се́дмица.

Ива́н оста́ва ту́к о́ще два́ дни́.

До кога́ оста́вате в Со́фия?

Ни́е оста́ваме в града́ до у́тре.

а.А́з ще оста́на три́ седмици в Со́фия.

Борис не и́ска да оста́не тук.

Ако оста́нете, ще оти́дем на ки́но.

Добре́, ще оста́нем до у́тре.

в.А́з оста́вах при прия́тели в града́.

До вче́ра то́й оста́ваше на хоте́л, но от дне́с то́й оста́ва при Пе́тър.

Кога́то оти́вахме в града́, ние оста́вахме в хоте́ла до га́рата.

в.А́з оста́нах се́дем дни в този гра́д.

Ние оста́нахме, защо́то ня́маше вла́к та́зи ве́чер.

Ива́н оста́на за да разгле́да музе́я.

Всички оста́наха до къ́сно при Пе́тър.

с.Вие зна́ете ли, че то́й не оти́вал при прия́телите си, а оста́вал на хоте́л?

Мари́я оста́вала при дъщеря́ си, кога́то оти́вала в Со́фия.

с.Мари́я оста́нала при зъболе́каря, но то́й не оста́нал.

Всички оста́нали да разгле́дат града́.

оти́вам - оти́да

а.Ни́е оти́ваме на кино.

Тя́ оти́ва на зъболе́кар.

Къде́ оти́вате?

Отивам на разхо́дка до га́рата.

а.Къде́ ще оти́дете дне́с след о́бед?

Ни́е смятаме да отидем на ки́но.

Тя́ и́ска да отиде на разхо́дка.

А́з ще оти́да с Мари́я.

в.Ни́е оти́вахме на ки́но, когато майка ни присти́гна.

Кога́то я видя́х, тя оти́ваше на до́ктор.

Ни́е оти́вахме да видим един бо́лен прия́тел.

в.Ние оти́дохме в банката.

Тя оти́де да смени пари́.

А́з оти́дох за хля́б.

Вси́чки оти́доха на разхо́дка.

Защо́ оти́дохте на га́рата?

с.Тя ка́зва, че Ви́е сте отивали на ки́но.

Кога́то тя ги видя́ла, всички оти́вали на разхо́дка.

Бори́с оти́вал за месо́, кога́то те присти́гнали.

Кога́то я видя́ли, тя́ оти́вала в университе́та.

с.Мари́я оти́шла на рестора́нт бе́з Петър.

Бори́с оти́шел на разхо́дка без жена́ си.

Вси́чки оти́шли на че́рква.

Тя́ оти́шла на ки́но, а те́ оти́шли на разхо́дка.

отся́дам - отсе́дна

а.Кога́то съм в града́, а́з отся́дам при прия́тели.

Ива́н отсяда при дъщеря́ си.

Ние не отся́даме на хоте́л.

Но те́ отся́дат на хоте́л.

а.Аз ще отсе́дна в хоте́л Бълга́рия.

Тя ще отсе́дне при ма́йка си.

Къде́ ще отсе́днете вие?

Ние ще отсе́днем при ма́йката на жена́ ми.

в.Аз отся́дах на хоте́л, но сега отся́дам при Попо́в.

Тя́ отся́даше при дъщеря́ си.

Те́ отся́даха в хоте́ла до га́рата.

в.Ние отсе́днахме в един прочут хоте́л.

Къде́ отсе́днахте Вие?

Аз отсе́днах при един приятел на сина́ ми.

с.Вя́рно ли е, че то́й отсядал при ма́йка си?

Къде́ сте отся́дали до това време?

Аз съм отся́дала при Мари́я.

с.Къде́ е отсе́днала Еле́на?

Тя е отсе́днала при Мария, защото и синът ѝ е отсе́днал там.

Къде́ са отсе́днали прия́телите им?

Те́ са отсе́днали на хоте́л.

питам - попитам

а.Защо питате къде́ е че́рквата?

Аз пи́там, защото искам да я разгле́дам.

Ива́н ме пи́та все́ки де́н, кога́ ще замина́вам.

а.Ако го ви́дя, ще го попи́там /питам/.

Ако го попи́тате, ще Ви ка́же ли?

Ако го пи́тате все́ки ден, ще Ви ка́же ли?

в.Кога́то го видя̇х, то̇й пи́таше една̇ жена̇ къде̇ е ба́нката.

Какво́ я пи̇тахте, кога̇то Ви видя̇х?

А̇з я пи́тах, къде е ба́нката за да сменя̇ пари́.

с.Ива́н пи́тал ли е бра̇т си за ки̇но?

О́ще не го е пи̇тал, но Мари́я го е пи̇тала.

Вя́рно ли е, че те̇ са Ви пи̇тали за Попо́в?

Не́, те̇ не са́ ме пи̇тали.

в.Ви̇е попи́тахте ли ма̇йка си?

Попи́тахме я, но забра́вихме да Ви ка́жем.

А́з я попи̇тах о̇ще вче́ра.

Мари́я попи̇та Пе̇тър къде̇ оти́ва.

с.Ива́н ги попи́тал и тога̇ва Мари́я го попи́тала, защо̇ ги пи́та.

Баща́ й я попи̇тал къде̇ оти́ва.

Ма́йка й я попи̇тала защо̇ оти́ва.

Те́ я попи̇тали кога̇ замина́ва.

Чужде́нецът ги попи̇тал за Ива́н.

пи̇я

а.А́з пи̇я ви́но, но тя́ пи̇е мля́ко.

Какво́ пи̇ете сега̇?

Сега́ ни̇е пи̇ем би́ра, но те́ пи̇ят ви́но.

в.Ива̇н и Пе́тър пи̇еха ви́но, а жени́те им пи̇еха кафе́.

Какво́ пиехте вче́ра, кога̇то ви видя́х?

Ни́е пиехме би́ра, а то́й пи̇еше ви́но.

с.Вя́рно ли е, че тя̇ пи̇ела мно̇го кафе́?

А̇з зна́я, че бра́т й пи̇ел мно̇го кафе̇.

Кога̇то тя̇ присти́гнала, вси̇чки пи̇ели кафе́, но то̇й не пи́ел.

в.Вче̇ра вси̇чки пи́ха, но то̇й пи̇ на́й-много.

Какво́ пи̇хте вче̇ра при Пе̇тър?

Ни́е пи̇хме ви́но, а жени́те ни пи̇ха би́ра.

А̇з пи̇х ви́но и сле́д това̇ - кафе́.

с.Ива̇н пи̇л мно́го и сега̇ е бо́лен.

Тя̇ пи̇ла кафе́, но вси̇чки дру̇ги пи̇ли ви́но.

Бори̇с пи̇л до къ́сно и от та̇м оти̇шел на га́рата.

поте̇глям - поте̇гля

а.	а.Ни́е ще поте̇глим за Ва́рна с то̇зи вла́к. А́з ще поте̇гля сле́д Мари̇я. Вла̇кът за Со́фия ще поте̇гли след еди́н ча́с.
Вла̇кът за Пло́вдив поте̇гля след еди̇н ча́с. Ни́е поте̇гляме с вла̇ка в че́тири часа̇.	
в.Кога̇то присти̇гнах на га́рата, вла̇кът поте́гляше. До вче́ра вла̇ковете поте́гляха в еди́н часа̇.	в.А̇з поте́глих с вла̇ка в ше́ст часа̇. Вла̇кът поте́гли, но бе́з Бори̇с. Вси́чки поте̇глиха за Ва́рна, но забра̇виха пари́те си.
с.Вла̇кът поте́глял, кога́то то̇й видя́л жена́ си на га́рата. Мари̇я поте̇гляла с вла́ка, кога́то дъщеря́ й присти́гнала на га́рата.	с.Вла̇кът поте́глил и тя̇ оста́нала на га́рата. Мари̇я не поте́глила с то̇зи вла́к. Ива̇н поте́глил, но прия̇телите му не поте́глили, защо̇то оста̇нали да ви̇дят Мари́я.

пра̇вя - напра̇вя

а.До̇бър де́н! Какво́ пра̇вите? Благодаря́, добре́ съм. Какво̇ пра̇вите Ви́е? Какво́ пра̇вите сега́? А́з пра̇вя кафе на Мари́я. Какво́ пра̇ви Попо́в? Попо́в зами́на за Аме́рика. Какво́ пра̇вят Ива̇н и Пе́тър? И те́ зами̇наха. Не зна́ете ли?	а.У́тре ще пра̇вя хля́б. Ще напра̇вя два́ хля́ба. Ще напра̇вим хля́ба и ще оти́дем на ки́но. Какво́ ще пра̇вите във Ва́рна? Ще ви̇дя ма́йка си. Кога́ ще напра̇вите кафе́то? Ще го напра́вя след ня̇колко мину́ти.
в.Бори̇с пра̇веше при ма́йка си какво̇то пои́ска.	в.Кога́ напра̇вихте това̇? Напра́вих го вче́ра. Какво́ пра̇вихте във Ва̇рна?

в.Какво́ пра́вехте, кога́то ние присти́гнахме?

Кога́то вие присти́гнахте, аз пра́вех кафе́то, а ма́йка ми пра́веше хля́б.

в.Видя́х ма́йка си и прия́тели.

Защо́ напра́виха те́ това́ не́що?

Напра́виха го, защо́то им тря́бваха пари́.

Мари́я го напра́ви с месо́ и карто́фи.

с.Всички ка́зват, че тя́ пра́вела добро́ кафе́.

Вя́рно ли е, че Борис пра́вел добри́ пари́ с рестора́нта?

Жени́те им пра́вели какво́то искат.

с.Бори́с напра́вил мно́го пари́ в те́зи пе́т °години. °years

Мари́я напра́вила една́ разхо́дка из града́.

Жени́те им напра́вили обе́да с мно́го месо́ и ви́но.

пра́щам - пра́тя

а.Вие пра́щате ли пари́ на ма́йка си?

Ние й пра́щаме пари́ вся́ка се́дмица.

Какво́ пра́ща тя́ на баща́ си?

Тя́ му пра́ща пари́.

А́з пра́щам все́ки де́н по не́що на дъщеря́ си.

а.Аз ще пра́тя пари́ на Пе́тър.

Ива́н ще ми пра́ти не́що от та́м.

Защо́ не му пра́тите до́лари?

У́тре ще му пра́тим.

Сега́ не мо́га да му пра́тя пари́.

А́ко му пра́тите не́що, и то́й ще ти пра́ти.

в.Какво́ пра́щахте вче́ра, кога́то ви видя́х?

Ние пра́щахме месо́ и дру́ги неща́.

в.Кога́то вие пра́тихте пари́ на Мари́я, ние пра́тихме на Еле́на.

Бори́с пра́ти сина́ си да сле́два в Аме́рика.

От Аме́рика ни пра́тиха мно́го неща́.

с.Ива́н пра́щал все́ки де́н по не́що на жена́ си.

Вие зна́ете ли, че тя́ му пра́щала пари́?

с.Тя́ му пра́тила пари́, но то́й не пра́тил неща́та.

Вя́рно ли е, че сте пра́тили дъщеря́ си в Аме́рика?

с.Не́, но а́з зна́я, че те́ му пра́щали мно́го неща́ от та́м.

с.О́ще не сме́ я пра́тили, но ско́ро ще я пра́тим.

Синъ́т пра́тил пари́ на ма́йка си, а дъщеря́та пра́тила дру́ги неща.

присти́гам - присти́гна

а.А́з присти́гам все́ки де́н къ́сно в канто́рата.

Вла́кът присти́га в два́ часа.

Ни́е присти́гаме след еди́н ча́с.

Ива́н и Бори́с присти́гат сле́д о́бед.

а.Мари́я ще присти́гне след де́сет мину́ти.

Кога́ ще присти́гнете в Со́фия?

Ни́е ще присти́гнем след че́тири ча́са.

Ако те́ присти́гнат къ́сно, не мо́гат да ви́дят Попо́в.

в.Кога́то оти́дохме на га́рата, вла́кът присти́гаше.

До вче́ра а́з присти́гах къ́сно в канто́рата.

Ни́е присти́гахме на га́рата, кога́то то́й замина́ваше.

Те́ присти́гаха все́ки де́н по това́ вре́ме.

в.Ни́е присти́гнахме по́-къ́сно от Пе́тър.

С какво́ присти́гнахте?

А́з присти́гнах с вла́к.

Сле́д като присти́гнаха в хоте́ла, те́ видя́ха, че са забра́вили пари́те си в вла́ка.

Ива́н присти́гна еди́н ча́с по́-къ́сно.

с.Вла́кът присти́гал, кога́то то́й оти́шел на га́рата.

Тя́ присти́гала, кога́то то́й замина́вал.

Вя́рно ли е, че Ви́е сте присти́гали къ́сно в канто́рата.

с.Бори́с присти́гнал и отсе́днал в хоте́ла до га́рата.

Мари́я присти́гнала и оти́шла напра́во в града́.

Сле́д като присти́гнали та́м, те разбра́ли, че тя е зами́нала.

пъту́вам

а.За къде́ пъту́вате?

А́з пъту́вам за Со́фия, а прия́телят ми пъту́ва за Ва́рна.

Вси́чки пъту́ваме за България.

Те́ оби́чат да пъту́ват с вла́к ие Бълга́рия.

в.От та́м до ту́к пъту́вахме три́ дни с вла́к.

Борис пъту́ваше с прия́тели за Со́фия, кога́то видя́ Еле́на във вла́ка.

А́з пъту́вах от Со́фия до Ва́рна це́ли два́ дни́.

с.Вя́рно ли е, че Ви́е сте пъту́вали ця́ла се́дмица с вла́к?

Ви́е зна́ете ли, че тя́ пъту́вала без пари́ до Ва́рна?

И а́з съм пъту́вал без пари́, но не́ до Ва́рна.

рабо́тя

а.А́з ра́ботя в една́ ба́нка.

Тя́ ра́боти в канто́рата на Попо́в.

Ни́е ра́ботим до пе́т часа́, но те́ ра́ботят до ше́ст часа́.

в.До вче́ра рабо́тех в една́ ба́нка.

Кога́то го видя́хме, Ива́н рабо́теше не́що.

Ни́е още рабо́техме, кога́то жена́ ми присти́гна.

в.Вче́ра ра́ботих мно́го и сега́ съм изморе́н.

Ни́е ра́ботихме две́ се́дмици на зданието.

Те́ ра́ботиха два́ дни́ на га́рата.

с.А́з не зна́ех, че тя́ рабо́тела в една́ канто́ра.

Борис рабо́тел от два́ дни́ в Наро́дната ба́нка.

Всички рабо́тели добре́ и той ги оби́чал мно́го.

с.А́з съм ра́ботил та́м де́сет се́дмици.

Тя́ ра́ботила два́ часа и оти́шла на ки́но.

Сле́д като ра́ботили три́ се́дмици, те́ зами́нали за Со́фия.

разби́рам - разбера́

а.Разби́рате ли бъ́лгарски?

Да́, разби́раме.

А́з смя́там, че то́й не разби́ра англи́йски.

а.А́з не мо́га да разбера́ какво́ говоря́т.

Чужденецът ще Ви разбере́.

Ни́е не мо́жем да я разбере́м.

в. А́з разби́рах бъ́лгарски, но сега́ не разби́рам.

Чужденéцът ги разби́раше, но те не го́ разби́раха.

Ни́е разби́рахме вси́чко какво́то гово́реха.

в. А́з ги разбра́х, но те́ не ме́ разбра́ха.

Ива́н не разбра́ какво́ му ка́заха.

Разбра́хте ли ме?

Да́, ни́е Ви разбра́хме.

с. Вя́рно ли е, че то́й разби́рал бъ́лгарски?

Тя ка́зва, че Ви́е сте разби́рали бъ́лгарски.

Тога́ва тя́ е разби́рала англи́йски.

с. Чужденци́те не я разбра́ли и зами́нали.

Бори́с разбра́л от ма́йка си, че не мо́же да сле́два.

Ако ни е разбра́ла, тя́ ще оти́де да взе́ме неща́та.

разве́ждам - разведа́

а. А́з го разве́ждам все́ки де́н из града́.

Бори́с оби́ча да ме разве́жда из музе́я.

Разве́ждате ли ги из града?

Не́, те́ ме разве́ждат да ви́дя града́.

а. Ива́н и Пе́тър и́скат да Ви разведа́т из града́.

Защо ви́е не ме разведе́те?

Ни́е ще Ви разведе́м у́тре да разгле́дате музе́я.

Ако тя́ Ви разведе́ и а́з ще Ви разведа́.

в. А́з я разве́ждах два́ ча́са из града́.

Ни́е го разве́ждахме из музе́я, кога́то тя́ ни ви́дя.

Попо́в разве́ждаше Пе́тър, а те́ разве́ждаха жена́ му из града́.

в. Чужденци́те не ни́ разве́доха да разгле́даме града́.

Жена́ му ни разве́де из хра́ма.

Ни́е го разве́дохме да ви́ди музе́я, но ви́е не го́ разве́дохте.

с. Вя́рно ли е, че ви́е сте ги разве́ждали из града́?

Мари́я ги е разве́ждала, аз не съ́м ги разве́ждал.

Тя́ ги е разве́ждала ня́колко •пъти из града́. •times

с. Вя́рно ли е, че сте ги разве́ли да ви́дят музе́я?

Не́, Мари́я ги разве́ла.

Бори́с о́ще не ни е разве́л да ви́дим че́рквата.

разгле̇ждам - разгле̇дам

а.Чужденци́те разгле́ждат града́.

А̇з разгле́ждам катедра́лата.

Ни̇е разгле́ждаме все́ки де̇н града́.

Тя́ оби́ча да разгле́жда музе́я.

а.У̇тре ще разгле̇дат хра́ма и тога̇ва ще зами́нат.

А́ко Ви̇е разгле̇дате музе̇я и а́з ще го разгле̇дам.

Защо́ не го разгле̇даме сега́?

в.А́з разгле̇ждах ця́л де̇н музе́я.

Кога́то я видя̇хме, тя̇ разгле̇ждаше зда́нията.

Ни́е разгле̇ждахме града̇ с удово́лствие.

Чужденци́те разгле̇ждаха вси́чко с удово̇лствие.

в.Чужденци́те разгле̇даха града̇ и зами́наха за Ва́рна.

Ни̇е разгле̇дахме че́рквата за два́ ча́са.

Кога́ разгле̇дахте музе́я?

А́з го разгле́дах вче̇ра след о́бед.

с.Мари̇я ка́зва, че те́ разгле̇ждали музе̇я ня́колко дни́.

Ива̇н разгле̇ждал че́рквата и гово́рел с жена́ си.

Кога̇то я видя́ли, тя̇ разгле̇ждала музе́я.

с.Ни̇е о́ще не сме разгле̇дали града̇.

Тя́ е разгле̇дала прочу́тите зда̇ния на Ню-Йо́рк.

Попо̇в разгле́дал хра́ма и сле̇д това̇ разгле́дал музе́я.

свъ̇ршвам - свъ̇рша

а.А̇з свъ́ршвам ско̇ро университе́та и зами́навам.

Тя̇ свъ̇ршва дне̇с уро́ците си по бъ́лгарски.

Ни̇е свъ̇ршваме обя̇да все́ки де́н с ча̇ша би́ра.

а.Ще свъ̇рша пра́во и ще ста̇на адвока́т.

А́ко свъ́ршат университе̇та, ще оти́дат в Аме́рика.

Ще свъ́ршите ли ско́ро университе̇та?

Да́, ще го свъ́ршим.

в.А̇з свъ̇ршвах университе́та, кога̇то вси́чко това̇ ста́на.

Тя̇ свъ́ршваше пари̇те си, кога̇то й ка́заха да отиде в ба́нката.

До вче̇ра свъ́ршвахме обя̇да с би́ра.

в.Кога́ свъ̇ршиха те̇ университе́та?

Не зна́я, но тя̇ свъ́рши вче́ра.

А̇з свъ́рших и зами́нах.

с.Вя́рно ли е, че Бори́с ско́ро свършвал медици́на?

Ива́н ми ка́за, че Мари́я свъ́ршвала ско́ро, но че дру́гите не свършвали.

в.Къде́ свършихте университе́т?

Ни́е свършихме университе́т в Со́фия.

с.О́ще не съм свършил университе́та.

Тя́ свършила и ста́нала до́кторка.

Вси́чки свъ́ршили и зами́нали за Бълга́рия.

сле́двам

а.Какво́ сле́двате в университе́та?

Аз сле́двам пра́во, а тя́ сле́два медици́на.

Къде́ сле́дват те́?

Тя́ следва в Со́фия, а бра́т и́ сле́два във Ва́рна.

Ни́е всички сле́дваме медици́на.

в.Какво́ сле́двахте в Со́фия?

Ни́е сле́двахме медици́на, а те́ сле́дваха пра́во.

Аз о́ще сле́двах, кога́то тя́ свъ́рши.

Кога́то а́з свърших, то́й о́ще сле́дваше.

с.Гово́рят, че Бори́с и жена́ му сле́двали медици́на.

Ива́н ка́зва, че тя́ сле́двала, но то́й не сле́двал.

Аз съм сле́двал медици́на, а жена́ ми е сле́двала пра́во.

сменям - сменя

а.Аз сме́ням пари́ в ба́нката все́ки де́н.

Защо́ сме́няте вода́та в ча́шата?

Сме́няме я, защо́то не́ е добра́.

Мари́я сме́ня пари́ в ба́нката.

а.Ако не сменя́ пари́, не мо́га да зами́на.

Защо́ не смени́те пари́ в ба́нката?

Ще смени́м у́тре.

Борис иска да смени́ до́лари.

в.Кога́то ги видя́хме, те сме́няха пари́ в ба́нката. Във Ва́рна, тя сме́няше все́ки ден пари́ в ба́нката. Ние сме́няхме вла́ка на га́ра Со́фия, кога́то ви видя́хме.	в.Кога́ смени́хте пари́те си? Аз ги смени́х дне́с, а те ги смени́ха вче́ра. Къде́ смени́ тя пари́те си? Тя́ ги смени́ в ба́нката.
с.Вя́рно ли е, че те сме́няли все́ки ден пари́? Аз не съм сме́нял пари́ от мно́го вре́ме. Тя е сме́няла пари́ в ба́нката.	с.Мари́я о́ще не е смени́ла пари́те. Вси́чки смени́ли пари́те си, но то́й не ги́ смени́л. До сега́ тя е смени́ла мно́го пари́. Тя ка́зва, че те смени́ли мно́го пари́.

смя́там - сме́тна

а.Мари́я смя́та да зами́не за Аме́рика. Аз смя́там да ста́на до́ктор. Ние смя́таме да оти́дем на разхо́дка. Чужде́нецът смя́та да оста́не ту́к.	а.Защо́ не сме́тнете, ко́лко пари́ и́мате? Не мо́жем да ги сме́тнем сега́. У́тре ще ги сме́тна с баща́ ми. Мари́я и́ска да сме́тне, ко́лко стру́ва месо́то.
в.Тя смя́таше да оти́де на ки́но, но видя́, че ня́ма пари́. Какво́ смя́тахте да взе́мете от града́? Ние смя́тахме да взе́мем месо́ и карто́фи. Аз смя́тах да пъту́вам с вла́к.	в.Аз сме́тнах, че месо́то стру́ва де́сет ле́ва. Вие сме́тнахте ли пари́те си? Ние с Пе́тър ги сме́тнахме, че и́маме сто́ ле́ва. Мари́я не сме́тна, че тя и́ма де́сет лева в Бори́с.
с.Баща́ ми смя́тал да сле́два медици́на, но не сле́двал. Вя́рно ли е, че те смя́тали да оти́дат в Аме́рика?	с.Вси́чки сме́тнали пари́те си, но то́й не ги́ сме́тнал. Мари́я сме́тнала, че ако оти́де сега́ та́м, ще ви́ди Пе́тър.

спирам - спра́

а. Влакът спи́ра на вся́ка га́ра. Защо́ спи́рате тук? Спи́раме, за да разгле́даме че́рквата. Всички спи́рат да я разгле́дат.	а. Аз ще спра́, ако и ви́е спре́те. Ние ще спре́м да разгле́даме че́рквата. У́тре ще спра́т всички вла́кове. Иван и́ска да спре́ и пи́е не́що.
в. От Пловдив до тук вла́кът спи́раше на вся́ка га́ра. До вче́ра вла́ковете не спи́раха на та́зи га́ра. Ние спи́рахме в ня́колко ресторáнта, за да пи́ем не́що.	в. Тя ме помо́ли да спра́ и аз спря́х. Къде́ спря́хте? Ние спря́хме в един хоте́л. Влакът спря́ в пе́т без пе́т.
с. Вя́рно ли е, че вла́ковете не спи́рали на та́зи га́ра? Ние сме спи́рали с удово́лствие в то́зи ресторáнт.	с. Ние сме спря́ли до едно́ зда́ние и не мо́жем да поте́глим. Защо Мария е спря́ла та́м? Иван е спря́л, зато́ва и тя́ е спря́ла.

ставам - стана

а. Аз ста́вам все́ки ден в шест часа́ сутринта́. Днес ста́вам чиновник в една́ ба́нка. Утре Бо́рис ста́ва адвока́т и оти́ва във Ва́рна.	а. Борис ще ста́не адвока́т. Ако ста́нете на вре́ме, ще и́мате вре́ме. У́тре ще ста́нем в че́тири часа́. Ще ста́нете адвока́т, ако сле́двате.
в. Иван ста́ваше чиновник, кога́то а́з свършвах университе́та. До вче́ра ста́вах в пет часа́, но от дне́с ще ста́вам в ше́ст. Ние ста́вахме от легло́то, кога́то тя́ присти́гна.	в. Аз ста́нах зъболе́кар, а той ста́на до́ктор. Тя ста́на от тук и оти́де при Пе́тър. Кога ста́нахте вче́ра? Ние ста́нахме мно́го къ́сно.

с.Вя́рно ли е, че Ви́е сте ста́вали мно́го къ́сно?	с.Те свъ́ршили и вси́чки ста́нали чино́вници в ба́нката.
Аз съ́м ста́вал и́ след де́сет часа́ сутринта́. even	Жена́ ми не е ста́нала от легло́, защо́то е о́ще бо́лна.
Жена́ ми е ста́вала и по́-къ́сно.	Аз съм ста́нал о́ще в пе́т часа́.

съжаля́вам - съжаля

а.Съжаля́ваш ли, че не оти́де на разхо́дка?	а.Ако не оти́дете, ще съжаля́вате!
Аз съжаля́вам, че не отидох на разхо́дка, и Мари́я съжаля́ва, но те́ не съжаля́ват.	Те ня́ма да съжаля́ват, ако не ви́дят града́.
	Ако го ви́дите, ще го съжа́лите.
Ние съжаля́ваме, че не можа́хме да разгле́даме музе́я.	За́що ще го съжаля́? То́й и́ма пари́.
в.Иван съжаля́ваше, че не́ е сле́двал медици́на.	в.Иван съжали́, че не й ка́за вси́чко.
Тя съжаля́ваше, че не отидохме на ки́но, но а́з не съжаля́вах.	Чужденците го съжали́ха и не му взе́ха пари́те.
Борис ня́маше пари и вси́чки го съжаля́ваха.	За́що го съжали́хте?
	Съжали́хме го, защо́то ня́ма пари́ и е гла́ден.
с.Вя́рно ли е, че те́ съжаля́вали, че не са́ виде́ли музе́я?	с.Зъболекарят съжали́л жената и не й взе́л пари́.
Тя съжаля́вала, че не оти́шла с ма́йка си.	Когато видя́ла, че то́й е гла́ден, тя́ го съжали́ла.
То́й съжаля́вал, че не́ е свъ́ршил пра́во.	Те съжали́ли, че не взе́ли пари́те.

GD 4.3 Verbs: Impersonal Verbs

GD 4.3.1

може

Ia. Може да отида, но може и да не отида.

Може ли да се каже това на английски?

Това може да се каже.

Вие може да видите музея!

Не може да останете тук!

Може ли да пием бира? попитали синът и дъщерята.

Не може! казали бащата и майката.

Защо не може? попитал синът.

в. Вие можеше да останете тук.

До скоро това можеше да се каже.

Тогава можеше ли да се пътува с влак?

Не, не можеше.

с. Тогава не е можело /могло/ да се пътува с влак.

Вярно ли е, че там можело /могло/ да се пътува без пари?

До скоро не е могло да се взимат пари от банката.

Вярно ли е, че там е можело да се говори всичко?

трябва

Ia. Борис трябва да замине за България

Защо трябва да отидете там?

Аз трябва да видя жена си.

Ние трябва да го видим.

Те трябва да заминат в пет часа.

На Петър му трябват пари.

На Мария й трябва мляко.

На чужденците им трябват долари.

На Иван и Борис им трябва месо.

На Елена й трябват картофи, месо и мляко.

в. Тя трябваше да говори с господин Попов.

Какво трябваше да вземете от там?

Ние трябваше да вземем много неща от там.

Защо му трябваше месото?

Месото му трябваше, за да го *даде на брат си. *give

Защо й трябваха парите?

Те й трябваха, за да ги *даде на майка си. *give с.Той трябвало да замине в пет часа от тук.

Тя трябвало да остане в града още два дни.

Те трябвало да затворят кантората в седем часа.

На Иван му трябвало хляб.

На Мария и трябвало месо.

Парите му трябвали за да отиде във Варна.

Хлябът им трябвал за обед.

има - няма

а.Какво има в чашата?

В чашата има вино.

Какво има в ресторанта?

В ресторанта има вино, но няма бира.

При зъболекаря няма жени.

Какво има черквата?

Черквата има златни куполи.

Има ли всяка черква златни куполи?

Не, всяка черква няма златни куполи.

В ресторанта има много жени.

в.Имаше ли жени при доктора?

Не, нямаше жени, но там имаше един господин.

В ресторанта имаше ли месо?

Имаше месо, но нямаше вино.

Какво имаше в чашите?

В чашите имаше мляко.

Имаше ли влакове на гарата?

На гарата нямаше влакове.

с.Вярно ли е, че в чашите имало прочуто вино?

Вярно ли е, че в ресторанта нямало хляб?

Какво имало при зъболекаря?

При зъболекаря имало много жени.

Имало ли вода в този ресторант?

В този ресторант нямало вода, но имало прочути вина.

Вярно ли е, че в този град имало прочути здания?

Тогава нямало болни във всички тези градове.

Тук е имало прочуто здание.

Вярно ли е, че в България имало много чужденци?

Там е имало много чужденци, но сега няма.

До гарата имало два хотела и един ресторант.

GD 4.4 Defective Verbs

боли̇

Ia. Боли́ ме зъ́б.   Боли́ ни зъ́б.
Боли́ те зъ́б.   Боли́ ви зъ́б.
Боли́ го зъ́б.
Боли́ я зъ́б.   Боли́ ги зъ́б.
Болят́ ме зъ́бите.   Болят́ ни зъ́бите.
Болят́ те зъ́бите   Болят́ ви зъ́бите.
Болят́ го зъ́бите.
Болят́ я зъ́бите.   Болят́ ги зъ́бите.
Ива́н го боли̇ зъ́б. Мари́я я боля̇т зъ́бите.

в. Ко̇гато я видя́х, зъ́б я боле̇ше.
Зъ̇бите го боле́ха и оти̇де на зъболе́кар.
Ко̇гато тя̇ присти́гна, зъ́бите ме боле́ха.
Не о̇тидох на,разхо́дка, защо̇то зъб ме боле́ше.

Рв. Вче̇ра ця̇л де́н ме боля̇ зъ́б.
Зъ̇бите ме боля́ха ня̇колко часа́.
Зъ̇бът я боля́ ця̇ла се́дмица.
Сле́д зъболе̇каря, зъ̇бите я боля́ха още два̇ дни́.
Вче̇ра мно́го го боля̇ зъ́б.

с. Вя́рно,ли е, че зъ̇бите го, боле́ли и леже́л на легло́?
Боле̇л я зъ́б и не оти̇шла в канто́рата.
Зъ̇бите го боле́ли,,ко̇гато сестра̇ му пристигнала.
Ко̇гато я видя́ли след една̇, се́дмица, зъбъ̇т още я боле́л.

Рс. Зъ̇б я боля́л и не оти̇шла̇ на разхо́дка.
Вя́рно,ли е, че Ива̇н го мно́го болял зъб?
Ива̇н не,са́ го,боля̇ли зъ̇бите от мно́го вре́ме.
Зъ̇бът я боля́л це̇ли два̇ дни́.
Боля́ли ли са Ви зъ̇бите ско́ро?
Не́, зъ̇бите не са́ ме боля̇ли скоро.

GD 4.5 Pronouns: Personal Pronouns

GD. 4.5.1 Subject Pronouns

АЗ

Аз съм изморен.

Аз съм гладен.

Аз съм болен от една седмица.

Госпожата и аз отидохме на кино.

Борис и аз сме много добри приятели.

Аз трябва да замина с този влак.

Ако /аз/ отида, ще мога да видя майка си.

ТОЙ

Борис е адвокат. Той е адвокат.

Иванов е добър доктор. Той е добър доктор.

Аз смятам, че той не иска да отиде.

Аз зная, че той е тук.

Аз искам той да ме разведе из града.

Мария ми каза, че той е болен.

Иван се извини, че /той/ е дошъл късно.

Влакът замина ли?

Да, той замина още в пет часа.

Ако Мария отиде и той ще отиде.

Ти смяташ ли, че той и аз сме приятели?

Той е тук от два дни.

ТИ

Искаш ли /ти/ да отидем на гарата?

Какво следваш /ти/?

/Ти/ гладен ли си?

/Ти/ имаш ли пари за влака?

Ще смениш ли /ти/ пари в банката?

Ти ще съжаляваш, ако не отидеш.

Ти не трябва да се боиш от брат му!

ТЯ

Дъщеря ми следва медицина. Тя следва медицина.

Мария е във Варна. Тя е във Варна.

Черквата е много висока. Тя е много висока.

Майката на Мария е болна. Тя е болна.

Аз знаех, че тя е в Англия.

ТО

*Детето отиде на кино. То отиде на кино.

Детето е болно. То е болно.

Зданието е старо, но прочуто. То е старо, но прочуто.

Млякото не е добро. То не е добро.

Детето не обича мляко. То не обича мляко.

---

*child

НИЕ

Иванка и Петър казаха: "Ние сме гладни".

Ние ще вземем пари от банката.

Ние говорим цял ден български.

То знае, че ние сме на кино.

Тя разбра, че ние не искаме то да идва с нас.

Аз ще кажа на Иван, че ние нямаме вино.

ТЕ

Иван и Петър обичат да пътуват.

Те обичат да пътуват.

Попов и жена му отиват на кино.

Те отиват на кино.

Чужденците не разбират български.

Те не разбират български.

Ако те отидат и аз ще отида.

Аз смятам, че те ще останат тук.

Тя разбра, че те искат да сменят пари.

ВИЕ

Иванов, Вие сте много изморен.

Мария, той смята, че Вие имате право.

Разбирате ли /Вие/ български?

Иванов, Петров, кога пристигнахте /вие/ от България?

Заминавате ли /вие/ скоро от тук?

Ако вие отидете и ние ще отидем.

Къде забравихте /Вие/ парите?

Какво ще следвате /Вие/ в Америка?

"Вие трябва да лежите!" каза докторът на Попов.

Научих се, че Вие сте затворили кантората.

Кога ще отидете /вие/ във Варна?

Ние ще отидем, когато и вие отидете.

Искате ли /Вие/ да ме разведете из града?

От кога сте /Вие/ тук?

С кого говорите /Вие/?

GD 4.5.1 Replace the pronouns as indicated by the English given on the right. Change the verb form if necessary.

1. Ние развеждаме Мария из града. **they, he, you (sing.)**
2. Аз смятам да отида на разходка. **they, he, we**
3. Те помолиха Попов да отиде при Иван. **he, we, you**
4. Той каза, че не обича вино. **we, she, they, you**
5. Тя смята да замине утре за Варна. **they, we, he, you**

6. Те работят и следват.	I, she, we
7. Тя знае, че аз обичам да пътувам.	I, they, you (sing.), we, you(pl)
	she,we, he, you (pl), I
8. Ти съжаляваш ли, че остана тук и не замина?	you, they, he
9. То трябваше да лежи на легло и да не говори.	I, we, they, he
10. Вие забравихте да питате.	she, we, they, I
11. Ти смяташе, че той ще се извини.	I, we, you, they, he
	she, you, we, I they
12. Аз обичам да пия бира.	they, he, you, we
13. Тя започна да работи и следва.	we, you, they,
14. Ти искаш ли той да остане?	we, she, they, you (pl.)
	they, you(s), I, we
15. Аз разбрах, че тя не иска да отиде.	we, he, they, you (pl),you(s)
	you(pl),I, you(s), we, they
16. Те научиха, че аз не заминавам.	you, she, we, I
	he, they, you, she
17. Ние спряхме да пием нещо.	you (s), they, she, I

GD 4.5.2 Short Accusative (Direct Object) Pronouns,

МЕ	ТЕ
Попов ме прати в България.	Кога те видя Борис?
Мария не ме обича.	Разбра ли те чужденецът?
Той ме съжаляваше, че не мога да отида във Варна.	Те те обичат.
Зъб ме боли.	Той ще те разведе из града.
Тя ме видя да отивам на гарата.	Мария те съжалява.
	Какво те попита той?

ГО (masc.)

Видя́хте ли Пе́тър? Видя́х го.

Разбра́хте ли чужде́неца?

Разбра́х го.

Видя́ ли /ти/ хра́ма? Видя́х го.

Нау́чихте ли уро́ка? Нау́чихме го.

Оби́чаш ли бащá си? Оби́чам го.

Пе́тър го бо́ли зъб.

Аз го попи́тах къде́ е га́рата.

Ние го разве́дохме из града.

ГО (neuter)

Аз разби́рам дете́то добре́. Аз го разби́рам добре́.

Мари́я попи́та дете́то. Мари́я го попи́та.

Ни́е оби́чаме дете́то. Ни́е го оби́чаме.

Аз забра́вих ви́ното в хоте́ла.

Аз го забра́вих в хоте́ла.

Тя спря́ла дете́то. Тя го спря́ла.

ВИ (plural and polite form)

Тя разбра́ ли Ви?

Бо́ли ли Ви зъб?

Аз Ви разби́рам мно́го добре́.

Ние ще ви разве́дем из града́.

Всички Ви съжаля́ват, че пи́ете.

Той ви видя́л на га́рата.

Я (fem.)

Видя́хте ли жената? Видя́хме я.

Разгле́дахте ли черквата?

Разгле́дахме я.

Затво́риха ли ба́нката?

Да́, затво́риха я.

Той я попи́та къде́ е га́рата.

Ние я пра́тихме на зъболека́р.

Те не я́ разбра́ха какво́ ка́за /тя/.

Смя́тате ли да я /черквата/ разгле́дате сега?

НИ

Бори́с ни видя́ на га́рата.

Чужде́нецът не ни разбра́.

Тя ни помо́ли да оста́нем.

Те не ни разве́доха из града́.

Той ни съжа́ли, че ня́маме пари́.

Те ни попи́таха къде́ оти́ваме.

Тя ни зна́е още от Со́фия.

ГИ

Ние ще ги разве́дем из града.

Всички в града́ ги оби́чат.

Те ги нау́чили за два́ часа́.

У́тре ще ви ги пра́тим.

Попита́хме ги кога́ можем да ги сменим.

GD 4.5.2 Short accusative (direct object) pronouns.

Replace the pronouns as indicated by the English given on the right. Change the verb form if necessary.

1. Тя и́ска да го вземе.	I,	we,	they,	he,	
	them,	it (n),	it (f),	it (m).	
2. Ние мо́жем да я разбираме.	they,	I,	you,	she	
	me,	him,	them,	us	
3. Болят ме зъби́те.	him,	her,	them,	us	
4. Аз го пра́тих да следва та́м.	we,	they,	you,	she,	he
	him,	me,	her,	us,	them
5. То бъ́рзаше да ги види.	I,	we,	they,	she,	you
	her,	it (m),	me,	us,	them
6. Ние оти́вахме да го разгле́даме.	they,	she,	I,		
	it (f),	it (m),	them		
7. Ти забра́ви да ги смени́ш.	I,	they,			
	it (f),	it (m)			
8. Той смя́та да я разведе из града.	you(s),	we,	they		
	me,	you,	us		
9. Аз го видя́х да ги пи́та.	we,	she,	I,	they	
	her,	me,	them,	us	
	them,	him,	her,	you	
10. Те запо́чнаха да ме разби́рат.	you(s),	you(pl),	she,	we	
	her,	me,	them,	you	
11. Ние я пра́тихме да следва.	I,	she,	they,	you	
	him,	me,	us,	them	

12. А̇з пои́сках да го (n.) спра̇.
she, they, we, you
her, him, them, me

13. Защо́ не я̇ научите да говори̇ български?
me, him, her, them

14. То̇ ме разве́де да го (m.) разгледам.
he, we, they, I
him, her, us, them
it (f), it (n), it (m), them

GD 4.5.3 and 4 Short Dative (Indirect Object) Pronouns.

МИ

Дъщеря̇ ми сле́два медици́на.

Ьаща́ ми е тъ́рговец.

Ьра́т ми е във Ва́рна.

Баща́ ми оста̇на при ма́йка ми.

Жена̇ ми ми ка́за, че ще ми ка́же, кога ще ми прати нещата.

Дъщеря́ ми ми сме́ни пари̇те в банката.

Ива́н ми благодари̇ за ме́сото.

ТИ

Бра́т ти ка́за ли ти, че Ива̇н ти взел парите?

Дне́с ви̇дях ма́йка ти и дъщеря́ ти на гарата.

Си̇нът ти зна́е ли, че ти̇ сле́дваш?

Взи́ма ли ти адвока̇тът /ти/ мно̇го пари?

И̇ван благодари́ ли ти за ви̇ното?

Зъболе́карят ти ми пра̇ви еди̇н зъ́б.

МУ

Ьаща́та на̇ Петър е бо́лен. Ьаща́ му е болен.

Пари́те на Ива̇н са в ба́нката.

Пари́те му са в ба́нката.

Забра́вих да ка̇жа на Ьори́с.

Забра́вих да му ка́жа.

А̇з се бо́я да ка̇жа вси́чко на адвока́та.

Й

А̇з ще ка́жа вси̇чко на Мари́я.

А̇з ще Й ка́жа вси́чко.

Бра́т ми ще пра̇ти пари̇ на ма́йка ми.

Ьра́т ми ще Й пра̇ти пари́.

Ма́йката на Ива̇нка е бо́лна.

Ма́йка Й е бо́лна.

Уро́ците на жена̇ ми свъ̇ршват у́тре.

МУ (Cont'd)

Аз се боя да му кажа всичко.

Виното на Попов не е добро.

Виното му не е добро.

Син ми благодари на чиновника и замина.

Син ми му благодари и замина.

Дъщеря му му каза, че няма да отиде.

Зъболекарят му му прави два зъба.

МУ (Neuter)

Аз казах на детето да пие мляко.

Аз му казах да пие мляко.

Тя говори на детето за баща му.

Тя му говори за баща му.

Те взеха парите на детето.

Те му взеха парите.

В чашата на детето няма мляко.

В чашата му няма мляко.

ВИ (plural and polite form)

Къде Ви смениха доларите?

Смениха ми ги в банката.

Уроците ви приятни ли са?

Да, уроците ни са приятни.

Къде работи брат Ви?

Брат ми работи в една банка.

Й (Cont'd)

Уроците Й свършват утре.

Иван каза на жена си за парите.

Иван Й каза за парите.

Зъболекарят на Петър прави един зъб на Мария.

Зъболекарят му Й прави един зъб.

Докторът взима на болната жена много пари.

Докторът Й взима много пари.

НИ

Борис ни сменя пари в банката.

Уроците ни по български са приятни.

Майка ни ни казва да не пием вино.

Брат ни ни прати във Варна.

Дъщеря ни лежи на легло.

Той искаше да ни каже нещо.

Музеите ни са много добри.

Хотелът му ни струваше много пари.

ИМ

Нещата на чужденците са на гарата.

Нещата им са на гарата.

Парите на Иван и Петър са в банката

Парите им са в банката.

Зъбите на син му и дъщеря му не са добри.

ВИ (plural and polite form) (Cont'd)

Дъщеря ви болна ли е?

Дъщеря ни е болна.

Кога ви пратиха нещата?

Нещата ни ги пратиха вчера.

Те извиниха ли Ви се?

Да, те ми се извиниха.

Ще ви видя след няколко дни.

Кога ще Ви направят зъбите?

Какво ви трябва за разходка?

Какво ви казаха жените ви?

Жените ни ни казаха, че отиват на кино.

ИМ (Cont'd)

Зъбите им не са добри.

Приятелите им не разбират български.

Аз ще им кажа всичко, каквото зная.

Борис им прати каквото можа.

Баща им им говори много.

Приятелят им им взе всичко.

Приятно им е, че сте тук.

Чужденецът им каза, че ще им смени парите.

Жените им не им пратиха пари.

Децата им работят в кантората им.

Иван им поиска пари и им каза да не ми казват.

GD 4.5.5 Pronouns: Review

Replace the pronouns as indicated by the English given on the right.

Change the verb form if necessary.

1. Баща ни ни каза.	their	my	her	your
	her	him	me	them
2. Дъщеря ни я обичаше много.	her	my	their	your
	him	them	us	you
3. Приятелят й й прати пари.	my	our	their	your
	him	us	me	them
4. Майка й ме видя.	his	our	your	their
	him	her	us	them

5. Ни́е му ги смени́хме.	they	I	you	she
	us	her	me	them
	it (f)	it (m)	them	it (n)
6. То́й ни го пои́ска.	they	you	I	
	us	her	you	
	them	it (f)	it (m)	
7. Дете́то им й го взе́.	our	my	her	
	them	him	us	
	it (f)	them	it (m)	
8. Ни́е запо́чнахме да му гово́рим.	they	I	you	
	me	her	them	
9. Те́ ни видя́ха да ви пра́щаме неща́.	I	they	we	she
	him	me	her	them
	her	you	them	us
10. Неща́та ни ни тря́бват.	my	her	their	
	her	him	me	
11. А́з й ка́зах да й ка́же.	she	he	we	you
	him	them	her	me
	me	you	them	him
12. Те́ му се извини́ха.	she	they	we	you
	her	us	him	them
13. Ви́е я пра́тихте да ми ка́же.	they	I	we	he
	him	them	her	you
	her	him	them	us
14. Ни́е тря́бва да им благодари́м.	you	they	she	
	her	you	him	

15. Аз казах на баща ми да й каже.

he they we you she

her his their our your

me us him them you

Listening In

1. Попов и Георги говорят.

Попов: Вчера отидох да видя моя приятел Петър в канторота на господин Иванов.

Забравих да го попитам как е дъщерята на Борис.

Тя е в Костенец.

Георги: Моят брат е в Костенец, но той не знае, че тя е там.

Попов: Да побързаме да отидем в ресторанта.

Аз съм много гладен.

Георги: Да, добре.

Аз отивам на кино в осем и двайсет.

2. Попов и Иванов говорят.

Попов: Добър вечер, Иванов.

Иванов: Добър вечер. Какво има ново?

Попов: Жена ми и дъщеря ми отидоха на зъболекар тази сутрин, а аз отивам да видя болен приятел.

Как е баща ти?

Иванов: Той не е добре.

Трябва да лежи.

Попов: Съжалявам много; дано оздравее скоро!

Иванов: Хайде да пием кафе!

Попов: Благодаря, но нямам време.

Let's Talk About the Weather

Basic Sentences

Peter knocks at Boris's door. Boris opens it.

	Борис
welcome ('order')	заповя̇дай
come in!	ела̇ въ́тре!
to a dry (place)	на су̇хо
Welcome, Peter, come on in where it's dry!	Заповя́дай Пе̇тре, ела̇ въ̇тре на су́хо!
	Петър
hello	здра̇сти
what kind of rain	какъ̇в дъ́жд
Hello, what rain!	Здра́сти, какъ̇в дъ́жд!
every day	все́ки де̇н
falls (of rain, snow, etc.)	вали̇
so, in such a manner	така̇ / тъ̇й
Does it rain every day like this in Sofia?	Все̇ки де́н ли вали̇ така̇ в Со̇фия?
	Борис
at this time	по това́ вре́ме / през това́ вре̇ме
after a little	след ма̇лко
the sun	слъ̇нцето
again	па̇к
will begin to shine	ще изгре̇е
At this time (of the year), yes, but you will see the sun come out after a bit.	По това́ вре̇ме да́, но ще ви́диш, че след ма́лко слъ̇нцето па́к ще изгре́е.

summer weather	ля́тно вре́ме
during the day	през деня̇ / през дена̇
warm	то̇пло
always	ви̇наги
the evenings	ве̇черите
cool	хла̇дни
Summer weather here is warm through the day but the evenings are always cool.	Ту̇к ля̇тно вре́ме, през деня̇ е то́пло, но ве́черите са ви̇наги хла́дни.

Петър

also	и̇
becomes	ста̇ва
extraordinarily	извънре̇дно
hot	горе̇що
It gets very hot in New York, too.	И в Ню-Йо́рк ста̇ва извънре̇дно горе́що.

Борис

And winter weather?	А зи́мно вре̇ме?

Петър

cold	студе̇но
sometimes	поня̇кога
heavy ('strong') storms	си̇лни бу́ри
It's cold, and now and then there are heavy storms.	Студе́но е и поня́кога и̇ма си̇лни бу́ри.

Борис

during the winter	през зи̇мата

often	че̇сто
snow	сня̇г
It gets very cold here in the winter, also, and it often snows.	И ту́к през зи̇мата ста̇ва мно́го студе̇но и че̇сто вали̇ сня́г.
my children	мо́ите деца́
they like to play	оби́чат да игра́ят
in the snow	в снега̇
My children like to play in the snow very much.	Мо̇ите деца́ мно̇го оби̇чат да игра́ят в снега́.
for that [reason]	затова̇
every winter	вся́ка зи́ма
them	ги
I'm sending	пра̇щам
weeks	се̇дмици
to the mountain	на планина̇та
So I send them to the mountains for a few weeks every winter.	Затова́, вся̇ка зи̇ма ги пра́щам за ня̇колко се́дмици на планина́та.

Петър

tell!	кажи̇!
the summer	ля̇тото
Tell me, does it get very hot in the summer?	Кажи́ ми, през ля̇тото ста́ва ли мно̇го горе̇що?

Борис

the months	ме̇сеците
July	ю̇ли
August	а̇вгуст

heat	горещина̇
forty degrees	чети́ридесет гра́дуса / чети̇ресет
centigrade	це̇лзий
During July and August we sometimes have temperatures up to 40 degrees centigrade.	През ме̇сеците ю̇ли и а́вгуст горещината в Со́фия се ка́чва до към чети̇ресет гра̇дуса це́лзий.
the winter temperature	зи́мната температу́ра
falls	спа̇да
twenty five	два̇десет и пе́т / два̇йсет
below zero	под ну̇лата
And during the winter the temperature falls to about 25 below zero.	А зи́мната температу̇ра спа́да по към два̇йсет и пе̇т гра́дуса под ну́лата.

Петър

you live	живе̇ете
during such cold	при та̇къв сту́д
How can you live when it's that cold?	Ка̇к мо́же/те/ да живе̇ете при та̇къв сту́д?

Борис

so	то̇лкова
since, because	тъ̇й като
we conduct ourselves	во̇дим се
It's not so cold, as we go by centigrade.	Не́ е то̇лкова студе̇но, тъ̇й като ни́е се во̇дим по це́лзий.

Петър

during the Fall	през есента̇
How is the weather during the Fall?	Какво́ е вре́мето през есента́?

Борис

Spring	про̇лет
Fall	е̇сен
Year's times	годи́шни времена́
Spring and Fall are the most pleasant seasons of the year in Bulgaria.	В Бълга́рия про́лет и е́сен са на́й-прия̇тните годишни времена́.
when	кога̇то
it gets better	опра̇ви се
we'll go	ще отѝдем
outing	екску̇рзия
When the weather gets better, we'll go for a hike.	Кога̇то се опра́ви вре́мето, ще отѝдем на екску́рзия.

Months

January	януа̇ри	July	ю̇ли
February	февруа̇ри	August	а̇вгуст
March	ма̇рт	September	септе̇мври
April	а̇прил	October	окто̇мври
May	ма̇й	November	ное̇мври
June	ю̇ни	December	декември

Notes

Note 5.1 Consonants: Voiced and Voiceless

The description of the alphabet (Note 3.2), as well as other notes, have had to take into account the variation of voiced and voiceless consonants within the same word, ending or other form. For example:

зъб	is	zə́p	but	зъболекар	zəbolékar
студ	is	stút	but	студено	studéno

Before pause or other open juncture certain consonants are regularly voiceless. Bulgarian consonants fall into three categories in this respect:

A f p t k s š c č h

C r l m n y

B v b d g z ž dz dž

Group A consonants are voiceless and all but /h/ are matched by corresponding voiced consonants in Group B. Group C are all voiced but have no voiceless counterparts. (/r/ may be voiceless at the end of a word, but this is not a separate consonant in the same sense that /p/ is distinct from /b/; see below.) The consonants of each pair (/f - v/, /p - d/, etc.) differ from each other primarily by the fact that one is voiced. Compare:

Before Voiceless Paired Consonants			Before Voiced Paired Consonants		
k	fkólko	в колко	b	v belgáriya	в България
			g	v godínata	в годината
t	slet tová	след това	d	prez denyé	през деня
s	ás se boyé	аз се боя	z	prez zímata	през зимата
	pri takéf stút	при такъв студ			
c	f cyála belgáriya	в цяла България			

Before (Voiceless) /h/		
h	f hotél	в хотел

Before Unpaired Consonants

n	f Nú Yórk	в Ню-Йорк	l	prez lyátoto	през лятото
n	ot náy visókite	от най-високите	m	prez mésecite	през месеците
m	slet málko	след малко		sled málko	след малко
			n	pod núlata	под нулата

Before Vowels

s udovólstvie	с удоволствие		
slet óbet	след обед	sled óbet	след обед

When two consonants occur together they may both be from Group A (as /fk/, /fs/, /fc/, /fh/), both from Group B (as /vb/, /vg/, /zd/) or one from either A or B combined with a consonant from Group C (as /fn/, /tn/, /zl/, /zm/). In a cluster of two A or B consonants, both be AA or BB, according to which group the second consonant belongs to. The cluster /vk/ is not permissible, /k/ is Group A, so /v/ is replaced by the corresponding A consonant, which is /f/, giving /fk/.

The examples above are of prepositions plus nouns or other combinations of 'words'. These same changes take place within a word. The various parts of a word, such as prefix, root or suffix may have different consonants in different combinations. For example, the prefix раз- represents four different pronunciations:

rəz-	in	разгледам	rəzglédəm
rəs-	in	разходка	rəshótkə
raz-	in	разлика	rázlikə
ras-	in	разписка	ráspiskə

Note also the change of /d/ to /t/ in разходка. As this example shows, the Bulgarian spelling generally has the same shape (as раз- or ход-) for the same form (morpheme). The pronunciation has changed, but the spelling is historical. There are many words in Bulgarian in which a consonant is regularly spelled as if voiced but is actually voiceless. For example:

всеки	fséki	every	AA
втори	ftóri	second	AA

The reverse is also true:

сбирка	zbírka	collection	BB
сготвя	zgótvye	prepare	BB

The discussion above relates only to phonetic changes due to voiced - voiceless patterns. These are also sub-phonetic variants. For example, /r/ is voiceless before open juncture:

in добър the /r/ is [ṛ].

As there is no contrast between voiced [r] versus voiceless [ṛ], there are no words distinguished by the two.

The reverse situation is found with regard to /h/. This consonant, normally voiceless, may be voiced in close juncture with a following voiced (type B) consonant.

Не можах да намеря.	I couldn't find [it].

Here /h d/ is [γ d].

Note 5.2 Verb: Imperative

Вижте златните куполи!	Look at the golden domes!
Виж, Петре, на дясно е едно от най-високите здания в София.	Look, Peter, on the right is one of the highest buildings in Sofia.
Заповядай, Петре.	Please (come in), Peter. (Literally) Command, Peter!
Кажи ми!	Tell me!

The imperative singular ends in /-í/ (always stressed), /-y/ or zero. The plural has the ending /-te/. Singulars in /y/ or zero add /-te/. Singulars in /-í/ have /-éte/. A few imperatives are irregular, such as виж, but most are very regular. /a/ verbs regularly add /y/, /i/ verbs have imperatives in /-í/,

/-éte/. Some /-e/ verbs have imperatives in zero, some in /-í/ and some in /-y/. With a few exceptions, if the stem ends in a vowel, the imperative endings are /-y/, /-yte/; if it ends in a consonant, the endings are /-í/, /-éte/. (See Notes 7.2 and 25.1 for an explanation of the stem.)

Imperatives of the verbs occuring through Unit 5 are:

Imperfective or Perfective	Imperative	Meaning
I бързам	бъ̇рзай, -те!	Hurry!
I взимам	взи̇май, -те!	Take!
P взема	вземи̇, -е̇те!	
I виждам	ви̇ждай, -те!	Look! See!
P видя	ви̇ж, -те!	
I говоря	говори̇, -е̇те!	Speak! Talk!
I идвам	и̇двай, -те!	Come!
P дойда	ела̇, -те!	
I забравям	забра̇вяй, -те!	Forget!
P забравя	забрави̇, -е̇те!	
I заминавам	замина̇вай, -те!	Depart! Leave!
P замина	замини̇, -е̇те!	
I заповядвам	заповя̇двай, -те!	Order! Please!
P заповядам	заповя̇дай, -те!	
I започвам	запо̇чвай, -те!	Start! Begin!
P започна	започни̇, -е̇те!	
I затварям	затва̇ряй, -те!	Close!
P затворя	затвори̇, -е̇те!	
I играя	игра̇й, -те!	Play!
I извинявам (се)	извиня̇вай, -те (се)!	Excuse! Apologize! (with се)

P	извиня (се)	извини, -ете (се)!	
I	казвам	казвай, -те!	Tell! Say!
P	кажа	кажи, -ете!	
I	качвам се	качвай, -те се!	Get on! Go up!
P	кача се	качи, -ете се!	
I	научавам		
P	науча	научи, -ете!	Learn!
I	оставам	оставай, -те!	Stay! Remain!
P	остана	остани, -ете!	
I	отварям	отваряй, -те!	Open!
P	отворя	отвори, -ете!	
I	отивам	отивай, -те!	Go! (there)
P	отида	отиди, -ете! иди, -ете!	
I	отсядам	отсядай, -те!	Put up! (at)
P	отседна	отседни, -ете!	
I	питам	питай, -те!	Ask!
P	[попитам	попитай, -те!]	
I	пия	пий, -те!	Drink!
I	пращам	пращай, -те!	Send!
P	пратя	прати, -ете!	
I	пътувам	пътувай, -те!	Travel!
I	работя	работи, -ете!	Work!
I	развеждам	развеждай, -те!	Take around!
P	разведа	разведи, -ете!	Take through!
I	разглеждам	разглеждай, -те!	Look at!
P	разгледам	разгледай, -те!	

I	свършвам	свършвай, -те!	Finish!
P	свърша	свърши, -ете!	
I	сменям	сменяй, -те!	Change!
P	сменя	смени, -ете!	
I	ставам	ставай, -те!	Become! Get up!
P	стана	стани, -ете!	

This list will also serve to give the perfective - imperfective pairs of the new verbs, as well as review those of previous units. /elá/ is an irregular form, going with the verb /dóyde/ (P 'come').

The imperfective is regularly used when the imperative is negative. (It is also used in an affirmative imperfective sense, such as 'do this over and over', 'do this every day', etc.)

Не отивай, -те!	Don't go!
Не взимай, -те!	Don't take!

Note 5.3 Pronominal Adjectives: този, тази, това, тези.

Кога заминава този влак?	When does this train leave?
Иванка я болеше зъб тази сутрин.	Ivanka had a toothache this morning.
Това бяло здание е банката.	That while building is the bank.
по това време, да.	at this time, yes.

These examples illustrate the pronominal adjective 'this, that'. This adjective serves as a reference to something mentioned before or known by contest. There is another word for 'that (over there)'. The forms are:

този	this (that) (m.)
тази	this (that) (f.) (may be /tézi/ or /tázi/

товá	this (that) (n.)
тéзи	these (those) (pl.)

These may be used as general pronouns for 'this, that'. The neuter is often so used.

Как се казва това на български?	How is this said in Bulgarian?
След това ще потеглим за Варна.	After that we'll go on to Varna.
Това е старата черква.	That's the old church.

Note that /tová/ does not agree with /čárkva/; that is, it is not the feminine form /tézi/. The translation is not 'that old church', but 'that (neuter) is the old church'. The forms of the adjective /takə́f/ 'such', may also be noted here:

такъ́в	така́ва	тако́во	pl.	таки́ва

Note 5.4 Pronominal Adjectives:

Моят син Ангел свърши университета.	My son Angel graduated from the university.
Моите деца обичат да играят.	My children like to play.

Bulgarian has a set of pronominal adjectives based on the personal pronouns. They are used for a more emphatic 'my', 'your', 'his' than are the dative short pronouns (see Note 4.5.3). As adjectives they have masculine, feminine, neuter and plural forms. They also have the article suffixed where appropriate, as do other adjectives. These pronominal adjectives are:

Masculine	Feminine	Neuter	Plural	Meaning
мо̇й	мо̇я	мо̇е	мо̇и	my
тво̇й	тво̇я	тво̇е	тво̇и	your (sg. familiar)
не̇гов	не̇гова	не̇гово	не̇гови	his, its
не̇ин	не̇йна	не̇йно	не̇йни	her
на̇ш	на̇ша	на̇шо (на̇ше)	на̇ши	our
ва̇ш	ва̇ша	ва̇шо (ва̇ше)	ва̇ши	your (pl. polite)
тя̇хен	тя̇хна	тя̇хно	те̇хни	their
сво̇й	сво̇я	сво̇е	сво̇и	(reflexive)

The reflexive may be 'my, your, his, her, our, their', depending on the subject. Note the difference between мой /móy/ and мои /mói/. The first is one syllable, the second two.

Note 5.5 Verb: вали

Всеки ден ли вали така?	Does it rain every day like this?

This verb is defective (see Note 4.4) and is used for the falling of rain, snow, hail, etc. The singular forms used are:

Present	Imperfective	Perfective Past	/l/ Participle
ва̇ли	вале̇ше	валя̇	валя̇л

Note 5.6 če

Забравих да ти кажа, че Иванка я болеше зъб.	I forgot to tell you that Ivanka had a toothache.

/če/ is the equivalent of English 'that' after words like 'say, tell, think, know, hope', etc. English 'that' in such cases may often be omitted:

'I think he'll come', or 'I think that he'll come'. Bulgarian /če/ is rarely omitted. /da/, often translated 'that' in the build-ups, is hardly ever the equivalent of English 'that' in actual usage. For example, in the sentence above we might translate literally 'I forgot that I tell you', to show that in Bulgarian the 'tell' has 'I' with it (ending /-a/), but the corresponding English sentence is 'I forgot to tell you'. Some other equivalents of /če/ are 'because, but, however'; in /če da/ 'so that', in /kato če li/ 'as if'.

Grammatical Drill

GD 5.2 Verb: Imperative

бъ́рзам

Бъ́рзай да свъ̇ршиш университе́та!

Не бъ́рзай, и́маме вре̇ме.

Бъ́рзайте да сме̇ните пари́те!

Не бъ́рзайте! Ще ги сме́ним у́тре!

Бъ́рзай да го ви̇диш! То̇й замина́ва след де́сет мину́ти.

Бъ́рзайте, защо̇то вла́кът ще зами́не.

Не бъ́рзайте! Вла́кът е зами́нал.

Бъ́рзай да взе̇меш хля́б!

взи̇мам - взе̇ма

Взи̇май все̇ки де̇н хля́б от то̇зи ресторáнт!

Не взи́май хля̇б от та́м! Не́ е добъ́р.

Вземи́ де̇сет ле̇ва от Бори́с!

Не взи́май пари̇ от Бори́с!

Вземе́те ми неща̇та от га́рата!

Не взи́майте неща̇та сега́! Вземе́те ги у́тре!

Вземе́те от това̇ ви́но! То е мно́го добро̇ и прочу́то.

Не взи́майте от това̇ ви̇но! Вземе́те от дру́гото!

ви̇ждам - ви̇дя

Ви̇ж та́зи прочу̇та че́рква!

Ви́жте, това̇ е че́рквата Алекса́ндър Не́вски.

Мари́я, ви́ж къде̇ са деца́та!

Ви́жте, ко̇лко мно̇го пари́!

гово̇ря

Ако и̇скаш то̇й да оти́де, говори́ с ма́йка му!

Не говори́ с ма̇йка му! Говори́ с баща́ му!

Говоре́те с Пе́тър за екску́рзията!

Работе́те и не говоре́те мно́го!

Говоре́те Й да оти̇де във Ва́рна!

Не Й говоре̇те сега́! Тя е бо́лна.

забра̇вям - забра̇вя

Забрави́ го! То̇й не́ е добъ̇р.

Не забра́вяй да взе̇меш пари̇те от Ива́нов.

Забраве́те вси̇чко това́! Това̇ е на̇й-добре.

Не забра́вяйте да оти̇дете при до́ктора!

замина̇вам - зами̇на

Не замина́вай дне́с! Замини̇ у́тре след о́бед!

Замина̇вай все́ки де̇н в ше̇ст часа̇ сутринта́!

Замине̇те в ше́ст часа̇! Не замина̇вайте по́-късно!

Не замина́вайте с Пе́тър! Замине́те с бра́т си!

заповя̇двам - заповя̇дам

Заповя́дайте! Ела́те въ̇тре на су́хо!

Заповя̇дайте с госпожа́та на едно̇ кафе̇!

Заповя́дайте госпо̇жице, какво́ оби̇чате да пиете?

Заповя́дай на Ива̇н да оста̇не ту́к!

Заповя́дайте му да ни разведе̇ из града́.

Заповя́дайте мо̇ля, какво́ ще взе̇мете?

Не заповя̇двай мно́го, но ела̇ да ра̇ботиш и ти́!

Не ми́ заповя̇двайте! А̇з не оби́чам да ми заповя́дват.

запо̇чвам - запо̇чна

Започни́ да сле̇дваш медици́на!

Не запо́чвай о́ще! Ня́маш пари́.

Започне́те да ра̇ботите и ще и́мате пари̇.

Не запо́чвайте още да ра́ботите! Свърше̇те университе́та и тога́ва!

затва̇рям - затво̇ря

Затворе̇те канто́рата и ела̇те на че̇рква!

Затворе́те го! То̇й не́ е добъ̇р.

"Не го́ затва́ряйте, мо̇ля!" ка̇за Мари̇я на чино́вника.

Ива́нов, затворе́те мо̇ля, °врата́та!

Затва́ряйте ви̇наги врата̇та, кога̇то и́двате!

°*the door*

игра̇я

Деца́, игра́йте на су́хо!

Пе́тре, не игра́й на дъжда́, игра́й на су́хо!

Прия́тели, не игра́йте в снега́, игра́йте ту́к!

Деца́, игра́йте с Ива́н и не говоре́те висо́ко!

и̇двам - до̇йда

Бори́се, ела́ да ви̇диш сина́ ми! Смя́там, че е бо́лен.

Госпо́жи и господа́, ела́те ту̇к в пе́т часа́!

Ела́те да пи̇ем кафе́!

Ела́ да оти̇дем при Ива́н!

Ела́те с госпожа́та си да ни ви́дите!

Ела́те въ̇тре на су́хо!

извиня̇вам се - извиня̇ се

Извиня̇вай се ви́наги, кога̇то напра̇виш не́що не́ добро́.

Не се́ извиня̇вай, а̇з зна̇я вси́чко.

Извине́те се на господи́на!

Мари́я, извини́ се на госпожа́та!

Извине́те, кога́ запо̇чна ки̇ното?

ка̇звам - ка̇жа

Ка̇жи му да не игра̇е на дъжда́, но да игра̇е въ̇тре!

Каже́те им да игра̇ят на су́хо!

Не му́ ка̇звайте! А́з ще му ка́жа.

Кажи́ й, че ня́ма да оти̇да.

Ка̇звай му ви́наги какво̇ тря̇бва да пра́ви!

Ка̇жи му уро́ка и то̇й ще го зна́е.

Каже́те ни, кога́ ще оти̇дем на разхо̇дка!

Ка́звайте ни все́ки де̇н какво̇ да пра́вим!

Не ни́ ка̇звайте! Ни̇е зна́ем какво̇ да пра̇вим.

Кажи́ му да оти̇де да взе̇ме хля́б!

Не му́ ка̇звай сега̇! Ка̇жи му след о́бед!

ка̇чвам се - ка̇ча се

Не се́ ка̇чвайте дне̇с на планина́та! Ще и̇ма бу́ря.

Каче́те се след ня̇колко дни́!

Не се́ качвай на този вла́к!

Каче́те се при Ива́н! То̇й е бо́лен.

Не се́ ка̇чвайте сега̇! Каче́те се след еди́н ча̇с!

Каче́те се на то̇зи вла́к, ако и̇скате да присти́гнете на вре́ме!

.... - нау̇ча

Деца́, науче́те уро̇ците и тога̇ва
иде̇те на ки́но!

Науче́те вси́чко!

Мари́я, научи̇ уро́ка и тога̇ва
иди̇ да игра́еш!

Науче́те какво̇ е гово̇рил Петро́в
и ми каже́те о́ще дне́с!

Научи́ кога̇ *тръгва вла̇кът за
Ва́рна!

*leaves

оста̇вам - оста̇на

Ко̇гато си бо́лен, оста́вай ту́к!

Остани́ ту́к! Не оти́вай дне̇с в
канто́рата!

Не оста́вай ту̇к! Иди̇ на
до́ктор!

Ко̇гато оти̇вате във Ва́рна,
оста̇вайте при бра́т ми!

Остане́те при баща́ ми! То̇й е
мно́го бо́лен.

Остани̇ о́ще два́ дни̇!

Не оста́вай, зато̇то то́й е бо́лен.

отва̇рям - отво̇ря

Отвори́ врата̇та! Мно́го е то̇пло
ту́к.

Ива́не, отвори̇ канто́рата в ше́ст
часа̇!

Не я́ отва̇ряй в ше́ст!
Отвори̇ я в се́дем часа̇!

Отворе́те ба́нката! И́скаме да
смени̇м пари́.

Ива́нов, отворе́те врата̇та!

Не я́ отва̇ряйте! Ще ста̇не студе́но.

оти̇вам - оти̇да

Не оти́вайте сега̇ на ки́но!
Отиде́те у́тре!

Не оти́вайте на екску́рзия! Ще
и̇ма бу́ря.

Отиде́те след ня́колко дни̇!

Не оти́вай сега̇ на га̇рата! Вали̇
дъ́жд.

Отиди̇ сле́д дъжда̇!

Отиде́те да ра̇ботите при Петро́в!

Не оти́вайте та́м! Не́ е добре̇.

отся̇дам - отсе̇дна

Не отся́дайте в то̇зи хоте́л!
Не́ е добър.

Отседне́те в хоте̇ла до га́рата!
То̇й е по́-добър.

Отседни́ при приятеля ми, когато оти́деш във Ва́рна.

Не отся́дай в то́зи хотел! Не́ е добъ́р.

Отседне́те в хотел Бълга́рия!

пия

Мари́я, пий мля́ко, не пий кафе́!

Деца́, пийте мля́ко или вода́, но не пийте ви́но!

пра́щам - пратя

Не пра́щайте децата да играят в снега́!

Прате́те ги на ки́но!

Пра́щайте ми всяка седмица пари́!

Прате́те ми два́десет долара!

Не пра́щайте пари на Иван, прате́те на Пе́тър!

Пра́щай му всеки ден по няколко до́лара!

Прати му де́сет долара!

Не пра́щайте децата на планина́та!

Прате́те ги по-добре във Ва́рна!

Пра́щайте ги вся́ко лято във Ва́рна!

Не пра́щайте Мария сега за хля́б! Вали́ дъ́жд.

Пратете я сле́д дъжда!

пътувам

Пътувайте с вла́ка в де́вет часа!

Не пъту́вайте с влака в де́сет часа́! Не́ е добъ́р.

Пъту́вайте из Бълга́рия! Това е удово́лствие.

Пъту́вай, ако искаш да ви́диш много!

работя

Работете през де́ня, но не работе́те ве́чер!

Работи до ше́ст часа и ела да отидем на ки́но!

Работе́те с удово́лствие!

Не рабо́тете в тази ба́нка! Не́ е добра.

развеждам - разведа

Мо́ля, разведе́те ни из града!

Не ги́ разве́ждай дне́с! Разведи ги у́тре!

Мари́я, разведи́ децата из града!

Деца́, разведе́те ме да видя града!

Не ме́ развеждайте сега, разведете ме след о́бед!

разгле́ждам - разгле́дам

Разгле́дайте музе́я и ела́те да ви́дим ба́нката!

Не го́ разгле́ждайте сега́! Ня́маме мно́го вре́ме.

Еле́на, разгле́дай прочу́тите зда́ния на града́!

Не разгле́ждай че́рквата, но разгле́дай хра́ма!

свъ́ршвам - свъ́рша

Свърше́те университе́та и ела́те да ра́ботите в канто́рата ми!

Свъ́ршвайте да ра́ботите в че́тири часа́ и ще и́мате вре́ме за разхо́дка!

Свърше́те ви́ното и да ста́нем!

Не свъ́ршвай вси́чкото ви́но за да и́ма за вси́чки.

сме́нявам - сменя́

Смени́ пари́те на Ива́н, но не сме́няй пари́те на Пе́тър!

Смене́те пари́те в ба́нката!

Не ги́ сме́няйте в хоте́ла!

Смене́те ми би́рата с ви́но!

Не сме́няйте би́рата! Тя́ е мно́го добра́.

Не сме́няйте пари́те сега́; смене́те ги на га́рата!

Смене́те хля́ба с карто́фи!

Не го́ сме́няйте с карто́фи! Смене́те го с не́що дру́го!

Смене́те вла́ка в Пло́вдив!

ста́вам - ста́на

Ста́нете адвока́т! Не ста́вайте чино́вник!

Стани́ до́ктор! Не ста́вай търго́вец!

Стане́те в пе́т часа́ сутринта́ и ще и́мате вре́ме!

Не ста́вайте къ́сно су́трин! Не́ е добре́.

Стане́те търго́вец на ви́но!

Не ста́вай о́ще! Студе́но е.

GD 5.3 Pronominal Adjectives: то̇зи, та̇зи, това̇, те̇зи.

то̇зи

Кога́ замина̇ва то̇зи вла̇к?

А̇з ще сле́двам в то̇зи университе́т.

Еле̇на видя́ то̇зи господи̇н вче́ра.

А̇з зна́я, че то̇зи хля̇б не́ е добър.

Ка́к се ка̇зва то̇зи гра̇д?

И́ма ли рестора̇нт в то̇зи хоте̇л?

В то́зи рестора̇нт ня́ма ви̇но.

Ни̇е разгле́ждахме вче́ра то̇зи музе́й с бра́т ми.

Попо̇ви са прия́тели с то̇зи чужде́нец.

Ще оти̇да в то́зи хра́м с то́зи господи́н.

Ба̇ща ми взе́ пари̇ от то̇зи търго́вец.

та̇зи

Еле́на е пъту̇вала с та̇зи жена́.

Ни́е разгле̇дахме та̇зи че́рква вче́ра.

А̇з видя́х та̇зи жена̇ след една̇ се́дмица.

А̇з ще пи́я от та́зи би̇ра.

Тя̇ и́ска да оти̇дем та̇зи ве̇чер на ки́но.

Ни́е оти̇ваме та́зи неде̇ля на екску́рзия.

Вла̇кът не спи́ра на та̇зи га́ра.

А̇з видя́х та̇зи госпо̇жица с Пе́тър.

Ни̇е разгле́дахме та̇зи прочу̇та катедра́ла.

Мно̇го дъ́жд валя̇ тази е́сен.

На та̇зи га́ра видя̇х Мари́я с ма́йка й.

А̇з съм пи́л от та̇зи би́ра.

това̇

Какво́ е това̇ бя̇ло зда̇ние та̇м?

Това́ е Наро̇дната ба́нка.

Какво́ е това̇ бя́лото на планина̇та?

Това́ е сня́г.

Това̇ ту̇к е би́ра, а това̇ та̇м е ви́но.

Къде́ ще оти̇дем сле́д това́?

Сле́д това̇ ще оти̇дем на рестора́нт.

По това̇ вре́ме рестора̇нтите са затво́рени.

Това̇ ви̇но не́ е добро̇, но това̇ мля́ко е добро̇.

А̇з оби́чам това̇ дете́.

Прати́ това̇ месо̇ на Пе́тър!

те̇зи

Какво́ пра̇вят те̇зи деца̇ ту́к?

Те̇зи де̇ца игра́ят, но това̇ дете̇ не и́ска да игра̇е.

Те́зи жени̇ замине̇ват за Со́фия.

Вси́чки те̇зи неща̇ са на Ива́нов.

Какви́ са те̇зи зда̇ния та̇м?

Те̇зи зда́ния са музе́ят и катедра́лата.

Науче́те те̇зи уро́ци!

Помоле́те те̇зи господа̇ да ви ка́жат, къде̇ е га́рата!

Смене́те ми те̇зи пари̇, мо̇ля!

Разбра́хте ли те̇зи чужденци̇?

Какво̇ е това̇ зда́ние с те̇зи зла́тни ку́поли?

Една̇ от те̇зи жени́ е жена̇ на Пе́тър.

GD 5.4 Pronominal Adjectives: мо̇й, тво́й etc.

мо́й (masc.)

То́зи господи̇н е мо̇й прия́тел.

То́зи рестора̇нт е мо́й.

Еди̇н мо̇й прия́тел е бо́лен.

Това̇ е мо́й хля̇б.

А̇з видя́х еди̇н мо̇й прия́тел на га́рата.

Еди́н мо̇й чино́вник го боли̇ зъ́б.

А̇з живе́я с еди̇н мо̇й прия́тел.

мо̇ят

Баща́ ми е в Со́фия. Мо́ят баща̇ е в Со́фия.

Бра́т ми сле̇два медици́на. Мо́ят бра̇т сле̇два медици́на.

Си́н ми е адвока̇т. Мо́ят си̇н е адвока́т.

Това̇ е ста́рият ми прия̇тел Пе́тър.

Това̇ е мо̇ят ста́р прия̇тел Пе́тър.

Прия́телят ми присти̇гна от Аме́рика.

Мо̇ят прия́тел присти̇гна от Аме́рика.

Рестора́нтът ми е до га́рата.

Мо̇ят рестора́нт е до га́рата.

Хля́бът ми не́ е добър. Мо̇ят хля́б не́ е добър.

мо̇я

Дне́с видя̇х мо̇я прия̇тел Ива́н.

А́з смени̇х моя хля́б с карто́фи.

А́з се извини̇х на мо̇я зъболе́кар, че не мо́га да оти́да.

Тя̇ видя̇ мо̇я до́ктор в града́.

А̇з ка́зах на мо̇я чино́вник да смени̇ пари́те.

мо̇я (feminine)

А̇з видя́х една̇ мо̇я прия́телка.

Това̇ е мо́я ча̇ша.

Жа̇на е мо́я дъщеря̇.

Госпожа̇та в дя́сно от госпожа́ Ива́нова е мо́я жена́.

мо̇ята

Сестра́ ми взи̇ма уро́ци по бъ́лгарски.

Мо́ята сестра̇ взи̇ма уро́ци по бъ́лгарски.

Попи́тайте госпожа́та, дъщеря̇ ми та́м ли е!

Попи́тайте госпожа́та, мо̇ята дъщеря́ та́м ли е!

Мо́ята би̇ра не́ е добре̇.

Мо́ята температу̇ра е мно́го висо́ка.

Мо́ята жена̇ оти̇де при мо̇ята ма́йка.

Жена́ ми оти̇де при ма́йка ми.

Прия́телката ми ра̇боти в една̇ ба́нка.

Мо́ята прия̇телка ра̇боти в една̇ ба́нка.

мо̇е (neuter)

Това́ дете̇ е мо́е.

Това́ кафе̇ е мо́е, но това̇ ви̇но не́ е мое.

Това́ зда̇ние та́м е мо́е.

А́з живе̇я в мое зда́ние.

Едно́ мо̇е дете̇ е в Со́фия, а дру́го е във Ва́рна.

мо̇ето.

Детето ми игра̇е в снега́.

Мо́ето дете̇ игра̇е в снега́.

Кафе́то ми е студе́но. Мо́ето кафе̇ е студе́но.

Зда́нието ми е до га́рата. Мо̇ето зда́ние е до га́рата.

Вре́мето ми стру̇ва пари́. Мо́ето вре̇ме стру́ва пари́.

Дете́то ми пи̇е мно́го мля́ко. Мо́ето дете̇ пи̇е мно́го мля́ко.

Ви́ното ми е мно́го добро̇. Мо́ето ви̇но е мно́го добро́.

мо́и (plural)

Те́зи деца́ са мо́и, но те́зи та́м не са́ мо́и.

Неща́та на га́рата са мо́и.

Мо́и прия́тели оти́ват на екску́рзия.

Те́зи две зда́ния са мо́и.

Аз видя́х мо́и прия́тели на га́рата.

Ня́колко мо́и чино́вници са бо́лни.

мо́ите

Деца́та ми са на планина́та.

Мо́ите деца́ са на планина́та.

Неща́та ми са на га́рата.

Мо́ите неща́ са на га́рата.

Прия́телите ми гово́рят англи́йски.

Мо́ите прия́тели гово́рят англи́йски.

Синове́те ми са в Пло́вдив, но дъщери́те ми са в Со́фия.

Мо́ите °синове́ са в Пло́вдив, но мо́ите дъщери́ са в Со́фия.

Пари́те ми са в ба́нката.

Мо́ите пари́ са в ба́нката.

°(tape has братя)

тво́й (masc.)

Хоте́лът до га́рата тво́й ли е?

Това́ тво́й хля́б ли е?

Вче́ра видя́х еди́н тво́й прия́тел в ба́нката.

Еди́н тво́й чино́вник е бо́лен.

Аз живе́я с еди́н тво́й прия́тел.

тво́ят (masc.)

Баща́ ти в Со́фия ли е? Тво́ят баща́ в Со́фия ли е?

Какво́ сле́два бра́т ти? Какво́ сле́два тво́ят бра́т?

Си́нът ти адвока́т ли е? Тво́ят си́н адвока́т ли е?

Къде́ е прия́телят ти? Къде́ е тво́ят прия́тел?

Прия́телят ти присти́гна ли от Аме́рика?

Тво́ят прия́тел присти́гна ли от Аме́рика?

Рестора́нтът ти отво́рен ли е?

Тво́ят рестора́нт отво́рен ли е?

тво́я (masc.)

Дне́с видя́х прия́теля ти.

Дне́с видя́х тво́я прия́тел.

Смени́х хля̇ба ти с карто́фи.

Смени́х тво̇я хля̇б с карто́фи.

А́з попи̇тах баща́ ти. А́з попи̇тах тво̇я баща́.

Ни́е оти̇дохме при до́ктора ти.

Ни́е оти̇дохме при тво̇я до́ктор.

Какво́ да ка̇жа на зъболе̇каря ти?

Какво́ да ка̇жа на тво̇я зъболе̇кар?

Гово́рих с бра́т ти. Гово́рих с тво̇я бра́т.

Видя́х сина̇ ти в ки́ното. Видя́х тво̇я си́н в ки́ното.

А́з пъту̇вах с бра́т ти. А́з пъту̇вах с тво̇я бра́т.

Кога́ замина̇ва вла̇ка ти? Кога́ замина̇ва тво̇я вла̇к?

тво̇я (feminine)

Това̇ тво́я дъщеря̇ ли е?

Тво́я жена̇ ли е та̇зи госпожа̇?

Това̇ тво́я бира ли е?

А̇з зна́я, че това̇ е тво́я ча́ша.

А̇з зна́я, че тя̇ е тво́я дъщеря̇.

тво̇ята

Ма́йка ти лежи̇ на легло́. Тво́ята ма̇йка лежи̇ на легло́.

Дъщеря́ ти оти̇де на разхо́дка.

Тво́ята дъщеря̇ оти̇де на разхо́дка.

Би́рата ти е мно̇го то́пла.

Тво́ята би̇ра е мно̇го то́пла.

Видя́х *прия́телката ти. *friend (f)

Видя́х тво̇ята прия́телка.

Жена́ ти оти̇де при дъщеря́ ти.

Тво́ята жена̇ оти̇де при тво̇ята дъщеря́.

тво̇е (neuter)

Това̇ тво́е дете̇ ли е?

А̇з живе́я в тво̇е зда́ние.

Кафе̇то е тво́е, но ви̇ното е мо́е.

тво̇ето

Дете́то ти игра̇е на дъжда́.

Тво́ето дете̇ игра̇е на дъжда́.

Мля́кото ти е горе́що. Тво́ето мля́ко е горе́що.

Кафе́то ти е мно́го добро̇. Тво́ето кафе̇ е мно́го добро̇.

А́з видя̇х дете́то ти. А́з видя̇х тво̇ето дете́.

Ви́ното ти е прочу́то.

Тво́ето ви̇но е прочуто.

тво̇и (plural)

Неща́та на га́рата тво́и ли са?

Видя̇х тво̇и чино́вници да оти̇ват на разхо̇дка.

А́з видя̇х тво̇и прия́тели в че́рквата.

Те̇зи деца́ тво́и ли са?

тво̇ите

Къде́ са деца̇та ти? Къде́ са тво̇ите деца̇?

Прия́телите ти бъ́лгари ли са?

Тво́ите прия̇тели бъ́лгари ли са?

Пари́те ти са при Ива́н. Тво́ите пари̇ са при Ива́н.

Бра́тята ти ту́к ли са? Тво̇ите бра́тя ту́к ли са?

не̇гов (masc.)

Това̇ е не́гов хля́б.

Ива̇н е не́гов прия́тел.

Хоте́лът до га̇рата е не́гов.

Еди̇н не̇гов чино́вник е зами̇нал за Со́фия.

не̇говият

Бра́т му оти̇де в Со́фия. Не́говият бра̇т оти̇де в Со́фия.

Баща́ му пи̇е мно́го. Не́говият баща̇ пи̇е мно̇го.

Прия́телят му ра̇боти в ба́нката.

Не́говият прия̇тел ра̇боти в ба́нката.

Рестора́нтът му е до га́рата.

Не́говият рестора̇нт е до га́рата.

Вла́кът му замина̇ва в о́сем часа̇.

Не́говият вла̇к замина̇ва в о́сем часа́.

не̇говия

А́з видя̇х прия́теля му.

А́з видя̇х не̇говия прия́тел.

Ни́е попи̇тахме чино́вника му.

Ни́е попи̇тахме не̇говия чино́вник.

Оти́дох да ви̇дя сина́ му.

Оти́дох да ви̇дя не̇говия си́н.

не̇гова (feminine)

Това̇ е не́гова ча̇ша.

Една̇ не̇гова дъщеря́ пъту̇ваше във вла́ка.

Госпожа́та е не̇гова жена́.

не̇говата

Дъщеря́ му взи̇ма уро́ци. Не́говата дъщеря̇ взи̇ма уро́ци.

Би́рата му е мно̇го то́пла.

Не́говата би̇ра е мно̇го то́пла.

Жена́ му е бо́лна. Не́говата жена̇ е бо́лна.

Ма́йка му гово̇ри с жена́ му.

Не́говата ма̇йка гово́ри с не̇говата жена́.

не̇гово (neuter)

Това̇ зда́ние е не́гово.

А́з пи̇я не̇гово кафе́.

Видя̇х едно̇ не́гово дете̇ да игра̇е в снега́.

Това̇ мля́ко нъгово ли е?

не̇говото

Дете́то му игра̇е на су́хо. Не́говото дете̇ игра̇е на су́хо.

Ви́ното му е прочу́то. Не́говото ви̇но е прочу́то.

Кафе́то му е горе́що. Не́говото кафе̇ е горе́що.

Мля̇кото на дете́то е студе́но.

Не́говото мля̇ко е студе́но.

Месо́то на Пе̇тър не́ е добро̇.

Не́говото месо̇ не́ е добро̇.

Дете́то на Ива̇нов е бо́лно.

Не́говото дете̇ е бо́лно.

А́з видя̇х дете́то му на га́рата.

Видя̇х не́говото дете̇ на га́рата.

не̇гови (plural)

Това̇ не́гови деца̇ ли са?

Те́зи госпо̇жици са не̇гови дъщери́.

Ня̇колко не́гови чино̇вници оти̇доха в Со́фия.

не̇говите

Деца́та му оби̇чат мля́ко.

Не́говите деца̇ оби̇чат мля́ко.

Дъщери́те му пъту́ват из Бълга́рия.

Не́говите дъщери пъту́ват из Бълга́рия.

Пари́те му са в ба́нката. Не́говите пари са в ба́нката.

Прия́телите му го оби́чат мно́го.

Не́говите приятели го обичат мно́го.

Чино́вниците му работят до къ́сно.

Не́говите чиновници работят до къ́сно.

нейин (masc.)

То́зи хляб е на Ива́нка. То́зи хляб е не́ин.

Пе́тър е приятел на Мари́я. Петър е не́ин прия́тел.

То́й е чиновник при Еле́на. Той е не́ин чиновник.

Хоте́лът е на госпожа́ Ива́нова.

Хоте́лът е не́ин.

нейният

Бра́т й е в Пло́вдив. Не́йният брат е в Пло́вдив.

Баща́ й замина за Ва́рна. Не́йният баща замина за Ва́рна.

Вла́кът й ще пристигне след пет мину́ти.

Не́йният влак ще пристигне след пе́т мину́ти.

Не́йният приятел ще взима уроци по бъ́лгарски.

нейния

Ни́е видяхме прия́теля й. Ни́е видяхме не́йния прия́тел.

Те́ отидоха в рестора́нта й. Те́ отидоха в не́йния рестора́нт.

А́з разведох сина й из града́.

А́з разведох не́йния син из града́.

нейна (feminine)

Ива́нка е дъщеря на Мари́я.

Иванка е не́йна дъщеря́.

Бори́с пи от не́йна чаша, тя пи от не́гова чаша.

Аз пия от не́йна чаша.

нейната

Дъщеря́ й ще отиде на ки́но.

Не́йната дъщеря ще отиде на ки́но.

В ча́шата й има ви́но.

В не́йната чаша има ви́но.

Ма́йка й лежи̇ на легло. Не̇йната ма̇йка лежи̇ на легло́.

Ни́е видя̇хме дъщеря́ й. Ни́е видя̇хме не́йната дъщеря́.

не̇йно (neuter)

Това́ дете̇ е на Ива́нка.

Това́ дете̇ е не́йно.

Ви̇ното в ча́шата е на Мари́я.

Ви̇ното в ча́шата е не́йно.

Ни̇е пи̇ем не́йно кафе̇.

не̇йното

Дете́то й игра̇е в снега́. Не́йното дете̇ игра̇е в снега́.

Кафе́то й не́ е добро̇. Не́йното кафе̇ не́ е добро̇.

Във ви́ното й и̇ма вода́. В не́йното ви́но и̇ма вода́.

Ни́е разве̇дохме дете̇то й из града́.

Ни́е разве̇дохме не́йното дете̇ из града́.

не̇йни (plural)

Те́зи деца̇ са на та̇зи госпожа́.

Те́зи деца̇ са не́йни.

Не́йни чино̇вници ра̇ботят при Ива́н.

Това́ са дъщери̇ на Еле́на.

Това̇ са не́йни дъщери̇.

не̇йните

Неща́та й са на га́рата. Не́йните неща̇ са на га́рата.

Деца́та й оти̇доха с Пе́тър.

Не́йните деца̇ оти̇доха с Пе́тър.

Пари́те й са в ба́нката. Не́йните пари̇ са в ба́нката.

Прия́телите й я оби̇чат мно́го.

Не́йните прия̇тели я оби̇чат мно́го.

на̇ш (masc.)

То́зи рестора̇нт е на́ш.

Еди̇н на́ш чино̇вник е бо́лен.

Ива̇н е на́ш прия́тел.

Това̇ е на́ш хоте́л.

на̇шият

Рестора́нтът ни е до га́рата.

На́шият рестора̇нт е до га́рата.

Прия́телят ни зами̇на за Бълга́рия.

На́шият прия̇тел зами̇на за Бълга́рия.

Бра́т ни пъту̇ва мно́го.

На́шият бра̇т пъту̇ва мно́го.

на̇шия

Видя́хте ли прия̇теля ни?

Видя́хте ли на̇шия прия́тел?

Те́ разве̇доха сина̇ ни из града́.

Те́ разве̇доха на́шия си̇н из града́.

Ви́е присти̇гнахте с вла́ка ни.

Ви́е присти̇гнахте с на̇шия вла́к.

на̇ша (feminine)

Мари̇я е на́ша дъщеря́.

А̇з пи́я с на̇ша ча́ша.

Ни̇е оби́чаме да пи̇ем на̇ша би́ра.

Една̇ на́ша дъщеря̇ зами̇на за Аме́рика.

на̇шата

Дъщеря́ ни сле̇два медици́на.

На́шата дъщеря̇ сле̇два медици́на.

Би́рата ни е до би́рата му.

На́шата би̇ра е до не́говата би̇ра.

Те̇ взе̇ха на́шата дъщеря̇ от зъболе́каря.

на́шо (на̇ше) (neuter)

Това̇ е на́ше дете̇.

А́з оби̇чам да пи́я на́ше кафе̇.

Това́ мля̇ко е на́шо.

нашото (нашето)

Дете́то ни е на разхо́дка. На́шето дете̇ е на разхо́дка.

Ви́ното ни е по́-добро̇ от ви́ното ѝ.

На́шето ви̇но е по́-добро̇ от не́йното ви̇но.

В кафе́то ни и̇ма мля́ко. В на́шето кафе̇ и̇ма мля́ко.

Мля́кото ни е по́-добро̇ от мля́кото му.

На́шето мля̇ко е по́-добро̇ от не́говото мля̇ко.

а̇ши (plural)

Те́зи деца̇ са на́ши.

Ива̇н и Пе́тър са на̇ши чино́вници.

Ни́е оби̇чаме да пи̇ем от на̇ши ча́ши.

на̇шите

Деца́та ни нау́чиха уро́ците.

На́шите деца̇ нау́чиха уро́ците.

Прия́телите ни зами́наха. На́шите прия̇тели зами́наха.

Чужде́нецът взе̇ пари́те ни.

Чужде́нецът взе̇ на́шите пари̇.

Тя̇ видя̇ синове́те ни на га́рата.

Тя̇ видя̇ на́шите синове̇ на га́рата.

Дъщери́те ни са в Аме́рика.

На́шите дъщери̇ са в Аме́рика.

ва̇ш (Ваш) (masc.)

Ва́ш прия̇тел ли е Ива́н?

Това̇ Ва́ш хля̇б ли е?

Рестора́нтът в то̇зи хоте̇л Ва́ш ли е?

ва̇шият (Ва̇шият)

Къде́ е рестора̇нтът ви? Къде́ е ва̇шият рестора́нт?

Хля́бът Ви до́бър ли е? Ва́шият хля̇б добъ̇р ли е?

Къде́ оти̇ва прия̇телят Ви?

Къде́ оти̇ва Ва̇шият прия̇тел?

ва̇шия (Ва̇шия)

Извини́хте ли се на чино̇вника Ви?

Извини́хте ли се на Ва́шия чино̇вник?

Вче́ра видя̇хме прия́теля ви.

Вче́ра видя̇хме ва́шия прия̇тел.

А́з взе̇х от хля́ба Ви.

А́з взе̇х от Ва́шия хля̇б.

ва̇ша (Ва̇ша) (feminine)

Това̇ Ва́ша ча̇ша ли е?

Еле̇на Ва́ша дъщеря̇ ли е?

Би̇рата до Мари̇я Ва́ша ли е?

В че́рквата видя̇х ва̇ша дъщеря́.

ва̇шата Ва̇шата

А́з гово̇рих с дъщеря́ ви. А́з гово̇рих с ва̇шата дъщеря́.

Дъщеря́ ви гово̇ри с дъщеря́ ни.

Ва́шата дъщеря̇ гово̇ри с на́шата дъщеря̇.

Би́рата Ви е по́-добра̇ от би́рата ми.

Ва́шата би̇ра е по́-добра̇ от мо́ята би̇ра.

ва̇шо (ва̇ше) Ва̇шо (Ва̇ше) (neuter)

Това̇ дете̇ ва́шо ли е?

Ва́ше ли е това̇ ви̇но?

Това̇ мля̇ко е Ва́шо, а това̇ е на́шо.

ва̇шото (ва̇шето)

Дете́то ви оти̇де на ки́но. Ва́шето дете̇ оти̇де на ки́но.

Кафе́то Й е по́-добро̇ от кафе́то Ви. Не́йното кафе̇ е по́-добро̇ от Ва́шето кафе̇.

То́й видя̇л дете́то Ви.

То́й видя̇л Ва́шето дете̇.

ва̇ши - Ва̇ши (plural)

Те̇зи деца ва́ши ли са?

Ко́лко пари̇ са Ва̇ши и ко̇лко не́йни?

А́з видя̇х Ва̇ши прия̇тели във Ва́рна.

ва̇шите - Ва̇шите

Къде́ сле̇дват прия̇телите Ви?

Къде́ сле̇дват Ва́шите прия̇тели?

Какво́ ра̇ботят дъщери̇те ви? Какво́ ра̇ботят ва̇шите дъщери̇?

Ни́е гово̇рихме със синове́те Ви.

Ни́е гово̇рихме с Ва́шите синове̇.

тя̇хен (те̇хен) (masc.)

Това̇ е тя́хен хоте́л.

Ни̇е гово́рим с те̇хен прия́тел.

Еди̇н тя̇хен чино́вник е бо̇лен на легло́.

тя́хният (те́хният)

Си́нът им ра́боти в една́ канто́ра.

Те́хният си́н ра́боти в една́ канто́ра.

Прия́телят им присти́гна от Аме́рика. Тя́хният прия́тел присти́гна от Аме́рика.

Рестора́нтът им е добъ́р.

Тя́хният рестора́нт е добъ́р.

тя́хния (те́хния)

Ни́е оти́дохме в рестора́нта им.

Ни́е оти́дохме в тя́хния рестора́нт.

А́з видя́х сина́ им. А́з видя́х те́хния си́н.

Тя́ попи́та бра́т им.

Тя́ попи́та тя́хния бра́т.

тя́хна (те́хна) (feminine)

Това́ е тя́хна ба́нка.

Ива́нка е тя́хна дъщеря́.

Една́ тя́хна прия́телка е дошла́ от Аме́рика.

тя́хната (те́хната)

Дъщеря́ им попи́та сина́ ми.

Тя́хната дъщеря́ попи́та мо́я си́н.

Видя́х ма́йка им да гово́ри с една́ жена́. Видя́х тя́хната ма́йка да гово́ри с една́ жена́.

А́з оти́дох в ба́нката им.

А́з оти́дох в тя́хната ба́нка.

тя́хно (те́хно) (neuter)

Това́ дете́ е тя́хно.

Ни́е пи́хме тя́хно ви́но.

Едно́ тя́хно дете́ е бо́лно.

тя́хното (те́хното)

Дете́то им е с дъщеря́ ни на ки́но. Тя́хното дете́ е с на́шата дъщеря́ на ки́но.

Ви́ното им е по́-добро́ от ви́ното му.

Те́хното ви́но е по́-добро́ от не́говото ви́но.

Мля́кото им е по́-добро́ от мля́кото ви. Тя́хното мля́ко е по́-добро́ от ва́шето мля́ко.

тя̇хни (те̇хни) (plural)

Те́зи деца̇ са тя́хни.

Видя́х те́хни прия́тели в града́.

Ко́лко пари̇ са ва́ши и ко́лко те̇хни?

тяхните (техните)

Прия́телите им взи̇мат уро̇ци по бъ́лгарски.

Тя́хните прия̇тели взи̇мат уро̇ци по бъ́лгарски.

Неща́та им са по́-добри̇ от неща́та ни.

Тя́хните неща̇ са по́-добри̇ от на́шите неща̇.

А́з видя́х деца́та им. А́з видя̇х тя́хните деца̇.

Дъщери́те им ра̇ботят в ба́нката.

Тя́хните дъщери̇ ра̇ботят в ба́нката.

А́з гово̇рих с синове́те им.

Гово́рих с тя̇хните синове́.

сво̇й (masc.)

Ива́н оти̇де на ки́но с еди̇н сво̇й прия́тел.

Петро́в видя̇ еди̇н сво̇й чино́вник на га́рата.

Мари́я зами̇на с еди̇н сво̇й прия́тел.

Все́ки и̇ма сво̇й хля́б.

сво̇я

Тя̇ ка̇за на прия́теля си, че ня̇ма да оти́де.

Тя̇ ка̇за на сво̇я прия́тел, че ня́ма да оти́де.

Петро̇в видя̇ чино́вника си на га́рата.

Петро̇в видя̇ сво́я чино́вник на га́рата.

Ива́н смени̇ хля̇ба си с карто́фи.

То́й смени̇ сво́я хля̇б с карто́фи.

сво̇я (feminine)

Бори́с е присти̇гнал с една̇ сво̇я прия́телка.

Ива́н разве̇жда една̇ сво̇я прия̇телка из града́.

сво̇ята

Еле̇на се извини̇ на сво̇ята прия́телка, че не мо̇же да оти́де.

Ива̇н попи̇та дъщеря́ си, къде́ оти́ва.

Ива́н попи́та сво́ята дъщеря́, къде́ оти́ва.

Мари́я взе́ сво́ята ча́ша.

Попо́в затвори́ канто́рата си.

То́й затвори́ сво́ята канто́ра.

сво́е - сво́ето (neuter)

Ива́н пи́е сво́е кафе́ и Мари́я пи́е сво́е мля́ко.

Тя́ взе́ сво́ето мля́ко и оти́де да ви́ди сво́ето дете́.

Ива́н ста́на от легло́то на сво́я прия́тел и оти́де в сво́ето легло́.

Пе́тър смени́ сво́ето ви́но с би́ра.

сво́и (plural)

Ива́нов и́ма о́ще сво́и неща́ във Ва́рна.

Чуждене́цът и́ма сво́и пари́ в ба́нката.

Мари́я забра́ви ня́колко сво́и неща́ на га́рата.

сво́ите

Те́ смени́ха сво́ите пари́ с до́лари.

Ива́н нау́чи сво́ите уро́ци.

Жена́та свърши сво́ите пари́ и поиска от Еле́на.

Америка́нецът взе́ сво́ите неща́ и зами́на.

GD 5.5 Verb: вали́

а. Дне́с ця́л де́н вали́ дъ́жд.

От кога́ вали́ дъ́жд?

Вали́ от еди́н ча́с.

Ту́к вали́ все́ки де́н.

в. Дъ́жд вале́ше, кога́то оти́вах на га́рата.

Мно́го дъ́жд вале́ше и то́й не оти́де на ки́но.

Дъ́ждът вале́ше и не спи́раше.

а. Ива́нов ка́за, че дне́с ще вали́ сня́г.

А́з смя́там, че ще вали́ дъ́жд.

Не и́скам да вали́.

А́ко вали́, ня́ма да оти́дем на разхо́дка.

в. Вче́ра валя́ мно́го дъ́жд.

Валя́ це́ли два́ дни́.

През ля́тото във Ва́рна валя́ мно́го дъ́жд.

с. Валя̇ло е дъ́жд и ще вали̇ о́ще.

Вя́рно ли е, че сега̇ валя̇ло в Со̇фия?

В Аме̇рика валя̇ло мно̇го сня́г и вла̇ковете спи́рали.

А̇ко е валя́ло, защо́ вси̇чко е су́хо?

GD 5.6 че

Побъ́рзайте, че ще затво̇рят ба́нката.

Смя́там, че ще и̇ма бу́ря.

Стру́ва ми се, че то̇й не̇ е ту́к.

Съжаля̇вам мно́го, че не мо̇га да оти́да.

А̇з не зна́ех, че ба̇нката е затво́рена.

Вси̇чки зна́ят, че то̇й не зна́е мно́го.

Попо́в, каже́те на Ива̇н, че и́скам да го ви́дя.

Стру́ва ми се, че съм бо́лен. И́мам температу́ра.

Жена̇ му го зава́рила, че пи̇е ви́но.

Пе̇тър разбра́, че тя̇ не го̇ оби́ча.

Ива̇не, зна́еш ли, че Бори̇с е доше́л от Аме́рика?

А̇з ка́звам, че то̇й ня́ма да оти̇де на ки́но.

Вя́рно ли е, че то̇й и̇мал мно̇го пари́?

Видя́х го, че оти̇ва в рестора́нта.

Забра̇вих, че ня̇мам пари́ и оти̇дох в рестора́нта.

Бори̇с ми ка́за, че ще сле̇два медици́на.

Съжаля́вате ли, че не видя̇хте чуждене́ца?

Те̇ видя́ха, че не мо́гат да го разбера́т.

Мари̇я о́ще не зна̇е, че то̇й е ту́к.

То̇й смя́та, че тя̇ и̇ма мно̇го пари́.

А̇з зна́я, че то̇й сле̇два пра́во.

Нау́чихте ли, че тя̇ е в Бълга́рия?

Забраве̇те, че ня̇мате пари́ и ще сте по́-добре̇.

Не ви́ждате ли, че ра̇ботя?

Не съжаля́вайте, че не сте̇ във Ва́рна.

Прия̇телите се извини́ха, че не мо̇гат да оти́дат.

Тя̇ смя́та, че ще отсе̇днат на хоте́л.

Ива̇н видя́, че чуждене̇цът не го̇ разбра́.

Listening In.

1. Дими̇тър и Би́л гово̇рят за вре́мето.

Димитър: Ста́ва ли студе̇но в Ню-Йо̇рк?

Бил: Да́; температу̇рата не спа̇да под пе̇т гра̇дуса под ну̇лата по Це́лзиус, но и̇ма мно́го си́лни бу́ри.

Кога́ вали̇ на́й-мно̇го сня́г в Бълга̇рия?

Димитър: През ме̇сеците деке́мври, януа́ри и февруа́ри, но поня́кога и̇маме сня́г и̇ до към апри́л.

Бил: Слъ́нцето ще изгре̇е след ма́лко. Ха́йде да оти̇дем на разхо́дка.

Димитър: Да́, мо́же.

Кога̇то е мно̇го горе́що, не́ е прия̇тно за разхо́дка.

2. Ми̇лка и А́нка се ви̇ждат на га́рата.

Милка: До̇бър де́н, А̇нке! На къде́?

Анка: В канто́рата на баща́ ми.

То̇й е търго́вец и а̇з ра̇ботя та́м от о̇сем часа̇ сутринта́ до към се̇дем вечерта́.

Милка: Не ти́ оста̇ва мно̇го вре́ме.

Анка: Не́, и́мам.

Мо̇га да се ви̇дя с прия́тели или да оти̇да на ки́но.

Ти̇ ра́ботиш ли?

Милка: Не́, а̇з о́ще не съм свъ̇ршила университе́та.

Сле́двам медици́на.

3. Ива̇н и Стоя́н гово́рят.

Иван: Ка́к са деца̇та?

Стоян: Добре́, благодаря́.

Иван: През ля̇тото не́ е ли мно̇го горе̇що за деца̇та?

Стоян: В Со̇фия, да́; но а̇з ги пра̇щам вся́ко ля̇то на планина́та.

Иван: Жа̇лко, че ма́йка ти не мо̇же да оти̇де с деца́та!
О́ще ли е бо̇лна?

Стоян: Да́, до̇кторът ка́за, че тя̇ тря̇бва да лежи́, но смя́таме,
че до еди̇н ме́сец ще оздраве́е.

Review

Unit 6. 1

Use the plural form of the noun on the right in the following sentences: in sentences with asterisks use the article with the noun.

1. Всички .... заминават след обед. влак

*2. Тук .... през лятото са много приятни. вечер

3. Тя говореше с няколко .... господин

4. В този град има две .... и два .... кино; музей

5. Много .... в България нямат гари. град

*6. Мария е научила .... си. урок

7. В големите градове има много .... удоволствие

8. Годината има четири годишни .... време

9. Аз имам американски .... долар

10. В Ню-Йорк има много високи .... здание

11. Отделът за .... е там на дясно. чужденец

*12. .... в този град са много високи. здание

*13. .... в тази банка са мои приятели. чиновник

*14. .... са американски пари. долар

*15. .... не говорят български. чужденец

16. Иванови имат четири .... дете

*17. .... на Иванови играят в снега. дете

*18. Децата заминаха с .... си. баща

19. Мария има няколко .... брат

*20.	.... й работят в една кантора.	брат
21.	Петров има две	дъщеря
*22.	.... му са отишли на разходка.	дъщеря
23.	В банката работят много	чиновник
*24.	.... в България не са много високи.	планина
*25.	.... в този град не са добри.	зъболекар
*26.	.... му са в Америка.	син
27.	Иванови имат много ....но две	син; дъщеря
*28.	.... на черквата са златни.	купол
29.	В този град няма добри	музей
*30.	.... в този град не са добри.	музей
31.	Тук има две	чаша
*32.	В .... има вино.	чаша
33.	Дъждът валя много	час
*34.	.... в университета са много приятни.	час

Unit 6. 2

Complete these sentences using the proper Bulgarian adjective or participle for the English on the right.

1.	Това е .... вино.	Bulgarian
2.	Децата са много	hungry
3.	Мария още не е .... с Иван.	spoken
4.	Бирата в чашата на Петър не е	good

5. Мария е .... в хотела на гарата.	put up
6. Всички са .... от разходката.	tired
7. Елена е .... от брат си.	older
8. Те са .... от Америка.	come
9. Искам да сменя този .... долар.	American
10. .... банка е до .... музей.	the people's
11. Черквата е ....., но храмът не е	closed
12. Куполът на черквата е	golden
13. Това здание е	famous
14. Иван е болен и има .... температура.	high
15. Майката е ...., но децата не са	sick
16. .... дни са много	winter's; cold
17. Тук лятото е много	hot
18. През деня е ...., но вечерите са	warm; cool
19. Вчера валя .... дъжд.	heavy, strong
20. Есента тук е много	pleasant

Unit 6. 3

Complete the following sentences by giving the correct Bulgarian for the English below each space. Change the verb (or other forms) if necessary.

1. ________ искахте да ________ видите.

you	him
he	me

1. _______ искахте да ________ видите.

I	her
she	them
they	it
it	you (familiar)
we	you (polite)

2. ________ ще ________ разведа из града.

I	you (pol.)
she	me
they	you (fam.)
he	them
we	him
you (pol.)	us

3. ________ смятаме да ________ попитаме.

we	them
they	me
she	us
he	you (pol.)
I	tou (fam.)

4. ________ отиват да ________ видят.

they	you (pol.)
we	her
she	them
it (n.)	him

4. ________ отиват да ________ видят.

he	it (n.)

5. ________ знаеш, че ________ не ________ обичам.

you (fam.)	I	him
you (pol.)	she	us
we	they	you (pol.)
she	you (fam.)	her
he	you (pol.)	me
I	he	them

6. Ако _______ не сте изморени, _____ ще _____ разведа из града.

you (pol.)	I	you
he	he	her
they	she	them
we	you	us
she	we	him

7. ________ бързахме да ________ направим.

we	it (n.)
he	it (n.)
they	them

8. ________ ________ казахте да ________ затвори.

you (pl.)	him	me

8. ________ ________ ка̇захте да ________ затво̇ри.

you (fam.)	them	us
they	you	her
he	her	him

9. ________ ________ видя̇х да ________ ка̇звате нещо.

I	him	them
she	me	him
they	you (pol.)	her
we	her	you

10. _____ _____ се извини̇х, че не мо̇га да ________ пра̇тя.

I	him	them
we	her	it (m.)
they	me	it (f.)
she	us	them

11. ________ прия̇тели не ________ разбра̇ха.

their	us
his	me
our	her
your	them
her	him

12. ________ бра̇т смени̇ пари̇те ________

his	my
her	our
their	your (pol.)

12. _______ брат смени парите _______

my

her

13. _______ неща _______ трябват.

his
their
her
our
your

me
her
him
them
us

14. Струва _______ се, че _______ син не _______ обича.

me
them
him
us

my
her
our
your

her
them
him
us

15. _______ дъщеря _______ праща пари всяка седмица.

my
their
our
his
her

me
her
you
him
us

16. _______ зъболекар _______ прави зъбите.

my
his
our
your

her
me
them
him

17. ______ приятел забрави да ______ каже.

our
his
your (pol.)
her
their

us
you (fam.)
them
him
me

Unit 6. 4

Complete these sentences using the proper Bulgarian imperative form for the English verb or verb phrase at the right.

1. ______ вътре на сухо! come
2. ______ да пием по чаша вино! come
3. ______ черквата и look at
______ след това при Иван! come
4. ______ музея сега, don't look at
______ го утре! look at
5. ______ моите приятели из града! take around
6. ______ Мария из града! Тя е болна. don't take around
7. ______ в пет часа и ще имате време! get up
8. ______ късно и ще имате време! don't get up
9. ______ на майка ми, че ще отида! tell
10. ______ още на дъщеря ми! don't tell
11. ______ и ______ къде е дъщеря ни! go; see
12. ______ на планината! Ще има буря. don't go
13. Деца, ______ на майка си! apologize

14.	Don't apologize to him !	----
15.	Иване, ______ къде е чашата ми!	see
16.	______ кантората днес!	close
17.	______ вратата! Много е горещо.	don't close
18.	______ университета и тогава ______ !	finish; talk
19.	______ още уроците! Ние няма да отидем скоро в България.	don't finish
20.	______ с този влак!	don't leave
21.	______ с влака в четири часа!	leave, depart
22.	______ нейната чаша!	take
23.	______ моята чаша!	don't take
24.	______ я и тя ще Ви забрави!	forget
25.	______ какво ми казахте!	don't forget
26.	______ десет лева от Петър!	ask, want
27.	Don't ask him ! Той няма пари.	----
28.	______ ! Влакът тръгва.	hurry up
29.	______ ! Имаме време.	don't hurry
30.	______ с влак и ще имате удоволствие!	travel
31.	______ с Борис!	don't travel
32.	Моля, ______ по-бавно!	talk
33.	______ да работите и ще имате пари.	start
34.	______ да работите днес!	don't start
35.	______ от тази вода! Много е добра.	drink
36.	______ от тази чаша!	don't drink
37.	______ и ______ къде сме сега!	stop; see
38.	______ тук до хотела!	don't stop

39. ______ го, къде́ е Мари́я. ask

40. ______ му десет лева! ask, want

41. Don't ask her ! Тя не знае. ----

42. ______ тези пари на Иван! send

43. ______ нещата на Мария! don't send

Unit 6. 5

Complete these sentences. Where possessives occur make two sentences, one using the short pronoun and the other the pronominal adjective.

1. (My) брат замина да види (my) майка.
2. (Our) дъщеря следва медицина.
3. (My) дете взе нещата от (his) дете.
4. (Your) жена видяла (my) жена.
5. (My) баща отиде при (your) дете.
6. (His) жена е на планината с (their) деца.
7. Вчера видях (my) стар приятел Борис.
8. (Her) баща е болен.
9. (Our) брат замина за София.
10. (His) (of a child) легло не е добро.
11. Уроците (of my daughter) спират утре.
12. (Their) деца играят с (our) деца.
13. Аз (them) благодарих за всичко.
14. Ние (him) видяхме на гарата.
15. Те (us) разведоха из града с удоволствие.
16. Те отидоха да (her) видят.

17. Ни̇е (them) ка̇захме да (him) спра̇т.

18. Това̇ стру̇ва (to me) пе̇т ле̇ва.

19. Тя̇ оби̇ча (the child).

20. А̇з напра̇вих (them) за еди̇н ча̇с.

Unit 6. 6

Translate the following sentences:

1. He forgets that I often give him money.
2. They forgot that I gave them money.
3. I saw her. She was taking the bread.
4. We took it and (we) departed.
5. She was leaving by train.
6. Up until yesterday the banks were closing at six o'clock.
7. They closed later today.
8. Up until yesterday I was seeing them often.
9. I saw them today at three o'clock.
10. When I saw them, he was telling her something.
11. I told him everything I knew.
12. They used to get up at nine o'clock, but now they get up at seven o'clock.
13. When did you get up ?
14. Why didn't you go to the office ?
15. I went there at ten o'clock.
16. Up until yesterday I was going there not later than 7 o'clock.
17. What was Peter doing there?

18. He was looking at the cathedral.

19. When did you look at it?

20. I looked at it yesterday.

21. She was asking him where the railroad station is.

22. She was asking him for money.

23. I asked them where the church was.

24. We asked him for a loaf of bread.

25. He was working there.

26. She worked there.

27. You were changing money.

28. Did you change them?

29. I had a toothache yesterday.

30. Everything cost very much.

31. They were starting to work at 3 o'clock.

32. You started working at noon.

33. She was supposed to arrive this evening.

34. I was not able to drink this wine.

35. He was drinking when I saw him.

36. She drank a lot coffee.

37. We were living with our father.

38. The temperature fell 20 degrees.

39. It was raining a lot.

40. It rained until 4 o'clock.

41. We lived in the city two whole weeks.

Unit 7

Getting a Room

Иван

hear	чуя - чувам
house	къща, къщи
furnished	мобелиран, мобелирана
room	стая, стаи
rent	наем, наеми
for ('under') rent	за под наем
Excuse me, madame; I heard that there are furnished rooms for rent here ('in this house').	Извинете госпожо! Аз чух, че в тази къща има мобелирани стаи за под наем.
May I see them?	Може ли да ги видя?

Хазайката ('the landlady')

Certainly ('It's understood').	Разбира се.
show	покажа - показвам
pretty, nice	хубав, хубава
light, bright	светъл, светла
second	втори, втора
floor	етаж, етажи
I'll show you a nice light room on the second floor.	Ще Ви покажа една хубава, светла стая на втория етаж.

---

ascend	кача се - качвам се
up	горе
They go upstairs.	Те се качват горе.

Хазайката

more, in addition	в повече

like, such as	като́
chair	сто́л, столо́ве
mirror	огледа́ло, огледала́
let (me) know	обадя - обаждам (P-I)
If you want anything else, such as a chair or mirror, [just] let me know.	Ако искате не́що в по́вече, като сто́л или огледа́ло, обаде́те ми.
bath	ба́ня, ба́ни
The bath is next to your room.	Банята е до Вашата ста́я.
lower	до́лен, до́лна
dining room	трапеза́рия, трапеза́рии
The dining room is on the ground floor.	На до́лния ета́ж е трапеза́рията.
large	голя́м, -а
garden	гради́на, гради́ни
eat	хра́ня се - нахра́ня се (I-P)
outside	вън
terrace	тера́са, тера́си
We have a large garden too and often eat out on the terrace.	Имаме и голя́ма гради́на и че́сто се хра́ним вън на тера́сата.

Иван

pay in advance	предплатя́ - предпла́щам (P-I)
bring	донеса́ - дона́сям (P-I)
baggage	бага́ж, бага́жи
in the morning	зара́нта
Fine. I'll pay the rent for this	Чуде́сно! Ще предплатя́ на́ема за

month in advance and will bring my baggage tomorrow morning early.	то́зи ме́сец и ще доне́са бага́жа си о́ще у́тре заранта́.
agreed	съгла́сен, съгла́сна
Is this all right with you?	Съгла́сни ли сте?

Хазайката

good-bye	с'Бо́гом
Of course. [I'll see you] tomorrow, then. Good-bye.	Разби́ра се. До у́тре тога́ва. С'Бо́гом.

At a hotel:	В един хоте́л.
towards, to	къ̀м

Иван [към чино́вника]

free	свобо́ден, свобо́дна
Do you have a room (available) with bath?	И́мате ли свобо́дна ста́я с ба́ня?

Чиновникът

minute, moment	моме́нт, моме́нти
only	са́мо
running, flowing	теча́щ, -а
fourth	четвъ́рти
At present, I have only one room free, with running hot and cold water, on the fourth floor.	В моме́нта и́мам са́мо една́ свобо́дна стая с теча́ща то́пла и студе́на вода́, на четвъ́ртия ета́ж.

Иван

elevator	асансьо́р, асансьо́ри
Do you have an elevator?	И́мате ли асансьо́р?

Чиновникът

Yes, we have.	Да́, и́маме.
become free ('free itself')	освободя́ се - (P) - освобожда́вам се (I)
Tomorrow there will be a room with bath available.	У́тре ще се освободи́ една́ ста́я с ба́ня.

Иван

move	преме́стя се - (P) - преме́ствам се (I)
Fine, I'll take the one you have, and tomorrow I'll move into the other.	Добре́, ще взе́ма та́зи, ко́ято и́мате и у́тре ще се преме́стя в дру́гата.
price	цена́, цени́
How much are they?	Каква́ е цена́та им?

Чиновникът

Fifteen leva per day.	Петна́йсет ле́ва на де́н.

Ordinal Numbers 1 - 10

пъ́рви, -а	first	ше́сти, -а	sixth
вто́ри, -а	second	се́дми, -а	seventh
тре́ти, -а	third	о́сми, -а	eighth
четвъ́рти, -а	fourth	деве́ти, -а	ninth
пе́ти, -а	fifth	десе́ти, -а	tenth

From now on the build-up will give the dictionary forms of the words, with some additional data. Noun plurals will be given where used. Adjectives will be followed by /-a/ as representative of the endings. Verbs will be presented as perfective - imperfective pairs (see Note 7.2). Primary stress will not be distinguished.

Note 7.1 Prepositions

Bulgarian is very much like English in its use of prepositions, but no Bulgarian preposition is the exact equivalent of any one English preposition. Many have a number of English equivalents. В, for example, may be translated 'in, at, to, into', etc. depending on the context. Following is a list of prepositions which have been used in Units 1-7 with some English equivalents. Not all English meanings are given, as the list is restricted on the whole to those which have occurred. For greater detail see Note 28.1.

без 'without' без да 'without' (followed by a verb)

два без десет literally ' two without ten' for 'ten of two'.

Another example:

Без пари не върви.	You can't get along without money ('no money, no go')

A verb phrase in да may be used after без the English equivalent being something like 'without doing (so-and-so)':

Децата отишли на разходка без да попитат.	The children went on a walk without asking ('without that they ask').
Без да чакам й казах много работи.	Without hesitating ('waiting') I told her many things.

до 'to, until, next to' до като 'until' (followed by a verb)

Имаме горещина до четиресет градуса целзиус.	We have heat [up] to forty degrees centigrade.
Температурата спада до около четиресет градуса под нулата.	The temperature falls to about forty degrees below zero.
До утре тогава.	Until tomorrow, then!

Additional examples:

Отивам до катедралата.	I'm going to the cathedral.
Ще попитам до къде отива този влак.	I'll ask where ('to where') this train's going.
От сега до пролет времето е хубаво.	From now till spring the weather's nice.

Колко време има до София?	How long to Sofia?
Децата са във Варна до тази вечер.	The children have been ('are') in Varna until this evening.

Note the present tense in the last sentence where English uses the perfect.

в, във

1. place 'in, at, into, to'

В тази къща има мобелирани стаи.	There are furnished rooms in this house.
Обичат да си играят в снега.	They like to play in the snow.
От кога сте в България?	Since when have you been ('from when are you') in Bulgaria?
Искате ли да отидете в хотела?	Do you want to go to the hotel?

2. time 'in, at'

Пролет и есен са най-приятните сезони в годината.	Spring and Fall are the most pleasant seasons in the year.
В колко часа започва киното?	(At) what time does the movie begin?
Влакът заминава в седем и пет.	The train leaves at 7:05.

Additional examples:

Колю време ще останете в София?	How long will you stay in Sofia?
Тази вечер ще бъда в къщи.	I'll be at home this evening.
В пет часа ще бъда в университета.	I'll be at the university at 5:00 o'clock.
Чакам да отида в града.	I'm waiting to go to town.
Аз трябва да пратя пари в къщи.	I have to send money home ('to home').

Note в къщи 'to home', at home'. A special form of къща (identical with the plural къщи) is used in this expression to mean simply 'to home' or 'at home'. Той е в къщата is 'he's in the house' but той е в къщи is 'he's at home'. Note also: /парите са в него/ 'he has the money'.

из 'through'

Пътуват из България.	They're travelling through Bulgaria.

Искате ли да Ви разведа из града?	Do you want me to show you through the city?
Кажи ми, когато отиваш из музеите.	Tell me when you're going through the museums.
През лятото бях из Европа.	During the summer I was in (that is, 'through' or travelling in) Europe.

/iz/ more frequently means 'out of'.

на

1. possession 'of'

Отиват да видят стария приятел на Петър.	They're going to see an old friend of Peter's.

Additional examples:

Децата на господин Попов са в университета.	Mr. Popof's children are in the university.
Парите на Петър не са много.	Peter does not have much money.

2. place where 'on, in'

Ще Ви покажа една стая на втория етаж.	I'll show you a room on the second floor.
На долния етаж е трапезарията.	On the ground floor's the dining room.
На дясно е едно от най-високите здания в София.	On the right's one of the highest buildings in Sofia.
Тя е още на легло.	She's still in bed.
Често пъти се храним на чист въздух.	We often eat in the fresh air. ('oftentimes' - /péti/ 'times').
Тук, на това място трябваше да бъде катедралата на София.	Here on this spot should have been the Sofia cathedral.
Жена му и децата му са на курорт на планината.	His wife and children are at a resort in the mountains.
Те се хранят на ресторант.	They eat at a restaurant.

3. place to which 'to'

Ела вътре на сухо!	Come in to a dry [place]!
Аз ги пращам на курорт.	I'm sending them to a resort.
Ние я пратихме на зъболекар.	We sent her to a dentist.

Additional example:

Децата отиват на училище всяка сутрин.	The children go to school every morning.

4. Other uses: 'at, for, in (a language)'

Всичко е на Ваше разположение.	Everything's at your disposal.
Искате ли да отидем на кратка разходка?	Do you want (us) to go for a short walk?
Ще излезем на разходка.	We'll go out for a walk.
Как се казва това на български?	How is this said in Bulgarian?

5. person to whom 'to'

Used with a noun or stressed pronoun (see Note 9.1). Replaceable by short dative pronoun. (A frequent use not yet illustrated by the Basic Sentences but drilled in GD 4.5.3, 4.)

Аз казах на Иван, че ще отида.	I told Ivan that I'll go.
Попов заповяда на чиновника да вземе нещата.	Popof ordered the employee to take the things.

от 'from, of (in sense of out of, from)' also '[some] of' (partitive)

От кога сте в България?	How long have you been ('from when are you') in Bulgaria?
Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря!	Let's go get her from the dentist.
едно от най-високите здания	one of (out of) the highest buildings.

Often before a question word as кога above, or a word indicating direction:

От къде сте научили български?	(From) where did you learn Bulgarian?
Там, отдясно.	There on (from) the right.
Хотелът е от ляво.	The hotel's on the left.

Additional examples:

От два месеца съм в България.	I've been in Bulgaria for two months ('from two months I am in Bulgaria').
От всички градове в България най-много обичам София.	Of all the cities in Bulgaria I like Sofia most.
От две седмици не съм излизал от къщи.	I haven't been ('gone') out of the house for two weeks.
От сутрин до вечер работя в кантората на един търговец.	From morning to evening I work in a merchant's office.
От дясно беше майка му, от ляво - жена му.	On the right was his mother, on the left his wife.
От където аз идвам зимата е много студена.	Where I come from the winter is very cold.
Температурата не се качва по-високо от нулата.	The temperature doesn't get any higher than zero.

As you see by the last example от is used in comparisons where we use 'than'.

по time and place 'at, on'; (a class) 'in'; frequently distributive

По това време, да.	At this time, yes.

Additional examples:

По това време аз съм в университета.	At the present ('this') time I'm in the university.
Понякога аз отивам в храма Александър Невски.	Sometimes I go to the Alexander Nevski church.

По курортите има много деца.	There are lots of children at the resorts.
Децата обичат да играят по улиците.	The children like to play on the streets.
Две по две са четири.	Two times two is four.
В университета имаме час по английски.	At the university we have an English class.

под 'under, below'

До около двадесет и пет градуса под нулата.	To about twenty five degrees below zero.

also in:

Има мобелирани стаи за под наем.	There are furnished rooms for rent.

Additional examples:

Аз искам да взема една стая под наем.	I want to rent a room.
Картофите останаха под снега.	The potetoes stayed under the snow.

през 'during'

През деня е горещо.	During the day it's hot.
През зимата става много студено.	During the winter it gets very cold.

Additional examples: (Note the distinction between the last two)

Аз го попитах през време на разходката.	I asked him during (the time of) the walk.
Той идва тук през ден.	He comes here every other day.
Той идва тук през деня.	He comes here during the day.

при

1. 'to' or 'at' (someone's place or home)

Той отиде при шивача.	He went to the tailor.

Аз ще дойда при теб.	I'll come over to your place ('over by you').
Аз оставих виното при Иван.	I left the wine at Ivan's.
2. 'in the face of, along with'	
Как можете да живеете при такъв студ?	How can you live in the face of such cold?
с, със 'with'	
С удоволствие.	With pleasure.
Additional examples:	
Аз отивам на курорт с брат си.	I'm going to a resort with my brother.
Жена ми е на планината с децата.	My wife is in the mountains with the children
Аз обичам мляко с кафе.	I like coffee with milk.
след 'after'	
след като	'after' (followed by a verb)
Пристигнахме вчера след обед.	We arrived yesterday afternoon.
След това ще потеглим за Варна.	After that we(ll go on to Varna.
След малко слънцето пак ще изгрее.	After a little the sun will come out again.
Additional examples:	
Иванка ще бъде тук след пет минути.	Ivanka will be here in five minutes.
След университета аз си отидох в Америка.	After the university I went to America.
за	
1. 'to'	
за да	'(in order) to' (followed by a verb)
Ще потеглим за Варна.	We'll go on to Varna.
Искате ли да потеглим направо за банката?	Do you want to go straight on to the bank?

2. 'for'

Къде е отдела за чужденци?	Where is the department for foreigners?
Ще предплатя наема за текущия месец.	I'll pay the rent for the current month.

Additional examples:

Млякото е за децата.	The milk is for the children.
За сега съм в хотела.	For the present I'm in the hotel.
Аз отивам във Варна за два месеца.	I'm going to Varna for two months.
Аз отивам за хляб.	I'm going for bread.
След като свърших университета аз заминах за Америка.	After I finished college I went to America.

Note 7.2 Verbs: Relations of Perfective and Imperfective Stems

Imperfective	Perfective
искам	поискам
моля	помоля
питам	попитам

The simplest relation of perfective and imperfective verbs is the addition of a prefix to an imperfective, the prefix form being perfective. In these cases the prefix makes the verb perfective but does not alter the meaning. The prefix по- which is frequently used only to make the verb perfective, has in other cases a special meaning, such as 'a little, for a short time'. Sometimes both meanings are found:

бързам	hurry	I	побъ́рзам	hurry	P or, hurry a little P
и́скам	want	I	пои́скам	want	P or, want a little P

Compare:

кàжа	say	покáжа	show
платя́	pay	предплатя́	pay in advance

In most cases the prefix will change the meaning of the verb, as illustrated

here. All four of these verbs happen to be perfective. In such cases there is a corresponding imperfective:

Perfective	Imperfective
кàжа	кàзвам
покàжа	покàзвам
платя̀	плàщам
предплатя̀	предплàщам

The differences between these perfective and imperfective pairs are in tne suffixes, rather than the prefixes. Most perfective-imperfective pairs differ in the stem suffixes. Some also differ in the shape of the root itself:

Perfective	Imperfective
разберà	разбѝрам
взѐма	взѝмам

For the purpose of classification it is necessary to distinguish prefix, root, stem extension, stem formative suffix and ending. For example:

Prefix	Root	Stem Extension	Stem Formative Suffix	Ending
po-	kaz-	-v-	-a-	-m
pret-	plat(y)-			-ə
pret-	plat-	-š-	-a-	-m

The /š/ of /pretpláštam/ is an infix, put into the root itself, but for purposes of analysis we consider it the same type of extension as /v/. The difference between the /s/ of /kásvam/ and the /ž/ of /káže/ is analyzed quite differently. This change is not one which goes throughout the verb /kážə/ but is restricted to certain forms (/kážə/, /kaží/ but /kázah/, /kázal/). This change is considered to be part of the stem formative suffix. /kážə/ is, then /kaz-/ plus stem formative suffix /Y̌/ (meaning change /z/ to /ž/ or other like change) plus ending /-ə/, /káže/ is /káz-/ plus /Y̌e/, /kaží/ is /kaz-/ plus /Y̌/ plus /-i/, etc. The /š/ of /pretpláštam/ is also a /Y̌/ change; /plat-/ plus /Y̌/ becomes plašt-/.

The list in Note 4.2 illustrates a great many stem types. Using only those verbs and the ones occurring in Units 5 and 7, the relationships of perfective-imperfective verb stems may be classified as follows.

1. Change of stem formative suffix (SFS) only

Perfective			Imperfective		
забра̇вя	SFS	i	забра̇вям	SFS	a
забрави			забравя		
сменя̇	SFS	i	сме̇ням	SFS	a
смени			сменя		

2. Change of stem formative suffix (SFS) and also change of the root.

взе̇ма	SFS	e	взи̇мам	SFS	a
вземе	root	(vz)em-/	взима	root	(vz)im-
Past взех		(vz)e-	взимах		
разбера̇	SFS	e	разби̇рам	SFS	a
разбере	root	ber-/ br-	разбира	root	bir-
Past разбра̇х			разбирах		
спра̇	SFS	e	спи̇рам	SFS	a
спре	root	spr-	спира	root	spir-
спрях			спирах		
затво̇ря	SFS	i	затва̇рям	SFS	a
затвори	root	-tvor-	затваря	root	-tvar-

One example has a stem extension /y/ (see also 3)

донеса̇	SFS	e	дона̇сям	extension	y
донесе	root	nes-	донася	SFS	a
доне̇сох			дона̇сях	root	nas-

3. Use of stem extension.

There are a number of stem extensions, mostly imperfective. There are various combinations of perfective-imperfective stems, one or both of the pair having such an extension. The extensions which have occurred through Unit 7 are:

Perfective			Imperfective		
-n-			-v-	-av-	-y- (see a)
			infix -š-	-ž-	
Examples:					
	--			v	
ка̇ча̇			ка̇чвам	extension	-v-
ка̇чи̇	SFS	i		SFS	a
ка̇жа	SFS	Ye	ка̇звам	extension	-v-
каже				SFS	a
Past ка̇зах					
(пока̇жа			пока̇звам	the same)	
преме̇стя се			преме̇ствам се	extension	-v-
премести се	SFS	i	премества се	SFS	a
свъ̇рша			свъ̇ршвам		
	n			v	
запо̇чна	extension	n	запо̇чвам	extension	v
започне	SFS	e/a	започва	SFS	a
започнах			започвах		
ста̇на			ста̇вам		
оста̇на			оста̇вам		
остане					
останах					
	n			--	
отсе̇дна	extension	n	отся̇дам	SFS	a
отседне	SFS	e/a		root	syad-
отседнах	root	sed-			

пристѝгна пристигне пристигнах	extension SFS	n e/a	пристѝгам пристига пристигах		
смѐтна сметне сметнах	(root smet-)		смя̀там смята смятах	(root smyat-)	
	--			-av-	
замѝна	SFS	e/a	замина̀вам	extension SFS	av a
извиня̀	SFS	i	извиня̀вам		
нау̀ча			научавам		
съжаля̀			съжаля̀вам		
	--			-Y̆- (a Y change)	
пра̀тя	SFS	i	пра̀щам	extension SFS	Y a
	--			-Y̆- (a Y change)	
вѝдя	SFS	i	вѝждам	extension SFS	Y a
разведа̀	SFS	e/o	развѐждам		
	--			-Y̆ -av (-Y -av)	
освободя̀ се	SFS	i	освобожда̀вам се	extension SFS	-Y -av- a

Grammatical Drill

GD 7.1.1 Prepositions

БЕЗ without

Без пари не можем да пътуваме.

Ще се преместя в стая без баня.

Влакът пътува без да спира на гарите.

Черквата е без куполи.

Научих български без да съм в България.

Без да следваш, не можеш да станеш адвокат.

Часът е шест без пет.

Ще пътуваме без пари до Варна.

ДО to, until, next to

Отиваме на разходка до гарата.

Аз отивам до банката за две минути.

Аз ще остана до два часа при Петър.

От тук до София са три часа с влак.

До пролетта има още една седмица.

До къщата има хубава градина.

При Борис останахме до заранта.

Къщата ни е до къщата на Иванов.

Хотелът е наблизо до гарата.

Аз ще работя до утре.

До лятото има още два месеца.

В канторета съм до пет часа вечерта.

От тук до там са три часа с влак.

В place: in, at, into, to

Ще се преместя в друг хотел.

Ела в музея! Аз съм там.

В чашата има вино.

Аз съм в къщи до пет часа.

В този ресторант има всичко.

Ще остана още една седмица в града.

Работя в кантората на баща му.

В стаята има два стола.

Децата играят в снега.

Парите са в Иван.

В time: at, within

Влакът заминава в три часа.

В пет дни научихме два урока.

Ние пристигнахме в десет часа.

Киното започва в осем часа.

В момента нямам време за разходка.

В това време той пристигна.

ИЗ through, around, about

Разве̇дох ги из града̇.

Оби̇чаме да пъту̇ваме из Бълга̇рия.

А̇з попи̇тах из хоте̇ла, ко̇й може да смени̇ пари̇.

Какво̇ и̇ма из университе̇та?

Ние пъту̇вахме из планина̇та пе̇т дни̇.

Разве̇доха ни из музе̇я.

НА place: where, on, in

Вла̇кът е на га̇рата от еди̇н ча̇с.

Ста̇ята ми е на тре̇тия ета̇ж.

Отсе̇днали сме на хоте̇л.

На тера̇сата и̇ма еди̇н сто̇л.

На въ̇н вре̇мето е ху̇баво.

На планина̇та и̇ма мно̇го сня̇г.

Все̇ки вла̇к спи̇ра на та̇зи га̇ра.

Деца̇та игра̇ят на дъжда̇.

На все̇ки ета̇ж и̇ма вода̇.

Ма̇йка му е о̇ще на легло̇.

НА possession: of

Температу̇рата на Ива̇н спа̇да.

Ста̇ите на къ̇щата не са̇ голя̇ми.

В ста̇ята на хаза̇йката и̇ма *ма̇са.

Канто̇рата на баща̇ ми е в града̇.

Легло̇то на сина̇ ми не̇ е добро̇.

*table

Баща̇та на Пе̇тър ра̇боти ту̇к.

Жена̇та на Бори̇с ра̇боти та̇м.

На̇емът на ста̇ята е висо̇к.

Хоте̇лът на Попо̇в е мно̇го голя̇м.

Ку̇полите на че̇рквата са зла̇тни.

НА to

Оти̇вам на ки̇но с прия̇тели.

А̇з пра̇тих на жена̇ си пари̇.

Сега̇ оти̇вам на зъболе̇кар.

У̇тре оти̇ваме на екску̇рзия.

Ни̇е я пра̇тихме на зъболе̇кар.

А̇з се ка̇чвам на вто̇рия ета̇ж.

Жена̇ ми ще оти̇де на до̇ктор.

Мари̇я оти̇ва на че̇рква.

НА other uses: at, for, in

Ни̇е запо̇чваме уро̇ците на о̇бяд.

На вся̇ка цена̇ ще оти̇дем на ки̇но.

На то̇зи де̇н не съ̇м в Со̇фия.

На де́н пи́я по една́ ча́ша ви́но.

Жена́ му е на легло́ от два́ дни́.

ОТ from, of, [some] of

Не и́скам да пи́я от та́зи ча́ша.

Ни́е взи́маме уро́ци от Мария.

От къде́ присти́гнахте?

От кога́ сте в Со́фия?

От у́тре ста́вам чино́вник.

Ще донеса́ от добро́то ви́но.

От вси́чки на́й-мно́го пари́ и́ма Бори́с.

А́з ще взе́ма еди́н до́лар от Пе́тър.

Вла́кът от Со́фия присти́гна.

Присти́гнахме от Бълга́рия.

От вче́ра сме в Со́фия.

От ту́к до та́м е еди́н ча́с с вла́ка.

Музе́ят е от дя́сно на че́рквата.

От три́ дни́ пъту́ваме из Бълга́рия.

ПО (including понякога) през ....

Ива́н пи́е по ця́л де́н.

Ту́к по градове́те ня́ма музе́и.

*По ця́л де́н съм в къ́щи.

Ту́к поня́кога вали́ мно́го дъжд.

През деня́ вре́мето е добро́.

А́з се хра́ня по рестора́нти, но поня́кога и в къ́щи.

По това́ вре́ме ту́к е мно́го прия́тно.

Вла́кът спи́ра по га́рите.

Тя́ взи́ма уро́ци по бъ́лгарски.

Ту́к през ля́тото не вали́.

През вре́ме на разхо́дката видя́хме Ива́н.

Да пи́ем по ча́ша ви́но.

**all day every day*

ПОД under

Под моя́та ста́я е ста́ята на Пе́тър.

А́з живе́я под на́ем.

Пари́те му са под легло́то.

Под огледа́лото и́ма еди́н сто́л.

Дете́то е под ма́сата.

И́скам да взе́ма ста́я под на́ем.

Сега́ температу́рата е под ну́лата.

Къ́щата е о́ще под снега́.

Ива́н е под вода́та една́ ця́ла мину́та.

Под сто́ла на дете́то и́ма вода́.

ПРИ to, at

При зъболе̇каря е мно̇го студе̇но.

Бори̇с е при Пе̇тър.

При такъ̇в сту̇д не вали̇ сня̇г.

Аз оти̇вам при чино̇вника.

При то̇зи сня̇г не мо̇жем да пъту̇ваме.

Мари̇я оти̇ва при ма̇йка ми.

С with

А̇з пи̇я кафе̇то с мляко̇.

Оти̇вам с Мари̇я на ки̇но.

Ста̇ята ни е с ба̇ня.

А̇з я видя̇х с еди̇н господи̇н.

Ни̇е оби̇чаме да пъту̇ваме с вла̇к.

А̇з ра̇ботя с удово̇лствие.

Къ̇щата му е с тера̇са.

И̇скате ли да гово̇рите с Ива̇н?

СЛЕД after

След ма̇лко оти̇вам на зъболе̇кар.

Сле̇д музе̇я оти̇вам в къ̇щи.

Де̇н след де̇н ра̇ботим за хля̇ба.

След та̇зи га̇ра вла̇кът ще̇ присти̇гне в Со̇фия.

След ки̇ното ще гово̇ря с Петър.

Ки̇ното запо̇чва след пе̇т мину̇ти.

А̇з ще оти̇да в Со̇фия сле̇д бра̇т ми, и ще оста̇на та̇м.

След вси̇чко това̇ не разби̇рам, защо̇ то̇й е о̇ще ту̇к.

ЗА to, for, about, on the way to

У̇тре замина̇ваме за Ва̇рна.

Ни̇е оти̇ваме за га̇рата ви̇наги през гради̇ната.

Те̇ гово̇рят за бра̇та на Пе̇тър.

Университе̇тът е за вси̇чки.

Би̇рата е за Бори̇с, а мля̇кото е за жена̇ му.

Затова̇ тя̇ оти̇де да ви̇ди ма̇йка си.

За то̇зи гра̇д ни̇е тря̇бва да пъту̇ваме през Со̇фия.

Вла̇кът за Пло̇вдив замина̇ва след де̇сет мину̇ти.

Ба̇нката и̇ма отде̇л за чужденци̇.

Гра̇дът не̇ е за бо̇лни като Ива̇н.

Вси̇чко това̇ мо̇жете да и̇мате за сто̇ ле̇ва.

До та̇м оти̇дохме за еди̇н ча̇с.

GD 7.1.1 Completion Drill

Complete the following sentences using the correct Bulgarian for the English prepositions on the right.

1.	Виното ... чашата не е добро.	in
2.	Хотелът ... Иванов е ... гарата.	of; next to
3.	Влакът заминава ... пет часа.	at
4.	... да каже нещо, Петър отиде на гарата.	without
5.	Петър е приятел ... Иван.	of
6.	Мария ни разведе ... града.	through, about
7.	Ние пътуваме ... Варна.	to
8.	Влакът отива ... Варна ... два дни.	to; for
9.	Дъщеря му пристигна ... Америка.	from
10.	... този етаж няма баня.	on
11.	... обяд отивам ... доктор.	after; to
12.	Това не мога да го кажа ... български.	in
13.	Черквата е ... дясно на къщата ни.	at
14.	Банката е затворена ... това време.	(regularly) at
15.	Ще отидем на кино ... да спираме ... Мария.	without; at
16.	... тук ... там ще отидем ... два часа.	from; to; in, within
17.	Сега е 20 градуса ... нулата.	below
18.	Тук времето ... деня е много приятно.	during
19.	Нещата ми са ... леглото.	under
20.	Кога ще отидем ... Борис?	to
21.	Аз пътувах ... влак.	with
22.	Ние пристигнахме там ... Петър.	after
23.	Аз Ви видях ... киното ... жена Ви.	in; with

24. Леглото ... Иван е ... леглото ми. of; beneath
25. Аз останах ... майка ми ... 6 часа. at; until
26. ... няколко дни отидохме ... планината. after; to
27. Аз заминах ... България ... влак. to; by
28. Защо отидохте ... Варна ... жена си? in, to; without
29. Иван отиде ... отдела ... чужденци. in; for
30. Влакът ... Варна ще замине ... пет минути. for; in
31. Нещата ... Петър са още ... гарата. of; at
32. Аз казах ... Борис да отиде ... Иван. to; to
33. Ще вземем стая ... наем ... сто лева. under; for
34. Аз отидох ... музея ... десет минути. to; in
35. Тя лежи ... легло ... два дни. in; for
36. ... есента ще отида ... Иван ... София. during; to; in
37. ... един час ще отидем ... черква. in; to
38. Влакът спира ... всяка гара. at
39. Жената ... Петър ще пристигне ... Америка. of; from
40. ... 6 часа аз си отивам ... къщи. after; (to)
41. Те пристигнаха ... хотела късно ... деня. at; during
42. ... това време температурата спада ... нулата. at; below
43. ... такъв дъжд не искам да отида ... разходка. during; for
44. Аз живея ... наем ... Ивьн. under; at
45. ... момента тя се качва ... втория етаж. at; at
46. ... всички при[illegible] ... Иван, Петър е най-добър. of; of
47. Мария е ... града ... една седмица. in; for
48. Тя е едно ... най-високите здания ... града. of; in
49. ... долния етаж е стаята ... Петър. on; of
50. Мария отива ... урок ... български. to; in

GD 7.2.1 Verbs: Perfective and Imperfective Pairs.

донеса́ - дона́сям

а.Ако ми донесе́те ча́ша вода́, ще оти́да с Пе́тър. А́з ще Ви донеса́ ча́ша мля́ко.	а.Студе́ното вре́ме дона́ся сня́г. Сега́ те дона́сят бага́жа си от га́рата.
в.Ива́н доне́се хля́б и карто́фи. А́з доне́сох месо́то, а те́ доне́соха ви́ното.	в.Ива́н дона́сяше месо́то, кога́то го видя́х. До вче́ра те дона́сяха вси́чко в къ́щи.
с.Тя́ доне́сла карто́фите, а то́й доне́съл месо́то. Те́ доне́сли мно́го неща́.	с.Вя́рно ли е, че то́й дона́сял мно́го месо́ в къ́щи? От мно́го вре́ме не са́ ни дона́сяли мля́ко.

заповя́дам - заповя́двам

а.Мо́жете ли да му заповя́дате да напра́ви това́? А́з ще му заповя́дам да го напра́ви. Ако му заповя́даш, то́й ще го напра́ви.	а.А́з Ви заповя́двам да оста́нете. Ива́н оби́ча да заповя́два. Жена́ ми ми заповя́два че́сто. Дне́с в къ́щи деца́та заповя́дват.
в.А́з му заповя́дах да донесе́ неща́та от га́рата. Те́ заповя́даха на чужденѐца да им ка́же вси́чко. Ни́е им ка́захме, но не и́м заповя́дахме.	в.А́з му заповя́двах че́сто, но сега́ не мо́га. Попо́в до вче́ра ми заповя́дваше в канто́рата.
с.Те́ му заповя́дали и то́й доне́съл неща́та. А́з съм ѝ заповя́дал да не пра́ща пари́ на ма́йка си.	с.Те́ му заповя́двали и то́й пра́вел вси́чко. Бори́с заповя́двал че́сто на жена́ си.

с.До́кторът му заповя́дал да лежи на легло́.	с.Ива́н им заповя́двал и те́ пра́вели вси́чко.

изгре́я - изгря́вам

а.Слъ́нцето ще изгре́е след еди́н ча́с.	а.През ля́тото слъ́нцето изгря́ва в пе́т часа́.
в.Слъ́нцето изгря́ в пе́т часа́ та́зи су́трин.	в.През зи́мата слъ́нцето изгря́ваше в о́сем часа́.
с.Деца́, ста́вайте! Слъ́нцето е изгря́ло.	с.Слъ́нцето ни́кога не́ е изгря́вало от та́м.

ка́ча се - ка́чвам се

а.А́з ще се ка́ча на къ́щата. Те́ и́скат да се ка́чат на планина́та. Ни́е ще се ка́чим на планина́та бе́з Ива́н.	а.Защо́ се ка́чвате на планина́та? Ка́чвам се да ви́дя деца́та си. Ни́е се ка́чваме вся́ка се́дмица на планина́та.
в.А́з се ка́чих на планина́та бе́з Бори́с. Вче́ра се ка́чихме на планина́та за три́ ча́са. То́й се ка́чи на къ́щата да ви́ди какво́ и́ма го́ре.	в.До вче́ра температу́рата се ка́чваше до към 30° над ну́лата. Тога́ва ни́е се ка́чвахме че́сто на планина́та.
с.Ива́н се ка́чил на планина́та, но не видя́л прия́телите си. И Мари́я се ка́чила, но бе́з деца́та. Вси́чки се ка́чили и ка́зали, че та́м е мно́го то́пло. Тя́ се ка́чила на вто́рия ета́ж, но не видя́ла деца́та.	с.Вя́рно ли е, че то́й се ка́чвал вся́ка се́дмица на планина́та? Температу́рата та́м че́сто се ка́чвала до към 40° Це́лзиус.

оба́дя - оба́ждам

а. А́з ще Ви оба́дя, кога́ ще пра́тя пари́те. Ще Й оба́дим, че ня́ма да оти́дем. А́ко му оба́дите и то́й ще и́ска да до́йде. Ива́н и́ска да му оба́ди.	а. Пе́тър оба́жда че́сто бра́т си на ма́йка си. Защо́ го оба́ждате? Оба́ждаме го, че взи́ма пари́ от къ́щи.
в. А́з оба́дих на хаза́йката, че ще взе́ма ста́ята. Те́ ни оба́диха, че Пе́тър о́ще сле́два.	в. До вче́ра то́й оба́ждаше бра́т си все́ки де́н на баща́ си.
с. Хаза́йката му оба́дила, че ста́ята е о́ще свобо́дна. То́й му оба́дил, че Мари́я ще взе́ме неща́та.	с. Пе́тър оба́ждал че́сто бра́т си. Мари́я оба́ждала вси́чко на ма́йка си.

опра́вя се - опра́вям се

а. А́ко вре́мето се опра́ви, ще оти́дем на разхо́дка. Вре́мето ще се опра́ви ско́ро. А́з ще се опра́вя на планина́та. До́кторът ка́за, че деца́та ще се опра́вят на планина́та.	а. Ива́н се опра́вя и ще оздраве́е ско́ро. Вре́мето се опра́вя и ще мо́жем да изле́зем.
в. Вре́мето се опра́ви и те́ оти́доха на разхо́дка. На планина́та деца́та се ско́ро опра́виха.	в. Ива́нчо се опра́вяше и ско́ро запо́чна да ста́ва от легло́то. Вре́мето се опра́вяше, кога́то тя прести́гна.
с. Ско́ро след това́ тя се опра́вила. Вре́мето се опра́вило и те́ оти́шли на разхо́дка.	с. Вре́мето се опра́вяло, *кога́то неоча́квано запо́чнало да вали́ дъжд.

*when suddenly

освободя̀ се - освобожда̀вам се

а.Ста̀ята ще се освободѝ у̀тре. А̀ко стаите се освободя̀т, ще ги взѐмем. Хаза̀йката ѝска ста̀ята да се освободѝ днѐс. Ско̀ро и Ко̀нго ще се освободѝ.	а.Ста̀ята се освобожда̀ва след 1 ча̀с. Всѝчки ста̀и се освобожда̀ват след ня̀колко ча̀са.
в.Тѐ се освободѝха вчѐра. Ста̀ята се освободѝ в 1 часа̀. Борѝс се освободѝ от чужденѐца, като му ка̀за, че замина̀ва.	в.Ста̀ята се освобожда̀ваше, кога̀то нѝе пристѝгнахме.
с.То̀й се освободѝл от жена̀ си, като заминал. Бълга̀рия се освободѝла по̀-късно от Амѐрика. Тѐ се освободѝли от Борис и отѝшли на кѝно.	с.Чу̀х, че една̀ ста̀я се освобожда̀вала във Ба̀шата къща. Ста̀ята се е освобожда̀вала *ня̀колко пъти.

*several times

отво̀ря - отва̀рям

а.Кога̀ ще отво̀рят ба̀нката? Ще я отво̀рят на обя̀д. Ще отво̀рите ли канто̀рата днѐс? Нѐ, ня̀ма да я отво̀рим.	а.Кога̀ отва̀ряте ба̀нката? Отва̀ряме я в дѐсет часа̀. То̀й отва̀ря канто̀рата в 9 часа̀.
в.Кога̀ отво̀рихте канто̀рата? Отво̀рихме я вчѐра. Тя отво̀ри врата̀та на сина̀ си.	в.До вчѐра то̀й отва̀ряше канто̀рата в о̀сем часа̀. Тога̀ва ба̀нките отва̀ряха по̀-къ̀сно.
с.Тѐ отво̀рили канто̀ра до ба̀нката. Една̀ жена̀ му отво̀рила врата̀та.	с.Чу̀х, че една̀ жена̀ отва̀ряла ба̀нката. Синъ̀т чѐсто отва̀рял канто̀рата.

покàжа - покàзвам

а.Àз ще ви покàжа градѝната.

Ивàн ще Ви покàже къщата.

Ще ни покàжете ли къщата?

Ще ви я покàжем след 1 чàс.

в.Àз му покàзах стàята.

Тè ми покàзаха ця̀лата къ̀ща.

Покàзахте ли им градѝната?

Дà, покàзахме им я.

с.Каквò покàзала тя̀ на Ивàнка?

Тя̀ ѝ показала огледàлото.

Тòй им покàзал хрàма със злàтните кỳполи.

а.Каквò покàзвате на господѝна?

Àз му покàзвам стàята.

Каквò покàзва, ако температỳрата спàдне?

Товà покàзва, че ще валѝ.

в.Кòлко покàзваше температỳрата вчèра?

Вчèра тя̀ покàзваше 5° под нỳлата.

Всѝчки тèзи нещà покàзваха, че тя̀ ще заминàва.

Нѝе му покàзвахме чèрквата, когàто женà му ни видя̀.

с.Товà покàзвало, че тòй ще остàне òще ня̀колко днѝ.

Температỳрата в товà врèме покàзвала ня̀колко грàдуса под нỳлата.

предплатя̀ - предплàщам

а.Àко предплатѝте нàема, ще взèмете стàята.

"Ще го предплатѝм," кàзаха тè.

Àз ня̀ма да го предплатя̀.

Ивàн ѝска да предплатѝ нàема за едѝн мèсец.

в.Когà предплатѝхте нàема си?

Предплатѝх го вчèра.

Тòй не предплатѝ нàема и не взè стàята.

а.Тя̀ ми кàза да предплàщам нàема.

Всѝчки тỳк предплàщат нàемите си.

Нѝе не предплàщаме нàема си.

Тя̀ го предплàща за всèки мèсец.

в.До вчèра предплàщах нàема си за вся̀ка сèдмица.

Тя̀ го предплàщаше за всèки мèсец.

Всѝчки го предплàщаха, но сегà не гò предплàщат.

c. Бори́с предплати́л на́ема си за три́ ме́сеца.

Мари́я о́ще не́ е предплати́ла на́ема си.

c. Вя́рно ли е, че тя́ предпла́щала на́ема си за вся́ка годи́на?

Ива́н го е предпла́щал, но сега́ не го́ предпла́ща.

преме́стя - преме́ствам

a. И́скате ли да се преме́стите у́тре в та́зи ста́я?

Ни́е не мо́жем да се преме́стим, но то́й ще се преме́сти.

a. Кога́ се преме́ствате в но́вата къ́ща?

Преме́стваме се дне́с.

Ива́н се преме́ства все́ки ме́сец в дру́га ста́я.

Те́ се преме́стват у́тре.

в. Бра́т ми се преме́сти от Ва́рна в Со́фия.

Прия́телите му не се́ преме́стиха.

Ни́е се преме́стихме бе́з да ка́жем на хаза́йката.

в. Ива́н се преме́стваше, кога́то го видя́хме.

Те́ се преме́стваха, кога́то вале́ше си́лен дъ́жд.

c. Бори́с се преме́стил за ля́тото във Ва́рна.

Вси́чки се преме́стили да живе́ят та́м.

Тя́ се преме́стила в една́ ста́я на вто́рия ета́ж.

c. Вя́рно ли е, че Мари́я се преме́ствала в дру́га ста́я?

А́з чу́х, че не́ Мари́я, а Ива́н се преме́ствал.

спа́дна - спа́дам

a. Ива́н ще спа́дне няколко килограма от тази екскурзия.

А́з и́скам да спа́дна ня́колко килогра́ма.

А́ко температу́рата Ви спа́дне, мо́жете да ста́нете от легло́то.

Ни́е ще спа́днем, ако оти́дем на планина́та.

a. Температу́рата спа́да. Ще ста́не па́к студе́но.

А́з спа́дам вся́ко ля́то ня́колко килогра́ма.

Температу́рата на Ива́н спа́да и то́й ще ста́не ско́ро.

в.В де́сет дни́ спа́днах ня́колко килогра́ма.

Температу́рата спа́дна и ста́на студе́но.

Температу́рата Ви спа́дна и мо́жете да ста́нете.

в.Температу́рата спа́даше и ни́е смя́тахме, че ще ста́не студе́но.

До та́зи су́трин температу́рата спа́даше два́ гра́дуса на ча́с.

с.Мари́я оти́шла във Ва́рна и спа́днала пе́т килогра́ма.

Вя́рно ли е, че те спа́днали ня́колко килогра́ма от екску́рзията?

чу́я - чу́вам

а.А́з ще те чу́я, ако се оба́диш от та́м.

Тя́ не мо́же да Ви чу́е, но те́ ще Ви чу́ят.

От ту́к ня́ма да мо́жем да чу́ем деца́та.

а.Чу́вате ли ка́к дъждъ́т вали́?

Мари́я, чу́ваш ли ме добре́?

Да́, чу́вам те.

в.А́з чу́х, че Ива́н си доше́л от Аме́рика.

Всички чу́ха това́, са́мо тя́ не го чу́.

Чу́хте ли, че ки́ното е затво́рено?

Да́, чу́хме това́.

в.Кога́то живе́ех та́м, а́з чу́вах че́сто за Ива́н.

То́й чу́ваше че́сто за бра́т си.

с.Ива́н чу́л, че Бори́с сле́два пра́во.

Чу́ли ли сте не́що за Пе́тър?

О́ще ни́що не сме́ чу́ли.

с.Те́ са го чу́вали да гово́ри за Пе́тър.

Тя́ го е чу́вала да гово́ри, че и́ска да оти́де в Аме́рика.

GD 7.2.2 Imperfective Verbs with Imperfective and Perfective Pasts.

живе̇я

а.Ни̇е живе̇ем с Пе̇тър и тя̇ живе̇е при ма̇йка си.

А̇з живе̇я в една̇ ста̇я с Бори̇с.

Те̇ живе̇ят в на̇шия гра̇д.

в.Кога̇то тя̇ присти̇гна, ни̇е живе̇ехме с Попо̇в, а то̇й живе̇еше с Бори̇с.

Вси̇чки живе̇еха в една̇ къща.

А̇з живе̇ех в дру̇га къща.

в.Тя̇ живя̇ мно̇го вре̇ме при Мари̇я.

Те̇ живя̇ха еди̇н ме̇сец в на̇шата къща.

Ни̇е живя̇хме че̇тири ме̇сеца във Ва̇рна.

с.Вя̇рно ли е, че сте живе̇ели в къ̇щата на Попо̇в?

Ива̇н ка̇зва, че тя̇ живе̇ела при ма̇йка си, а бра̇т й живе̇ел в дру̇га къща.

с.Ива̇н е живя̇л в та̇зи къща с Асе̇н.

Ива̇н и Асе̇н са живя̇ли ту̇к.

А̇з съм живя̇л де̇сет годи̇ни в то̇зи гра̇д.

игра̇я

а.Тя̇ игра̇е че̇сто с деца̇та.

Деца̇та игра̇ят в снега̇.

Ви̇е игра̇ете ли с деца̇та?

Да̇, ни̇е игра̇ем че̇сто с деца̇та.

в.Кога̇то ги видя̇хме, те̇ игра̇еха в снега̇.

До вче̇ра вси̇чки игра̇ехме в снега̇.

А̇з го видя̇х. То̇й игра̇еше с Пе̇тър.

С кого̇ игра̇ехте кога̇то Ви видя̇х?

в.Деца̇та игра̇ха два̇ ча̇са в снега̇.

Мари̇я игра̇ ця̇л де̇н с деца̇та.

Игра̇хте ли с деца̇та?

Да̇, ни̇е игра̇хме ця̇л де̇н с деца̇та.

с.Те̇ игра̇ели в снега̇, кога̇то бща̇ им доше̇л.

Чу̇х, че тя̇ игра̇ела с удово̇лствие с деца̇та.

с.Те̇ игра̇ли до два̇ часа̇ и сле̇д това̇ оти̇шли на ки̇но.

Тя̇ игра̇ла на дъжда̇ и сега̇ е бо̇лна.

Бори̇с игра̇л ця̇л де̇н с деца̇та.

хра̇ня се

а.Къде̇ се хра̇ните?

А̇з се хра̇ня на рестора̇нт.

Деца̇та ни се хра̇нят в университе̇та.

в.Къде̇ се хра̇нехте, кога̇то живе̇ехте във Ва̇рна?

Ни̇е се хра̇нехме в къ̇щи.

Син ни̇ се хра̇неше на рестора̇нт.

в.А̇з се хра̇них в еди̇н часа̇, а жена̇ ми се хра̇ни в два̇ часа̇.

Къде̇ се хра̇нихте вче̇ра?

Вче̇ра се хра̇нихме в къ̇щи.

с.Вя̇рно ли е, че дъщеря̇ Ви се хра̇нела на рестора̇нт?

Те̇ се хра̇нели, кога̇то Пе̇тър се оба̇дил.

Син му̇ се хра̇нел, кога̇то Ива̇н му се оба̇дил.

с.Хра̇нили ли сте се в то̇зи рестора̇нт?

Жена̇ ми се е хра̇нила, а̇з не съ̇м се хра̇нил.

Борис и Петър.

LISTENING IN

Борис: До̇бър де̇н, Пе̇тре. На къде̇?

Петър: Взе̇хме къ̇ща под на̇ем и сега̇ оти̇вам та̇м.

Ела̇ с ме̇н да ви̇диш къ̇щата.

Борис: Ня̇мам мно̇го вре̇ме, но ти̇ ми кажи̇ ху̇бава ли е.

Петър: Да̇, на два̇ ета̇жа е; и̇ма две̇ ба̇ни и голя̇ма гради̇на.

Борис: Това̇ ще е добре̇ за деца̇та.

Петър: Да̇, те̇ ще мо̇гат да игра̇ят та̇м.

През ля̇тото ще се хра̇ним вън на тера̇сата.

Борис: Това̇ ще е мно̇го прия̇тно.

Петър: Ти̇ какво̇ пра̇виш?

Борис: Оти̇вам във Ва̇рна за ня̇колко де̇на.

Петър: Не е̇ ли о̇ще хла̇дно за Ва̇рна?

Борис: Та̇м ля̇тото е по̇-то̇пло, но дано̇ не вали̇.

Петър: Ела̇ ни на го̇сти сле̇д като присти̇гнеш от Ва̇рна.

Борис: Благодаря̇, с удово̇лствие.

Попов и Иванов.

Попов: До̇бър де̇н, Ива̇но̇в. От кога̇ сте в Со̇фия?

Иванов: Присти̇гнах вче̇ра заранта̇.

Ви̇е ка̇к сте? Какво̇ пра̇вите?

Попов: Добре̇ съм, мерси̇.

Сега̇ през ля̇тото не мо̇же да се пра̇ви мно̇го не̇що.

Вре̇мето е горе̇що.

Жена̇ ми е в Сли̇вен при ма̇йка си.

Вси̇чки мо̇и прия̇тели зами̇наха.

Ви̇е ра̇бо̇тите в канто̇рата на баща̇ си, нали̇?

Иванов: Не̇, баща̇ ми мно̇го и̇ска да и̇ма си̇н адвока̇т и за това̇ съм ту̇к.

Ще сле̇двам пра̇во.

Попов: Къде̇ живе̇ете?

Иванов: И̇мам ху̇бава мобели̇рана ста̇я.

Хаза̇йката ми се ка̇зва госпожа̇ Те̇нева.

Каже̇те ми не̇що за Ба̇с!

Попов: За ме̇н ли?

Ра́бо́тя. Това́ е всичко.

Ела́те в канто́рата, кога́то и́мате вре́ме.

Ще Ви пока́жа града́.

Иванов: Благодаря́. Ще се ви́дим ско́ро.

Попов и Иванов.

Попов: Добре́ доше́л, Ива́нов. Кога́ присти́гнахте?

Иванов: Присти́гнах та́зи су́трин.

Попов: На хоте́л ли сте?

Иванов: Да́.

Попов: *Къде́то а́з живе́я и́ма свобо́дна мобели́рана ста́я. *where

Ела́те та́м! И хаза́йката е добра́.

Иванов: Ще е прия́тно, но ня́ма да съм за мно́го вре́ме ту́к.

Благодаря́.

Попов: Ви́жте да се ви́дим за по́вече вре́ме.

Иванов: Да́, с удово́лствие.

Г-н Иванов и г-жа Тенева.

Иванов: Добър де́н, госпожа́ Те́нева. Чу́х, че Ва́шият си́н е във Ва́рна.

Мо́ят бра́т присти́га у́тре от Аме́рика.

Мо́же ли да взе́ма под на́ем ста́ята на сина́ Ви, кога́то то́й не́ е ту́к?

Разби́ра се, ще предплатя́ на́ема.

Госпожа Тенева: Не́, ня́ма защо́.

Ва́шият бра́т мо́же да живе́е ту́к и (да) оста́не до кога́то и́ска.

А́з и́мам ста́и и за бра́т Ви и за мо́я си́н.

Иванов: Мно́го благодаря́. Тога́ва ще донеса́ бага́жа му напра́во от га́рата.

Unit 8

By Car

Boris and Peter take a little trip over to Kostenec.

Борис

one must, it is necessary	тря̇бва
stop	спра̇ - спи̇рам (P-I)
garage	гара̇ж, гара̇жи
leave	тръ̇гна - тръ̇гвам (P-I)
I have to stop in the garage for a bit, and then we'll leave for Kostenec.	А̇з тря̇бва да спра̇ в гара̇жа за ма̇лко и сле̇д това̇ ще тръ̇гнем за Ко̇стенец.
servant, service attendant	прислу̇жник, прислу̇жници
(To the garage attendant)	(Към прислу̇жника на гара̇жа)
give	да̇м - да̇вам (P-I)
litre	ли̇тър, ли̇три
gas(oline)	бензи̇н
examine	прегле̇дам - (P) - прегле̇ждам (I)
whether	дали̇
order, row, line	ре̇д, редове̇
in order	в ре̇д
motor	мото̇р, мото̇ри
brake	спира̇чка, спира̇чки
Vlado, give me twenty litres of gas and then see if the motor and brake are all right ('examine whether everything is in order with the motor and the brake').	Вла̇до, да̇й ми два̇йсет ли̇тра бензи̇н и сле̇д това̇ прегле̇дай, дали̇ всѝчко е в ре̇д с мото̇ра и спира̇чката.

mechanic	техни̇к, техни̇щи / механик
pour	нале̇я - нали̇вам (P-I)
car	кола́, коли́
begin	по̇чна - по̇чвам (P-I)
After the mechanic fills the tank, he begins to look the car over.	Сле̇д като техни̇кът нали̇ва бензи̇н, то̇й по̇чва да прегле̇жда кола̇та.

Владо: /техни̇кът/

Mr. Popov, the brakes are weak.	Господи̇н Попо̇в, спира̇чките не са̇ си̇лни.
repair	попра̇вка, попра̇вки
fifty	петдесе̇т
It'll cost you fifty leva to get them fixed.	Попра̇вката им ще Ви стру̇ва петдесе̇т ле̇ва.

(After the repairs, Boris and Peter start off.)	(Сле̇д попра̇вката, Бори̇с и Пе̇тър поте̇глят.)

Петър

all	вси̇чки
road	шосе̇, шосета
paved	пави̇ран, -а
as	ка̇кто
Are all the roads in Bulgaria paved like [they are] in Sofia?	В Бълга̇рия вси̇чки шосе̇та ли са пави̇рани ка̇кто в София?

Борис

wait (I) - wait a bit (P)	ча̇кам - поча̇кам (I-P)
go out	изле̇за - изли̇зам (P-I)

outside	извъ̀н
alone, (one)self	са̀м, -а
Wait a bit! When we get out of town, you'll see [for] yourself.	Поча̀кай малко! Когато излѐзем извъ̀н града̀, са̀м ще видиш.
road, way; trip	път, пътища
(On the road)	(По пътя)
	Петър
it seems to me	стру̀ва ми се
truck	камио̀н, камио̀ни
It seems to me I see a truck.	Стру̀ва ми се, че вѝждам едѝн камио̀н.
	Борис
it appears, seems	изглѐжда
driver	шофьо̀р, шофьо̀ри
It's apparently stopped, and the driver is working on ('around') the motor.	Изглѐжда, че то̀й е спря̀л и шофьо̀рът рабо̀ти о̀коло мото̀ра.
approach	приближа̀-приближа̀вам (P-I)
(The car comes up to the truck and stops.)	(Кола̀та приближа̀ва камио̀на и спѝра.)
	Борис
What's the matter?	Какво̀ ѝма?
help	помо̀гна - пома̀гам (P-I)
Can we help in some way?	Мо̀же ли да помо̀гнем с нѐщо?
	Шофьорът
battery	акумула̀тор, акумула̀тори

used up	изхабе̇н, -а
The battery seems to be dead.	Изгле̇жда, че акумула̇торът е изхабе̇н.

Борис: /към Пе̇тър/

turn around	объ̇рна - обръ̇щам (P-I)
push	бу̇там - бу̇тна (I-P)
Let's turn around (to the left) and push the truck.	Ха̇йде да объ̇рнем на ля̇во и да бу̇таме камио̇на.
succeed	успе̇я - успя̇вам (P-I)
attempt	о̇пит, о̇пити
(They succeed in their attempt. The truck starts.)	(Те̇ успя̇ват в сво̇я о̇пит. Камио̇нът поте̇гля.)

Шофьорът

reach	сти̇гам - сти̇гна (I-P)
spark plug; candle	све̇щ, све̇щи
When I get to Sofia, I'll have a look at the spark plugs.	Ка̇то сти̇гна в Со̇фия ще прегле̇дам све̇щите.
Thank's a lot for everything!	Благодаря̇ ви мно̇го за вси̇чко!

Борис

comrade; companion	друга̇р, друга̇ри
Have a nice trip, (To a good trip), comrade.	На до̇бър пъ̇т, друга̇рю!
go on, continue	продължа̇ - (P) - продължа̇вам (I)
(Boris and Peter go on.)	(Бори̇с и Пе̇тър продължа̇ват пъ̇тя си.)

Петър

trouble	неприя̇тност, неприя̇тности

I hope they don't have any more trouble with the truck.	Дано̇ ня̇мат по̇вече неприя̇тности с камио̇на.
think	ми̇сля - поми̇сля (I-P)
Tell me, when do you think we'll get to Kostenec, Boris?	Кажи̇ Бори̇се! Кога̇ ми̇слиш, че ще присти̇гнем в Ко̇стенец?

Борис

be late	закъсне̇я-закъсня̇вам (P-I)
We won't be very late.	Ня̇ма да закъсне̇ем мно̇го.
be	съ̇м - бъ̇да (I-P)
before	преди̇
We'll be there before one (o'clock).	Ще бъ̇дем та̇м преди̇ еди̇н часа̇.

Ordinal Numbers (Cont'd)

едина̇йсти, -а	едина̇десети, -а	eleventh
двана̇йсти, -а	двана̇десети, -а	twelfth
трина̇йсти, -а	трина̇десети, -а	thirteenth
четирина̇йсти, -а	четирина̇десети, -а	fourteenth
петна̇йсти, -а	петна̇десети, -а	fifteenth
шестна̇йсти, -а	шестна̇десети, -а	sixteenth
седемна̇йсти, -а	седемна̇десети, -а	seventeenth
осемна̇йсти, -а	осемна̇десети, -а	eighteenth
деветна̇йсти, -а	деветна̇десети, -а	nineteenth
два̇йсти, -а	два̇десети, -а	twentieth

21st	два̇йсет и пъ̇рви	50th	петдесе̇ти, -а	90th	деветдесе̇ти, -а
22nd	два̇йсет и вто̇ри	60th	шестдесе̇ти,-а	100th	сто̇тни, сто̇тна
30th	три̇десети, -а	70th	седемдесе̇ти,-а	101st	сто̇ и пъ̇рви
40th	чети̇ридесети, -а	80th	осемдесе̇ти,-а	1000th	хи̇ляден, хи̇лядна

Note 8.1 Nouns with numbers

една̇ се̇дмица	one week
два̇йсет до̇лара	twenty dollars
чети̇ресет гра̇дуса	forty degrees
два̇йсет и пе̇т гра̇дуса	twenty five degrees
три̇ста и петдесе̇т ле̇ва	350 leva
два̇йсет литра	twenty litres

The equivalent of English 'one' is an adjective /edín/ (m.), /edná/ (f.). There are two forms of the word for two: /dvá/ used with masculine nouns, and /dvé/ for feminine and neuter. The other numerals are like English in that they have only one form. As an adjective, /edín/ agrees with the noun it goes with: /ednà sédmica/. For numbers above one you have the plural of feminine and neuter nouns (/trì sédmici/, /čètiri zdániya/) and you may have the plural of a masculine noun (as /dólari/ above). For masculine nouns, however, you also have an ending /-ə/, as on /grádusə/, /lítrə/, /lévə/ (singulars /grádus/, /lítər/, /léf/). After /dvá/, /trí/, /čétiri/ you usually have the ending /-ə/. After numbers not ending in /dvá/, /trí/ or čétiri/ you may have /-ə/ or the plural. This is the case after other nouns denoting quantity, also, such as /kólko/ 'how much, how many': /kólko lítrə/ 'how many litres?', /nyákolko dènə/ or /nyákolko dnì/ 'a few days'. Very often this /-ə/ form will be the same as the form with 'the': /dólarə/ 'the dollar', but frequently there is a difference, as in /dén/ 'day' /denyə́/ or /denə́/ 'the day' but /dvá dénə/ 'two days'.

There are also numerals especially used to indicate groups of people (men or mixed company). For example:

два̇ма	two (persons)
три̇ма	three (persons)
четири̇ма	four (persons)
пети̇ма	five (persons)
шести̇ма	six (persons)

Двама, трима and четирима are more used than the others. They occur before masculine nouns denoting persons:

двама приятели	two friends
двама чужденци	two strangers

A more frequent use of these numerals is with the article, 'the two of them', 'the three of them', etc.

Двамата отиват да видят господин Борис Попов.

These, and other numeral forms, are treated more detail in a later note.

Note 8.2 Verbs: Reflexive and Impersonal with се.

Температурата се качва много.	The temperature rises a good deal.
Те се качват горе.	They go up(stairs).
Често пъти се храним вън.	We often eat outside.
Разбира се.	It's understood.
Когато се оправи времето.	When the weather gets better.
Утре ще се освободи една стая.	There'll be a room free tomorrow.

Качва is not equivalent to English 'rise' but rather to English 'raise'. The Bulgarian equivalent of 'rise' is качва се 'raises itself', using the reflexive pronoun се (see Note 4.5). The се 'reflects' the subject of the verb. Verbs used with се may be either personal reflexive ('reflecting' the subject) or impersonal reflexive (no separate subject expressed and translated by 'it' or 'one'). Of the above examples 'it's understood' is impersonal, the others reflexive. Reflexive verbs indicate that the action is in some way directed to the subject. The English translation may be intransitive, as above ('rises' for Bulgarian 'raises itself', 'go up' for 'raise themselves', 'eat' for 'feed ourselves', etc.). With some verbs the translation will be passive in English (see list below). For practical purposes one may learn the English meaning of the verb plus се as if it were a separate verb.

Reflexive verbs are sometimes defective. The following lists give verbs which have occurred and which may be used with се either as personal reflexive, impersonal reflexive or both. (Intr. indicates intransitive, D - defective.)

For the use of the impersonal reflexive with the dative in the sense of 'I [the item in the dative] don't feel like (doing so-and-so)' see Note 11.3.

1. **Verbs without CE**

Verbs without CE	Personal Reflexive
----	бо̇я се - be afraid
бу̇там - push	бу̇там се - shove one's way through
взи̇мам - take	взи̇ма се - it is taken, be taken
да̇вам - give	да̇ва се - D is given
дона̇сям - bring	дона̇ся се - be brought
затва̇рям - close (something)	затва̇рям се - close (intr.)
извиня̇вам - excuse	извиня̇вам се - excuse oneself
изхабя̇вам - wear out (something) (transitive)	изхабя̇вам се - wear out (intr.)
ка̇звам - say	ка̇звам се - be called, be named
нали̇вам - pour (in)	нали̇вам се - drink heavily; be filled
оба̇ждам - notify (Dat.or на) tellon	оба̇ждам се - let someone know of oneself.
обръ̇щам - turn (over)	обръ̇щам се - turn oneself
опра̇вям - set in order	опра̇вям се - be put in order, get well
освобожда̇вам - set free	освобожда̇вам се - set oneself free
пра̇вя - make, do	пра̇вя се - pretend, be made, be done
пра̇щам - send	пра̇ща се - be sent
прегле̇ждам - inspect, examine	прегле̇ждам се - be examined
преме̇ствам - move (something)	преме̇ствам се - move (intr.)
приближа̇вам - bring, put close	приближа̇вам се - approach
свъ̇ршвам - finish	свъ̇ршва се - be finished
сме̇ням - change	сме̇ням се - be changed
спа̇дам - fall (gradually)	спа̇да се - be deducted
хра̇ня - feed	хра̇ня се - eat

Оба̇ждам се has many English equivalents. It means to make someone else aware of you, to let someone know you are there, particularly in answering a call, a knock, etc. Examples are:

Обаждам се на телефона.	I'm answering the telephone.
Аз се обаждам	I'm going to answer (e.g. the door)
Обаждам се по телефона.	I'm making a telephone call (e.g. I'm making myself known by telephone)
Аз се обадих на Иван.	I dropped in to see Ivan.
Обаждате ли се винаги на Иван?	Do you always let your wife know? (e.g. before leaving home; do you call [from the office]; by letter)

2.

Verb without CE		Impersonal Reflexive	
благодаря -	thank	благодари се -	one thanks (Dat; на)
бързам -	hurry	бърза се -	one hurries, hurrying is done.
говоря -	speak	говори се -	it is said
живея -	live	живее се -	one lives
закъснявам -	be late	закъснява се -	one is late
заповядвам -	command	заповядва се -	it is commanded
започвам -	begin	започва се -	one begins
зная -	know	знае се -	it is known
играя -	play	играе се -	playing is done
излизам -	go out	излиза се -	one goes out
искам -	want	иска се -	it is desirable
лежа -	lie	лежи се -	one lies, lying down is done
оздравявам -	get well	оздравява се -	one gets well
отивам -	go	отива се -	one goes
пия -	drink	пие се -	drinking is done

2. (Cont'd)

помагам -	help	помага се -	one helps
потеглям -	start off	потегля се -	one starts off
почвам -	start, begin	почва се -	one begins
предплащам -	pay in advance	предплаща се -	one pays in advance
пристигам -	arrive	пристига се -	one arrives
пътувам -	travel	пътува се -	one travels
работя -	work	работи се -	work is done
следвам -	follow	следва се -	it follows, consequently
смятам -	think	смята се -	it is thought
ставам -	get up	става се -	one gets up
стигам -	reach	стига се -	one reaches
струва - D	it costs	струва се -	it seems (to: Dat; на)
тръгвам -	start off	тръгва се -	one starts off
успявам -	succeed	успява се -	one succeeds

3. Verb without СЕ	Personal Reflexive	Impersonal Reflexive
виждам see	виждам се mutually see	вижда се it is seen, it seems
забравям forget	забравям се forget oneself	забравя се forgetting is done
качвам raise, take up	качвам се rise	качва се going up is done
мисля think	мисля се consider oneself (to be)	мисли се it is thought
моля beg	моля се pray	моли се praying is done
питам ask	питам се ask oneself	пита се asking is done

3. (Cont'd)

показвам show	показвам се be shown	показва се it is shown
продължавам continue (tr.)	продължава се D continue (Intr.)	продължава се one continues
разбирам understand	разбирам се mutually understand	разбира се it is understood
спирам stop (something)	спирам се stop (intr.)	спира се stopping is done
чувам hear	чувам се be heard	чува се one hears

Compare:

Аз го разбирам.	I understand him (literally).
Аз се разбирам с него.	I understand him. (That is, I get along with him; he and I understand each other.

The reflexive verb струва се (with Dative) is defective, occurring only in the third person. If a noun is the indirect object, a phrase with на plus the noun is added, the dative pronoun also being used:

На Иван му се струва.

Note 8.3 Verbs: Types

Note 8.3.1 e/a verbs

Дъщеря ми иска да стане докторка.	My daughter wants to become a doctor.
Какво стана?	What happened?

As noted in Note 7.2, some verbs have e stems in the present but a stems in the past. We call these e/a verbs. The /a/ is also found in the l forms: /stánal/. The imperative is like a regular e verbs: /staní/, /stanéte/. Here is a list of verbs of this type which you've had:

Present (perfective in all verbs cited)		Perfective Past	/l/ Participlə	Imperative
ми̇на	to pass	ми̇нах	ми̇нал	мини̇
объ̇рна	to turn	объ̇рнах	объ̇рнал	обърни̇
отсе̇дна	to put up	отсе̇днах	отсе̇днал	отседни̇
по̇чна	to begin	по̇чнах	по̇чнал	почни̇
помо̇гна	to help	помо̇гнах	помо̇гнал	помогни̇
присти̇гна	to reach arrive	присти̇гнах	присти̇гнал	пристигни̇
сти̇гна	to reach	сти̇гнах	сти̇гнал	стигни̇
тръ̇гна	to leave	тръ̇гнах	тръ̇гнал	тръгни̇

A verb such as:

ка̇жа	say	ка̇зах	ка̇зал	кажи̇

is a special class Ye/a because of the change of /z/ to /ž/. See Note 7.4.

Note 8.3.2 e/ya verbs

Аз трябва да спра в гаража.	I have to stop in the garage.
Изглежда, че той е спрял.	It seems that he's stopped.

Note the use of the l participle for relating a presumed action. The verb illustrated here has the following forms:

Perfective Present	Perfective Past	/l/ Participle		Imperative
спра̇	спря̇х	спря̇л	m.	
спре̇ш	спря̇	спря̇ла	f.	спри̇
спре̇	спря̇	спря̇ло	n.	
спре̇м	спря̇хме	спре̇ли	pl.	
спре̇те	спря̇хте			спре̇те
спра̇т	спря̇ха			

This is an example of an e/ya verb. (It should be noted that the /ya/ here may vary dialectically with /e/.)

Note 8.3.3 e/zero verbs

The following verbs are to be distinguished from e/ya verbs:

Perfective Present	Perfective Past	/l/ Participle	Imperative
успе̇я	успя̇х	успя̇л	
успе̇еш	успя̇	успяла, etc.	успе̇й!
успе̇е, etc.	успя̇, etc.	успе̇ли	успе̇йте!
нале̇я	наля̇х	наля̇л	
нале̇еш	наля̇	наля̇ла, etc.	нале̇й!
нале̇е, etc.	наля̇ , etc.	нале̇ли	нале̇йте!
закъсне̇я	*закъсня̇х*	*закъсня̇л*	
закъсне̇еш	закъсня̇	закъсня̇ла ,etc.	закъсне̇й!
закъсне̇е, etc.	закъсня̇, etc.	закъсне̇ли	закъсне̇йте!

These verbs show an alternation in the base form: /uspe-/ and /uspya-/, /nale-/ and /nalya-/, /zakəsne-/ and /zakəsnya-/. The e/ya verb /sprə/ is /spr-/ plus /-ə/, /spryah/ is /spr-/ plus /-ya-/ plus /-h/. The e/zero verb /uspeyə/ is /uspe-/ plus /-y-/ plus /-ə/, /uspyah/ is / uspya-/ plus /-h/.

Note 8.4 Verbs: New Verbs

Verbs in the basic form and those having a prefix perfective, will be given first in lists of new verbs from now on:

мисля	помисля	think

Other verbs are given with the perfective on the left. While *a* verbs, being regular, do not need to be specially noted, the verb type of others will be indicated. Verbs which do not fall into the regular patterns and are given special explanations in the notes will be given the label S.

Perfective		Imperfective	Meaning
бу̇тна	e/a	бу̇там	push
да̇м	S	да̇вам	give
закъсне̇я	e/zero	закъсня̇вам	be late
изгле̇дам		изгле̇ждам	appear; look over
изле̇за	e/o	изли̇зам	go out
изхабя̇	i	изхабя̇вам	wear out
нале̇я	e/zero	нали̇вам	pour (in)
объ̇рна	e/a	обръ̇щам	turn
помо̇гна	e/a	пома̇гам	help
по̇чна	e/a	по̇чвам	begin
прегле̇дам		прегле̇ждам	examine
приближа̇ се	i	приближа̇вам се	approach
продължа̇	i	продължа̇вам	continue
сти̇гна	e/a	сти̇гам	reach
тръ̇гна	e/a	тръ̇гвам	start off
успе̇я	e/zero	успя̇вам	succeed

Изглеждам is most frequently used impersonally. For дам see Note 9.3.1.

Grammatical Drill

GD 8.1 Nouns with numbers

В на̇шия гра̇д и̇ма пе̇т рестора̇нта. Ту̇к и̇ма мно̇го хоте̇ли, но са̇мо два̇ хоте̇ла са добри̇.

Рестора̇нтите ту̇к не са̇ добри̇.

Ни̇е пъту̇вахме мно̇го часове̇ и тога̇ва спря̇хме за два̇ ча̇са.

Дни̇те пре̇з ля̇тото са горе̇щи.

Ни̇е пъту̇вахме че̇тири де̇на.

А́з и́скам да сменя́ америка́нските до́лари.

Ста́ята стру́ва де́сет до́лара на ме́сец.

Ту́к и́ма две́ ча́ши, три́ хля́ба и три́ би́ри.

За ко́лко се́дмици оти́вате във Ва́рна?

А́з ще оста́на две́ се́дмици във Ва́рна и една́ се́дмица в Ру́се.

Те́ оти́доха до та́м с две́ коли́.

Хоте́лът е на три́ ета́жа и и́ма сто́ ста́и.

Ета́жите са голя́ми, но ста́ите са ма́лки.

Попо́в и́ма два́ гара́жа, две́ коли́ и три́ мото́ра.

Къ́щата ни е на три́ ета́жа и и́ма две́ тера́си.

На га́рата и́ма мно́го вла́кове.

Сега́ на га́рата и́ма са́мо два́ вла́ка.

А́з взе́х три́ хля́ба от рестора́нта.

Хля́бовете са горе́щи.

Акумула́торите не са́ в ре́д.

Ива́н и́ма три́ акумула́тора в гара́жа си.

Ко́лко дъщери́ и синове́ и́мате?

Ни́е и́маме две́ дъщери́, но ня́маме синове́.

Ни́е взи́махме уро́ци в Ню-Йо́рк.

Мари́я взе́ три́ уро́ка в Со́фия и еди́н уро́к във Ва́рна.

Какво́ и́ма набли́зо до га́рата?

Та́м има два́ хоте́ла, две́ че́ркви, три́ рестора́нта и мно́го зда́ния.

Температу́рата спа́дна до към пе́т гра́дуса под ну́лата.

Градъ́т и́ма две́ га́ри, три́ че́ркви, два́ музе́я и два́ хра́ма.

Те́ и́мат мно́го деца́, но ни́е и́маме са́мо две́ деца́.

Еди́н ме́сец и́ма че́тири се́дмици.

Два́ ме́сеца и́мат о́сем се́дмици.

Горе́щите ме́сеци са Ю́ли и А́вгуст.

Ни́е напра́вихме два́ о́пита да тръгнем.

То́й успя́ в о́питите си.

Ко́лко ли́тра бензи́н и́скате?

А́з ще взе́ма де́сет ли́тра бензи́н.

В °гюве́ча и́ма карто́фи.

В два́та гюве́ча и́ма са́мо ня́колко карто́фа.

°*stew*

GD 8.2.1

Verb without CE	Personal Reflexive
Ива̀н вѝнаги извиня̀ва Марѝя.	Борѝс се извинѝ на Пѐтър, че не го е видя̀л.
А̀з опра̀вям легло̀то си всѐки дѐн.	Врѐмето ще се опра̀ви след 1 ча̀с.
Ива̀н оба̀жда всичко на баща̀ си.	Нѝе се оба̀ждаме чѐсто на Попо̀в.
Температу̀рата спа̀да.	Хля̀бът се спа̀да от цена̀та.
А̀з хра̀ня деца̀та с мля̀ко.	Нѝе се хра̀ним в трапеза̀рията.
А̀з ка̀звам, че ще валѝ.	А̀з се ка̀звам Борѝс Попо̀в.
Марѝя пра̀ви хля̀б за та̀зи вѐчер.	Гювѐч се пра̀ви от месо̀ и карто̀фи.
Тѐ взѝмат уро̀ци от Ива̀нов.	За гювѐч се взѝмат месо̀ и карто̀фи.
Нѝе смѐняме вода̀та всѐки дѐсет мину̀ти.	А̀з зна̀я, че вода̀та се смѐня всѐки ча̀с.
От къдѐ пра̀щате неща̀та?	Всички неща̀ се пра̀щат от га̀рата.
А̀з премѐствам неща̀та, защо̀то валѝ дъжд.	От у̀тре нѝе се премѐстваме в дру̀га къща.

GD 8.2.2

Verb without CE	Impersonal Reflexive
А̀з говоря̀ чѐсто с Ива̀н.	Ту̀к не сѐ говорѝ.
Борѝс говорѝ добрѐ български.	Говорѝ се, че ще валѝ дъжд.
Нѝе запо̀чваме уро̀ците в 9 часа̀.	До ба̀нката се запо̀чва голя̀мо зда̀ние.
Тя̀ ѝска да пъту̀ва из Бълга̀рия.	За ба̀нката се ѝска да ѝмате университѐт.
Деца̀та не пѝят кафѐ.	Ту̀к не сѐ пѝе вѝно.
Това̀ стру̀ва дѐсет лѐва.	Стру̀ва ми се, че ще валѝ сня̀г.
Нѝе отѝваме във Ва̀рна.	За градът се отѝва през планина̀та.
Вла̀кът отѝва до та̀м за 6 ча̀са.	От ту̀к до та̀м се отѝва за 6 часа̀.
Нѝе пъту̀ваме с вла̀к.	До та̀м се пъту̀ва с вла̀к.

А̇з смя̇там да оти̇да в Бълга̇рия.	Смя̇та се, че тя̇ е в Америка.
Ива̇нка зна̇е къде̇ са неща̇та.	Зна̇е се мно̇го добре̇, че то̇й и̇ма пари̇.
То̇й бъ̇рза за канто̇рата вся̇ка су̇трин.	В града̇ мо̇же да се бъ̇рза, но в планина̇та не се̇ бъ̇рза.
Мари̇я лежи̇ на легло̇ от два̇ дни̇.	Не се̇ лежи̇ до врата̇та! Студе̇но е.
Ско̇ро след това̇ то̇й оздра̇вя.	Не се̇ оздравя̇ва ско̇ро след 102° температу̇ра.
А̇з ра̇ботя до пе̇т часа̇.	В канто̇рата се ра̇боти до къ̇сно.
Си̇н ми сле̇два в университе̇та.	Сле̇два се да й предплати̇м на̇ема.
Ни̇е живе̇ем в голя̇ма къща.	Ту̇к не се̇ живе̇е в голе̇ми зда̇ния.
Деца̇та игра̇ят в снега̇.	Деца̇, ту̇к не се̇ игра̇е!
А̇з ста̇вам су̇трин в о̇сем часа̇ и ра̇ботя до ше̇ст часа̇.	Ту̇к се ста̇ва °ра̇но и се ра̇боти до късно. °early
Ива̇нов заповя̇да да оти̇дем на га̇рата.	Ту̇к се заповя̇два мно̇го, а се ра̇боти ма̇лко.

GD 8.2.3

Verbs without CE	Personal Reflexive	Impersonal Reflexive
А̇з мо̇ля Ива̇н да пъту̇ва с на̇шия вла̇к.	А̇з се мо̇ля, Ива̇н да не пъту̇ва с на̇шия вла̇к.	Ту̇к не се̇ мо̇ли, тук се ра̇боти.
Бори̇с разби̇ра добре̇ англи̇йски.	Бори̇с се разби̇ра добре̇ с Пе̇тър.	Разби̇ра се, че и ни̇е ще оти̇дем.
А̇з че̇сто ви̇ждам Ива̇н.	Ни̇е се ви̇ждаме с Ива̇н че̇сто.	От вси̇чко това̇ се ви̇жда, че те̇ са прия̇тели.
Бори̇с спи̇ра в еди̇н рестора̇нт да взе̇ме хля̇б.	То̇й се спи̇ра че̇сто да гово̇ри с Ива̇н.	”Ту̇к се спи̇ра са̇мо ако и̇скате да взе̇мете не̇що,” ка̇за господи̇нът.
А̇з Ви пи̇там, къде̇ е Пе̇тър.	А̇з се пи̇там да оти̇да ли и̇ли да не оти̇да.	В уро̇ка се пи̇та, ко̇й е на̇й-голя̇мия гра̇д в Бълга̇рия.

То́й ка́чва бага́жа си на вла́ка.	Ни́е се ка́чваме във вла́ка.	От ту́к не сѐ ка́чва във вла́ка.
Тя́ ми пока́за пари́те.	Тя́ се пока́за на врата́та.	”Така́ не сѐ пока́зва!” ка́за баща́та на детѐто си.
А́з Ви чу́вам мно́го добре́.	След еди́н ча́с ще се чу́ете по ра́диото.	От ту́к вси́чко се чу́ва мно́го добре́.

GD 8.3.1 e/a verbs

бу́тна (P - I бу́там)

Мо́жете ли да бу́тнете та́зи кола́?

А́ко я бу́тнем, ще тръгне.

Защо́ то́зи камио́н е бутна́т от пътя?

Аз бу́тнах ча́шата с мляко.

То́й бу́тнал кола́та, но тя́ не тръгнала.

Изглѐжда, че камио́нът, ка́кто и та́зи кола́ та́м, са бу́тнати от бу́рята.

запо́чна - запо́чвам

Бу́рята запо́чна в ше́ст часа́ сутринта́.

Запо́чнах да взимам уро́ци по български.

Зда́нието е запо́чнато, но нѐ е свършено.

Ки́ното ще запо́чне в о́сем часа́.

Уро́кът е запо́чнал в де́сет часа́.

Мари́я е запо́чнала да слѐдва медици́на.

объ́рна - обръ́щам

Защо́ не объ́рнете кола́та в гара́жа?

Ни́е объ́рнахме камио́на вън от гара́жа.

Кола́та е объ́рната в снега́ от бу́рята.

А́з се объ́рнах и го видя́х.

По́-добре́ е, а́ко я объ́рна ту́к.

Ня́колко коли́ лежа́т объ́рнати на пътя.

Ива́н объ́рнал кола́та в гара́жа.

А́ко се объ́рне, тя́ ще ме ви́ди.

Вси́чки се объ́рнали да го ви́дят.

отсе̇дна - отся̇дам

Ни̇е ще отсе̇днем при Попо̇в.

И̇скам да отсе̇дна в добър хоте̇л.

Къде̇ е отсе̇днал Ива̇но̇в?

А̇з отсе̇днах във Ва̇рна при Бори̇с.

Те̇ отсе̇днаха в на̇шата къ̇ща.

То̇й и жена̇ му са отсе̇днали на хоте̇л.

помо̇гна - пома̇гам

А̇з му помо̇гнах да прегле̇да кола̇та.

Шофьо̇рът Й помо̇гнал да нале̇е бензи̇н.

Вси̇чки и̇скат да му помо̇гнат.

А̇з тря̇бва да Й помо̇гна, защо̇то и тя̇ ми помо̇гна.

Те̇ му помо̇гнаха мно̇го, но то̇й не ка̇за благодаря̇.

Тя̇ му помо̇гнала да объ̇рне кола̇та.

А̇ко ти помо̇гна сега̇, ще ми помо̇гнеш ли сле̇д това̇?

Бори̇с му помо̇гнал да бу̇тнат кола̇та.

по̇чна - по̇чвам

Кога̇ ще по̇чнете да ра̇ботите?

А̇ко не по̇чнеш да ра̇ботиш, ня̇ма да и̇маш пари̇.

Пе̇тър е по̇чнал да сле̇два медици̇на.

Те̇ по̇чнали да разгле̇ждат къ̇щата.

Ще по̇чна да ра̇ботя от у̇тре.

Ива̇н и Мари̇я почна̇ха да ра̇ботят в една̇ ба̇нка.

Зда̇нието е по̇чнато о̇ще през ля̇тото.

По̇чнало да ста̇ва студе̇но.

присти̇гна - присти̇гам

Кога̇то присти̇гнах на га̇рата, вла̇кът тръ̇гваше.

Те̇ присти̇гнали и отсе̇днали на хоте̇л.

Кога̇ ще присти̇гнем в Со̇фия?

Ще присти̇гнете след два̇ ча̇са.

Ива̇н присти̇гна та̇м след Пе̇тър.

ста̇на - ста̇вам

И̇скам да ста̇на до̇ктор.

Бори̇с и Пе̇тър ста̇нали адвока̇ти.

А̇ко ста̇нете адвока̇т, къде̇ ще ра̇ботите?

А̇з ста̇нах чино̇вник.

Ива̀но̀в му помо̀гна да ста̀не адвока̀т.

Температу̀рата ще спа̀дне и ще по̀чне да валѝ сня̀г.

Замѝнахме на врѐме, но стѝгнахме късно.

Тѐ ѝскаха да помо̀гнат и бу̀тнаха кола̀та, но тя̀ не тръ̀гна.

Марѝя тръ̀гна, но а̀з оста̀нах.

Бу̀тнатата кола̀ лежѐше объ̀рната на запо̀чнатия път.

То̀й объ̀рнал кола̀та и тръ̀гнал бѐз да се объ̀рне.

Тѐ ста̀наха ра̀но и тръ̀гнаха да разглѐждат града̀.

Кога̀то ста̀на до̀ктор, ще замѝна за Амѐрика, за да помо̀гна на баща̀ си.

GD 8.3.2 e/ya verbs

спра̀ - спѝрам

Ха̀йде да спрѐм в то̀зи рестора̀нт.

Спрѐте кола̀та ту̀к, мо̀ля!

Кола̀та ѝ спря̀ла и всѝчки дру̀ги колѝ спрѐли.

Вѝе сте спря̀ли до кола̀та ми.

Чужденцѝте спрѐли в ба̀нката да сменя̀т парѝ.

Борѝс спря̀ и а̀з спря̀х.

Нѝе спря̀хме да налѐем бензѝн.

Защо̀ не спрѐте до та̀зи кола̀?

Вла̀кът ще спрѐ са̀мо за дѐсет мину̀ти.

Нѝе тря̀бва да спрѐм за бензѝн.

Изглѐжда, че камио̀нът е спря̀л.

Нѝе спря̀хме и те тря̀бваше да спра̀т.

GD 8.3.3 e/zero verbs

закъснѐя - закъсня̀вам

А̀ко спрѐм, ще закъснѐем за вла̀ка.

Тя̀ ще закъснѐе за кѝното.

А̀з закъсня̀х, но то̀й не закъсня̀.

Закъснѐете ли о̀ще едѝн път, мо̀же да оста̀нете в къщи.

А̀з не ѝскам да закъснѐя за вла̀ка.

Вла̀кът е закъсня̀л пѐт мину̀ти.

Вѝе закъсня̀хте та̀зи су̀трин.

Тя̀ е закъсня̀ла с двѐ мину̀ти.

успѐя - успя̀вам

Ще успѐете ли да вѝдите Попо̀в?

Да̀, ще успѐя да го вѝдя.

Ни̇е успя̇хме да сти̇гнем на вре̇ме.	Ива̇н не успя̇ да прегле̇да мото̇ра.
Ива̇н не успя̇л да нау̇чи уро̇ка си.	Вси̇чки успе̇ли да ви̇дят музе̇я.
Те не успя̇ли да взе̇мат вла̇ка.	Тя̇ не успя̇ла да зами̇не.

нале̇я - нали̇вам

А̇з му наля̇х ча̇ша ви̇но.	Мари̇я му наля̇ла вода̇ в ча̇шата.
Защо̇ не нале̇ете бензи̇н в кола̇та?	Нале̇йте ми ча̇ша ви̇но, мо̇ля!
Тя̇ ни наля̇ от ху̇бавото ви̇но.	А̇ко ми нале̇еш ви̇но, ще ти ка̇жа не̇що.

GD 8.4 New Aspect Pairs

бу̇тна - бу̇там

a. Защо̇ бу̇тате кола̇та?	А̇з бу̇там кола̇та все̇ки де̇н.
Бута̇ме я да тръ̇гне.	Те̇ не и̇скат да бу̇тат кола̇та ми.
в. Ни̇е бу̇тахме камиона цели десет минути.	Кога̇то присти̇гнахме, то̇й о̇ще бу̇таше кола̇та си.
с. Вя̇рно ли е, че тя̇ бу̇тала кола̇та му?	Да̇, тя̇ бу̇тала и то̇й бу̇тал, но кола̇та не тръгнала.
а. А̇ко бу̇тнете кола̇та, тя̇ ще тръгне.	А̇ко и̇скате, ще я бу̇тнем.
Ви̇е тря̇бва да я бу̇тнете си̇лно.	Те̇ не и̇скат да бу̇тнат кола̇та.
в. Бу̇тнахте ли камио̇на?	Ни̇е го бу̇тнахме, но не тръ̇гна.
А̇з я бу̇тнах си̇лно и тя̇ тръгна.	
с. Те̇ бу̇тнали камио̇на и то̇й тръгнал.	Мари̇я бу̇тнала кола̇та и тя тръгнала.
Камио̇нът бу̇тнал кола̇та и тя̇ се обърнала.	

да́м - да́вам (See also GD 9.3.1)

а.	Аз да́вам все́ки де́н мля́ко на деца́та. Тя́ ми да́ва че́сто пари́.	Да́вате ли пари́ на сина́ си? Ни́е че́сто му да́ваме, но не́ мно́го.
в.	Какво́ му да́вахте, кога́то Ви видя́х?	Да́вахме му да пи́е мля́ко. Ива́н ни да́ваше ви́но, кога́то тя́ присти́гна.
с.	Вя́рно ли е, че то́й да́вал ви́но на деца́та си?	Тя́ да́вала би́ра на сина́ си. То́й ми е да́вал че́сто пари́.
а.	Ще му даде́те ли пари́ за ки́но? Защо́ не му даде́ш да пи́е мля́ко?	Ако то́й ня́ма пари́, ни́е ще му даде́м. Ще му да́м, но не́ сега́.
в.	Какво́ й да́дохте? Ни́е й да́дохме ма́лко месо́.	Да́дох й хля́б и карто́фи. Вси́чки й да́доха по не́що.
с.	Ива́н й да́л пари́, а тя́ му да́ла мля́ко. Те́ са ни да́ли месо́ и хля́б.	Ива́н ми е да́л де́сет ле́ва. Мари́я му да́ла са́мо еди́н лев.

закъсне́я - закъсня́вам

а.	Закъсня́вате ли че́сто за университе́та?	Аз закъсня́вам, но тя́ не закъсня́ва. Те́ закъсня́ват че́сто за канто́рата.
в.	До вче́ра закъсня́вах все́ки де́н.	До преди́ една́ се́дмица то́й закъсня́ваше че́сто.
с.	Вя́рно ли е, че тя́ закъсня́вала мно́го че́сто?	Аз чу́х, че то́й закъсня́вал, не́ тя́.

а. Дне́с ще закъсне́я за университе́та.	Защо́ ще закъсне́ете? Ще закъсне́ем, защо́то ста́нахме къ́сно.
в. Защо́ закъсня́хте за обя́д?	Закъсня́хме, защо́то гово́рихме с господи́н Попо́в.
Ко́й закъсня́ о́ще?	Ива́н и Пе́тър закъсня́ха.
с. Тя́ закъсня́ла еди́н ча́с, а то́й закъсня́л два́ ча́са.	Вси́чки закъсня́ли за обя́д.

изле́за - изли́зам

а. Кога́ изли́зате от къ́щи?	Ни́е изли́заме в се́дем часа́.
Кога́ изли́за то́й от къ́щи?	Ива́н изли́за, кога́то и те́ изли́зат.
в. Кога́то го видя́х, то́й изли́заше от къ́щи.	До вче́ра а́з изли́зах в се́дем часа́ от къ́щи. Кога́то тя́ присти́гна, те́ изли́заха.
с. Ива́н изли́зал ня́колко пъ́ти от къ́щи.	Вя́рно ли е, че сте изли́зали в пе́т часа́ от канто́рата?
а. Кога́ ще изле́зете от кино?	Ще изле́зем в се́дем часа.
А́з тря́бва да изле́за по́-къ́сно.	Вси́чки ще изле́зат с Мари́я.
в. А́з изле́зох, когато и тя́ изле́зе.	Ни́е изле́зохме, но те́ не изле́зоха.
с. То́й изле́зъл, сле́д като тя́ изле́зла.	Вси́чки изле́зли от ста́ята.

изхабя́ - изхабя́вам

а. Ви́е изхабя́вате мото́ра, кога́то пъту́вате из планина́та.	А́з изхабя́вам че́сто свещи́те на мото́ра.

в.	-----	
с.	Вярно ли е, че то̇й изхабя̇вал мото̇ра на кола̇та, кога̇то пъту̇ва из планини̇те?	
а.	Ще изхаби̇те мото̇ра, а̇ко пъту̇вате мно̇го из планини̇те.	Тя̇ мо̇же да изхаби̇ мото̇ра на кола̇та, а̇ко пъту̇ва така̇.
в.	Ка̇к изхаби̇хте мото̇ра?	Изхаби̇х го, защо̇то пъту̇вах мно̇го.
с.	Ива̇н изхаби̇л свещи̇те на мото̇ра и не можа̇л да тръгне.	Те̇ изхаби̇ли бензи̇на за не̇що дру̇го и не могли̇ да зами̇нат.

ми̇сля -(поми̇сля)

а.	А̇з ми̇сля, че вла̇кът ще присти̇гне ско̇ро. И те̇ ми̇слят така̇.	Какво̇ ми̇слите ви̇е? Ни̇е ми̇слим, че то̇й ще закъсне̇е.
в.	А̇з ми̇слех, че вла̇кът е присти̇гнал. Ни̇е ми̇слехме да оти̇дем до Ва̇рна.	Ива̇н ми̇слеше че̇сто за жена̇ си. Те̇ ми̇слеха за деца̇та си.
с.	Тя̇ ми̇слела, че то̇й ня̇ма да зами̇не.	Ива̇н ми̇слел, че жена̇ му е в къщи.
а.	Ще ми̇сля ця̇ла ве̇чер ка̇к да зами̇на. Ще поми̇сля и ще ти ка̇жа.	И̇скам да ми̇слите, кога̇то гово̇рите. Помисле̇те и ми каже̇те!
в.	Ми̇слих ця̇ла ве̇чер какво̇ да му ка̇жа. Поми̇слих ма̇лко и му ка̇зах.	То̇й ми̇сли мно̇го преди̇ да зами̇не. Ива̇н поми̇сли, че прия̇телят му не̇ е в къщи и не оти̇де.
с.	Тя̇ ми̇слила мно̇го преди̇ да му ка̇же.	Тя̇ поми̇слила, че ще е по̇-добре̇ да не му̇ ка̇зва.

нале́я - нали́вам

а. А́з нали́вам ви́но в ча́шата си.	Защо́ нали́вате бензи́н?
То́й нали́ва бензи́н, защо́то ще пъту́ва.	Нали́вам, защо́то ще пъту́вам.
в. Тя́ нали́ваше бензи́н, кога́то я видя́х.	В това́ вре́ме и те́ нали́ваха бензи́н.
с. Вя́рно ли е, че тя́ нали́вала мно́го че́сто бензи́н?	Ива́н нали́вал, кога́то и те́ нали́вали.
а. Те́ и́скаха да ми нале́ят ви́но, но а́з не и́сках.	Кога́ ще нале́ете бензи́н?
Мари́я ще нале́е о́ще ви́но в ча́шите.	Смя́там да нале́я у́тре.
в. А́з наля́х два́десет ли́тра бензи́н.	Мари́я наля́ са́мо де́сет ли́тра бензи́н.
Те́ ни наля́ха мля́ко в ча́шите.	Ни́е не му́ наля́хме ви́но.
с. Бори́с наля́л бензи́н и зами́нал.	И Мари́я наля́ла бензи́н, но оста́нала.
Деца́та наля́ли мля́ко в ча́шите си.	Ива́н оби́ча ви́но, а тя́ му наля́ла мля́ко.

объ́рна - обръ́щам

а. А́з обръ́щам кола́та си все́ки де́н, за да изле́за от гара́жа.	Защо́ обръ́щате кола́та?
	Обръ́щаме я, за да мо́жем да изле́зем.
в. Ни́е обръ́щахме камио́на, кога́то те́ присти́гнаха.	Тя́ обръ́щаше кола́та, кога́то видя́ прия́теля си.
с. Вя́рно ли е, че Пе́тър обръ́щал все́ки де́н кола́та си в гара́жа?	

а.	Ако объ̇рнете, ще мо̇же да изле̇зете. Ива̇н ще объ̇рне, ако Ви̇е не мо̇жете.	А̇з не мо̇га да объ̇рна в гара̇жа. Те̇ тря̇бва да объ̇рнат камио̇на, преди̇ а̇з да объ̇рна кола̇та.
в.	Тя̇ объ̇рна кола̇та и изле̇зе. Те̇ объ̇рнаха в гара̇жа.	А̇з не объ̇рнах и не можа̇х да изле̇за. Ни̇е объ̇рнахме кола̇та, за да бу̇таме камио̇на.
с.	Шофьо̇рът объ̇рнал кола̇та на шосе̇то.	Мари̇я не объ̇рнала кола̇та и не могла̇ да изле̇зе от гара̇жа.

помо̇гна - пома̇гам.

а.	А̇з пома̇гам на ма̇йка си в къщи. Попо̇в и жена̇ му пома̇гат ли Ви?	Бра̇т ми ми пома̇га че̇сто да обърна кола̇та. Да̇, те̇ ми пома̇гат, но Вие не ми̇ пома̇гате.
в.	Кога̇то оти̇дох та̇м, тя̇ му пома̇гаше да обърнат кола̇та.	Деца̇та не му̇ пома̇гаха в къщи. Ни̇е пома̇гахме на Ива̇н да ста̇не, кога̇то жена̇ му •вле̇зе в ста̇ята. •entered
с.	Вя̇рно ли е, че деца̇та му пома̇гали да бу̇тат кола̇та?	Жена̇ му не му̇ е пома̇гала.
а.	А̇з ще Ви помо̇гна да зами̇нете. Тя̇ не и̇ска да ми помо̇гне.	А̇ко ми помо̇гнете, ще Ви да̇м мно̇го пари̇. Те̇ не и̇скаха да му помо̇гнат.
в.	То̇й ми помо̇гна да сменя̇ пари̇те. Те̇ му помо̇гнаха да ста̇не.	А̇з ѝ помо̇гнах и тя̇ ми помо̇гна. Ни̇е ѝ помо̇гнахме да оздраве̇е.
с.	То̇й ѝ помо̇гнал да се ка̇чи във вла̇ка и тя̇ му благодари̇ла.	Мари̇я му помо̇гнала мно̇го. Те̇ не му̇ помо̇гнали да изле̇зе.

по́чна - по́чвам

а. Зи́мата по́чва през Ное́мври.

Ки́ното по́чва в о́сем часа́.

От у́тре по́чвам да ра́ботя в ба́нката.

Бу́рите по́чват през окто́мври.

в. Ки́ното по́чваше, кога́то присти́гнахме.

Ни́е свършвахме, кога́то тѐ по́чнаха.

До вче́ра ни́е по́чвахме в де́сет часа́.

с. Ки́ното по́чнало не в о́сем, но в се́дем часа́.

а. Ще по́чна да сле́двам медици́на.

Защо́ не по́чнете да ра́ботите?

Ля́тото ще по́чне след еди́н ме́сец.

Ще по́чнем да ра́ботим от у́тре.

в. Бори́с по́чна да ра́боти от вче́ра.

По́чнаха си́лни дъждове́.

А́з по́чнах да разгле́ждам града́.

Вси́чки по́чнахме да ра́ботим.

с. Тя́ по́чнала да взи́ма уро́ци по български.

Ива́н е по́чнал да пи́е мно́го.

По́чнала си́лна бу́ря и не спря́ла ця́ла се́дмица.

прегле́дам - прегле́ждам

а. Преди́ да тръ́гна на път, аз ви́наги прегле́ждам кола́та си.

Бори́с прегле́жда сега́ кола́та.

Ни́е прегле́ждаме мото́ра все́ки ме́сец.

Сега́ в гара́жа прегле́ждат свещи́те на мото́ра.

в. А́з прегле́ждах мото́ра, кога́то го видя́х да присти́га.

До вче́ра Пе́тър прегле́ждаше кола́та си все́ки де́н.

с. Вя́рно ли е, че то́й прегле́ждал кола́та си че́сто?

Прегле́ждали го и му ка́зали, че вси́чко е в ре́д.

а. Ще тръ́гна, сле́д като прегле́дам добре́ кола́та.

А́ко прегле́дате мото́ра, ще Ви да́м два́десет ле́ва.

Те ня́ма да тръ́гнат преди́ да прегле́дат мото́ра.

Техни́кът не и́ска да прегле́да кола́та ми.

в. Ни́е прегле́дахме бага́жа на чужденѐца.

А́з прегле́дах мото́ра, а то́й прегле́да всѝчко дру́го.

До́кторът го прегле́да и не му́ взе́ пари́.

Не прегле́даха свещи́те на мото́ра.

Прегле́дахте ли спира́чките?

с. О́ще не сме́ ги прегле́дали.

Не прегле́дали добре́ мото́ра и кола́та й спря́ла на пътя.

приближа́ - приближа́вам (се)

а. Ни́е се приближа́ваме до камио́на и спи́раме.

Ни́е приближа́ваме камио́на и спи́раме.

Кола́та се приближа́ва до камио́на.

Кола́та приближа́ва камио́на.

в. Кола́та се приближа́ваше до камио́на, кога́то ни́е присти́гнахме.

Ни́е се приближа́вахме до къщата, кога́то тѐ ни видя́ха.

с. Кога́то тѐ го видя́ли, то́й се приближа́вал към жена́та.

Кола́та се приближа́вала към камио́на, кога́то то́й потѐглил.

а. А́з ще се приближа́ до кола́та и ще ви́дя какво́ и́ма вътре.

А́ко се приближи́те до кола́та, каже́те ми.

Сле́д като се приближа́т до кола́та, тѐ ще я бу́тнат.

в. Ни́е се приближи́хме до къщата и видя́хме жена́та.

Кола́та не се́ приближи́ до камио́на.

А́з се приближи́х, за да ви́дя какво́ ста́ва.

с. Ви́жте, Ива́н се е приближи́л до кола́та.

Всѝчки се приближи́ли до кола́та, са́мо тя́ не се́ приближи́ла.

продължа - продължавам

а. Продължа́вате ли да сле́двате?

Ива́н продължа́ва да пи́е.

Да́, ни́е продължа́ваме да взи́маме уро́ци.

в. Кога́то присти́гнах, то́й продължа́ваше да гово́ри.

Ни́е продължа́вахме да взи́маме уро́ци през вси́чкото вре́ме.

с. Вя́рно ли е, че то́й продължа́вал да взи́ма уро́ци?

Кога́то я видя́ли, тя́ продължа́вала да ра́боти.

Зъ́бът продължа́вал да го боли́ и сле́д като изле́зъл от зъболе́каря.

а. Ще продължи́те ли да сле́двате?

Ни́е ще продължи́м уро́ците.

Ще продължа́, ако и́мам пари́.

Те́ тря́бва да продължа́т пъ́тя си.

в. Ива́н продължи́ да гово́ри.

Сле́д това́ те́ продължи́ха пъ́тя си.

А́з продължи́х да ра́ботя та́м.

Ско́ро след това́ ни́е продължи́хме пъ́тя си.

с. Тя́ продължи́ла да ра́боти още еди́н ме́сец и спря́ла.

Деца́та продължи́ли да игра́ят на дъжда́.

разбира се

а. Разби́ра се, че ще закъсне́ете, а́ко тръ́гнете къ́сно.

От вси́чко това се разби́ра, че ня́ма да зами́нем.

А́ко то́й не зна́е бъ́лгарски, разби́ра се, че ня́ма да ни разбере́.

в. -----

с. Ива́н ка́зва, вси́чко се разби́рало какво́ гово́рят.

а. Ско́ро ще се разбере́, кога́ ще зами́нем.

в. Не́ след мно́го се разбра́, че вла́кът не мо́же да зами́не.

сти̇гна - сти̇гам

а. А̇з сти̇гам все̇ки ден на вре̇ме в канто̇рата.

Кога̇ сти̇гате в канто̇рата?

Ни̇е сти̇гаме та̇м в о̇сем без пе̇т.

в. Бори̇с сти̇гаше жена̇та, кога̇то видя̇, че това̇ не̇ е Мари̇я.

с.----

а. Ще сти̇гнете ли вла̇ка?

А̇з ще сти̇гна в канто̇рата пе̇т мину̇ти по̇-късно.

А̇ко побъ̇рзам, ще го сти̇гна.

Мо̇жете ли да сти̇гнете камио̇на?

Мо̇жем да го сти̇гнем, но не и̇скаме.

в. Сти̇гнахте ли камио̇на?

А̇з сти̇гнах господи̇на и му ка̇зах, къде̇ да смени̇ пари̇.

Да̇, сти̇гнахме го след пе̇т мину̇ти.

Вси̇чки сти̇гнаха на вре̇ме.

с. Ива̇н сти̇гнал Пе̇тър след ня̇колко мину̇ти.

Вси̇чки сти̇гнали на вре̇ме за вла̇ка.

Вя̇рно ли е, че то̇й сти̇гнал та̇м след Бори̇с?

Жена̇та го сти̇гнала и му да̇ла неща̇та.

струва ми се

Стру̇ва ми се, че ще и̇ма бу̇ря.

На Ива̇н му се стру̇ва, че и̇мам температу̇ра.

Стру̇ва ми се, че тя̇ е оздравя̇ла.

Вче̇ра ми се стру̇ваше, че тя̇ и̇ма температу̇ра.

А̇з попи̇тах па̇к, защо̇то ми се стру̇ваше, че жена̇та не ме̇ разбра̇.

На Мари̇я Й се стру̇ва, че Ива̇н е бо̇лен.

На Пе̇тър и Бори̇с им се стру̇ва, че а̇з ра̇ботя мно̇го.

През вре̇ме на разхо̇дката, на Ива̇н му се стру̇ваше, че ни̇е бъ̇рзаме мно̇го.

тръ́гна - тръ́гвам

а. То́й тръ́гва на пъ́т ви́наги без бага́ж.

Ни́е тръ́гваме от къ́щи все́ки де́н в се́дем часа́.

След еди́н ча́с а́з тръ́гвам за Со́фия.

Вла́ковете тръ́гват су́трин и ве́чер.

А́з тръ́гвам, кога́то и то́й тръ́гва.

в. То́й тръ́гваше от къ́щи, кога́то ма́йка му присти́гна.

Те́ тръ́гваха, кога́то тя́ присти́гна.

с. Вя́рно ли е, че вла́кът тръ́гвал от дру́гата га́ра?

Кога́то брат му присти́гнал, Мария тръ́гвала.

а. Вла́кът ще тръ́гне след еди́н ча́с.

Защо́ не тръ́гнете след о́бед?

Те́ и́скат да тръ́гнат с вла́к.

А́ко тръ́гнем след о́бед, ще закъсне́ем.

в. Кога́ тръ́гнахте от къ́щи?

Те́ тръ́гнаха за планина́та след Пе́тър.

А́з тръ́гнах от къ́щи в еди́н часа́.

Тя́ тръ́гна преди́ ма́лко от къ́щи.

с. Те́ тръ́гнали къ́сно и закъсня́ли.

Вя́рно ли е, че те тръ́гнали без жени́те си?

Вла́кът е тръ́гнал от та́м преди́ еди́н ча́с.

успе́я - успя́вам

а. Как успя́вате да свъ́ршите вси́чко?

Иван не успя́ва да свъ́рши вси́чко, защо́то не ра́боти мно́го.

Успя́вам, защо́то ра́ботя.

Те́ ви́наги успя́ват да тръ́гнат на вре́ме.

в. До вче́ра успя́вах да свъ́рша вси́чко на вре́ме, но от дне́с, ня́ма да мо́га.

с. ----

а. А́ко не успе́я да го ви́дя, ще Ви ка́жа.

Ще успе́ете ли да сти́гнете за вла́ка?

Защо́ да не успе́ете?

А́ко побъ́рзаме, ще успе́ем.

в. А́з успя́х да свъ́рша университе́та.

Ьори́с не успя́ да ви́ди жена́та.

Успя́хте ли да сти́гнете на вре́ме?

Успя́хме, но бъ́рзахме мно́го.

с. Вя́рно ли е, че те́ успя́ли да нау́чат бъ́лгарски в пе́т ме́сеца?

А́з чу́х, че тя успя́ла да напра́ви това́.

Чуждене́цът успя́л да взе́ме пари́ от Пе́тър.

-----

1. Попов и Борис. Listening In

Попов: До́бър де́н, друга́рю. Къде́ е Вла́до с кола́та?

Борис: Нали́ва бензи́н.

Попов: Дали́ е и́мал вре́ме да прегле́да мото́ра!

Ьорис: Да́, то́й ви́наги успя́ва да свъ́рши вси́чко на вре́ме.

Попов: Да побъ́рза, че ще закъсне́ем.

Ьорис: На къде́ оти́вате?

Попов: И́скам да ви́дя ма́йка си, коя́то е в Сво́ге и изгле́жда, че е бо́лна. Ко́лко ще стру́ва попра́вката?

Ьорис: Поча́кайте да до́йде Ьла́до, но ми́сля, че е 350 ле́ва. Не се́ приближа́вайте до то́зи камио́н; изгле́жда, че шофьо́рът и́ска да го объ́рне.

Попов: Ха́йде да бу́таме и му помо́гнем. То́й не мо́же да тръ́гне са́м.

Ьорис: Ня́ма защо́. Е́то то́й тръ́гна и бе́з да и́ма ну́жда да му помо́гнем.

Попов: Какво́ е шосе́то до Сво́ге?

Борис: Пътят е пави̇ран; ще пъту̇вате бързо и прия̇тно.

Дано̇ ма̇йка Ви е добре̇!

Попов: Благодаря̇, дови̇ждане!

---

2. Попов и Иванов.

Попов: А̇з ка̇зах та̇зи су̇трин на ма̇йка ми, че а̇ко вре̇мето дне̇с след о̇бед е ху̇баво, ще оти̇дем с кола̇та до Сво̇ге.

Иванов: Тя̇ и̇ма бра̇т та̇м, нали̇?

Попов: Да̇, то̇й и̇ма къ̇ща извън Сво̇ге и ма̇йка ми и̇ска да оста̇не та̇м няколко де̇на.

Иванов: В ко̇лко часа̇ ще тръгнете?

Попов: Преди̇ да поте̇глим тря̇бва да оти̇да в гара̇жа. Стру̇ва ми се, че спира̇чките не са̇ в ре̇д и акумула̇торът е изхабе̇н.

И̇скам меха̇никът да прегле̇да и све̇щите.

Иванов: Ми̇слите ли, че меха̇никът ще мо̇же да свърши всичко това̇ до след о̇бед?

Попов: Да̇, но а̇з ще взе̇ма и шофьо̇ра с ме̇н, че а̇ко тря̇бва да бу̇таме, да бъ̇дем два̇ма.

Иванов: По̇чвам да ми̇сля, че а̇ко оти̇дете с вла̇ка, ще е по̇-добре̇.

Попов: Съгла̇сен съм, тъ̇й като не съм са̇м.

Кога̇ сти̇га вла̇кът в Сво̇ге?

Иванов: То̇й спи̇ра че̇сто, така̇, че не ще̇ е преди̇ ше̇ст часа̇.

Попов: Това̇ ще е на̇й-добре̇.

Ще оти̇да да ка̇жа на ма̇йка ми.

Дови̇ждане!

Unit 9 **Dinner**

Ivanka and Peter are at Boris's for dinner.

Борис

today	дне̇с
guest	го̇ст, го̇сти
family	семе̇йство, семе̇йства
come	и̇двам - до̇йда (I-P)
My son Stoyan and his family are coming for a visit today.	Дне̇с ще ни до̇йде на го̇сти сина̇ ми Стоя̇н със семе̇йството си.
married	же̇нен, -а
He's married and has two children.	То̇й е же̇нен и и̇ма две̇ деца̇.
His wife's name is ('is called') Maria.	Не̇говата жена̇ се ка̇зва Мари̇я.

Петър

Isn't one of your brothers coming for dinner, too?	Ня̇ма ли да до̇йде на о̇бед ня̇кой от бра̇тята ти?

Борис

because	защо̇то
work	ра̇бота
on business	по ра̇бота
Paris	Пари̇ж
No, they're not here, as they had to leave for Paris on business.	Не̇, те̇ не са̇ тук, защо̇то трябваше да зами̇нат по ра̇бота за Пари̇ж.
airplane	самоле̇т, самоле̇ти
They took the plane from Vrazhdebna yesterday.	Взе̇ха самоле̇та от Вра̇ждебна вче̇ра.

	Петър
Here come the children!	Е̇то, деца̇та присти̇гат!
	Борис
Hello, children!	До̇бър де̇н, деца̇!
make acquaintance	запозна̇я се-запозна̇вам се (P-I)
uncle	чи̇чо, чи̇човци
aunt	ле̇ля, ле̇ли
Get acquainted with Uncle Peter and Aunt Ivanka.	Запозна̇йте се с чи̇чо Пе̇тър и ле̇ля Ива̇нка!
wash	изми̇я - изми̇вам (P-I)
hand	ръка̇, ръце̇
sit down	се̇дна - ся̇дам (P-I)
eat	я̇м, я̇деш (I)
Hurry and wash your hands so we [can] sit down and eat.	Побъ̇рзайте да си изми̇ете ръце̇те, че да се̇днем да яде̇м.
grandmother	ба̇ба, ба̇би
(prepare), cook	го̇твя - сго̇твя (I-P)
(pertaining to) chicken	пи̇лешки, -а
soup	су̇па
stew	гюве̇ч, гюве̇чи
dessrt	десе̇рт
cheese	си̇рене
watermelon	любе̇ница, любе̇ници
Grandma's made chicken soup and [some] stew, and for dessert cheese and watermelon.	Ба̇ба е сго̇твила пи̇лешка су̇па и гюве̇ч, а за десе̇рт си̇рене и любе̇ница.

table	ма̇са
(At the table)	(На ма̇сата)

Елена /ба̇бата/

plate	чини̇я, чини̇и
Give [me] your plates!	Да̇йте си чини̇йте!

Иван

mama!	ма̇мо!
big brother	ба̇тко
knife	но̇ж, ножо̇ве
fork	ви̇лица, ви̇лици
spoon	лъжи̇ца, лъжи̇ци
little spoon	лъжи̇чка, лъжи̇чки
Mama, why did you give big brother a knife, fork and spoon, but me only a little spoon?	Ма̇мо, защо̇ на ба̇тко си да̇ла но̇ж, ви̇лица и лъжи̇ца, а на ме̇н са̇мо лъжи̇чка?

Мария

grow up	раста̇ - пора̇сна (I-P)
When you grow up, Johnny, we'll give you a knife and a fork, too.	Кога̇то пора̇снеш, Ива̇нчо, и на те̇б ще даде̇м но̇ж и ви̇лица.
grandfather	дя̇до, дя̇довци

Борис /дя̇до/

like, please	харе̇сам - харе̇свам (P-I)
Well, how do you like the dinner?	Е̇, харе̇сва ли ви обя̇да?

Стоян

tasty	вку̇сен, вку̇сна
dad	та̇тко

Everything is very good, dad.	Вси̇чко е мно̇го вку̇сно, та̇тко.
fast	бъ̇рже / бъ̇рзо
Look how fast (our) Iliya's eating!	Ви̇жте на̇ш Или̇я, ко̇лко бъ̇рже яде̇!

Мария

eat!	я̇ж!
who	ко̇й
chase	го̇ня (I)
Eat more slowly, Iliya! Who is chasing you?	Я̇ж по̇-ба̇вно, Или̇я! Ко̇й те го̇ни?

Илия

attend (with на)	хо̇дя (I)
school	учи̇лище, учи̇лища
I'm in a hurry, Mama. I have to be at ('go to') school at two o'clock.	Бъ̇рзам, ма̇мо; тря̇бва да хо̇дя на учи̇лище в два̇ часа̇.

Days of the Week

Sunday	неде̇ля
Monday	понеде̇лник
Tuesday	вто̇рник
Wednesday	сря̇да
Thursday	четвъ̇ртък
Friday	пе̇тък
Saturday	съ̇бота

Note 9.1 Question words and the suffix -то.

Note 9.1.1 ли

В България всички шосета ли са павирани както в София?	Are all the roads in Bulgaria paved as in Sofia?
Нали знаеш, че утре е неделя.	Don't you know that tomorrow is Sunday?
Прегледай дали всичко е в ред с мотора и спирачката.	See whether everything is all right with the motor and the brake.

/li/, used close to the beginning of a sentence, makes the sentence a question. The intonation may also be a questioning one. Two combinations with /li/ are given above: /nali/ implies a negative answer often corresponding to 'don't --?', 'doesn't --?'. /dali/ introduces an indirect question and often corresponds to English 'whether'.

Note 9.1.2 Question element /k-/

Какво казахте?	What did you say?
Кога мислиш, че ще пристигнем в Костенец?	When do you think we'll arrive in Kostenec?
Къде е гарата?	Where's the railroad station?
Колко е часа?	What time is it?
От кога сте в България?	How long ('from when') have you been in Bulgaria?
От къде сте научили да говорите Български?	(From) where did you learn to speak Bulgarian?
Как сте?	How are you?
Какъв дъжд!	What rain!
Каква е цената им?	What's their price?

These illustrate uses of question words formed with /k-/. These words

themselves correspond very well to English 'what?', 'when?', 'where?', 'how much?', 'how?', etc. /kakə́f/ is an adjective 'what kind of'. It agrees with the noun, as above (masculine for 'rain', feminine to agree with 'price'). In these sentences the question words introduce direct questions. They may also be used in indirect questions such as:

Най-добре е да попитаме, къде е отделът за чужденци.	It's best that we ask where the section for foreigners is.

Note 9.1.3 Question words with /-to/

Когато излезем извън града, сам ще видиш.	When we go outside the city, you'll see [for] yourself.
В България всички шосета ли са павирани както в София?	Are all the roads in Bulgaria paved as in Sofia?
Добре, ще взема тази, която имате.	Good, I'll take the one ('that which') you have.
Когато се оправи времето, ще отидем на екскурзия.	When the weather gets better, we'll go on a picnic.

The suffix /-to/ added to certain question words changes them into simple indications of the time or manner, introducing clauses. /kogáto/ introduces a clause telling 'when ---'; it does not ask 'when?'. /kákto/ 'in the manner of, as' is contrasted with /kák/ 'in what manner, how?'. Compare:

къде̇	where?	къде̇то		where
ка̇к	how?	ка̇кто	като	as
ко̇лко	how much?	ко̇лкото		as much as
какво̇	what?	какво̇то		which
какъ̇в	what kind of?	какъ̇вто		the kind which
ко̇й	which?	ко̇йто		which
защо̇	why?	защо̇то		because

/kakə́f/ and /kóy/ are adjectives (f. /kakváto/, /koyáto/, etc.).

Words in /-to/ followed by /i/ signify 'whatever', 'however much', whatever kind', etc.: /kólkoto i da e/ 'however much there may be'.

/kato če li/ corresponds to English 'as if' (see LI 2).
Note also the special use of /kato/ plus a verb after a preposition:

След като техникът налива бензин в колата, той почва да преглежда машината.	After the garage man puts the gas in the car, he begins to look at the engine.

Forms in /t/ are also related:

ка̇к	how?	ка̇кто	as	така̇	so, in such a manner
кога́	when?	кога̇то	when		
ко̇лко	how much?	ко̇лкото	as much as	то̇лкова	so much
какъ̇в	what kind of	какъ̇вто	the kind which	такъ̇в	such

Compare also поня̇кога 'sometimes', ня̇колко 'several'.

Note 9.2 Noun: Vocative

Кажи, Борисе.	Tell (me), Boris.
Добре дошел, Петре.	Welcome, Peter.
Господине.	Sir!

Most Bulgarian masculine (and feminine) nouns have special forms for address, the 'vocative'. The usual masculine ending is /-e/. The word другарю has another ending: ю. This is not as common as /-e/

Добре дошла, госпожо!	Welcome, madame.
Мамо, защо на батко си дала нож?	Mama, why did you give brother knife?
Бързам, мамо.	I'm hurrying, mama.

In this group the nouns are feminine and have the ending /-o/. The usual vocative ending with feminine nouns is /-o/. Less common is /-e/, as in госпожице 'miss!'.

Note 9.3 Verb: дам, ям, дойда, отида

Note 9.3.1 дам, ям (e/o/zero verbs)

a)	На теб ще дадем нож.	We'll give you a knife.
	Защо на батко сте дали нож?	Why did you give batko a knife?
	Дай ми двайсет литра бензин!	Give me twenty litres of gas.
	Дайте си чинийте!	**Give [me] your plates.**
b)	И да седнем да ядем.	And let's sit down to eat.
	Вижте, колко бърже яде!	Look how fast he's eating.
	Яж по-бавно!	Eat more slowly.

The verbs 'give' and 'eat' have irregular stems. They are similar in their irregularities, 'eat' differing only in the imperative. The forms are:

Present:	да̇м	даде̇м	я̇м	яде̇м
	даде̇ш	даде̇те	яде̇ш	яде̇те
	даде̇	дада̇т	яде̇	яда̇т
Past:	да̇дох	да̇дохме	я̇дох	я̇дохме
	да̇де	да̇дохте	я̇де	я̇дохте
	да̇де	да̇доха	я̇де	я̇доха
Participle:	да̇л, да̇ла,	да̇ли	я̇л, я̇ла,	я̇ли
Imperative:	да̇й	да̇йте	я̇ж	я̇жте

Note 9.3.2 дойда, отида (e/o verbs)

Ще ни дойдат на гости.	They'll visit us ('come to us to guests')
Няма ли да дойде?	Won't he come?
Добре дошел, добре дошла!	Welcome (sir), welcome (ma'am).
Отиде при шивача.	He went to the tailor's.

The verbs 'come' and 'go' have the same root and have similar irregular stems. Both have special imperative forms, that of 'come' being from an entirely different stem. The forms are:

Present:	до̇йда	до̇йдем	оти̇да	оти̇дем
	до̇йдеш	до̇йдете	оти̇деш	оти̇дете
	до̇йде	до̇йдат	оти̇де	оти̇дат
Past:	дойдох	дойдохме	отидох	отидохме
	дойде	дойдохте	отиде	отидохте
	дойде	дойдоха	отиде	отидоха
Participle:	доше̇л, дошла̇	дошли̇	отишел, отишла,	отишли
Imperative:	ела	ела̇те	иди	идете

Note 9.3.3 бъда

Ще бъдем там преди един часа. We'll be there before 1:00 o'clock.

The verb 'to be' has some forms peculiar to itself but is like other verbs in that there are both perfective and imperfective stems. Above is an example of the perfective present after ще. The imperfective present may also be used. The imperative of 'to be' is based on the perfective stem. Compare:

съм	I am	бъ̇да	(that) I be
си	you (sing.) are	бъ̇деш	(that) you be
е	he, she, it is	бъ̇де	(that) he, she, it be

сме	we are	бъ̇дем	(that) we be
сте	you are	бъ̇дете	(that) you be
са	they are	бъ̇дат	(that) they be
		бъди̇!	be! (sing.)
		бъде̇те!	be! (pl.)

ще съм	I'll be (I)	ще бъ̇да	I'll be (P)
ще си	you'll be	ще бъ̇деш	you'll be
ще е	he, she, it will be	ще бъ̇де	he, she, it will be
ще сме	you'll be	ще бъ̇дем	we'll be
ще сте	they'll be	ще бъ̇дете	you'll be
ще са		ще бъ̇дат	they'll be

Note 9.4 Verbs: New Verbs

Imperfective verbs with no perfective counterparts:

гоня	i	chase	хо̇дя	i	go	я̇м	e/o/zero eat

Pairs:	Imperfective		Perfective	
	раста̇	e/a	пора̇стна	grow up
	го̇твя	i	сго̇твя	cook
Pairs:	Perfective		Imperfective	
	да̇м	e/o/zero	да̇вам	give
	до̇йда	e/o	и̇двам	come
	запозна̇я	e/zero	запозна̇вам	introduce
	запозна̇я се	e/zero	запозна̇вам се	become (get) acquainted
	изми̇я	e/zero	изми̇вам	wash
	се̇дна	e/a	ся̇дам	sit down
	харе̇сам		харе̇свам	like, enjoy

GD 9.1.3 Question words with /-to/

Кога-то, къде-то, как-то, колко-то, какво-то, какъв-то, защо-то

Кога̇то и да оти̇да, а̇з ще взе̇ма пари̇ от Пе̇тър.
А̇з бя̇х бо̇лен, кога̇то му ка̇зах то̇ва.
Кога̇то и̇скам, тога̇ва ще оти̇да.
Кога̇то го попи̇тах, то̇й гово̇реше с Мари̇я.
Кога̇то ту̇к е студе̇но, та̇м е то̇пло.
Кога̇то го ви̇дите, каже̇те му мо̇ля, че и̇скам да го ви̇дя.
Ни̇е оти̇ваме на разхо̇дка, са̇мо кога̇то вре̇мето е ху̇баво.
Кога̇то съм навъ̇н, ви̇наги ми е студе̇но.
Кога̇то и̇мам пари̇, ще и̇мам и кола̇.
Ще зами̇на за Пло̇вдив, кога̇то свъ̇рша ра̇ботата си ту̇к.

Та̇м къде̇то и̇скате да оти̇дете, не̇ е ху̇баво.
Ви̇е оти̇вате та̇м, от къде̇то а̇з и̇двам.
Къде̇то ми ка̇жете, та̇м ще оти̇да.
Смя̇таме да зами̇нем за еди̇н гра̇д, къде̇то не̇ е студе̇но.
Къ̇щата, къде̇то живе̇я, не̇ е ху̇бава.
Ха̇йде да оти̇дем в рестора̇нта, къде̇то вче̇ра пи̇хме би̇ра.
Къде̇то и да съ̇м, а̇з пи̇я са̇мо вода̇.
Къде̇то и да оти̇да, но да не съ̇м ту̇к.
Оти̇вам та̇м, къде̇то температу̇рата не спа̇да под ну̇лата.

Попо̇в, ка̇к сте дне̇с? Ка̇кто ви̇наги, добре̇. Благодаря̇!
Напра̇вих вси̇чко така̇, ка̇кто ми ка̇захте.
Ка̇кто го чу̇х, така̇ Ви го ка̇звам.

Както виждам, Вие имате много хубава къща.

Има десет часа, от както съм в града.

Отидох и му казах, както ми казахте.

Както разбирам, вие сте много изморени.

Както пътуваме, ще пристигнем много късно в София.

Както обичам бира, сега бих изпил десет бири.

Ще взема месото, колкото и да струва.

Колкото и да искам, не мога да замина сега.

Владо искаше за поправката толкова пари, колкото колата струваше.

as many as

В къщата има толкова жени, колкото и стаи.

Иван има пари, колкото да отиде до Варна.

Колкото и да уча, не мога да го науча в пет месеца.

Месото струва колкото и виното.

Всичко каквото имам, ще Ви го дам.

Какво има в този музей?

Каквото и да има, сега нямаме време за музеи.

Какво да Ви дам да пиете?

Каквото искате. Каквото и да е.

Каквото пихте вчера, това ще пиете и днес.

Каквото и да ми казвате, но сега във Варна е много хубаво.

Аз разбирам всичко, каквото той говори.

Каквото ми кажете, това ще му кажа.

Аз му дадох всичко, каквото имам.

Какъ̀вто хля̀б ми дадѐте, такъ̀в ще взѐма.

Какъ̀вто и вла̀к да пристѝгне, ще се ка̀ча.

Какъ̀в хля̀б ѝскате? Какъ̀вто и да е.

Какъ̀вто рестора̀нт вѝдим, та̀м ще *влѐзем. *go in

Какъ̀вто баща̀та, такъ̀в и синът.

Защо̀ не отѝдете на кѝно? Защо̀то не ѝскам да отѝда.

Защо̀то ня̀мам врѐме, за това̀ не отѝдох да го вѝдя.

Защо̀ не му̀ дадѐте ма̀лко парѝ? Защо̀то ня̀мам.

Защо̀ сте о̀ще в легло̀то? Защо̀то съм бо̀лен.

Защо̀ отѝвате на рестора̀нт? Защо̀то съм гла̀ден.

Отѝдох, защо̀то ѝсках да ги вѝдя.

Защо̀то ми тря̀бваше, това̀ го взѐх.

GD 9.1.3

Completion Drill

Answer with forms in /-to/

1. Кога искате да Ви разведа из града?

   .... имате време.

2. Кога един автомобил не може да тръгне?

   .... акумулаторът му е изхабен.

3. Кога вали сняг?

   .... времето е много студено.

4. Кога ще платите наема си на хазайката?

   .... имам пари.

5. Как ще пътувате до Варна?

   As always с влак.

6. As I told you, той ще отпътува без жена си.

7. Къде ще отидем след обед?

Ще отидем в музея,   можем да видим много неща.

8. Къде се храните?

В ресторант България,   има винаги чужденци.

9. Къде има винаги сняг?

.... температурата е винаги под нулата.

10. С какво ще отидете до Пловдив?

С .... мога. Аз трябва да видя майка си.

11. How much money do you want?

As much as you can give me.

12. In Sofia it is not as hot as in Varna.

13. With 5 leva in Sofia I can take as much, as you with 10 leva in Varna.

14. Why doesn't ('can't') the car start?

.... the battery is used up.

.... there is no gasoline.

.... the spark plugs are out of order.

15. Why is your daughter lying in bed?

.... she is very sick.

16. Why don't you go to the bank today?

.... the bank is closed today.

17. You can take whatever you want.

18. Whatever the father is, such is the son.

GD 9.2 Noun: Vocative

Къде̇ оти̇вате, госпо̇жо?

Госпо̇жо, забра̇вихте пари̇те си.

Извине̇те, госпо̇жице, къде̇ е га̇рата?

Прия̇телю, мо̇жете ли да ми помо̇гнете?

Друга̇рю, благодаря̇ Ви мно̇го!

Госпо̇жи и господа̇, дне̇с ще гово̇рим за ....

Госпо̇жици, мо̇ля ви, не говоре̇те висо̇ко!

Ма̇мо, мо̇га ли да оти̇да на ки̇но?

Ива̇не, ще ме разведе̇ш ли из града̇?

Ива̇нке, благодаря̇ ти за месо̇то!

Госпо̇жице, какво̇ сле̇двате?

Благодаря̇ Ви, госпо̇жице!

Съжаля̇вам, господи̇не, не зна̇я!

Господи̇не, заповя̇дайте въ̇тре.

За къде̇ бъ̇рзате, прия̇телю?

Кога̇ замина̇вате, друга̇рю?

Друга̇ри, да оти̇дем да ви̇дим Пе̇тър!

Прия̇тели, да пи̇ем за на̇шия добъ̇р прия̇тел Попо̇в.

Та̇тко, къде̇ е ма̇ма?

Бори̇се, кога̇ замина̇ваш?

Пе̇тре, защо̇ не зна̇еш уро̇ка?

Стоя̇не, ка̇к си?

GD 9.3.1 Verbs: дам, ям

да̇м- да̇вам (See also GD 8.4)

a. А̇з да̇вам вся̇ка се̇дмица пари̇ на дъщеря̇ си.

Да̇вате ли пари̇ на сина̇ си?

Те̇ да̇ват на деца̇та си да пия̇т ви̇но.

Ни̇е че̇сто му да̇ваме пари̇.

в. Мари̇я ми да̇ваше кафе̇то, кога̇то Пе̇тър присти̇гна.

До вче̇ра й да̇вах все̇ки де̇н пари̇.

Баща̇ ми го боле̇ше зъ̇б и ни̇е му да̇вахме все̇ки де̇н по не̇що.

c. Вя̇рно ли е, че Ива̇нови да̇вали мно̇го пари̇ на деца̇та си?

Тя̇ е да̇вала пари̇ на дъщеря̇ си, но то̇й не̇ е да̇вал.

a. И̇скам да ви да̇м пари̇ за ки̇но.

Ня̇маме би̇ра, ще Ви да̇м ви̇но.

а. Тя ще ми даде добро месо.	Иван не иска да ни даде колата си.
Ако му я дадем, ще я измие ли?	Те ще му дадат всичко, каквото имат.
в. Какво Ви даде той?	Той ми даде два лева.
Дадохте ли й багажа?	Дадохте й го.
Аз дадох парите на Иван.	Те не му ги дадоха.
с. Тя му дала виното и той й дал десет лева.	Вярно ли е, че тя му дала много пари?
Те всички й дали по нещо.	Аз чух, че той й дал пари!

Imperative

Дай ми 5 лева и ще ти дам месото.	Не му давай още парите!
Дай на Мария да пие мляко!	Не й давай да пие много вода!
Дайте ми едно кафе!	Не ми давайте кафе, дайте ми бира!
Дайте на дъщеря ми едно мляко!	Не й давайте да пие кафе!
Дайте нещо на сина си, за да стане от легло!	Не му давайте да лежи много!

ям

а. Ядете ли месо с удоволствие?	Ядем, но не с удоволствие.
Иване, с нож и вилица ли ядеш?	Аз ям само с вилица.
Къде ядат те?	Те ядат на терасата.
в. Аз ядех, когато гостите пристигнаха.	
Къде ядехте до вчера?	До вчера ядехме на терасата, а те ядеха в стаята.

с. Те̇ яде̇ли, кога̇то тя̇ дошла̇.	То̇й яде̇л, кога̇то му ка̇зали това̇.
а. Ако ми даде̇те, ще я̇м.	Какво̇ и̇скате да яде̇те?
Ни̇е не и̇скаме да яде̇м в то̇зи httpресторант.	Те̇ и̇скат да яда̇т в къ̇щи.
в. А̇з я̇дох в два̇ часа̇.	Кога̇ я̇де ти̇?
Те̇ я̇доха с Попо̇в.	А̇з и Мари̇я я̇дохме по̇-късно.
Защо̇ не я̇дохте в то̇зи ресторан̇т?	Не я̇дох та̇м, защо̇то не оби̇чам да я̇м на ресторан̇т.
с. Вси̇чки са я̇ли, са̇мо то̇й о̇ще не̇ е я̇л.	Мари̇я я̇ла ли е?
	Не̇, тя̇ о̇ще не̇ е я̇ла.

Imperative

Я̇ж и не говори̇!	Не я̇ж мно̇го, кога̇то си на го̇сти!
Я̇ж, какво̇то ти да̇ват!	Не я̇ж вси̇чко, какво̇то ти да̇ват!
Деца̇, я̇жте все̇ки де̇н месо̇!	Деца̇, не я̇жте мно̇го хля̇б, я̇жте по̇вече месо̇!
Я̇жте по̇вече хля̇б!	Деца̇, не я̇жте бъ̇рзо!

GD 9.3.2 Verbs: до̇йда, оти̇да

до̇йда - и̇двам

а. Ма̇мо, го̇сти ни и̇дват.	
И̇двате ли с на̇с?	Да̇, и̇дваме след пе̇т мину̇ти.
Деца̇та и̇дват ли на разхо̇дка?	Да̇, и те̇ и̇дват.
в. Ива̇н и̇дваше *по̇-преди̇ все̇ки де̇н у на̇с.	Ни̇е ви и̇двахме до сега̇ на го̇сти, сега̇ вие ще ни и̇двате.

*earlier

в. А̇з и̇двах ня̇колко пъ̇ти, но Ви ня̇маше в къщи.	Деца̇та му ни и̇дваха че̇сто на го̇сти.
с. А̇з съм и̇двал в Со̇фия няколко пъти.	Мари̇я и̇двала два̇ пъ̇ти да ви̇ди бра̇т си.
а. Ще до̇йда да ви̇дя какво̇ пра̇ви си̇на Ви.	Ако до̇йдете, взе̇мете и ва̇шия си̇н.
Ще до̇йдем след еди̇н ча̇с.	Деца̇та ще до̇йдат след еди̇н ча̇с.
в. Кога̇то тя̇ дойде̇, ни̇е яде̇хме.	Те̇ пи̇еха кафе̇то си, кога̇то а̇з дойдо̇х.
Ма̇мо, дойдо̇ха ни го̇сти.	
Кога̇ дойдо̇хте?	Дойдо̇хме преди̇ де̇сет мину̇ти.
с. Ива̇н си е доше̇л от Аме̇рика.	Тя̇ е дошла̇ да ви̇ди баща̇ си.
Го̇сти са дошли̇ да ни ви̇дят.	Бори̇с доше̇л с на̇с, но тя̇ не дошла̇.

Imperative

Ела̇ да ви̇диш къде̇ живе̇ем!	Не и̇двай дне̇с! Ела̇ у̇тре!
Ела̇те да ни ви̇дите къ̇щата!	Не и̇двайте с Пе̇тър!
Ела̇те с на̇с у̇тре на планина̇та!	Не и̇двайте у на̇с. Дъщеря̇ ни е бо̇лна.

оти̇да - оти̇вам

а. А̇з оти̇вам че̇сто при баща̇ си в канто̇рата.	Тя̇ оти̇ва на учи̇лище с кола̇.
Кога̇ оти̇вате на га̇рата?	Оти̇ваме след ня̇колко мину̇ти.
в. Видя̇ха ме, кога̇то оти̇вах та̇м.	Къде̇ оти̇вахте вче̇ра в пе̇т часа̇?
Видя̇х я, кога̇то оти̇ваше та̇м.	Оти̇вах да ви̇дя еди̇н прия̇тел.

с. Те̇ оти̇вали на разхо̇дка, когато то̇й ги видя̇л.	Кога̇то сте я попи̇тали, Мари̇я е оти̇вала на га̇рата.
а. Попо̇в ще оти̇де с кола̇та си и а̇з ще оти̇да с не̇го.	Тя̇ не и̇ска да оти̇де на ки̇но.
Кога̇ ще оти̇дете *у тя̇х? *to their place	Ни̇е ще оти̇дем у тя̇х, кога̇то и ви̇е оти̇дете.
в. Къде̇ оти̇доха го̇стите?	Те̇ оти̇доха в трапеза̇рията.
Защо̇ не оти̇дохте и Ви̇е?	Защо̇ ще оти̇да? Ту̇к съм добре̇.
с. Те̇ отишли̇ с кола̇, но дошли̇ с вла̇ка.	
Къде̇ е оти̇шел Ива̇н?	Ми̇сля, че е оти̇шел да игра̇е в гради̇ната.

Imperative

Пе̇тре, иди̇ ви̇ж, мо̇ля те, къде̇ са деца̇та!

Мари̇я, иде̇те и ви̇е с не̇го!

Иде̇те в трапеза̇рията!

Не оти̇вай на ки̇но! Ще вали̇ дъжд.

Деца̇, не оти̇вайте сами̇ в гради̇ната!

Не оти̇вайте в дру̇гата ста̇я!

Ива̇не, не оти̇вай с Пе̇тър!

GD 9.3.3 Verb: бъ̇да

Сега̇ и̇скам да бъ̇да /съ̇м/ в Аме̇рика.

Тя̇ тря̇бва да бъ̇де в три̇ часа̇ при зъболе̇каря.

Ще бъ̇дете ли на га̇рата та̇зи ве̇чер?

Те̇ ня̇ма да бъ̇дат /са/ при Бори̇с.

Тя̇ и̇ска да бъ̇де /е̇/ като ма̇йка си.

Кога̇ тря̇бва да бъ̇деш /си/ при до̇ктора?

След разхо̇дката ще бъ̇дем /сме/ изморени.

Ако бъ̇дете /сте/ та̇м, ще го ви̇дите.

Imperative

Бъди̇ при Пе̇тър в де̇сет часа̇!

Бъде̇те като баща̇ си и ще успе̇ете!

Не бъди̇ като Ива̇н!

Не бъде̇те като тя̇х!

GD 9.4 Verbs: New Verbs

гоня

а. Аз го гоня от един час и не мога да го стигна.	Защо го гоните? Гоним го, защото е взел пари.
в. Ние гонехме чужденеца, когато ни видяхте.	Иван ме гонеше всеки ден да ми даде парите.
с. Вярно ли е, че тя гонела Петър, защото имал пари?	Когато го видяли, той гонел брат си.
а. Ще го гоня и ще го стигна. Детето иска да го гоните /погоните/.	Ако не го гоните, няма да го стигнете.
в. Ние го гонихме цели два часа. Иван ги гони само 10 минути.	Те много гониха чужденеца, но не го стигнаха.
с. Те го гонили, но не го стигнали. Защо сте гонили детето?	Аз не съм го гонил, Мария го е гонила.

Imperative

Деца, гонете се и играйте само из градината!	Деца, не се гонете из стаите!
Иванчо, гони Петър и го стигни!	Петре, не я гони, защото не можеш да я стигнеш.

запозная се - запознавам се

а. Аз често се запознавам със чужденци.	Той се запознава всеки ден с нови жени.
в. Когато го видяхме, той се запознаваше с един чиновник от банката.	Аз се запознавах няколко пъти с него в една седмица.

с. Вярно ли е, че тя се е запознавала два пъти с Петър?	Те са се запознавали няколко пъти с Попов.
а. Аз трябва да се запозная с този търговец. И те ще се запознаят утре.	Защо не се запознаете днес? Ще се запознаем утре след обед.
в. Кога се запознахте с Мария? Запознахме се вчера сутринта.	Аз се запознах с две жени. Иван и Петър се запознаха с всички.
с. Вярно ли е, че сте се запознали с един чужденец?	Иван се запознал с един търговец. Мария се запознала с жена ми.

Imperative

Иванов, запознайте се с госпожица Попова!	Не се запознавайте с този чужденец!
Иване, запознай се с гостите!	Не се запознавай с тази жена!

запозная - запознавам

а. Аз често запознавам Петър с чиновници от банката.	Те запознават дъщеря си всеки ден с нови жени.
в. Когато ги видях, той я запознаваше с един свой приятел.	Ние го запознавахме два пъти с Мария. twice Когато колата пристигна, те го още запознаваха с гостите.
с. Вярно ли е, че той Ви запознавал няколко пъти с тази жена?	Тя ме е запознавала два пъти с дъщеря си.
а. Искам да Ви запозная с Иван.	Ако Ви запознаем с чужденеца, ще отидем ли на ресторант?

а. Кога́ ще ме запозна́ете с Попо́в?	Ще Ви запозна́я у́тре след о́бед.
в. Те́ ни запозна́ха с до́ктора.	Ни́е я запозна́хме с еди́н зъболе́кар.
Кога́ я запозна́хте с Ивано́в?	Ива́н я запозна́ с господи́на.
с. Бори́с запозна́л Ива́н с един търго́вец.	Мари́я не запозна́ла дете́то си, но вси́чки дру́ги запозна́ли деца́та си с Ива́нчо.

Imperative

Ива́не, запозна́й Пе́тър с бра́т си!	Не го́ запозна́вай с бра́т му!
Попо́в, запозна́йте ме, мо́ля, с то́зи господи́н!	Не го́ запозна́вайте с чужденци!

изми́я - изми́вам /се/

а. А́з изми́вам ръце́те си ви́наги преди́ да се́дна да я́м.	Деца́та изми́ват че́сто ръце́те си преди́ о́бед.
(А́з се ми́я ви́наги преди́ да я́м.)	(Ни́е се ми́ем че́сто.)
в. Ива́н изми́ваше ръце́те си, кога́то го́стите присти́гнаха.	Ива́н се изми́ваше, кога́то тя́ пристигна.

с. Вя́рно ли е, че то́й си изми́вал ръце́те са́мо *еди́н пъ́т на де́н?

*once

а. Ще си изми́я ръце́те и ще до́йда.	А́з ще се изми́я и ще до́йда.
И́скате ли да изми́ете ръце́те си?	А́з не и́скам да се изми́я.
в. Изми́хте ли ръце́те си добре́?	Деца́, изми́хте ли се добре́?
Да́, та́тко, изми́хме ги.	Да́, та́тко, изми́хме се.
с. Те́ си изми́ли ръце́те и се́днали да яда́т.	Те́ се изми́ли добре́ и се́днали да яда́т.

Imperative

Измивай често ръцете си!	Деца, измивайте се често!
Измий ръцете си и ела да ядем!	Иванчо, измий се и ела!
Деца, измийте ръцете си!	Деца, измийте се бързо и елате!
Не измивайте още ръцете си!	Не се измивай, ако не искаш да ядеш!

раста - порастна

а. Децата растат бързо.	Син ми не расте повече.
Аз още раста.	Вие ще растете още пет години.
в. Тя растеше бързо, но спря да расте.	Аз растех по-бързо от Петър.
с. Иван растел бързо, но тя не растела.	Когато ги видял, децата още растели.
а. Когато порастне, той ще стане доктор.	Вие трябва да порастнете още малко.
Ние ще порастнем и ще заминем за Америка.	Не мога да порастна повече. Аз съм на 22 години.
в. Тя порастна и замина за Америка.	Аз порастнах бързо в пет години.
Децата му порастнаха бързо.	Ние порастнахме в една къща с Попов.
с. Мария порастнала без майка.	Иванчо порастнал много бързо.
Децата му порастнали в града.	Син му порастнал и заминал да следва.

Imperative

Порастни и тогава мисли да заминаваш за Америка!

сго̇твя - го̇твя

а. Какво̇ го̇твите?	Ни̇е го̇твим месо̇ с карто̇фи.
Какво̇ го̇твят те̇?	Те̇ го̇твят, какво̇то и а̇з го̇твя.
в. А̇з о̇ще го̇твех, кога̇то го̇стите дойдо̇ха.	Ни̇е я видя̇хме преди̇ ма̇лко; тя̇ го̇твеше.
На планина̇та ни̇е го̇твехме все̇ки де̇н навън.	
с. Ива̇н го̇твел по̇-добре̇ от жена̇ си.	Го̇стите дошли̇, а тя̇ о̇ще го̇твела.
а. Какво̇ ще сго̇твите за у̇тре?	А̇з ми̇сля да сго̇твя гюве̇ч.
Защо̇ не сго̇твите су̇па?	Мари̇я ще сго̇тви су̇па за о̇бед.
в. Ви̇е го̇твихте мно̇го.	А̇з го̇твих це̇ли два̇ ча̇са.
Какво̇ сго̇твихте?	А̇з сго̇твих гюве̇ч с месо̇.
Ни̇е го го̇твихме ця̇л ча̇с.	Ни̇е го сго̇твихме за еди̇н ча̇с.
с. Мари̇я е сго̇твила гюве̇ч.	Какво̇ сте сго̇твили?
Тя̇ го̇твила мно̇го ху̇баво.	Сго̇твили сме месо̇ с карто̇фи.

Imperative

Готви̇ че̇сто и добре̇!	Не готви̇ че̇сто, но добре̇!
Сготви̇ месо̇!	Не готви̇ месо̇, готви̇ не̇що дру̇го!
Готве̇те все̇ки де̇н!	Не готве̇те все̇ки де̇н!
Сготве̇те су̇па с месо̇!	Не готве̇те су̇па!

се̇дна - ся̇дам

а. Защо̇ ся̇дате ту̇к?	Ни̇е ви̇наги ся̇даме ту̇к.
А̇з оби̇чам да ся̇дам до дя̇до.	Те̇ ще ся̇дат ви̇наги ту̇к.

в. Когато дядото дойде, всички сядаха на масата.	По-преди често ли сядахте тук? Аз сядах много често тук.
с. Тя сядала няколко пъти, но й казвали да стане.	Те сядали и ставали през всичкото време.
а. Ако седна, не мога да стана.	Ще седнем, когато госпожата дойде.
Защо не седнете?	Иван иска да седне до Мария.
в. Къде седнахте?	Седнахме до дядото на Петър.
Аз седнах до баща му.	Всички гости седнаха на масата.
	Иван седна до бащата на Петър.

Imperative

Седни на този стол!	Не сядай на този стол!
Иване, седни тук!	Иване, не сядай тук!
Деца, седнете и не ставайте!	Деца, не сядайте още!
Седнете, моля!	Не сядайте, моля!

харесам - харесвам

а. Харесвам много зимата.	Харесвате ли виното?
Той харесва Мария, но тя не го харесва.	Много го харесваме.
в. Борис харесваше виното ми по-преди, но сега не го харесва.	До вчера аз харесвах Елена, но сега без един зъб не я харесвам.
с. Вярно ли е, че той харесвал дъщеря Ви?	И дъщеря Ви го харесвала.
Чух, че Вие сте харесвали дъщерята на Попов?	

а. Ако я види, той ще я хареса.

Смятам, че ще харесате къщата ми.

Ако е хубава, ще я харесаме.

И аз мисля, че ще я харесам.

в. Деца, харесахте ли гювеча на баба?

Гостите не харесаха виното.

Харесахме го.

Иванч , ти хареса ли го?

Да, и аз го харесах.

с. Гювечът му харесал и той ял много.

И Мария го харесала.

Децата не харесали гювеча и не яли.

ходя

а. Аз ходя всеки ден на училище.

От утре ще ходя на черква.

Иванчо още не ходи на училище.

Тя не може да ходи; болна е.

Ходите ли често в музея?

Да, ние ходим често там.

Вие трябва да ходите всеки ден на училище.

Те ходят често на планината.

в. Ние ходехме често из града.

Те ходеха всяка неделя на екскурзия.

До вчера ходех много, но сега съм болен.

с. Всички ходели често на разходка, само той не ходел.

Мария ходела всеки ден по 2 часа.

а. ---

в. Вчера ходих много и сега съм изморен.

Къде ходихте вчера?

Те ходиха до Петър.

Децата ходиха цяла година на училище.

Ние ходихме на кино.

Иванчо ходи два пъти до Борис.

c. Те ходили много, но не видяли чужденеца.

Аз още не съм ходил при майка си.

Тя ходила няколко пъти да види болния си приятел.

Всеки е ходил на планината.

Ако не сте ходили там, идете!

Imperative

Иванчо, ходи повече и ще оздравееш!

Ходи често на черква!

Ходете често из градината!

Ходете повече из града!

Иванчо, не ходи много, защото си болен!

Не ходи много в тази къща!

Не ходете из градината!

Не ходете много из града, ходете повече из планината!

Listening In

1.

Мария и Петър

М. Вчера син ми имаше гости за обед - един американец с жена си.

П. Какво правят тук?

М. Ще останат един месец тук по работа и след това заминават за *Турция.

П. Хареса ли им обеда?

М. Да; жената на сина ми беше сготвила хубав, вкусен обед. Даде гювеч, пилешка супа и бяло сирене с любеница за десерт.

П. Аз бих искал да се запозная с тях, защото дядо ми е американец.

М. Ела днес след обед в къщи; те ще са там.

---

*Turkey

П. С удово́лствие, благодаря́.

---

2. Ива́нчо и ма́йка му.

М. Бъ́рже, Ива́нчо, изми́й си ръце́те и ела́ за о́бед, защо́то ба́тко ти тря́бва да оти́ва на учи́лище.

И. И а́з и́скам да хо́дя на учи́лище. И а́з и́скам да и́мам но́ж, ви́лица и лъжи́ца голя́ми като на ба́тко.

М. Кога́то пора́снеш ще ти даде́м вси́чко и не я́ж то́лкова бъ́рже, като че ли те го́ни ня́кой.

И. Бъ́рзам, защо́то и́скам да игра́я с ле́ля и чи́чо Джо́нсон, преди́ да зами́нат.

М. И́ма вре́ме за това́, защо́то те́ ще зами́нат у́тре.

И. Кога́то пора́сна, ще мо́га ли да оти́да при ле́ля и чи́чо Джо́нсон в Аме́рика?

М. Разби́ра се, са́мо, че тря́бва мно́го да яде́ш, за да пора́снеш по́-ско́ро.

---

3. Нико́ла и Гео́рги.

Н. Вче́ра се запозна́х с господи́н Джо́нсон, еди́н чужде́нец, америка́нец. Дошъ́л е на го́сти на сина́ си. Ще оста́не в Бълга́рия еди́н ме́сец.

Г. Но той не е́ ли баща́та на Би́л Джо́нсон, прочу́тият търго́вец?

Н. Да́, разби́ра се. Преди́ годи́ни живе́ехме в къ́щи една́ до дру́га.

След училище играехме с него, гонехме се, бутахме се и се качвахме в колата на баща му, а през зимата играехме в снега.

По някога баба му ни даваше по няколко лева. Когато пораснахме, аз останах тук, а той замина за Америка и свърши там университет.

Запозна ли се със жена му?

Г. Не още, но цялото семейство ще ни дойде на гости утре вечер.

Аз попитах господин Джонсон, какво му се харесва най-много в България к без да му мисли много, той каза:

"Господин Попов, още не съм разгледал града, но вчера отидох на обед при семейството на сина ми.

Жената на сина ми сготви пилешко месо за децата и български гювеч за мен.

За десерт имахме сирене и любеница.

Всичко беше толкова вкусно, че мога да кажа, в България най-много ми харесва български гювеч.

Н. Аз съм им ходил на гости и вярно е, че всичко беше много вкусно.

А да видите, как децата им обичат да ядат!

Малкият им син е само на три години, а вече яде сам с нож и вилица.

Когато седнем на масата да ядем, син му почва преди майка му да може да измие ръцете му.

Но Вие сам ще видите утре вечер, когато те ще Ви дойдат на гости.

Unit 10

Shopping

Иванка

husband, man	мъ̇ж, мъже̇
suit	костю̇м, костю̇ми
My husband wants to buy a suit.	Мъ̇жът ми и̇ска да си ку̇пи костю̇м.
some	ня̇кой, -я
store	магази̇н, магази̇ни
Do you know a good store?	Зна̇ете ли ня̇кой добъ̇р магази̇н?

Борис

usually	обикнове̇но
measure	мя̇рка, мя̇рки
by measure	по мя̇рка
The men here usually have suits made to measure.	Обикнове̇но мъже̇те ту̇к си пра̇вят костю̇мите по мя̇рка.

Петър

Yes, but don't forget that we are leaving in a few days.	Да̇, но не забра̇вяй, че след ня̇колко дни̇ замина̇ваме.
(They go downtown).	(Оти̇ват в града̇).

Борис

let's go in	не̇ка вле̇зем
Let's go into this store.	Не̇ка вле̇зем в то̇зи магази̇н.
(In the store).	(В магази̇на).

Продавачът ('the salesman')

gentlemen	господа̇
serve	услу̇жа - услу̇жвам (P-I)
Good day, gentlemen. What may I help you with?	Добър де̇н, господа̇. С какво̇ мо̇га да ви услу̇жа?

	Борис
This gentleman wants to buy a suit.	Господѝнът ѝска да си ку̀пи костю̀м.
	Продавачът
color	цвя̀т, цветовѐ
blue	сѝн, -я
grey	сѝв, -а
brown	кафя̀в, -а
What color, sir - blue, gray or brown?	Какъв цвят, господѝне - сѝн, сѝв или кафя̀в?
	Петър
prefer (to, over: пред)	предпочета̀-предпочѝтам (P-I)
I prefer brown.	Предпочѝтам кафя̀в.
	Продавачът
please, suit (with Dat.)	харѐсам се-харѐсвам се (P-I)
How do you like this suit?	Ка̀к Ви се харѐсва то̀зи костю̀м?
	Петър
I like this suit. How much does it cost?	А̀з харѐсвам то̀зи костю̀м. Ко̀лко стру̀ва?
	Продавачът
It costs seven hundred and fifty levs.	Стру̀ва сѐдемстотин и петдесѐт лѐва.
sell	прода̀м - прода̀вам (P-I)
profit	печа̀лба, печа̀лби
I'm selling it to you without profit because you are a friend of Mr. Popov.	Аз Ви го прода̀вам без печа̀лба, защо̀то сте прия̀тел на господѝн Попо̀в.
need	нужда̀я се (I)
shirt	рѝза, рѝзи
for example	напрѝмер

Do you need anything else, shirts for example?	Нужда́ете ли се от не́що дру́го, от ри́зи напри́мер?
market(place)	паза́р, паза́ри
Sir, these shirts are the best on the market(place).	Господи́не, те́зи ри́зи са на́й-добри́те на паза́ря.
buy	купу́вам - ку́пя (I-P)
(Peter buys two white shirts).	(Пе́тър купу́ва две́ бе́ли ри́зи).

Продавачът

sock	чора́п, чора́пи
glove	ръкави́ца, ръкави́ци
shoe	обу́вка, обу́вки
top, upper	го́рен, го́рна
coat	палто́, палта́
top coat	го́рно палто́
hat	ша́пка, ша́пки
(pertaining to) silk	копри́нен, -а
tie; connection	връ́зка, връ́зки
May I show you something else - socks, gloves, shoes, a top coat, hats or silk ties?	Мо́га ли да Ви пока́жа не́що дру́го, като чора́пи, ръкави́ци, обу́вки, го́рно палто́, ша́пки или копри́нени връ́зки?

Петър

nothing	ни́що
No, thank you, nothing else. That's all.	Не́, благодаря́, ни́що дру́го. Това́ е вси́чко.

Note 10.1 Pronoun:

Note 10.1.1 Short Pronoun Order

Ще Ви го продам без печалба.	I'll sell it to you without a profit.
Мога ли да Ви покажа нещо друго?	May I show you something else?
Иска да си купи костюм.	He wants to buy himself a suit.
Мъжете тук си правят костюмите по мярка.	The men here have suits made to measure for themselves.

The short pronoun forms are enclitic and come as close to the beginning of their clause as possible. They usually follow the first accented word in a clause. If the clause begins with /da/, the enclitic or enclitics follow /da/.

The first sentence has two short pronouns, one the indirect object and the other direct object. When short pronouns occur together, indirect object precedes the direct, as the example shows. The noun object in the other examples follows the verb.

Note 10.1.2 Pronouns: Stressed Accusative Forms

Защо на батко си дала нож, вилица и лъжица, а на мен си дала само лъжичка?	Why did you give big brother a knife, fork and spoon, but me only a little spoon?
Когато пораснеш, Иванчо, и на теб ще дадем нож и вилица.	When you grow up, Johnny, we'll give you a knife and fork, too.
Дай ми двайсет литра бензин!	Give me twenty liters of gas.
Ще Ви покажа една хубава стая.	I'll show you a nice room.

In Note 4.5 the parallel use of на plus an object and the short dative pronoun was pointed out. This usage, that of 'indirect object' (the one to whom something is given, shown, told, etc.), was also mentioned in Note 7.1 on prepositions. The examples here show на plus a stressed form of the pronoun object. These are used as indirect objects and parallel the short dative forms. Note that in both cases the indirect object precedes the direct object (the thing given, shown, etc.). Very often the на plus pronoun will be followed by the short dative pronoun:

на ме̇н ми	на мене ми	на ме̇н	на ме̇не	to me
на те̇б ти	на тебе ти	на те̇б	на те̇бе	to you

For example,

На мен този костюм ми струва 750 лева.	This suit cost me 750 levs.

Here both the long /men/ and short /mi/ forms of the pronoun are used. This use of both forms is very common and is more colloquial than using the short form alone. For the third person the reflexive pronoun is usually used /sebe si/.

The stressed (accusative) forms of the pronouns are:

ме̇н	ме̇не	me	на̇с	us
те̇б	те̇бе	you (fam.)	ва̇с	you (pl. and polite)
не̇го		him, it	тя̇х	them
не̇я		her	се̇бе си	(reflexive)

In the above examples the на plus the stressed accusative is used with the short dative pronoun. The stressed accusative is also used with the short accusative:

ме̇н ме	на̇с ни
те̇б те	ва̇с ви
не̇го го	тя̇х ги
не̇я я	се̇бе си

Note 10.1.3 Pronouns: Review

Following are the personal pronouns and corresponding pronominal adjectives:

Subject		Stressed Object (accusative)		Unstressed Short Object (accusative)	Unstressed Dative		Pronominal Adjective	
а̇з	I	мен мене	me	ме	ми	to me	мо̇й	my
ти̇	you	теб тебе	you	те	ти	to you	тво̇й	your
то̇й	he	него	him	го	му	to him	не̇гов	his
то̇	it		it			to it		its
тя̇	she	нея	her	я	й	to her	не̇йн	her
ни̇е	we	нас	us	ни	ни	to us	на̇ш	our
ви̇е	you	вас	you	ви	ви	to you	ва̇ш	your
те̇	they	тях	them	ги	им	to them	те̇хен	their
	-	себе (reflexive)		си	си (reflexive)		сво̇й	(reflexive)

Note 10.2 · Question words: Prefixes /nya-/ and /ni-/

След няколко дни заминаваме.	We're leaving after a few days.
Някой от братята ти.	(Some)one of your brothers.
Знаете ли някой добър магазин?	Do you know a good store?
Мога ли да ви покажа нещо друго?	Can I show you something else?
Нищо друго.	Nothing else.

The use of the prefix /nya-/ with question words was briefly mentioned in Note 9.1. The /ne-/ of /nešto/ is this same prefix. The /ni-/ of /ništo/ is the negative. Both of these occur with a great many question words. Some of the possible combinations are:

Question words		nya-		ni-	
ка̇к	'how?'	ня̇как	'somehow'	ни̇как	'in no way'
къде̇	'where?'	ня̇къде	'somewhere'	ни̇къде	'nowhere'
кога̇	'when?'	ня̇кога поня̇кога	'sometime'	ни̇кога	'at no time'

ко̇лко	'how much'	ня̇колко	'some'

Adjectival question words

ка̇къв	'what kind of'	ня̇какъв	'some sort of'	ни̇какъв	'no kind of'

Pronoun question words

ко̇й	'who'	ня̇кой	'someone'	ни̇кой	'no one'
кого̇	'whom'	някого		никого	
		нещо	'something'	нищо	'nothing'

(/-što/ does not occur by itself in Bulgarian. Compare /zašto/ 'why?' 'for what?') The adjective to /kóy/ is /číy/ 'whose?'. **/kóy/ 'which' is also an adjective (f. /koyá/, n. /koé/).**

Note 10.3 Verb: не̇ка

Нека влезем в този магазин.	Let's go into this store.

The particle не̇ка has the meaning 'may it be (so)', 'let it be (so)'. It may be used by itself as an answer, meaning 'all right, let it!' or 'so be it!'. Used before a verb, it usually means 'let (such and such take place)', as 'let's go', 'let's be there on time', 'let's help him', etc. Another English equivalent is seen in:

Не̇ка бра̇т ми да оздраве̇е, ще зами̇нем за Аме̇рика.	As soon as my brother gets well, we'll leave for America.

This might be literally translated, 'just let my brother get well' etc.

Note 10.4 Verbs: New Verbs

Imperfective with no perfective counterpart:

нужда̇я се	c/zero	need

The past of this verb is imperfective. This has /-e/, not the /zero/, which the perfective past has (see Note 8.3.3):

нужда̇ех се	нуждаеше се	нуждаехме се	нуждаеха се
нуждаеше се		нуждаехте се	

Many e/zero verbs may of course, have both an imperfective in /-e/ and a perfective in /zero/.

Pairs:

Perfective		Imperfective	
влеза	e/o	влизам	enter
купя	i	купувам	buy
предпочета	e/o	предпочитам	prefer
продам	S	продавам	sell
услужа	i	услужвам	do a favour
харeса се	e/o	харесвам се	be liked

Grammatical Drill

GD 10.1 Pronouns

GD 10.1.1 Short Pronoun Order

Петър ще купи на Мария палтото.

Петър ще Й го купи.

Аз ще занеса виното на Иван.

Аз ще му го занеса.

Борис ще купи на жена си колата.

Той ще Й я купи.

Донесоха шапката на Елена след един час.

Донесоха Й я след един час.

Аз отворих вратата на Петър.

Аз му я отворих.

Елена взе палтото от ръцете му.

Тя му го взе от ръцете.

Елена купи на детето шапката.

Тя му я купи.

Попов иска да продаде колата си на Иван.

Попов иска да му я продаде.

Иван смени парите на Иванка.

Иван Й ги смени.

Тя прати палтото на мъжа си.

Тя му го прати.

Аз казах на Иван, да даде нещата на Мария.

Аз му казах да Й ги даде.

Ние купихме на детето шапка.

Ние му я купихме.

GD 10.1.2 Pronouns: Stressed Accusative Forms

мен

Ме̇н ме видя̇ха в ки̇ното.

Тя̇ взе̇ от ме̇н де̇сет ле̇ва.

Ива̇н гово̇ри с ме̇н цял ча̇с.

Ме̇н ме пра̇щат, защо̇то ме зна̇ят.

Ме̇н ме боли̇ зъ̇б от два̇ дни̇.

Тя̇ отпъту̇ва без ме̇н.

Бо̇рис спря̇ кола̇та до ме̇н.

Деца̇, ела̇те при ме̇н!

теб

Те̇б те затво̇риха в ста̇ята, не̇ ме̇н.

Попо̇в зами̇на без те̇б.

Мари̇я те попи̇та те̇б, не̇ ме̇н.

Какво̇ гово̇риха те̇ с те̇б?

Ме̇н не ме̇ разбра̇ха, те̇б те разбра̇ха.

Те̇б те видя̇ха с ме̇н.

Стру̇ва ми се, че те̇б те боли̇ зъб.

А̇з ще зами̇на без те̇б.

него (masc. and neuter)

А̇з видя̇х не̇го, не̇ те̇б.

Ме̇н не ме̇ попи̇таха, но не̇го го попи̇таха.

А̇з тръ̇гнах към не̇го.

Мари̇я оби̇ча не̇го, не̇ те̇б.

Не̇го не го̇ зна̇я, но зна̇я бра̇т му.

Тя̇ изле̇зе с не̇го.

Защо̇ не̇го го затво̇риха, а те̇б не̇?

Ни̇е се приближи̇хме до не̇го и го попи̇тахме.

Не̇го го разве̇доха из града̇.

А̇з ра̇ботя с не̇го от два̇ ме̇сеца.

Ни̇е присти̇гнахме в една̇ кола̇ с него.

Тя̇ нау̇чи от не̇го за ме̇н.

нея (fem.)

Ни̇е присти̇гнахме с не̇я.

Ива̇н я попи̇та не̇я, не̇ те̇б.

У̇тре оти̇ваме с не̇я в града̇.

Не̇я я боли̇ мно̇го зъб.

Вси̇чки се объ̇рнаха към не̇я.

Ще сти̇гнем до не̇я за две̇ мину̇ти.

Ни̇е се ка̇чихме бе̇з нея във вла̇ка.

Не̇я я разбра̇ха, ме̇н не ме̇ разбра̇ха.

Нея я пратиха в банката, не теб.

Мен не ме обичаха, но нея я обичаха.

Него не го съжалиха, но нея я съжалиха.

Всеки искаше да говори с нея.

нас

Децата искаха да заминат с нас.

Нас ни прегледаха за един час.

Нас ни бутнаха в една стая.

Попов тръгна без нас.

Иванов живее до нас.

Жената се обърна към нас и ни благодари.

Нас ни чакаха на гарата.

Защо нас не пратихте на гарата?

На всеки от нас дадоха по 1 лев.

Тя обича да пътува с нас.

Борис излезе от нас в пет часа.

Чужденецът научи от нас много неща.

вас (Вас)

Аз видях Вас, не него.

Попов смята Вас да прати там.

С Вас ли пътуваше син ми?

На всеки от вас ще дадат по един долар.

Аз ще замина с вас.

Вас ли попита госпожата?

Изглежда, че Вас Ви боли зъб!

Ние живеем до Вас.

Аз излезох от вас преди 1 час.

За да стигна до вас ми трябват десет минути.

тях

Аз тях видях, не вас.

Ние живеем с тях в една къща.

Ние се преместихме да живеем до тях.

Аз ще пътувам с тях до Варна.

На тях им дадоха много пари.

От тях до тук са само десет минути

Ние работим с тях в една стая.

Тях всички ги болят зъбите.

Ние сме цял ден с тях, работим с тях и пием с тях.

Ние се обърнахме към тях.

От тях научих всичко за Петър.

Нас не ни видяха, но тях ги видяха.

На нас ни казаха да дадем нещата на тях.

На мен ми се струва, че тя е болна.

На него му е горещо.

На нея Й купиха ново палто.

На нас ни донесоха много работи.

На тях им е студено.

На мен ми пратиха нови обувки.

OD 10.1.3 Pronoun: Review

Защо на него си дал пари, а на мен не си дал?

И на теб ще дам.

На него му се струва, че ще вали.

На Вас Ви се струва, че е студено.

На мен ми се струва, че имам температура.

На нея Й се струва, че това не е пътят за града.

На мен ми пратете месо, а на него му пратете хляб.

На нея ще Й покажа стаята, но не на теб.

Жена ми говори с нея и с него.

На нея Й казаха всичко за него.

Къщата Й е до къщата ни.

Куполите Й са златни.

Жена ми ми прати нещата.

Дъщеря ми Й каза, че заминава с нас.

На нея Й останаха само 10 лева.

Аз го видях да взима багажа Й.

На нас не ни се ходи на разходка.

На мен ми се ходи на кино.

Аз казах на Петър, че не му давам колата си.

Ние им казахме, че няма да отидем с тях.

Тя му каза, че за него няма вино.

Ние му го дадохме да Й го прати.

Хазайката Й я даде.

Хазайката Й му я даде.

Жена Ви ми каза, че тя Й е дала стаята.

На него му пратиха пари, преди да пратят на нас.

Него не го съжалиха, но нея я съжалиха и Й дадоха пари.

На него не му смениха парите.

Ние го помолихме да я разведе из града.

Брат Й ми каза, че жена му пристигала с тях.

Аз им казах, но те не ме чуха.

Температурата ми спадна и ме пратиха да работя с него.

На на̇с ни ка̇заха да изле̇зем от ста̇ята им.

Ва̇с ви разби̇рам, но тя̇х не ги̇ разби̇рам.

А̇з я оби̇чам, но ми се стру̇ва, че тя̇ не ме̇ оби̇ча.

Тя̇ пра̇ти ра̇ботите ти на на̇с.

Неща̇та й ги пра̇тиха на не̇го.

На на̇с ни ка̇заха, че са им ги пра̇тили на тя̇х.

Взе̇ха го от не̇я и го пра̇тиха на на̇с.

Ви̇е пра̇тихте бага̇жа ми на не̇я.

Свъ̇ршихме им ра̇ботата и ни плати̇ха.

Хаза̇йката ми му ка̇за, че не му̇ я да̇ва.

Баща̇ му й благодари̇ на не̇я, а на на̇с ни ка̇за да оста̇нем с тя̇х.

Ма̇йка й ни ка̇за, че ще оста̇не с на̇с.

Не̇я не я̇ видя̇ха в ки̇ното, но на̇с ни видя̇ха.

На на̇с ни да̇доха по де̇сет ле̇ва.

На те̇б ти ка̇звам, не̇ на не̇го.

На не̇го и на не̇я им е студе̇но.

Бори̇с и жена̇ му оти̇доха с тя̇х.

Тя̇ дойде̇ с бра̇т си при на̇с.

Те̇ и дъщеря̇ им оти̇доха на ки̇но.

Те̇ оти̇доха на ки̇но с дъщеря̇ си.

Ни̇е я видя̇хме с бага̇жа й пред къ̇щи.

А̇з забра̇вих бага̇жа си в къ̇щи.

Тя̇ взе̇ кола̇та си да я попра̇ви.

Меха̇никът попра̇ви кола̇та й.

Бори̇с не можа̇ да попра̇ви кола̇та си.

Мари̇я забра̇ви бага̇жа си.

Тя̇ забра̇ви бага̇жа ми.

Тя̇ забра̇ви бага̇жа му.

Тя̇ забра̇ви бага̇жа им.

Ни̇е пра̇тихме бага̇жа си на не̇го.

На не̇я й ка̇заха, че ще й го предплатя̇т.

На ва̇с ви ка̇звам, не̇ на тя̇х.

Бра̇т му и сестра̇ й са сега̇ с ме̇н.

Забра̇виха да ни ка̇жат, кога̇ да им ги пра̇тим.

Ни̇е се запозна̇хме с не̇я при тя̇х.

На ме̇н ми е горе̇що, а на не̇я й е студе̇но.

То̇й ни да̇де бага̇жа си да го пра̇тим.

Деца̇та им до̇йдоха с на̇с.

Ива̇н оти̇де със сво̇ята кола̇, не̇ с кола̇та на Пе̇тър.

Вси̇чки оти̇доха със жени̇те си на ки̇но.

Ива̇н оти̇де с бра̇т ми, а Пе̇тър оти̇де с дъщеря̇ си.

Ни̇е оти̇дохме до та̇м с кола̇та му.

Completion Drill

Replace the underlined words with the proper pronouns.

Мария живее до Иван и Борис.

Мария и Петър разведоха нас из града.

Иван се бои от чужденеца.

Тя изми своите ръце.

Аз се обадих на него, но той не чу мен.

Детето благодари на нея.

На мен се струва, че ще вали.

Забравихме да кажем на Елена.

Аз казах на Петър, че не давам на него моята кола.

Показахте ли на Иван парите си?

Тя даде на Елена колата си.

Дъщеря ми и жена му са на кино.

Те се запознаха с Иванови при Иванка.

Петър отиде на кино със своята жена.

Вашата жена каза на нея да даде пари на мен.

Аз говоря с Иван, не с Мария.

Тя тръгна към Елена и Петър.

Те разведоха Мария из града, не Борис и Петър.

Аз обичам децата си много.

Иванов прати тях на планината.

На Борис пратиха пари.

Неговата жена каза на мен за Иван и Петър.

Аз взех виното от ръцете на Иван.

На Мария смениха парите в банката.

Ние дадохме пари на жената, не на чужденеца.

Иван каза, че ще прати багажа на дъщеря ми в София.

Ние показахме на чужденеца колата.

Чужденецът показа на нас града.

GD 10.2 Prefixes: nya- , ni-
: ня- , ни-

Борисе, кой беше на вратата?

Някой господин иска да Ви види.

Моля, никой да не говори тук!

Никой нямаше на гарата.

Има ли някой в стаята?

Не, в стаята няма никой.

Аз чух, че някои банки са отворени в неделя.

Никоя банка не е отворена в неделя.

Аз трябва да сменя парите в някоя банка.

Никой не знае за къде са заминали.

Никоя банка няма да ги смени.

Никое дете да не излиза!

Някои влакове заминават за София, други за Варна.

Деца искате ли да ви купя нещо?

Не, татко, нищо не искаме.

Взе ли нещо за път?

Нищо не взех.

Научихте ли нещо от урока?

Нищо не сме научили.

Вие трябва да направите нещо за него.

Колата нещо не е в ред.

Попов, искам да Ви кажа нещо.

Нищо не искам да чувам от Вас.

Тя нищо не е говорила.

Още нищо не му казвайте.

Борис нещо не е в ред.

Нищо му няма; той не е болен.

Нищо не мога да направя за него.

Зъболекарят ми каза, нищо да не ям.

Виждам някаква кола, но не зная каква е.

Някакъв господин е с нея.

Никаква кола и никакъв господин не виждам.

Какъв е този господин?

Някакъв мъж от Варна; иска да говори с някой от нас.

Някакво дете взело пари от някакъв магазин.

Иван говореше с някакъв мъж.

Никакви деца не могат да влизат в музея.

Искам да купя някакъв костюм.

Сега не можеш да купиш никакъв костюм, защото нямаме пари.

Някаква жена иска да Ви види?

Никаква жена не искам да виждам.

В стаята има някакво дете.

В стаята няма никакво дете.

Аз нямам никакви пари.

Някакви жени говореха с някакъв мъж.

В хотела няма никакви жени.

Пред черквата имаше само няколко мъже и няколко жени.

Пред къщата играят няколко деца.

Ние пътувахме с няколко коли.

Ня̇кой от на̇с тря̇бва да оти̇де до га̇рата.

Ни̇кой не мо̇же да изли̇за се̇га.

Ня̇кои от мъже̇те са без ша̇пки.

Ни̇коя жена̇ не мо̇же да изли̇за.

Ня̇кога тря̇бва да оти̇дем та̇м.

Ни̇е ни̇кога не мо̇жем да оти̇дем та̇м. Та̇м ни̇кой не живе̇е.

Ту̇к ня̇кога е и̇мало голя̇м гра̇д.

А̇з ми̇сля, че ту̇к ни̇кога не̇ е и̇мало голя̇м гра̇д.

Хоте̇лът тря̇бва да бъде ня̇къде около га̇рата.

Ни̇къде в града̇ ня̇ма такъ̇в хоте̇л.

Ни̇е ня̇ма да оти̇дем ни̇къде, защо̇то ня̇маме пари̇.

Ни̇къде ня̇ма таки̇ва висо̇ки зда̇ния, ка̇кто ту̇к.

Бори̇се, ня̇как тря̇бва да се запозна̇ем с та̇зи жена̇!

Ни̇как не зна̇я, ка̇к мо̇жем да напра̇вим това̇.

Ня̇как тря̇бва да се оти̇де до та̇м.

Ни̇как не зна̇я как мо̇же да се оти̇де до та̇м.

Си̇н Ви ни̇как не у̇чи и ни̇що не зна̇е в учи̇лище.

Ня̇кое дете̇ е взе̇ло пари̇те.

Ня̇коя жена̇ тря̇бва да до̇йде и изми̇е ста̇ята.

Ня̇кои от деца̇та ня̇мат палта̇.

Ни̇кой да не ста̇ва от сто̇ла си.

Ня̇кога мо̇жем да оти̇дем при Асе̇н.

А̇з ни̇кога ня̇ма да оти̇да при не̇го.

Гово̇рили ли сте ня̇кога с не̇го?

Не̇, ни̇кога.

Ня̇кога ще оти̇дем на ки̇но, но не зна̇я кога̇.

И̇скате ли да оти̇дем ня̇къде през ля̇тото?

С те̇зи деца̇ ни̇къде не мо̇жем да оти̇дем.

Чу̇х, че ту̇к ня̇къде и̇мало ху̇бав рестора̇нт.

Ни̇къде в града̇ ня̇ма ху̇бав рестора̇нт.

Ви̇е тря̇бва да нау̇чите ня̇как (си) уро̇ците.

Ни̇как не ми̇ се у̇чи.

Ни̇как не ми̇ се хо̇ди на учи̇лище.

Ни̇как не ми̇ се яде̇.

Ни̇е тря̇бва ня̇как (си) да му ка̇жем вси̇чко това̇.

Ма̇мо, ни̇как не ми̇ се пи̇е мля̇ко.

GD 10.3 Verb: нека

Нека забравим всичко и станем добри приятели.

Нека отидем на разходка.

Нека Мария ни разведе из града.

Нека да попитаме кога започва киното.

Нека разгледаме това здание.

Нека останем още няколко дни тук.

Нека й пратим пари; тя има нужда.

Нека да вземем и Петър с нас.

Нека не съжаляваме, че не сме отишли.

Нека купим нещо за децата.

Нека влезем в този ресторант.

Нека му услужим.

Нека свършим работата и после ще говорим.

Нека да отседнем в този хотел.

Нека не закъсняваме за работа.

Нека да седнем тук.

Нека днес затворим кантората по-рано.

Нека той да оздравее и тогава ще му кажем.

Нека да спрем и (нека) да пием по нещо.

GD 10.4 New Verbs

нуждая се

а. Аз се нуждая от нов костюм.

Ако искате да работите тук, Вие се нуждаете от друг костюм.

"Ние не се нуждаем от Вас", ми каза господинът.

Децата се нуждаят от обувки.

в. Аз се нуждаех от нова шапка и мъжът ми ми купи шапка.

Нуждаехте ли се във Варна от кола?

Да, там много се нуждаехме от кола.

И приятелите ни се нуждаеха от кола, но никой от нас нямаше кола.

Като болен той се нуждаеше много от мляко.

с. Вя̀рно ли е, че в Амѐрика всѐки се нужда̀ел от кола̀?

Тога̀ва нѝкой не сѐ е нужда̀ел от кола̀, но днѐс всѐки се нужда̀е от така̀ва.

Нужда̀ели ли сте се в Бъ̀лгария от кола̀?

Нѝе вѝнаги сме се нужда̀ели от кола̀.

влѐза - влѝзам

а. Защо̀ влѝзате в ба̀нката?

Нѝе влѝзаме в ба̀нката за да сменѝм парѝ.

Кога̀ влѝзате в канто̀рата си?

А̀з влѝзам в канто̀рата си вся̀ка су̀трин в о̀сем часа̀.

в. Тя̀ влѝзаше в ба̀нката, кога̀то ме видя̀.

Тѐ влѝзаха да си ку̀пят нѐщо, кога̀то продава̀чът им ка̀за, че магазѝнът е затво̀рен.

До вчѐра влѝзах в канто̀рата си в 8 часа̀, но от днѐс ще влѝзам в 7 часа̀.

Кога̀то нѝе влѝзахме в кѝното, то̀й излѝзаше.

с. Вя̀рно ли е, че стѐ влѝзали ня̀колко пъ̀ти в то̀зи музѐй?

А̀з съм влѝзал са̀мо два̀ пъ̀ти в то̀зи музѐй.

а. Ако̀ влѐза в кѝното, ня̀ма да вѝдя Ива̀н.

Защо̀ не влѐзете слѐд като го вѝдите?

Нѝе ще влѐзем след едѝн ча̀с в кѝното.

Дру̀гите ще влѐзат след на̀с.

в. Ива̀н влѐзе и след пѐт мину̀ти излѐзе.

Кога̀ влѐзохте в кѝното?

Влѐзохме прѐди около два̀ часа̀.

Борѝс и Пѐтър влѐзоха прѐди на̀с.

с. Тя̀ влѐзла и след ма̀лко излѐзла.

Ива̀н влѐзъл и оста̀нал та̀м.

Всѝчки влѐзли, но нѝкой не излѐзъл.

Imperative

Влѐз и вѝж какво̀ да̀ват в кѝното!

Не влѝзай сега̀, влѐз след ма̀лко!

Влезте вътре с брат ми, аз ще дойда след малко.

Господа, не влизайте още в киното!

купя - купувам

а. От къде купувате дрехите си?

Ние ги купуваме обикновено от *онзи магазин.

*those

Какво купува Петър?

Петър купува връзка и шапка за брат си.

в. Вчера, Мария купуваше нещо за мъжа си, когато я видях.

Ние купувахме шапка с нея, когато Вие влязохте в магазина.

Какво купувахте Вие?

Аз купувах обувки за децата.

с. Иван купувал нещо, когато тя го видяла.

Аз съм купувал много пъти от този магазин.

Жена ми не е купувала от там.

Някои приятели са купували от този магазин.

а. Утре ще купя нова шапка на жена си.

Ако купиш шапката, няма да можеш да купиш връзката.

Какво ще купите вие?

Ние ще купим това, каквото и вие купите.

в. Аз си купих много хубави неща.

Кога купихте всички тези неща?

Ние ги купихме преди една седмица.

Иван си купи ново палто.

с. Всички си купили по нещо, само той не си купил нищо.

Чух, че сте купили нова кола!

Аз не съм я купил, жена ми я е купила.

Imperative

Иване, купи това палто! Много е хубаво.

Купете колата! Много е добра.

Не купувай шапката! Не е хубава.

Не я купувайте още! Почакайте малко.

предпочета́ - предпочи́там

а. Какво́ предпочи́тате да пи́ете, ви́но или би́ра?	Къде́ предпочи́тате да оти́дете, на ки́но или на театър?
А́з предпочи́там да пи́я би́ра.	Ни́е предпочи́таме да оти́дем на теа́тър, но деца́та предпочи́тат да оти́дат на ки́но.
в. До ско́ро предпочи́тах да пи́я кафе́, но сега́ предпочи́там би́ра.	Какво́ предпочи́тахте да пи́ете в Бълга́рия?
	В Бълга́рия предпочи́тахме да пи́ем ви́но.
с. Вя́рно ли е, че то́й предпочи́тал кафе́то пред ви́ното?	До ко́лкото зна́я, то́й ви́наги е предпочи́тал кафе́, докато жена́ му е предпочи́тала ви́ното.
а. Къде́ ще предпоче́тете да оти́дете за ля́тото, във Варна или на планина́та?	А́з ще предпочета́ да оста́на в къщи.
	Ни́е ще предпоче́тем Ва́рна пред планина́та.
в. А́з предпоче́тох да оста́на в къщи и напра́вих добре́. Във Варна валя́ло през всичкото вре́ме.	Къде́ предпоче́тохте да оти́дете с деца́та?
	Ни́е предпоче́тохме да оти́дем на планина́та.
с. Ива́н предпоче́л да оста́не в къщи и напра́вил мно́го добре́.	Деца́та предпоче́ли да оти́дат на екску́рзия.
Жена́ му предпоче́ла да оти́де във Ва́рна и ѝ стру́вало мно́го пари́.	Вси́чки предпоче́ли да оста́нат в къщи.

прода́м - прода́вам

а. Какво́ прода́вате в то́зи магази́н?	Аз прода́вам са́мо костю́ми, а тѐ прода́ват връзки и ша́пки.
Ни́е прода́ваме костю́ми.	

в. В Со̇фия прода̇вах в еди̇н магазин.

И Пе̇тър прода̇ваше с ме̇н.

Бра̇тята ми прода̇ваха в дру̇г магази̇н.

Тога̇ва ни̇е вси̇чки прода̇вахме в Со̇фия.

с. А̇з съм прода̇вал костю̇ми це̇ли две̇ се̇дмици.

Мари̇я е прода̇вала ша̇пки в Со̇фия.

Вя̇рно ли е, че тя̇ прода̇вала и сега̇ ша̇пки?

А̇з зна̇я, че и бра̇тята Й прода̇вали с не̇я.

а. А̇з ще прода̇м къ̇щата на Ива̇н.

За̇що не я продаде̇те на ме̇н?

Ще Ви я продаде̇м с кола̇та.

И Попо̇ви и̇скат да си продада̇т къщата, но не мо̇гат.

в. Кога̇ прода̇дохте кола̇та си?

Прода̇дохме я вче̇ра.

А̇з прода̇дох къ̇щата си вче̇ра.

Чужде̇нецът ни прода̇де неща̇та си.

с. Вя̇рно ли е, че то̇й прода̇л къщата си?

Жена̇ му о̇ще не е прода̇ла кола̇та.

Те̇ са прода̇ли вси̇чко и и̇скат да зами̇нат.

Imperative

Бори̇се, прода̇й ми кола̇та си!

Прода̇йте ми къ̇щата си!

Не я̇ прода̇вай, ще ти тря̇бва.

Не я̇ прода̇вайте, докато не зами̇нете!

услу̇жа - услу̇жвам

а. А̇з му услу̇жвам че̇сто с кола̇та си.

И то̇й ми услу̇жва поня̇кога.

Вие услу̇жвате ли на Мари̇я?

Ни̇е Й услу̇жваме, като я взи̇маме на разхо̇дка с на̇с.

в. По̇-пре̇ди то̇й ми услу̇жваше с кола̇та си, но сега̇ не ми услу̇жва по̇вече.

В Со̇фия а̇з им услу̇жвах че̇сто и те̇ ми услу̇жваха мно̇го.

с. Ива́н ми е услу́жвал че́сто с кола́та си.	Вси́чки са ни услу́жвали с по не́що.
Мари́я ни е услу́жвала с пари́.	А́з съм му услу́жвал два́ пъ́ти.
а. Ще ни услу́жите ли за еди́н ча́с с кола́та си?	Ако ми услу́жите с кола́та си, ще съм Ви мно́го благода́рен.
Разби́ра се, че ще ви услу́жим.	Ще Ви услу́жа, ако мо́га.
в. Бори́с иска́ше кола́та Ви за ма́лко; услу́жихте ли му?	Мари́я ни услужи с месо́, а дру́гите ни услу́жиха с хля́б и дру́ги ра́боти.
Да́, ни́е му услу́жихме с не́я.	
с. Пе́тър ми е услу́жил са́мо еди́н път.	Защо́ не сте му́ услу́жили с кола́та, кога́то Ви я е пои́скал?
Жена́та му услу́жили с ня́колко ле́ва.	Деца́та услу́жили на чужде́неца с удово́лствие.

Imperative

Услу́жи ми, за да ти услу́жа и а́з!	Не му́ услу́жвай!
Попо́в, услуже́те ми с де́сет ле́ва, мо́ля!	Не му́ услу́жвайте! А́з зна́я, че то́й има пари́.

харе́са - харе́сва

а. Харе́сва ли Ви та́зи къ́ща?	На Ива́н харе́сват ли му те́зи коли́ и те́зи къ́щи та́м?
Да́, тя́ ми харе́сва, но на тя́х не и́м харе́сва.	Коли́те му харе́сват, но къ́щите не му́ харе́сват.
в. По́-преди́ Ва́рна ми харе́сваше по́вече.	Коли́те преди́ две́ се́дмици не ми́ харе́сваха, но сега́ ми харе́сват.
с. Вя́рно ли е, че Ва́рна като гра́д, Ви харе́свал мно́го?	Да́, Ва́рна ви́наги ми е харе́свала.

a. Ни̇е ми̇слим, че Аме̇рика ще ни харе̇са мно̇го.

А̇з зна̇я, че тя̇ ще Ви харе̇са.

в. Градове̇те та̇м ми харе̇саха мно̇го, *осо̇бено ми харе̇са гра̇д Ню-Йо̇рк.

*especially

с. Вя̇рно ли е, че на Ва̇с Ви на̇й-мно̇го харе̇сал Ню-Йо̇рк?

Да̇, но на жена̇ ми мно̇го градове̇ са ѝ харе̇сали.

Ако плани̇ните им харе̇сат, те̇ ще оти̇дат та̇м.

Ни̇е смя̇таме, че ще ви харе̇сат.

Какво̇ ѝ харе̇са на не̇я?

На не̇я ѝ харе̇саха плани̇ните.

На син ми̇ му е харе̇сала една̇ планина̇ и не знае, ка̇к се ка̇зва тя̇.

Listening In

1. Борис - Петър - Иванка - Продавачът.

Б. И̇скате ли да ку̇пите не̇що от паза̇ря?

В то̇зи магази̇н и̇мат едни̇ от на̇й-добри̇те ри̇зи в Со̇фия.

П. А̇з и̇скам да си напра̇вя кости̇м по мя̇рка.

И. Не забра̇вяй, че след ня̇колко дни̇ замина̇ваме.

Ела̇ да ви̇дим какво̇ и̇ма ту̇к!

Б. Продава̇чът ту̇к е мо̇й прия̇тел. То̇й ми услу̇жва мно̇го и ми прода̇ва вси̇чко без печа̇лба.

П. И̇скам да ви̇дя ня̇кои по̇-ху̇бави бе̇ли и си̇ви ри̇зи.

Пр. Е̇то те̇зи. Харе̇сват ли Ви?

П. Да̇. Ко̇лко стру̇ват?

Пр. Сто̇ и петдесе̇т ле̇ва една̇та. И̇скате ли да Ви пока̇жа не̇що дру̇го?

И. А̇з и̇скам да ку̇пя ръкави̇ци и чора̇пи.

Пр. Ка̇къв цвя̇т?

И. За ме̇н кафя̇ви, а за мъ̇жа ми си̇ви.

Пр. Заповя̇дайте! Ни̇е и̇маме и мно̇го ху̇бави обу̇вки.

И. Не̇, благодаря̇. Това̇ е вси̇чко.

2. Асен и Владо.

А. Е̇дин мо̇й прия̇тел ми ка̇за, че си напра̇вил костю̇м и го̇рно палто̇ са̇мо за две̇ хи̇ляди и се̇демстотин ле̇ва. А̇з ги видя̇х. Мно̇го са ху̇бави.

В. При ко̇й шива̇ч е хо̇дил?

А. При Ру̇сев на Алаби̇нска.

В. А̇з чу̇х, че магази̇н "Пе̇тко" прода̇вал мно̇го ху̇бави костю̇ми. В то̇зи магази̇н и̇ма и ху̇бави копри̇нени ри̇зи.

А. А̇з не се̇ ну̇ждая от ризи̇, а от костю̇м и го̇рно палто̇. Къде̇ е то̇зи магази̇н? Ако оби̇чаш да ми го пока̇жеш. А̇з ще̇ оти̇да о̇ще дне̇с та̇м.

В. Да̇, разби̇ра се. Мно̇го ми харе̇саха ри̇зите, ко̇йто ку̇пих та̇м. За сега̇, те̇ са на̇й-добри̇те на паза̇ря. В то̇зи магази̇н прода̇ват о̇ще чо̇рапи, ша̇пки, ръкави̇ци и обу̇вки.

А. Ха̇йде да оти̇дем то̇гава да ви̇дим ка̇къв костю̇м ще̇ ми пока̇жат. А̇з оби̇чам си̇н костю̇м с бя̇ла ри̇за. Да̇но да и̇мат си̇ни костю̇ми!

В. Смя̇там, че и̇мат мно̇го цветове̇. Ако ня̇ма си̇н, мо̇же да си ку̇пиш кафя̇в костю̇м. Но ха̇йде да ви̇дим.

Unit 11 Letter Writing

Ivanka tries to get Peter to write a letter home.

Иванка

for a long time	отда̇вна
write	пи̇ша - напи̇ша (I-P)
letter	писмо̇, писма̇
parent	роди̇тел, роди̇тели
You haven't written a letter to your parents for a long time.	Отда̇вна не си пи̇сал писмо̇ на тво̇ите роди̇тели.
Why don't you sit down and write them a few lines?	Защо̇ не се̇днеш да им напи̇шеш ня̇колко ре̇да?
book; paper	кни̇га, кни̇ги
paper	харти̇я, харти̇и
pen	писа̇лка, писа̇лки
Here's paper and a pen (for you).	Е̇то ти кни̇га и писа̇лка.
envelope	пли̇к, пли̇кове
The envelopes are on the table.	Пли̇ковете са на ма̇сата.
while	докато̇
things	ра̇боти (pl.)
While you're writing the letter, I want to finish a few things.	Докато ти̇ пи̇шеш писмо̇то, а̇з и̇скам да свъ̇рша ня̇кои ра̇боти.

Петър

I don't feel like writing, Ivanka.	Не ми̇ се пи̇ше, Ива̇нке.
last night	сно̇щи
long	дъ̇лъг, дъ̇лга
cousin	братовче̇д, братовче̇ди

I wrote a long letter to my cousin last night.	Снощи написах дълго писмо на братовчед ми.	
suggest; offer	предложа-предлагам	(P-I)
wait for (till s.o. comes)	дочакам - дочаквам	(P-I)
answer	отговор, отговори	
detailed	подробен, подробна	
Let's wait ('I suggest we wait') for an answer from our folks and then send them a long ('detailed') letter.	Предлагам да дочакаме отговор от нашите и после да им пратим подробно писмо.	
last	последен, последна	
let go; leave	оставя - оставям	(P-I)
half	половин	
year	година, години	
Don't forget that in my last letter I suggested to my father that he let his work go for six months and come visit us ('as guests').	Не забравяй, че в последното си писмо аз предложих на баща ми да остави работата си за половин година и да ни дойде на гости.	

Иванка

don't (be)	недей да (си)	
lazy	мързелив, -а	
(Oh), Peter, don't be so lazy!	О-о, Петре, недей да си толкова мързелив!	
be happy	радвам се-зарадвам се	(I-P)
receive	получа - получавам	(P-I)

You know your parents'll be happy, if you write them before you've gotten their reply.	Ти̇ зна̇еш, че роди̇телите ти ще се зара̇дват, ако им пи̇шеш преди̇ да си полу̇чил тя̇хния отговор.
They're always glad to get a letter from you.	Те̇ ви̇наги се ра̇дват, кога̇то полу̇чат писмо̇ от те̇б.
stamp	ма̇рка, ма̇рки
by	кра̇й, покрай
post office	по̇ща, по̇щи
I'll go out for a bit, buy [some] stamps, and this afternoon we'll go by the post office.	А̇з ще изле̇за за ма̇лко, ще ку̇пя ма̇рки и след о̇бед ще ми̇нем край по̇щата.

Петър

all the way to	ча̇к до
Why should we walk all the way to the post office?	Защо̇ ще хо̇дим ча̇к до по̇щата?

Иванка

Because the letter'll get there faster that way.	Защо̇то така̇ писмо̇то ще сти̇гне по̇-бъ̇рзо.
far	дале̇ч / дале̇че
besides ('without that')	бе̇з това̇
The post office isn't so far, and besides we haven't been out today.	По̇щата не̇ е то̇лкова дале̇ч, а и бе̇з това че сме̇ изли̇зали дне̇с.
That way we will have a short walk.	Така̇ ще напра̇вим една̇ кра̇тка разхо̇дка.

Петър

I agree (with you) but I don't know what to write them.	Съгла̇сен съм с те̇б, но не зна̇я какво̇ да им пи̇ша.
let know, notify	съобща̇-съобща̇вам (P-I)
come back, return	въ̇рна се-връ̇щам се (P-I)
It would please them most, if we let them know that we're returning soon.	На̇й-мно̇го ще ги зара̇два, ако им съобщи̇м, че се връ̇щаме ско̇ро.

Иванка

we ourselves	ни̇е сами̇те
We don't know when that'll be ourselves.	Това̇ ни̇е сами̇те не зна̇ем, кога̇ ще е.
Write them what we did yesterday or today.	Пи̇ши им какво̇ сме пра̇вили вче̇ра или дне̇с.
small	ма̇лък, ма̇лка
detail	подро̇бност, подро̇бности (f.)
interest	интересу̇вам (I)
Even the smallest details about yourself will interest them.	И на̇й-ма̇лките подро̇бности около те̇б ще ги интересу̇ват.

Note 11.1 Noun: Gender and General Review

Note 11.1.1 Gender

Nouns are divided into three groups according to gender: masculine, feminine and neuter. The gender of a noun is not always clear from its form. The general pattern of endings for the genders in the singular is seen from adjectives such as:

Masculine - no ending	Feminine -a	Neuter -o or -e
мой	моя	мое
ваш	ваша	ваше
добър	добра	добро
хубав	хубава	хубаво

This pattern holds for most nouns, but there is also a category of feminine nouns with no ending (that is, ending in a consonant):

Masculine	Feminine	Feminine	Neuter
брат	сестра	есен	писмо
стол	жена	сутрин	огледало
месец	маса	пролет	шосе

There are, however, a number of nouns which do not fit this pattern. There are some masculine nouns in /-a/, /-o/ or /-e/, as:

бащȧ	father	so	моят баща
та̇тко	daddy		моят татко
ба̇тко	older brother		моят батко
чи̇чо	uncle		моят чичо
аташе̇	attache		то̇зи аташе̇

The last (added here for illustration) may also be neuter. Other such nouns are:

слу̇га	servant	ву̇йчо	uncle

владика	bishop	дядо	grandfather
съдия	judge	прадядо	great-grandfather
ловджия	hunter		
бояджия	dyer, painter	отче	priest (colloquial)

The gender of a noun is seen by the form of the adjective which accompanies it:

Masculine:	моят брат	моят стол	моят татко
Feminine:	моята жена	хубава жена	хубава есен
Neuter:	моето писмо	хубаво огледало	неговото име

Note 11.1.2 The Article

Articles may follow a singular or plural form of a noun or an adjective. With the adjective the articles are consistent:

Masculine	Feminine	Neuter	Plural
-ът, -а -ят, -я	-та	-то	-те

For example:

хубавият, хубавия	хубавата	хубавото	хубавите
моят, моя	моята	моето	моите

A masculine adjective in /-i/ has a /y/ before /-ət/.

There is not the same consistency of usage of the articles after nouns. While gender and number play a role, the article which follows the noun is more dependent on the shape of the noun than on its gender in most cases. The following statments apply:

1. All nouns ending in /-a/ have the article /-ta/. These may be:
   a. Feminine singular

      сестра̇та   жена̇та   ма̇сата

   b. Neuter plural

      огледа̇лата   писма̇та   шосе̇тата

c. Masculine singular

баща̇та

d. Masculine plural

бра̇тята	крака̇та

2. All nouns ending in /-o/ have the article /-to/. These may be

a. Neuter singular

писмо̇то	огледа̇лото

b. Masculine singular

чи̇чото	та̇ткото

3. All nouns ending in /-i/ have the article /-te/. These may be

a. Masculine plural

ме̇сеците	дни̇те

b. Feminine plural

сестри̇те	жени̇те	цени̇те

4. Nouns ending in a consonant have the article /-ət/ (/-ə/) if masculine, /-ta/ if feminine:

a. Masculine singular

бра̇тът	сто̇лът	or	бра̇та	сто̇ла

b. Feminine singular. With these nouns the /-ta/ (/-tə́/) is always stressed.

есента̇	сутринта̇

5. Nouns ending in /-e/ have the suffix /-to/ if they are neuter or masculine singular, /-te/ if they are plural (masculine or feminine):

a. Neuter singular

шосето	и̇мето	времето

b. Masculine singular

баткото

c. Masculine plural

мъжете градовете

d. Feminine plural

ръцете

Note 11.1.3 Noun Endings

Masculine nouns ending in a consonant generally have three forms: singular (no ending), a form after numbers (with the ending /-ə/) and a plural. There are several plural endings, the most frequent being /-i/. The stem, especially one syllable words, is often extended by /-ov-/ before the plural: /stolóve/. Some nouns have stems ending in /y/ before /-ət/, the vocative /-e/ and the /-ə/ form after numerals. Nouns denoting persons use the special numerals mentioned in Note 8.1 followed by the plural of the noun, so no numeral form is given.

Feminine nouns are generally quite regular, with a vocative in /-o/ or /-e/ and plural in /-i/.

Neuter nouns end in /-o/ or /-e/. Some have a shortened stem in the singular.

The following lists give nouns which have occurred through Unit 11 and their endings.

Masculine Nouns

List I Masculine nouns with /-ə/ after numerals and plural /-i/.

Singular	With article	With /-ə/	Plural
адвокат	адвокатът	-	адвокати
акумулатор	акумулаторът	акумулатора	акумулатори
асансьор	асансьорът	асансьора	асансьори
багаж	багажът	-	(багажи)
бензин	бензинът	-	-

Singular	With article	With /-ə/	Plural
братовче̇д	братовче̇дът	братовче̇да	братовче̇ди
гара̇ж	гара̇жът	гара̇жа	гара̇жи
го̇ст	го̇стът		го̇сти
гра̇дус	гра̇дусът	гра̇дуса	гра̇дуси
гюве̇ч	гюве̇чът	гюве̇ча	гюве̇чи
десе̇рт	десе̇ртът	десе̇рта	десе̇рти
до̇ктор	до̇кторът		до̇ктори
до̇лар	до̇ларът	до̇лара	до̇лари
ета̇ж	ета̇жът	ета̇жа	ета̇жи
камио̇н	камио̇нът	камио̇на	камио̇ни
карто̇ф	карто̇фът	карто̇фа	карто̇фи
костю̇м	костю̇мът	костю̇ма	костю̇ми
ку̇пол	ку̇полът	ку̇пола	ку̇поли
ли̇тър	ли̇търът	ли̇тра	ли̇три
магази̇н	магази̇нът	магази̇на	магази̇ни
ме̇сец	ме̇сецът	ме̇сеца	ме̇сеци
моме̇нт	моме̇нтът	моме̇нта	моме̇нти
мото̇р	мото̇рът	мото̇ра	мото̇ри
музе̇й	музе̇ят	музе̇я	музе̇и
на̇ем	на̇емът	на̇ема	на̇еми
о̇бед	о̇бедът	о̇беда	о̇беди
обя̇д	обя̇дът	обя̇да	обя̇ди
о̇пит	о̇питът	о̇пита	о̇пити
о̇тговор	о̇тговорът	о̇тговора	о̇тговори
отде̇л	отде̇лът	отде̇ла	отде̇ли

Singular	With article	With /-ə/	Plural
продава̇ч	продава̇чът		продава̇чи
ресторȧнт	ресторȧнтът	ресторȧнта	ресторȧнти
самоле̇т	самоле̇тът	самоле̇та	самоле̇ти
техни̇к	техни̇кът		техни̇ци
търго̇вец	търго̇вецът		търго̇вци
университе̇т	университе̇тът	университе̇та	университе̇ти
уро̇к	уро̇кът	уро̇ка	уро̇ци
хоте̇л	хоте̇лът	хоте̇ла	хоте̇ли
чино̇вник	чино̇вникът		чино̇вници
чора̇п	чора̇път	чора̇па	чора̇пи
чуждене̇ц	чуждене̇цът		чужденци̇
шива̇ч	шива̇чът		шива̇чи
шофьо̇р	шофьо̇рът		шофьо̇ри
With shifting stress			
зъ̇б	зъбъ̇т	зъ̇ба	зъ̇би

List II Nouns with /-y-/ extension.

Singular	Vocative	Article	Numeral	Plural
друга̇р	друга̇рю	друга̇рят		друга̇ри
зъболе̇кар	зъболе̇карю	зъболе̇карят		зъболе̇кари
паза̇р		паза̇рят	паза̇ря	паза̇ри
прия̇тел	прия̇телю	прия̇телят		прия̇тели
пъ̇т		пъ̇тят	пъ̇тя	пъ̇тища
роди̇тел	роди̇телю	роди̇телят		роди̇тели

With shifting stress

Singular	Article	Numeral	Plural
де̇н	деня̇т	де̇на	дни̇

/pə́tišta/ is the plural of /pə́tište/ 'road'. /pə́t/ has no plural of its own. Contrast /pə́t/ 'time' pl. /pə́ti/ 'times'.

List III Nouns with /-ov-/ extension

Singular	With article	With /-ə/	Plural
вла̇к	вла̇кът	вла̇ка	вла̇кове
ле̇в	ле̇вът	ле̇ва	ле̇вове
пли̇к	пли̇кът	пли̇ка	пли̇кове
хля̇б	хля̇бът	хля̇ба	хля̇бове
хра̇м	хра̇мът	хра́ма	хра̇мове
	With shifting stress		
гра̇д	градъ̇т	гра́да	градове̇
дъ̇жд	дъждъ̇т		дъждове̇
но̇ж	но̇жът	но̇жа	ножо̇ве
ре̇д	редъ̇т	ре̇да	редове̇
си̇н	синъ̇т	си̇на	синове̇
сня̇г	снегъ̇т		снегове̇
сто̇л	сто̇лът	сто́ла	столове̇
сту̇д	студъ̇т		студове̇
ча̇с	часъ̇т	ча̇са	часове̇

List IV   Other Nouns with plural in /-e/

Only one, with shifting stress, has occurred:

мъ̇ж	мъ̇жът	мъже̇

List V   Nouns with special plural form.

Singular	Vocative	Article	Plural
ба̇тко	ба̇тко, ба̇те	ба̇ткото	ба̇тковци
бра̇т	бра̇тко, бра̇те	бра̇тът	бра̇тя
господи̇н	господи̇не	господи̇нът	господа̇
та̇тко	та̇тко, та̇те	та̇ткото	та̇тковци
чи̇чо	чи̇чо	чи̇чото	чи̇човци

There is a masculine plural ending /-a/. Nouns having this plural, but which have not occurred in the units, are: /krák/ pl. /kraká/ 'foot', /líst/ pl. /listá/ 'leaf' and /rók/ pl. /rogá/ 'horn'.

Feminine Nouns

List I   Plural in /-i/ (and no plural)

Singular	Vocative	Plural
ба̇ба	ба̇бо	ба̇би
ба̇нка		ба̇нки
ба̇ня		ба̇ни
би̇ра		би̇ри
бу̇ря		бу̇ри
Бълга̇рия		-
ви̇лица		ви̇лици
вода̇		води̇

Singular	Vocative	Plural
връ̇зка		връ̇зки
га̇ра		га̇ри
годи̇на		годи̇ни
горещина̇		горещини̇
госпожа̇	госпо̇жо	госпо̇жи
госпо̇жица	госпо̇жице	госпо̇жици
гради̇на		гради̇ни
дъщеря̇	дъ̇ще	дъщери̇
екску̇рзия		екску̇рзии
жена̇	же̇но	жени̇
зи̇ма		зи̇ми
канто̇ра		кантори
катедра̇ла		катедрали
кни̇га		книги
кола̇		коли
къ̇ща		къщи
ле̇ля	лельо	лели
лъжи̇ца		лъжи̇ци
лъжи̇чка		лъжи̇чки
любени̇ца		любени̇ци
ма̇йка	ма̇йко	ма̇йки
ма̇ма	ма̇мо	-
ма̇рка		ма̇рки
ма̇са		ма̇си
медици̇на		-

Singular	Vocative	Plural
мя̇рка		ме̇рки
неде̇ля		неде̇ли
ну̇ла		ну̇ли
обу̇вка		обу̇вки
печа̇лба		печа̇лби
писа̇лка		писа̇лки
планина̇		планини̇
полови̇на		полови̇ни
попра̇вка		попра̇вки
по̇ща		по̇щи
ра̇бота		ра̇боти
разхо̇дка		разхо̇дки
ри̇за		ри̇зи
ръкави̇ца		ръкави̇ци
се̇дмица		се̇дмици
спира̇чка		спира̇чки
ста̇я		ста̇и
су̇па		су̇пи
температу̇ра		
тера̇са		тера̇си
трапеза̇рия		трапеза̇рии
хаза̇йка	хаза̇йке	хаза̇йки
це̇на		цени̇
ча̇ша		ча̇ши
че̇рква		че̇ркви

Singular	Vocative	Plural
чини̇я		чини̇и
ша̇пка		ша̇пки

Of the above nouns /gospošá/ only has shifting stress. One noun has a special form after /v/ 'in': /f kə̆šti/. /ráboti/ often means 'things'.

List II Plural in /-e/

ръка̇	ръще̇

Note change of /k/ to /c/.

List III Feminine Consonant Nouns

Feminine nouns ending in a consonant always shift the stress to the article and all have plurals in /-i/. The stress in the plural is on the same syllable as in the singular without the article.

Singular	Article	Plural
ве̇чер	вечерта̇	ве̇чери
е̇сен	есента̇	(е̇сени)
заран	заранта̇	зарани
неприя̇тност	неприятността̇	неприя̇тности
подро̇бност	подробността̇	подро̇бности
про̇лет	пролетта	(про̇лети)
све̇щ	свеща̇	свещи̇
су̇трин	сутринта̇	су̇трини

Masculine Nouns (Cont'd)

List IV Masculine Nouns with singular in /-a/.

баща̇	баща̇та	бащи̇

Neuter Nouns

List I Singular ending /-o/ or /-e/. Plural /-a/.

Singular	Article	Plural
зда̇ние	зда̇нието	зда̇ния
месо̇	месо̇то	/меса̇/
па̇лто̇	па̇лто̇то	палта̇
семе̇йство	семе̇йството	семе̇йства
учи̇лище	учи̇лището	учи̇лища
удово̇лствие	удово̇лствието	удово̇лствия
	With shifting stress	
ля̇то	ля̇тото	лета̇
мля̇ко, млеко̇	мля̇кото	млека̇
не̇що		неща̇
огледа̇ло	огледа̇лото	огледала̇
слъ̇нце	слъ̇нцето	слънца̇
у̇тро	у̇трото	утра̇

List II Stem in /-n/, lost in singular:

вре̇ме	вре̇мето	времена̇

List III Stem in /-t/, lost in singular:

кафе̇	кафе̇то	кафе̇та
поле̇	поле̇то	поле̇та
шосе̇	шосе̇то	шосе̇та

List IV	Other neuter nouns		
	дете	детето	деца

Note 11.2 Verb: Past Passive Participle

Банките са затворени.

Изморена ли си?

Има мобелирани стаи за под наем.

Шосетата павирани ли са?

Акумулаторът е изхабен.

Той е женен.

These are examples of past passive participles. Compare:

изморя	P	'I tire out'	изморен	'tired out'
мобелирам	I	'I'm furnishing'	мобелиран	'furnished'
павирам	I	'I'm paving'	павиран	'paved'
изхабя	P	'I use up'	изхабен	'used up, worn out'
женя се	I	'I'm getting married'	женен	'married'

These participles indicate that the action of the verb has taken place on something. English has similar participles, using such endings as -n, -ən, -t, -d: known, seen, given, broken, wrapt (wrapped), brought, closed, etc. as in 'it was known', etc.

There is a regular correspondence between the type of verb and the vowel before /n/ (or /t/). An a verb regularly has /an/, an i verb /en/, an e/a verb with /n/ (-ne /-na/) has /at/, e/zero verbs have /t/, etc. See the list below:

Here are selected verbs you've had and their past passive participles:

I	бутам	to be pushing	бутан	pushed (repetetive or other imperfective action.

P	бу̇тна	to push	бу̇тнат	pushed
P	ви̇дя	to see	видя̇н	seen
I	гово̇ря	to speak	гово̇рен	spoken
I	го̇ня	to chase	го̇нен	chased
P	да̇м	to give	да̇ден	given
P	извиня	to excuse	извине̇н	excused
P	изми̇я	to wash	изми̇т	washed
P	ка̇жа	to say	ка̇зан	said
P	ку̇пя	to buy	ку̇пен	bought
P	нау̇ча	to learn	нау̇чен	learned
P	оба̇дя	to inform	оба̇ден	informed
P	объ̇рна	to turn	объ̇рнат	turned
I	пи̇я	to drink	пи̇т	drunk (of liquid)
P	пока̇жа	to show	пока̇зан	shown
P	помо̇гна	to help	помо̇гнат	helped
P	по̇чна	to begin	по̇чнат	started
P	пра̇тя	to send	пра̇тен	sent
P	прегле̇дам	to examine	прегле̇дан	examined
P	прочу̇я	to become famous	прочу̇т	famous
P	разбера̇	to understand	разбра̇н	understood
P	свъ̇рша	to finish	свъ̇ршен	finished
I	харе̇свам	to like	харе̇сван	liked
I	хра̇ня	to feed	хра̇нен	nourished
P	чу̇я	to hear	чу̇т	heard
I	я̇м	to eat	я̇ден	eaten

As seen from the above list, more perfective verbs than imperfective verbs have past passive participles.

Note 11.3 Verb: Impersonal Reflexive with Dative

Не ми се пише, Иванке.

An impersonal reflexive verb is often used with a dative pronoun, as above, in the meaning '[I] don't feel like (doing so-and-so). The English subject, 'I', is in Bulgarian the dative pronoun. For affirmative examples see the GD. Other examples are:

Не ми се ходи.	I don't feel like walking.
Не му се пие.	He doen't feel like drinking.

Note 11.4 Verbs: New Verbs

Imperfective		Perfective
интересувам се		заинтересувам се
пиша	e	попиша
радвам се		зарадвам се

Perfective		Imperfective
върна	e/a	връщам
дочакам		дочаквам
мина	e/a	минавам
напиша	ye/a	написвам
оставя	i	оставям
получа	i	получавам
предложа	i	предлагам
съобща	i	съобщавам

The defective verb /nedey/ pl. /nedeyte/, which has only a negative imperative form, occurs in this unit. It is frequently followed by /da/ plus another verb, with the meaning 'don't --'.

GD 11.1.3 Masculine Nouns

List I Article -ət. Form after numeral -ə. Plural -i.

Адвокатът Й е в София.	В града има двама адвокати.
Акумулаторът му е изхабен.	В гаража му има два акумулатора.
Асансьорът в хотела не е в ред.	Хотелът до гарата има няколко асансьора.
Багажът ми е на гарата от два дни.	Аз взех багажа Й от колата.
Бензинът в колата ми не е добър.	Той наля бензина в колата.
Братовчедът му е мой приятел.	Тя има двама братовчеди /два братовчеда/.
Гаражът ни е под къщата.	Къщата им има три гаража.
Гостът Ви говори с Мария.	Гостите ни си отидоха в един часа.
Температурата е един градус под нулата.	Температурата ще спадне няколко градуса под нулата.
Мамо, гювечът е много вкусен.	За обяд имаме два гювеча.
Десертът не беше много добър.	В хотела имат всеки ден по няколко десерта.
Докторът ми каза да не излизам.	Двама доктори бяха при Иван.
Иванчо, доларът е на батко ти.	Мамо, дай ми два долара за кино.
Етажът ни има три стаи.	Хотелът е на десет етажа.
Камионът лежи обърнат на пътя.	До зданието са спрели няколко камиона.
Картофът в гювеча не е добър.	В гювеча има само три картофа.
Костюмът му е кафяв.	От многото костюми, който той има, само два костюма са добри.
Куполът на тази черква е златен.	Храмът има четири златни купола.
Бензинът не е добър и затова литърът не струва много.	Иване, налей ми десет литра бензин.
Магазинът за дрехи е отворен.	Днес бях в два магазина за дрехи.

Месеците през лятото са Юни, Юли и Август.	Годината има дванадесет месеца.
Моментът беше добър да му се каже всичко.	В момента той нямаше пари и затова поиска от Петър.
Аз купих мотора от магазина на Попов.	В магазина имаше няколко мотора.
Музеят е там на дясно.	В града има три музея.
Наемът на стаята е десет долара на седмица.	Иван плаща два наема-за стаята при Попов и за тази при Иванов.
На обяд имаше много гости.	Иван беше на два обяда този ден- при Мария и при Борис.
Иван направи много опити да види Мария, но ...	След два опита колата тръгна.
Борис попита жената, но не получи отговор.	Тя получи два отговора на писмата си.
Банката нямаше отдел за чужденци.	Кантората на Попов имаше само два отдела.
Ние отидохме при продавача.	Тя говореше с двама продавачи.
Ресторантът в този хотел не е добър.	До сега съм бил само в два добри ресторанта.
Те искат да тръгнат със самолет.	Приятелите ни ще заминат с два самолета.
Техникът наля бензин и ние тръгнахме.	В гаража имаше двама техници, който ни помогнаха.
Ние отидохме при търговеца на дрехи.	В тази кантора работеха няколко търговци.
Университетът в София не е много прочут.	В София има два университета.
Научили ли сте урока за утре?	Иванчо знаеше всички пет урока.
Хотелът на Попов е до хотела на Иванов.	В града има осем големи хотела.
Тя отиде при чиновника на гарата.	В отдела за чужденци работят само трима чиновници.

Тя купи чорапите от този магазин.	Двата чорапа, които той купи, не бяха добри.
Чужденецът не каза нищо и си отиде.	В кантората имаше двама чужденци.
Баща ми отиде при шивача.	До нас имаше трима шивачи.
Попов каза на шофьора да почака.	Двама шофьори работят при кантората на Иванов.

With shifting stress

”Зъб ме боли”, каза Иванчо.	”Два зъба ме болят,” каза Иванчо.
Иванчо показа зъба си на зъболекаря.	Зъбите го болят от вчера.

List II Nouns with /-y-/ extension.

Другарят ми замина за Варна.	Другарю, къде отивате?
Там работи един мой другар.	В тази кантора работят двама мои другари.
Иванов е добър зъболекар.	Аз бях при двама зъболекари и зъбът още ме боли.
Тя отиде на пазар с майка си.	В града има няколко пазаря /пазара/.
”Приятелю”, каза приятелят ми, ”къде отивате”?	Отивам да видя трима мои приятели.
Пътят до там не е много добър.	От двата пътя този е по-добър.
Родителите му са в София.	Двама родители говорили за децата си.

With shifting stress

Аз работя осем часа на ден.	Ние работим четири дена в седмицата.
Денят вчера беше много хубав.	Ние пътувахме много дни.
Днес през деня валя много дъжд.	Аз работя от два дена /дни/ в кантората му.

List III Nouns with /-ов-/ extension.

На гарата няма никакъв влак.	На гарата има само два влака.
Влакът ще замине след 1 минута.	Влаковете тук са много бързи.
Левовете са български пари.	Иване, дай ми пет лева, моля те!
На мен ми трябва един плик.	Тя ми даде два плика за писма.
Пликът е на масата.	Пликовете са на масата.
Хлябът тук не е добър.	Моля, дайте ми два хляба.
Ние отиваме да разгледаме храма Александър Невски.	От много храмове в този град, само два храма са много големи.

With shifting stress

Градовете в България не са големи.	Няколко града са по-големи.
	Градът София и три други града са най-големите в България.
Дъждът валя цял ден.	Много дъждове валяха през лятото.
Иванчо, остави ножа при ножовете!	Мамо, на масата има само два ножа.
От всички редове в киното, редът, на който ние седнахме, беше най-голям.	Децата седнаха на два реда в дясно от нас.
Синът /син/му е в Америка от два месеца.	Попов има трима синове /три сина/.
Сняг валя цяла седмица.	Ние минахме през големи снегове, за да дойдем тук.
Столът, на който тя седна, беше един от добрите столове.	Трите деца седнаха на два стола.
Студът този ден беше голям.	Големи студове имахме през зимата.
Влакът ще тръгне след един час.	Мария замина преди няколко часа от гара Враждебна.
Часът беше десет и пет, когато тя пристигна.	Много часове разглеждахме града, но не видяхме никаква катедрала.

List IV Other nouns with plural in /-e/.

Аз видях един мъж да говори с нея.	В стаята има само двама мъже.
Не след много мъжът си отиде.	Мъжът Й отиде при мъжете.

List V Nouns with special plural form.

Иванчо, къде е батко ти?	Баткото на Иванчо е болен.
Тя има само един батко.	Всички батковци на Борис дойдоха.
Брат му е мой приятел.	Той има двама братя.
Братът на Попов е в Америка.	Братята Й са в София по работа.
Извинете, господине, колко е часа?	Двама господа искаха да говорят с него.
Господинът не каза нищо.	Господата си отидоха.
Чичо Борис има много пари.	Иванчо има двама чичовци.

GD 11.1.3 Feminine Nouns.

List I Plural in /-i/.

Бабата на Иванчо е болна.	В колата пътуваха две баби.
Днес банката не е отворена.	В града има само две банки.
Банята е на втория етаж.	Много от баните са стари.
Аз дадох бирата си на Петър.	Две бири, моля!
Днес ще имаме голяма буря.	През лятото имахме силни бури.
Не мога да ям супа с вилица.	Защо батко има две вилици?
Връзката му е красива.	Иван има само три връзки.
Влакът спря на гарата.	Ние минахме през много гари.
Годината има дванадесет месеца.	Аз съм на двадесет години.

Днес имахме голяма горещина.	През лятото имаше голями горещини.
Госпожо, мога ли да Ви помогна?	Две госпожи влезоха в къщата.
Извинете, госпожице, къде е гарата?	Иван говореше с госпожиците.
Ние направихме разходка из градината.	Къщата му има две градини.
Дъщеря му е болна.	Дъщерите му заминаха да следват.
Жена му е още на легло.	Жените ни са на курорт.
В кантората ни работят само мъже.	Иванов има две кантори в града.
Книгата е на дъщеря ми.	Книгите са на масата.
Колата му е много хубава.	Коли не могат да пътуват през градината.
Къщата й е на четири етажа.	Тя има две къщи.
Аз не мога да ям с лъжица.	На масата няма лъжици.
Писмото няма марка.	Марки ще купите от пощата.
На масата има много книги.	В стаята има няколко маси.
В неделя ще отида на баня.	Вече две недели не съм ходил на театър.
Те отидоха на планината.	Планините около София не са високи.
Тя купи една риза за мъжа си.	Колко струват тези ризи?
Ние отиваме един път в седмицата на черква.	Тя заминава след две седмици.
Спирачката на колата не е в ред.	Техникът прегледа и двете спирачки.
В стаята имаше само жени.	Къщата има четири стаи.
Ще ядем на терасата.	Хотелът има няколко тераси.
Ние предплатихме наема на хазайката.	Не всички хазайки са добри.
Цената му е много висока.	Цените в този магазин са много високи.

Бихте ли ми дали чаша мляко?	Тя наля вино в чашите на гостите.
Черквата е много стара.	Днес бяхме в две черкви.
Всеки имаше чиния пред себе си.	Деца, дайте си чиниите!
Мария си купи нова шапка.	В този магазин продават и шапки.

List II Plural in /-e/.

Ръката го боли от няколко дни.	Децата си измиха ръцете преди да седнат на масата.

List III Feminine Consonant Nouns

Иван ходи всяка вечер на кино.	Тук всички вечери са приятни.
Вечерта беше топла и приятна.	Вечерите в планината са още по-приятни.
За мен есента е най-хубавото годишно време.	Есента /есените/ в града не е /са/ много приятна.
Иван бързо забрави неприятността с чужденеца.	Попов имаше много неприятности с кантората.
Жена му чу всичко до най-малката подробност.	Иванчо каза всичко с най-малките подробности.
Пролетта тук е много приятна.	Ние отиваме всяка пролет на планината.
Свеща не е в ред.	Една от свещите не е в ред.
Аз ставам всяка сутрин в шест часа.	Сутрините през зимата са студени.

List IV Masculine Nouns (Cont'd) with singular in /-a/.

Иванчо нямаше баща.	Бащите на повече от децата отидоха в училище да видят и чуят как са децата им.
Бащата на детето беше болен.	

GD 11.1.3 Neuter Nouns

List I Singular ending /-o/ or /-e/. Plural /-a/.

Товȧ здȧние е здȧнието, коѐто видя̇хме вчѐра.	Всѝчки тѐзи здȧния са на Попȯв.
В су̇пата ня̇ма нѝкакво месȯ.	Мѐсото в гювѐча нѐ е добрȯ.
Ивȧн ѝма нȯво палтȯ.	Децȧта ѝмат нȯви палтȧ.
Всѝчки от семѐйството му са на леглȯ.	На екску̇рзията ѝмаше мнȯго семѐйства.
Учѝлището на Пѐтър нѐ е далѐч от ту̇к.	Днѐс всѝчки учѝлища са затвȯрени.
Удовȯлствие е да се хȯди из планинȧта.	В тȯзи грȧд ня̇ма мнȯго удовȯлствия.

With shifting stress

Ля̇тото ще бъ̇де мнȯго горѐщо.	От тогȧва мѝнаха мнȯго летȧ /годѝни/.
Ȧз обѝчам да пѝя мля̇ко.	Двѐ млекȧ, мȯля!
Аз видях нещо в градината.	В стȧята ѝма мнȯго нещȧ.
Товȧ огледȧло стру̇ва стȯ лѐва.	В тȧзи къ̇ща ня̇ма огледалȧ.

List II Stem in /-n/, lost in singular

Врѐмето днѐс не е ху̇баво.	Годѝната ѝма чѐтири годѝшни временȧ.

List III Stem in /-t/, lost in singular

Кафѐто ми е мнȯго горѐщо.	Мȯля, дȧйте ни чѐтири кафѐта!
Полѐто около Сȯфия нѐ е мнȯго голя̇мо.	Ѝма дру̇ги по-голѐми полѐта от нѐго.
Шосѐто за Вȧрна е нȯво и ху̇баво.	Нѐ всѝчки шосѐта в Бълга̇рия са такȧ ху̇бави, както товȧ за Вȧрна.

List IV Other neuter nouns.

Дете́то ми игра́еше с едно́ дру́го дете́ в снега́.	Ва́леше си́лен дъ́жд и мно́го деца́ не оти́доха на учи́лище.

GD 11.2 Verb: Past Passive Participle

Бага́жът ми е бу́тан.	Защо́ неща́та ми са бу́тани?
Дете́то бе́ше бу́тнато в една́ ста́я.	Ива́н бе́ше бу́тнат от една́ кола́.
Бори́с е ви́ждан ня́колко пъ́ти с не́я.	Тя́ е ви́ждана да хо́ди из гра́да.
Жена́та бе видя́на да изли́за от къ́щата.	Чужденéцът бе́ше видя́н да гово́ри с едно́ дете́.
От то́зи магази́н че́сто са взи́мани неща́.	Взи́мано е от мо́ето ви́но.
Пари́те са взе́ти от ба́нката.	Хля́бът е взе́т от рестора́нта.
Англи́йски е гово́рен от вси́чки ту́к.	В Европа руски е много говорен.
То́й е го́нен от вси́чки, защо́то не го́ оби́чат.	Кога́то игра́ят, баща́та ви́наги е го́нен от деца́та си.
Гюве́чът е го́твен от Мари́я.	Карто́фите са го́твени с месо́.
Гюве́чът е сго́твен мно́го ху́баво.	Су́пата е сго́твена от ба́ба.
На не́го му са да́вани ня́колко пъ́ти пари́.	Кола́та е да́вана на ня́коя жена́ и затова́ мото́рът ѝ не ра́боти.
Кола́та му бе́ше да́дена за еди́н де́н.	На вси́чки са да́дени чини́и.
Неща́та бя́ха дона́сяни два́ пъ́ти, но ни́кой ня́маше в къ́щи.	От та́м че́сто е дона́сяно ви́но.
Месо́то е доне́сено от Со́фия.	Карто́фите са доне́сени от Пло́вдив.
Бра́т ми е же́нен и и́ма две́ деца́.	По́вечето от го́стите са жене́ни.
Хля́бът е забра́вян мно́го пъ́ти на ма́сата.	И дру́ги неща́ са забра́вяни на ма́сата.
Кола́та лежи́ забра́вена на пъ́тя.	Вси́чко бе́ше забра́вено и те́ па́к ста́наха добри́ прия́тели.

Иван е заварван няколко пъти от баща си да пие.	Детето му е често заварвано в киното.
Вчера Иван беше пак заварен да пие.	Децата бяха заварени от родителите си, че играят на дъжда.
На него два пъти му беше заповядано да не отива там.	На мен никога не ми е заповядвано.
Заповядано ти е и трябва да го направиш.	На нея Й е заповядано да не излиза.
Тя е запознавана два пъти с него.	Той мисли, че не е запознаван с нея.
Аз съм добре запознат с работата в кантората.	Запознати ли сте с всички гости?
Работата е започвана на два пъти и спирана.	Зданието е започвано няколко пъти, но още не е свършено.
Всички здания са започнати преди един месец.	Зданието е започнато преди десет дни.
Банката е затваряна два пъти до сега.	Борис често е затварян в къщи от баща си.
Ресторантът е затворен днес.	В неделя всичко е затворено.
Иванчо е извинен от училище, защото е болен.	Децата бяха извинени от родителите си.
Колата ми е измита от дъжда.	Ръцете ви измити ли са?
Жена ми е изморена от разходката.	Ние всички сме изморени от тази екскурзия.
Акумулаторът на колата ми е изхабен.	Мамо, всички ножове са изхабени.
От Мария пак бяха поискани пари.	Багажът бе поискан, но не бе даден.
Това е казвано вече няколко пъти.	Урокът е казван вече два пъти.
Каквото е казано, трябва да се направи.	От господин Попов бяха казани няколко неща, които се вече знаеха от чиновниците.
Стаята ми е много хубаво мобелирана.	В тази къща има само мобелирани стаи.

Деца, урокът научен ли е?	Да, всички уроци са научени.
Синът е обаждан често на баща му, че пие.	Синът е обаден на баща му, че пие.
Попов е много обичан от сина си.	Децата му са обичани от всички.
Няколко коли лежеха обърнати на пътя.	Къщата ни е обърната към гарата.
Леглото ми днес не е оправяно.	Леглото му е оправяно два пъти на ден.
Иванчо, леглото ти е оправено.	Госпожице, Вие изглеждате много оправена от екскурзията.
България е освобождавана два пъти-от *гърци и от *турци. *Greeks . *Turks	България бе освободена преди осемдесет години.
Тук не няколко пъти е бил отварян магазин за дрехи.	Черквата е била отваряна само в неделя.
Гаражът още не е отворен.	Всички магазини са отворени днес.
Шосето за града не е павирано.	Всички други шосета са павирани.
Тя е питана няколко пъти къде работи баща Й.	И децата Й са питани за него.
Баща Й беше попитан къде живее.	Майка Й не беше попитана.
Градът ни е показван два пъти.	Черквата още не ни е показвана.
Костюмът ми беше показан от продавача.	Стаята ни беше показана от хазайката.
Работата е почвана на два пъти и пак оставяна.	Зданието е почвано няколко пъти.
Урокът е почнат, но не е свършен.	Гарата беше почната бързо, но свършена бавно.
Тук е правено по-преди вино.	Там са правени вилици и лъжици.
Сиренето е направено от мляко.	От какво е направен ножът.
Тя е пращана много пъти на училище и не иска да ходи.	Иванчо е пращан два пъти за месо.
Багажът Ви е пратен с влака.	Борис е пратен за хляб, а тя е пратена за мляко.

Попов преглеждан ли е от доктор?	Не, жена му е преглеждана.
Колата е прегледана и можете да пътувате.	Ако камионът е прегледан, кажете ми колко струва.
Стаята е предплатена за три месеца.	Наемът е предплатен за един месец.
Иванчо е преместван няколко пъти от едно училище в друго.	Защо е преместен Иванов там? Защото жена му е преместена.
Пътят е продължен до града.	Шосето е продължено с още двадесет километра.
Черквата до нас е много прочута.	Ню-Йорк е един от най-прочутите градове.
Къде е работено това нещо?	Къде е работен този акумулатор?
Уроците разбрани ли са?	Само един урок не е разбран.
Ние сме развеждани много пъти из града.	Но тя още не е развеждана.
Вие ще бъдете разведени из музея от Иван.	Те бяха разведени от нея с кола.
Храмът е разгледан от всички.	Другите здания още не са разгледани.
Пътят до Пловдив е свършен.	Зданието още не е свършено.
Попов е следван всеки ден от един чужденец.	Той излезе от къщи последван от чужденеца.
Ножът на Мария е сменен с друг.	Парите ми още не са сменени.
Всеки влак е спиран и преглеждан.	Ние бяхме спирани няколко пъти.
Те бяха прегледани, след като бяха спрени на пътя.	Защо влакът е спрян?
Колата не може да бъде стигната от камиона.	Аз бях стигнат от един мъж.
Тя е съжалявана много пъти и са ѝ давани пари.	Вчера тя беше съжалена от една жена, която ѝ даде пет лева.
Детето е добро и харесвано от всички.	Иван е харесван от жените.

Детето е хранено с мляко.

Децата са нахранени и могат да станат от масата.

Тя е била чувана да говори такива неща.

Вие трябва да бъдете хранен само с мляко.

Дъщерята още не е нахранена.

Синът беше чут от майка си, когато излизаше от къщи, но другите не бяха чути.

GD 11.3 Verb: Impersonal Reflexive with Dative

Борисе, сега не ми се бута колата.

На Мария не й се готви гювеч.

Не му се дават пари за нова кола.

На децата им се играе сега.

Отвори ми се апетит като гледам месото.

Какво Ви се прави сега?

Сега не му се преглежда колата.

Работи ми се, но не това което сега работя.

Ходи ли Ви се на екскурзия?

На нея й се ходи на екскурзия, но на мен не ми се ходи.

На всички им се ходеше на кино, но не отидоха.

На Иванчо нищо не му се ядеше, защото имаше температура.

Когато бях в ресторанта не ми се пиеше бира, но сега ми се пие много.

На нея не й се пише писмо днес.

На Иванчо не му се говори сега.

Деца, оставете ме, не ми се гони сега.

Но за вино ти се дават пари!

Деца, сега не ми се играе.

Сега не ми се казва никакъв урок.

Виждам, че не ти се почва работа.

Нищо не ми се прави.

На кого му се премества когато вали силен дъжд.

Сега не й се разглежда никакъв музей.

На децата им се яде гювеч с месо.

На мен нищо не ми се яде.

Когато Петър отиде в града, всяка жена му се вижда хубава.

На никого не му се вечеряше в къщи.

На всеки му се вечеряше на ресторант.

Не ми се тръгва така рано за планината.

GD 11.4 Verbs: New Verbs

интересувам се - заинтересувам се

а. Той се интересува много от книги.	Защо се интересувате от него?
Ние се интересуваме, кога ще пристигнат децата им.	Интересувам се, защото той е мой приятел.
в. По-преди той се интересуваше от коли, но сега се интересува от книги.	Децата се интересуваха да знаят, кога пристиг[illegible] баща им.
с. Чух, че жена му се интересувала от хубави шапки.	Мъжът ѝ се интересувал от хубави коли.
а. Аз ще се заинтересувам да науча, кога ще пристигнат от Америка.	Ако се заинтересувате, ще научите кога пристига влакът.
в. Той се заинтересува и научи кога пристига влакът.	Децата се заинтересуваха повече, когато научиха, че ще пътуват с кола.
с. Тя се заинтересувала за него, но късно; той заминал.	Той се заинтересувал за колата и на другия ден я купил.

Imperative

Мария, заинтересувай се повече и ще научиш къде живее!	Не се интересувай, защото той е женен.
Деца, заинтересувайте се да научите, кога ще отидете на екскурзия!	Коля, не се интересувайте какво правят другите!

пиша - попиша (See also напиша below)

а. Аз пиша често писма на нашите.	Ние им пишем често, но те не ни пишат.
Деца, пишете ли често на родителите си?	Сега тя пише писмо на майка си.

в.А̇з пи̇шех по̇-преди̇ мно̇го писма̇, но сега̇ не пи̇ша по̇вече.	Деца̇та пи̇шеха уро̇ците си, кога̇то ма̇йка им оти̇де да ги ви̇ди.
с.Чу̇х, че то̇й пи̇шел мно̇го ху̇баво!	Вя̇рно ли е, че тя̇ пи̇шела все̇ки де̇н на тя̇хните?
а.Дне̇с ня̇ма да пи̇ша мно̇го. Ще попи̇ша ма̇лко и ще изле̇за.	Сле̇д като попи̇шеш ма̇лко, изле̇з на разхо̇дка!
в.Дне̇с пи̇сах мно̇го и съм изморе̇н. Какво̇ пи̇сахте дне̇с?	Дне̇с пи̇сахме ня̇колко писма̇. Тя̇ попи̇са ма̇лко и изле̇зе на разхо̇дка.
е.А̇з съм пи̇сал ня̇колко писма̇ и о̇ще ня̇мам о̇тговор. Защо̇ тя̇ о̇ще не е пи̇сала на ма̇йка си?	А̇з зна̇я, че тя̇ е пи̇сала, но не̇ е полу̇чила о̇тговор. Деца̇та о̇ще не са̇ ни пи̇сали, кога̇ ще си до̇йдат.

Imperative

Ива̇нчо, пиши̇ че̇сто на ма̇йка си!	Не й пиши̇ о̇ще! Не зна̇ем кога̇ ще тръ̇гнем.
Деца̇ пише̇те на роди̇телите си!	Не пише̇те у̇тре, пише̇те дне̇с!

ра̇двам се - зара̇двам се

а.А̇з се мно̇го ра̇двам на писма̇ от роди̇телите ми. Ра̇двам се, че Ви ви̇ждам.	Защо̇ се ра̇двате така̇ мно̇го? Ра̇дваме се, защо̇то и̇маме писмо̇ от ма̇йка ни.
в.Преди̇ вре̇ме то̇й се ра̇дваше мно̇го на писма̇та й. И деца̇та му се ра̇дваха. Сега̇ я забра̇виха.	Защо̇ се ра̇двахте вче̇ра? Ра̇двахме се, защо̇то нау̇чихме, че ня̇маме учи̇лище.
с.Те̇ се ра̇двали дъ̇лго вре̇ме на писма̇та му.	Жена̇ му се ра̇двала на̇й-мно̇го от вси̇чки.

а. Ако Ви види, той ще се зарадва.	Ще се зарадвате ли, ако получите писмо?
Ако се зарадват те, ще се зарадваме и ние.	Разбира се, че ще се зарадвам.
в. Тя се зарадва много, когато види децата си.	Ние не се зарадвахме много, когато видяхме госта.
И децата й се зарадваха, когато я видяха.	Аз се зарадвах на писмото й.
с. Те се зарадвали, когато видяли новата кола.	Синът се зарадвал повече от майка си.

Imperative

Борисе, радвай се, пролетта е дошла!	Не се радвай много! Може пак да вали сняг.
Деца, радвайте се! Днес няма училище.	Не се радвайте много! Още не се знае.

върна - връщам

а. Когато взема пари от някой, аз ги връщам на време.	Защо връщате сега парите?
	Връщаме ги, защото имаме.
в. Когато го видяхме, той връщаше багажа си в къщи.	Родителите връщаха децата си* два пъти от път.
с. Иван връщал багажа си няколко пъти от гарата.	Вярно ли е, че сте връщали децата си от училище?
а. Тя иска да върне колата си; не я харесва.	Защо не върнете колата си?
Утре ще ви върнем парите.	Защо ще я върна? Тя ми харесва.
в. Кога върнахте парите?	Защо той върна колата си?
Върнахме ги преди една седмица.	Той и други ги върнаха, защото не са добри.

---

*twice from going

с.Вя́рно ли е, че сте върнали палтото си?	Аз не съм го върнал, жена́ ми го е върнала.

Imperative

Пе́тре, иди́ и върни́ пари́те на Ива́н!	Не му́ ги връщай сега́! Върни́ ги у́тре!
Госпо́жо, върне́те палто́то и ще си полу́чите пари́те!	Не го́ връщайте! То ще Ви тря́бва.

past passive participle

Пари́те са върнати преди два́ дни́.	Всичко е върнато на вре́ме.
И кола́та е върната тога́ва.	Само кости́мът още не́ е върнат.

върна се - връщам се

а.Кога́ се връщате обикнове́но от ра́бота?	Ние не се́ връщаме късно в къщи.
Аз се връщам към пет часа́, а жена́ ми се връща към 6 часа́.	Братята ми се връщат по-късно.
в.Ние го видя́хме, кога́то се връщахме от кино.	Аз се връщах два́ пъти да затво́ря канто́рата.
Кола́та се връщаше да взе́ме една́ жена́, кога́то бутна едно́ дете́.	Кога́то ние отивахме на га́рата, той се връщаше от та́м.
с.Тя се връщала от кино, кога́то един мъж я спря́л.	Те се връщали от училище, кога́то една́ кола́ ги бу́тнала.
а.Днес ще се върна по-късно в къщи.	Ако се върнат по-рано, ще ядат с на́с.
Тя ще се върне по-ра́но.	Защо не се́ върнете с тя́х?
в.Всички се върнаха късно.	Тя се върна, кога́то и вие се върнахте.
Ние се върнахме по-рано от тях.	

c.Тя се върнала рано в къщи.	Родителите Й се върнали след нея.

Imperative

Иване, върни се рано, защото ще имаме гости!	Не се връщай рано! Те още няма да са се върнали от кино.
Деца, върнете се рано от училище!	Не се връщайте късно от училище!

дочакам - дочаквам

a.Аз дочаквам всеки ден жена си да излезе от работа.	
в.---	
c.---	
a.Ще дочакам отговор от нашите и тогава ще им пиша.	Защо не дочакате писмо и тогава заминете?
в.Днес дочаках жена си от работа.	Дочакахте ли писмо от тях? Да, ние дочакахме писмото и тогава тръгнахме.
c.Иван дочакал влака Й и тогава тръгнал.	Те дочакали отговор и тогава писали.

Imperative

Дочакайте писмото и тогава заминете!	Ако искаш, дочакай го! Аз нямам време да чакам.

мина - минавам

a.Аз минавам всеки ден край къщата Й.	Това шосе минава през града.
Борис минава край банката и ще смени парите.	Много пътища минават през този град.

в.Преди това шосе минаваше извън града, сега то минава през града.	Ние минавахме край неговата къща, когато го видяхме.
с.Чух, че той минавал често край Мария!	Това шосе преди години е минавало през града.
а.Ще минете ли край пощата?	Искате ли да минем край банката?
Ще мина да купя марки.	Защо да не минем.
в.Кога минахте през София?	Иван мина ли край банката?
Минахме вчера на обед.	Децата минаха през градината.
с.Влакът минал гарата и не спрял.	Тя минала край банката, но забравила да смени парите.

Imperative

Борисе, мини край банката и смени парите!	Не минавай сега! Затворена е.
Деца, минете през градината! Пътят е по-добър.	Не минавайте през градината!

напиша - написвам

а.---

в.---

с.---

а.Ще напишем дълго писмо на леля.	Кога ще напишете уроците си?
Сега ще напиша урока си.	Ще ги напишем, когато и те ги напишат.
в.Кога написахте тази книга?	Иван написа дълго писмо на родителите си.
Написах я преди една година.	

c.Тя е написала две писма до сега.	Иван и Петър са написали една хубава книга за България.

Imperative

Напиши писмото и да тръгваме!	Не го пиши сега, напиши го утре!
Напишете уроците си днес!	Не ги пишете утре!

Past Passive Participle

Писмото е написано от Мария.	Книгата е написана в Ню-Йорк от един американец.

оставя - оставям

a. Аз оставям всеки ден пари на жена си.	Къде оставяте парите си?
Тя ми оставя храната на масата.	Ние ги оставяме под леглото.
в. Тя оставяше книгата, когато майка ѝ влезе.	Аз ѝ оставях няколко пъти книгата, но тя не я взе.
c. Вярно ли е, че той оставял парите си на жена си?	Да, но тя му оставяла от тях за него.
a. Ще оставя книгата Ви на леглото.	Защо не оставите книгата на масата?
Ние ще ви оставим от гювеча.	Не мога да я оставя там, защото няма място.
в. Къде оставихте картофите?	Иване, остави ли месото на масата?
Оставихме ги на масата.	Да, оставих го.
	Те оставиха книгите си и отидоха да играят.
c. Чух, че той оставил училището и отишел да работи.	Тя оставила всичко на масата.
Защо сте оставили работата си?	Децата оставили книгите си и отишли да играят.

Imperative

Остави писмото и ела с мен!

Деца, оставете книгите и идете да играете!

Не го оставяй на масата!

Попов, не оставяйте университета! Ще съжалявате след това.

получа - получавам

а. Аз получавам често писма от тях.

Те обичат да получават писма.

Вие получавате ли често писма?

Да, ние получаваме често писма.

в. Аз *до скоро получавах от нея писма. *until recently

По-преди те получаваха много писма от Америка, но сега не получават.

с. Вярно ли е, че сте получавали много писма?

Аз чух, че тя получавала пари от един приятел.

а. Ако получа пари, ще купя колата.

Кога смятате да получите пари?

Утре всеки ще получи пари.

Искате ли да получите писмо от родителите си?

в. Вчера получихме три писма.

Колко писма получихте вчера?

Аз получих само едно писмо.

И децата получиха едно писмо.

с. Тя получила писмото и писала след един час.

Вярно ли е, че той получил много пари?

Децата й получили пари от един чичо в Америка.

предложа - предлагам

а. Колко ми предлагате за колата?

Ние Ви предлагаме 100 долара за нея.

Тя не предлага нищо.

Те предлагат да отидем на кино.

Аз Ви предлагам 5 лева за палтото.

в.Аз му предлагах няколко пъти да купя колата, но той не искаше.	Иван предлагаше колата си само за 100 долара; защо не я купихте?
с.Вярно ли е, че той Ви предлагал да Ви разведе из града?	Мария ми е предлагала да ме разведе из града, не той.
а.Колко ще му предложите за колата?	Ще му предложа само 200 долара.
Аз не мога да му предложа повече от 100 долара.	Аз смятам, че тя ще му предложи триста долара.
в.Кога му предложихте да ви види?	Аз му предложих колата си да разгледа града.
Ние му предложихме да дойде у нас.	Попов предложи да отидем в един ресторант.
с.Тя предложила на жена ми да я разведе из града.	Всички предложили тя да ги разведе из градината.
Той е предложил много пари за колата Ви.	Защо сте предложили да отидем на кино?

Imperative

Предложи да отидем на кино!	Не предлагай повече вино!
Предложете къде да отидем!	Не му предлагайте пари! Предложете му нещо друго!
Предложете му само 100 долара за колата!	

съобща - съобщавам

а.Съобщавате ли винаги на родителите си къде отивате?	Обикновено им съобщаваме къде отиваме.
Аз им съобщавам, но брат ми не им съобщава къде отива.	Децата съобщават всичко на родителите си.
в.Децата до скоро съобщаваха всичко в къщи.	До скоро той ни съобщаваше къде отива, но сега не съобщава повече.

c.Попо́в им съобща́вал ня́колко пъ́ти, че вре́мето ня́ма да е добро́.	Тя́ ка́за, че то́й ни́що не и́м е съобща́вал.
a.Ни́е тря́бва да им съобщи́м, че ня́ма да оти́дем.	А́з ще им съобщя́ по телефо́на.
Защо́ не и́м съобщи́те с писмо́?	То́й не можа́ да им съобщи́, защо́то та́м ня́маше телефо́н.
в.Какво́ Ви съобщи́ха от университе́та?	Съобщи́хте ли това́ на роди́телите си?
Съобщи́ха ми, че не мо́га да сле́двам по́вече.	Бра́т ми им съобщи́ това́.
c.А́з съм им съобщи́л отда́вна, че не мо́га да оти́да.	Деца́та й съобщи́ли, че присти́гат.
	Мари́я им съобщи́ла, че ня́ма да бъ́де в къ́щи.

Auxiliary imperative

неде́й - неде́йте

Неде́й да гово́риш мно́го!	Деца́, неде́йте да гово́рите високо!
Неде́й да пи́еш от та́зи ча́ша!	Неде́йте да пи́ете от те́зи ча́ши!
Неде́й да го у́чиш да пи́е!	Неде́йте да го у́чите да пи́е!
Неде́й да взи́маш те́зи пари́!	Неде́йте да взи́мате те́зи пари́!
Неде́й да лежи́ш на легло́то!	Неде́йте да лежи́те на легло́то!
Неде́й да затва́ряш врата́та!	Неде́йте да затва́ряте врата́та!
Неде́й да му ка́зваш, че ще оти́дем та́м!	Неде́йте да му ка́звате, че ще оти́дем та́м!
Неде́й да се го́ниш с деца́та из снега́!	Неде́йте да се го́ните с деца́та из снега́.
Неде́й да се ми́еш сега́!	Неде́йте да се ми́ете сега́!
Неде́й да хо́диш на ки́но!	Неде́йте да хо́дите на ки́но!
Неде́й да се хра́ниш в ста́ята!	Неде́йте да се хра́ните в ста́ята!

Listening In

1. Антон и Владо.

A. Снощи получих отговор на моето писмо от братовчед ми в Америка.

Добре е; живее с родителите си в мебелирана стая.

През деня работи с баща си.

Имат магазин, където продават писалки, книги и хартия, както и други работи за писане и за училище.

B. Отдавна не ти е писал писмо. Какво друго пише?

A. Пише подробно как живеят в Америка, за високите здания, за милионите коли, за павираните шосета и че там имало много кина.

Пише *също, че родителите му не били добре и искали да си дойдат тук през септември. *also

B. Сами ли ще си дойдат или с него?

A. Братовчед ми пише, че той искал да свърши първо университета, който следвал вечерно време.

След работа, той не си отивал в къщи, а учил медицина; не е мързелив като мен.

Ако остане още половин година, ще може да свърши и да работи като доктор.

B. Хайде да му напишем едно подробно писмо.

Аз зная, че ще се зарадва. Имаш ли пликове и марки?

A. Да, имам и пликове и марки. Купих вчера в града.

2. Мария и Анка.

М. Добър ден, Анке. Къде отиваш?

А. Добър ден. Отивам в канторumата на баща ми.

Не зная дали знаеш, но той е търговец и аз работя при него от осем часа сутринта до седем вечерта.

След работа аз още имам време да се видя с приятели или да отида на кино.

А ти какво правиш?

М. Аз следвам медицина. Искам да стана докторка за деца.

А. Мария, ти правиш много добре. И аз много обичам децата и исках да остана на работа в училище, но татко не ме остави, защото не получават много пари и защото трябва да отида да работя някъде извън града.

А ти кога свършваш университета?

М. Ако всичко е добре, след около три години.

А. И след това къде искаш да работиш?

М. В София, разбира се. Ние имаме хубава къща тук. Също и родителите ми са тук, както и всички приятели и другари.

А. Мария, ще се радвам много да се видим пак един ден.

Обади ми се, когато си свободна и може да отидем да видим някои наши приятели.

М. Добре Анке, ще ти се обадя. До виждане!

А. До виждане и всичко най-хубаво!

Unit 12

Review

True - False Statements

1. Всички шосета в България са добри.
2. В България няма много коли.
3. Обикновено лятно време температурата се качва.
4. Всеки си прави костюм по мярка.
5. На пазаря има много работи.
6. Добри приятели се услужват.
7. В неделя всеки отива на черква.
8. Снегът е бял.
9. Пощата е винаги извън града.
10. Годината има десет седмици.
11. Всеки обича да пише писма.
12. Слънцето изгрява сутрин.
13. Годината има дванайсет месеца.
14. Всеки има обувки и чорапи.
15. Някои обичат да пият вода, някои - вино.
16. Всяка супа е вкусна.
17. Преди обед децата трябва да си измиват ръцете.
18. Всяка кола се нуждае от бензин.
19. Магазините са затворени през седмицата.
20. Всеки яде с нож и вилица.
21. Всички деца отиват с удоволствие на училище.
22. Мъжете не обичат мързеливи жени.
23. Търговецът предпочита да продава всичко с печалба.
24. Всички писма са приятни.

Conversation with True - False Statements

Conversation 1

Борис: С какво мога да Ви услужа, годподин Иванов?

Иванов: Семейството ми пристига утре със самолет от Виена и аз бих искал да имам кола, когато са тук. Мога ли да взема кола под наем?

Борис: Много съжалявам, господин Иванов, но ние не даваме коли под наем.

Иванов: Жалко! Аз не искам да купувам тук кола, защото шосетата не са павирани.

Statements for Conversation

1. Семейството на господин Иванов пристига.
2. Господин Иванов иска да има кола.
3. Шосетата са павирани.
4. Господин Иванов ще купи кола.
5. Семейството на господин Иванов ще пристигне след един месец.

Conversation 2

Борис: Когато госпожа Иванова и децата пристигнат, в София ли ще останете?

Иванов: Смятам да отидем във Варна и след това на планината, защото те ще се интересуват да видят нещо от България.

Борис: Колко големи са децата Ви?

Иванов: Не са вече малки деца. Син ми е на двайсет години и е свършил право, а дъщеря ми е още в училище.
Вие трябва да се запознаете с тях.

Борис: Ще се радвам много да ги видя.

Statements for Conversation

1. Госпожа Иванова и децата Й ще останат в София.
2. Децата му са малки.
3. Те искат да видят нещо от България.
4. Дъщеря му е свършила право.
5. Господин Иванов има две деца.

Conversation 3

Иван: Какво време!

Борис: Да, много е горещо, но аз трябва де видя един търговец по работа и отивам в кантората му.

Иван: Вие работите в банката, нали?

Борис: Да, в отдела за чужденци.

Иван: Сменяте ли долари?

Борис: Купуваме, но не продаваме.

Statements for Conversation

1. Времето е горещо.
2. Банката продава долари.
3. Борис отива в една кантора.
4. Борис работи в банката.
5. Банката купува долари.

Conversation 4

Иван: Забравих си палтото при шивача и той е затворен на обед.

Борис: Жалко! Знаеш ли добър магазин за ризи, шапки и ръкавици?

Иван: Мой братовчед продава всички тези работи. Ела в магазина му! Аз отивам там.

Борис: Къде е той?

Иван: Не е далеч от тук; до хотел България.

Борис: Хайде тогава да побързаме, че след това трябва да отида на гарата.

Statements for Conversation

1. Шимачът е затворен по обед.
2. Близо до хотел България има магазин.
3. Един братовчед на Иван продава ръкавици.
4. Борис ще отиде на гарата.
5. Иван е с палтото си.

Conversation 5

Иван: Ще почне да вали. Ела да влезем в този ресторант и пием по едно кафе.

Борис: Добре; Иване, чух, че жена ти е болна. Как е тя сега?

Иван: Благодаря, още е на легло, но скоро ще оздравее.

Борис: Обикновено зимата е лошо време за болни.

Иван: Предложих й да отиде на планината, но тя не иска да остави децата.

Борис: Нали баба ти живее с вас!

Иван: Да, но тя е стара и не може да помогне много с децата. Те са още малки и не ходят на училище.

Борис: Много съжалявам; дано жена ти оздравее скоро!

Statements for Conversation

1. Навън вали сняг.
2. Иван и Борис отиват на кино.
3. Жената на Иван е болна.
4. Тя отива на планината.
5. Децата на Иван ходят на училище.

Conversation 6

Иван: Хайде да излезем малко и после да отидем на кино.

Борис: Времето е много горещо за кино, ами да вземем влака и да отидем при чичо ми в Своге.

Иван: Мислиш ли, че той ще е в къщи?

Борис: Леля ми ще е там. Те винаги имат студена любеница и ще останем там за вечеря.

Иван: Хайде побързай тогава, качи се горе и си смени костюма, защото влакът заминава в пет часа.

Statements for Conversation

1. Времето е студено и вали сняг.
2. Нашите приятели отиват в един ресторант.
3. Чичото живее в Своге.
4. Чичото е винаги в къщи.
5. Те искат да вземат влака в два часа.

Conversation 7

Иван: Борисе, как е брат ти?

Борис: Благодаря добре е; аз получавам често писма от него.

Иван: Той е зъболекар в Америка, нали?

Борис: Да.

Иван: Женен ли е той?

Борис: Да, от две години. Жена му иска да дойде тук за лятото.

Иван: Какво прави другияг ти брат?

Борис: Добре е, благодаря. Той е в кантората на чичо ми.

Иван: Ще дойда един ден у вас да ви видя.

Борис: Ела, ще се радваме. много.

Statements for Conversation

1. Братът на Борис е зъболекар в Америка.
2. Борис получава писма от брат си.
3. Чичото на Борис има кантора.
4. Жената на брат му ще им дойде на гости през лятото.
5. Брат му е женен.

Conversation 8

Иван: Аз трябва да отида да купя марки от пощата. Ако обичаш, почакай ме малко!

Борис: Разбира се. Ти сам ли си в къщи?

Иван: Да, пратих жената и децата в Сливен при майка Й.

Борис: Ще отидеш ли при тях по-късно?

Иван: Не, защото сега правя голяма поправка на къщата, която взехме под наем и трябва да съм тук.

Борис: Къде е къщата ви?

Иван: До пазаря. Тя е на два етажа, има градина и е много хубава.

Ела да я видиш някой ден!

Борис: Благодаря, с удоволствие.

Statements for Conversation

1. Иван отива на пощата.
2. Иван ще отиде по-късно на курорт.
3. Иван има своя къща.
4. Неговата къща е на два етажа.
5. Жена му е при леля си.

Unit 13 Stepping Out

theatre	театър, театри
turn aside; drop in	отбия се - отбивам се (P-I)
barbershop	бръснарница, бръснарници
Ivanka and Peter are going to the theatre with Boris. Peter drops into a barber shop on his way home.	Иванка и Петър отиват с Борис на театър. На път за в къщи Петър се отбива в една бръснарница.

Петър

haircut	подстригване
shave	бръснене
Hello. Will I have to wait for a shave and a haircut?	Добър ден. Ще трябва ли да чакам за подстригване и бръснене?

Бръснарят (the barber)

minute	минута, минути
No, I'll take you in two minutes. [Please] have a seat (on that chair).	Не, след две минути ще Ви взема. Седнете на този стол, моля!
cut (the hair of)	подстрижа-подстригвам (P-I)
How do you want your haircut, sir?	Как искате да Ви подстрижа, господине?

Петър

thin out	изтъня - изтънявам (P-I)
hair	коса, коси
As usual, and thin the hair a little if [you] can.	Както обикновено и ако може изтънете малко косата.

Бръснарят

Don't you want us to wash your hair?	Не и̇скате ли да Ви изми̇ем коса̇та?

Петър

shaving against the grain	ко̇нтра
No, I don't have time for that, and I don't want a shave against the grain, either.	Не̇, ня̇мам вре̇ме за това̇ и съ̇що не и̇скам ко̇нтра.
(Afterwards)	(След това)

Бръснарят

ready, prepared	гото̇в, -а
ready, here it is	гото̇во
congratulations	чести̇то
All done, sir ('congratulations').	Гото̇во, чести̇то!

Петър

Thank you. How much is it?	Мерси̇; ко̇лко стру̇ва?
(At home with Ivanka)	(В къщи с Ива̇нка)

Петър

this evening	дове̇чера
invite	пока̇ня-пока̇нвам (P-I)
Ivanka, don't forget that Boris has invited us to go to the theatre this evening.	Ива̇нке, не забра̇вяй, че дове̇чера Бори̇с ни е пока̇нил на театър.
amazing	чу̇дно
ticket	биле̇т, биле̇ти
But, [it's] amazing how he succeeded in getting tickets.	Но чу̇дно, ка̇к е успя̇л да взе̇ме биле̇ти!

Иванка

manage to get to	вредя̇ се - вре̇ждам се (P-I)
office	канцела̇рия, канцела̇рии
Don't you know he always gets around, but I really think he has a friend in the theatre office.	Нали знаеш, че той ви̇наги се вре̇жда, но мисля, че той и̇ма прия̇тел в канцела̇рията на теа̇търа.

Петър

see, look at	гле̇дам (I)
What are we going to see?	Какво̇ ще гле̇даме?

Иванка

play	пие̇са, пие̇си
presented	поста̇вен, поста̇вена
first	пъ̇рви, пъ̇рва
time	пъ̇т, пъ̇ти
I don't know, but it is a new play, presented for the first time.	Не зна̇я, но е но̇ва пие̇са поста̇вена за пъ̇рви пъ̇т.

Петър

case	слу̇чай, слу̇чаи
in such a case	в такъ̇в слу̇чай
dress oneself	облека̇ се-обли̇чам се (P-I)
formally	официа̇лно
In that case we'll have to dress formally.	В такъ̇в слу̇чай ще тря̇бва да се облече̇м официа̇лно.

perhaps	може би
dinner jacket	смокинг
Perhaps a dinner jacket?	Може би смокинг?

Иванка

necessary	нужен, нужна
no sort of	никакъв, никаква
special	специален, специална
dressing	обличане
premiere	премиера
put on	сложа, слагам (P-I)
dark	тъмен, тъмна
Oh, no, Boris said no sort of special clothes were necessary, but since it is the premiere, put on a dark suit.	Не, не, Борис каза, че не е нужно никакво специално обличане, но тъй като е премиера, сложи тъмен костюм.

Петър

press	изгладя-изглаждам (P-I)
clothe	дреха, дрехи
Do you think that the landlady will be able to press our clothes?	Мислиш ли, че хазайката ще може да ни изглади дрехите?
easy	лесен, лесна
shining	лъскане
corner	ъгъл, ъгли

The shoes are easy; we'll take ('give') them to the shoeshine shop here on the corner this afternoon, and they'll be ready for this evening.	Обувките са лесни; ще ги дадем след обед в магазина за лъскане на обувки тук на ъгъла и ще са готови за вечерта.

Иванка

satisfied	доволен, доволна
I'm very glad we're going to the theatre.	Аз съм много доволна, че отиваме на театър.
completely	съвсем
modern	модерен, модерна
player	артист, артисти
Boris was telling me that the theatre's completely modern and the players very good.	Борис ми казваше, че театърът е съвсем модерен и артистите много добри.
Do you think we'll be able to understand what they say ('as they speak')?	Мислиш ли, че ще можем да разберем като говорят?

Петър

hope	надявам се (I)
studying	учене
I hope so after all that ('so much') studying.	Надявам се след толкова учене!
among	между
by the way	между другото
dine	вечерям - навечерям се (I-P)
early	рано

By the way, we have to eat early as the play ('theatre') begins at half past seven.	Между другото ние трябва да вечеряме рано, тъй като театърът започва в седем и половина.

Иванка

standing, on feet	на крак
somewhere	някъде
presentation	представление, представления
get a bite	хапна - хапвам (P-I)
coffee house, cafe	кафене, кафенета
We'll get something somewhere on the way before we go, and after the performance we'll stop off in the cafe of the Hotel Bulgaria and we can have a bite there.	Ще вземем нещо на крак някъде преди да отидем и след представлението ще се отбием в кафенето на хотел България и може да хапнем там.

Борис купува билетите

Борис

parterre	партер
Miss, three tickets for this evening, parterre.	Госпожице, три билета за довечера, партер.

Касиерката (the cashier, fem.)

place	място, места
I have places on the first, fifth and tenth rows.	Имам места на първи, пети и десети ред.

Борис

center	среда, среди
On the fifth near the center, please.	На петия към средата, моля!

Note 13.1 Sound Changes and Alternations

Several types of sound changes and alternations have been described in earlier units. This note summarizes these and presents some new ones. An understanding of these is essential to the understanding of both noun and verb forms, but especially the latter. Some changes are quite automatic, such as the voiced-voiceless alternations. Others are restricted to certain forms and quite unpredictable, such as the vowels in носял, донеса, донасям. The history of this verb may be described, and the sound changes accounted for, but from the point of view of the modern language it is an unpredictable alternation.

Note 13.1.1 Phonetic Variation

The most striking variation on the phonetic level is that of the vowels. To summarise:

i e ə a u o	in stressed position in all styles and in unstressed position in very formal style. Substitution of /ə/ for /a/ in unstressed position frequent even in formal style.
ɪ ə ů	in unstressed position in informal speech.

Final vowels are often voiceless: жените [žɪnítɪ̥].

Some consonant variation found:

/r/ is voiceless before an open juncture, as at the end of a word said alone.
пример [pr̥ímɪr̥]

/l/ is fronted (slightly palatal) before /i e y/, back elsewhere
бели [ḽ] but бело [l]

/h/ is voiced when in close juncture before a voiced paired consonant
разведох ги [rəzvédŭɣ gɪ]

Note 13.1.2 Loss

In the following instances there is loss of a vowel or consonant:

a. /y/ is lost before /i/, /e/ or another /y/. (See also Y changes below)

vídyə	видя	but	vídiš	видиш
znáyə	зная	but	znáeš	знаеш

b. Moveable vowel. A moveable vowel is found in the last syllable of many words. This vowel may be /ə/, /i/ or /e/. The vowel is kept 1) if the syllable is final 2) before the article /-ət/ or /-ə/ (or the ending /-ə/ after numerals) 3) if the next syllable begins with a consonant. Compare:

došél	дошел	but	došlá	дошла
bólen	болен	but	bólna	болна
tópəl	топъл	but	tóplo	топло
čuždenéc	чужденец	but	čuždencí	чужденци

c. Loss in clusters. Many roots show variation due to the loss of the middle one of three consonants. Compare:

kə́šten	къщен	but	kə́šno	къщно

The spelling does not show the change of /štn/ to /šn/. Some other clusters which lose the middle consonant are:

stn	>	sn	rasté	'grow'	P	porásnə
			rádostən	'happy'	f.	rádosna
skn	>	sn	lə́skam	'shine'	P	lə́snə
ždn	>	žn	múžda	'need'		múžno 'necessary'
rdc	>	rc	sərdéčen	'warm hearted'		sərcé 'heart'

In some cases a further change takes place:

stb	>	zb	góst	'guest'		gózba 'dish (of food)'

With a number of words there is a difference between formal and informal speech, or variation from speaker to speaker. For example:

stk or sk artístka or artíska 'actor (fem.)' артистка

(Note that the above losses are of /t/, /d/ or /k/.)

Loss in final clusters. In informal speech many final clusters lose the second consonant:

-žd	š	də́š	'rain'	дъжд
-st	s	artís	'actor'	артист
-št	š	svéš	'candle, spark-plug'	свещ

d. Change of roots by loss

разбера̇	разбра̇х
взе̇ма	взе̇х

Many roots have different shapes before different endings. While these changes fall into patterns, they are not otherwise predictable. For example, a root in ending in /m/ will regularly lose the /m/ in the perfective past if no vowel follows the /m/. What is unpredictable is whether the verb is of the type which has no such vowel. On the other hand, the variation of /ber/ and /br/ is before vowels.

Nevertheless, the variations in root shape vary before the same endings in the two verbs. Before present endings and imperative:

разбера̇	взе̇ма
разбери̇	взе̇ми

Before perfective past, /l/, /n/, /t/ :

разбра̇х	взе̇х
разбра̇л	взе̇л
разбра̇н	взе̇т

This pattern of variation is found in a number of verbs.

Full Form		Shorter Form	
Present	бера		
Imperfective Past	берех	Perfective Past	брах
Imperative	бери		
Imperfective l-Form	берел	Perfective l-Form	брал
		Past Passive Participle	бран
Verbal Noun	берене	Verbal Noun	бране

Note 13.1.3 Change of Position

Combinations of ъ and р or л usually alternate between ър, ъл and ръ, лъ :

ър, ъл occur before a single consonant followed by a vowel.
ръ, лъ occur before two (or more) consonants or (often but not always) a single consonant at the end of a word.

обърна	'turn'	обръщам	I
скърцам	'squeak'	скръцна	P
върна	'return'	връщам	I
гърци	'Greeks'	грък	sg.
сърбин	'Serbian'	сръбски	adj.
мълча	'be silent'	млъкна	P
дълбок	'deep'	вдлъбнат	'concave'
връзвам	'tie up'	вържа	P
пръв	'first'	първи	

Note 13.1.4 Replacement

In addition to loss and change of position, a sound or sounds may be replaced by another sound or other sounds. Some of these replacements have been discussed in previous notes.

Note 13.1.4.1 /ya/ varying with /e/

The variation /ya/ - /e/ is on the whole, conditioned by whether /i e/ or /y/ occurs in the following syllable. As there are dialects which use only /e/ in such words, and others which use only /ya/, there is some unpredictable variation in normal speech, due to dialect mixture.

Note 13.1.4.2 Voiced-Voiceless Replacements.

The dominant factor in the changes involved is voicelessness. A pause, whether after a word, phrase or sentence, is one kind of voicelessness. It may be extremely short, but it is nevertheless a pause. It is not to be confused with juncture, though the two may coincide with each other.

The other type of voicelessness is a voiceless consonant (A). A voiced paired consonant (B) may not occur next to voicelessness (A). In the case of /f v/, the /v/ is replaced by /f/ when next to (before or after) voicelessness:

в	/vəf/	'in'	B - A
какъв	/kakə́f/	'what kind of'	B - A
повторя	/poftórya/	'repeat'	BA - AA
покръствам	/pokrə́stfam/	'christen'	AB - AA
отворен	/otfóren/	'open'	AB - AA

Otherwise any B before an A or before pause is replaced by the corresponding A:

в София	/fsófiya/	'in Sofia'	BA - AA
братовчед	/bratofčét/	'cousin'	BA - AA
боб	/bóp/	'bean'	-B - -A

Likewise any voiceless paired consonant occurring before a voiced paired consonant (B) is replaced by the corresponding voiced consonant:

отговор	/ódgovor/	'answer'	AB - BB
сготвя	/zgótvya/	'prepare, cook'	AB - BB

Note 13.1.4.3 Vowel Replacement in Roots.

The verb разбера past разбрах, imperfective разбирам illustrates how a root may change shape. These changes involve loss (see above) alternations of vowels (here /e/ - /i/) changes of consonants (as кажа but казах), insertion of consonants (as видя but виждам). The present note deals only with vowel changes. Some of these are:

1. /e/ - /i/

вле̇за	enter	вли̇зам	I
прочета́	read through	прочи̇там	I

The following verbs have the same vowel alternation but also involve other changes:

разбе̇ра	past	разбра́х	understand	разби̇рам	I
взе̇ма	past	взе̇х	take	взи̇мам	I
облека̇	past	обле́кох	clothe	обли̇чам	I
нале̇я	past	наля̇х	pour (in)	нали̇вам	I
засме̇я	past	засмя̇х	smile	засми̇вам	I

2. /o/ - /e/

This alternation is associated with other alternations:

/o/		/e/		/a/
но̇ся	carry	донеса̇	bring	дона̇сям
/o/		/e/		/e/ (see below)
во̇дя	lead	доведа̇	bring to	дове̇ждам

3. /o/ - /a/ (see also 2)

догове̇ря	come to an agreement	догова̇рям	I

сложа	put, place	слагам	I
скоча	jump	скачам	I
отворя	open	отварям	I

4. /e/ ~ /a/ (see 2)

Note 13.1.4.4 Y - Replacements

мога	можеш
казах	кажеш

There are a large number of changes which can be most conviniently described by saying that they are combinations of the consonant plus a palatalizing factor. The symbol used here for this factor is Y. The changes /g/ to /ž/ and /z/ to /ž/ above are said to be /g/ plus /y/ becomes /ž/, /z/ plus /y/ becomes /ž/. The usefulness of this device is most apparent in the description of the verb (summary in Note 2.3.1). The Y changes are:

							Compare:	
/sY/		/š/	/pis-Ye-š/	~	/píšeš/		/písah/	
/tY/	>	/št/	/prat-Yam/	~	/práštam/		/prátyə/	
/dY/	>	/žd/	/vid-Y-am/	~	/víždam/		/vídyə/	
/kY/	>	/č/	/rek-Ye/	~	/réče/		/rékoh/	
/gY/	>	/ž/	/mog-Ye-š/	~	/móžeš/		/mógə/	
			/pot-strig-Y-e/		/potstríže/		/potstrígvem/	
/sY/	>	/š/						
/zY/	>	/ž/	/kaz-Ye-š/	~	/kážeš/		/kázah/	
/hY/	>	/š/	/uh-Y-i/	~	/uší/	'ears'	/uhó/	'ear'

Note 13.1.4.5 I, E Replacements

Some consonants are replaced by others before the masculine plural endings /i/, /e/ and the imperative endings /i/, /ete/.

							Compare:
/k/ > /c/	recí		recéte	from	rek-		rékoh
/g/ > /z/	nozí	or	nozé	from	nog-		nogá
/h/ > /s/	vlási			sing.	vláh		'Macedo-Rumanian'

These vowels may conveniently be referred to as /I/ and /E/. This is particularly useful to distinguish the plural ending which is accompanied by the change from that which is not:

siromáh	plus	pl. /I/	siromási	'poor person'
blág	plus	pl. /i/	blági	'good, kind'

Note 13.2 Verbal Nouns in /-ne/.

Ще трябва ли да чакам за подстригване и бръснене?	Will it be necessary for me to wait for a haircut and a shave?
Не е нужно никакво официално обличане.	No special dress(ing) is necessary.
Ще ги дадем след обед в магазина за лъскане на обувки.	We'll give them to the shoe shining shop this afternoon.
Надявам се след толкова учене.	I hope so after such studying.

The ending /-ne/ forms verbal nouns from imperfective verbs. These indicate the doing of the action 'to cut hair' - 'hair cutting', 'to shave' - - 'shaving', 'to clothe' - 'clothing', 'to shine' - 'shining', 'to study' - - 'studying'. The plural is in /-ta/ : /yadeneta/. Examples are:

бръснене
бутане
довиждане
говорене
гонене
даване
лъскане
обличане
обръщане
пиене
подстригване
показване
пращане
преглеждане
разбиране
свършване
учене
хранене
чакане
ядене

Note 13.3 Nouns in /-nie/.

След представлението ще се отбием в кафенето на хотел България.	After the performance we'll stop off in the coffee shop of the Hotel Bulgaria.

The ending /-nie/ also forms nouns from verbs but it cannot be used, like /-ne/, to form a verbal noun from any imperfective verb. It is, rather, only one of many suffixes which form nouns. See Note 27.2.2.3.

Note 13.4 Formulae: Честито!

Готово, честито!	All done, sir! (ready, congratulations!)

The word /čestíto/ is difficult to translate because there is no English equivalent. It is a formula, said on the occasion of one's having something new, or of one's just having had something done. For example, it is said to anyone who is known to be wearing something new or to someone who has just had a haircut or a bath. /čestít/ is also used as an adjective.

The answer to the formula of well-wishing is a thank you, such as /mersí/.

Note 13. 5 Verbs: New Verbs (See GD)

Grammatical Drill

GD 13.2 Verbal Nouns in /-ne/

Отиването до Русе ми струваше сто лева.

Оставането му още няколко дни там не хареса на жена му.

Ние оставихме разглеждането на музея за утре.

Развеждането из града ни хареса.

Във всяка работа трябва разбиране.

Ставането сутрин не е приятно.

В осем часа става затваряне на всички магазини.

Излезохме преди свършване на представлението.

Какво мислите за неговото заминаване?

Взимането на пари от къщи не ми харесва.

Много лежане не е добро.

Ние имахме много приятно пътуване.

Ако тръгнем късно от къщи и бързането няма да ни помогне.

Говóренето в кино не е добро нещо.

Аз влезох преди започване на пиесата.

Иван ще Ви даде хляб и без молене.

Деца, пиенето на вино не е добро нещо.

Отсядането в този хотел ми струваше много пари.

Ние отидохме на гарата преди пристигането на влака.

Аз не видях спирането на колата.

Знаене на уроците е добро нещо.

Адвокатът каза: "Всяко питане струва пари!"

Смéняне на влака става във Варна.

Оздравяването е приятно нещо.

Освобождаването на България стана преди осемдесет години.

Преместването ни в друга къща стана с камион.

Бутането на колата продължи десет минути.

Закъсняване в училище също не е добро нещо.

Помагането на Петър ми струваше пет долара.

Ние пристигнахме преди почване на киното.

От тук не може да става пращане на колéти.

Рабóтенето до късно не е добро нещо.

Следването в университета не е лесно.

Ýченето с нея е приятно.

Къщата не е добра за живеене.

Не обичам заповядване.

Играенето в снега е хубаво нещо.

Изгряването на слънцето става в шест часа.

Качване багаж на десетия етаж не е лесно.

Отварянето на банката става в девет часа сутринта.

Спадането на температурата му показва, че той оздравява.

Оправяне на времето стана бързо.

Не беше лесно донасянето на багажа от там до тук.

Хазайките обичат предплащане на наема.

Хрáненето на децата започва в един часа.

Даване колата на други не е добро нещо.

Обръщането на колата започна след като наливането на бензин свърши.

Преглеждането на мотора продължи един час.

Не обичам приближаването на деца до колата ми.

Деца, гоненето из дъжда не е хубаво.

Ходенето из градината е забранено. forbidden

Ядене в киното е забранено.

Влизане и излизане през време на представлението е забранено.

В този магазин става купуване и продаване на костюми.

Аз чакам за подстригване и бръснене.

Изтъняването на косата не струва нищо.

Обличането на артистите стана бързо.

Слагането дрехи на масата не е хубаво нещо.

Тя е прочута с услужването си.

От там няма връщане.

Ние взехме два билета отиване и връщане.

Писането на писма е хубаво нещо, но получаване на писма е още по-хубаво.

Още не сме готови за заминаване.

Борис остави ученето и отиде да работи.

Иванчо не обича миене на ръцете.

При зъболекаря има винаги много чакане.

Имам още едно плащане в банката.

Преди заминаване Иван се обърна към приятелите си и им каза до-виждане.

GD 13.3 Nouns in /-nie/.

Влакът пристигна с голямо закъснение.

В неделя ще видим продължението на това представление.

Деца, знанието е хубаво нещо.

Христо Ботев е живял преди Освобождението на България.

GD 13.4 Formulae: Честито!

"Честито!" каза бръснарят на Петър след подстригването.

"Честито нов костюм!" каза Борис на приятеля си.

"Честити нови обувки!"

"Благодаря", каза Петър и стана от стола.

"Мерси", бе отговорът на приятеля му.

Вие имате нова кола; честито!

GD 13.5 Verbs: New Verbs

Imperfective only

надявам се

а. Надявам се да Ви видя скоро.

Надявате ли се да заминете скоро за България?

Надяваме се да заминем до един месец.

Децата се надяват да отидат на екскурзия.

Иван не се надява да я види повече.

в. Ние се надявахме да видим по-голям град.

Борисе, какво се надяваше да видиш във Варна?

Аз се надявах да видя един хубав музей, а тя се надяваше да види хубав театър.

с. Мария се надявала, че той ще й услужи с колата си.

Иван се надявал, че тя ще му плати.

Те се надявали да получат нещо, ако отидат там.

Imperative

Не се надявай да ти услужат!

Не се надявайте много на него!

Нека той не се надява, че ще го поканят.

Imperfective - Perfective Verbs:

Вечерям (навечерям се)

а. Ние вечеряме обикновено в шест часа.	Кога вечеряте Вие?
	Аз вечерям по-рано.
Децата вечерят с нас.	Тя вечеря в трапезарията.

в. Попов вечеряше, когато гостите дойдо̀ха.	Къде вечеряхте тази вечер?
	Ние вечеряхме на ресторант.
с. Мария вечеряла и отишла на кино.	Децата вечеряли супа и гювеч.
	Борис не вечерял нищо.
а. Аз ще вечерям в къщи.	Ще се навечерям и ще дойда.
Искате ли да вечеряте с мен?	Не, ние ще вечеряме в къщи.
Вие трябва да се навечеряте бързо, ако искате да отидете на кино.	След като се навечерят, нека дойдат в къщи.
в. Тя вечеря с родителите си.	Ние се навечеряхме към осем часа.
Кога вечеряхте?	Ние вечеряхме към осем часа.
Децата вечеряха ли?	Да, те вечеряха преди малко.
с. Тя вечеряла и отишла на кино.	Мария се навечеряла рано.
Ако си вечерял, ела с мен!	Ако си се навечерял, ела с мен!

гледам (погледам)

а. Какво гледате?	Ние гледаме как децата играят.
Децата гледат баща си.	Иван гледа, но не вижда.
в. Ние гледахме как децата играят, когато той влезе.	Аз гледах храма, когато те ме видяха.
с. Иван е гледал няколко пъти това кино.	Вярно ли е, че тя гледала чужденеца, когато сте я видяли?
а. Обичам да гледам, как снегът вали.	Защо не погледате как децата играят?
Утре ще гледаме една нова пиеса.	Децата не трябва да гледат такива неща!

в. Вчера гледахме едно хубаво представление.

И той гледа представлението.

Аз гледах два пъти пиесата.

Жената погледа как играят децата и си отиде.

с. Аз съм гледал много български пиеси.

Децата са гледали това представление.

Imperative

Борисе, гледай тази пиеса и няма да съжаляваш.

Гледайте да сте на време за представлението!

Гледайте децата да не излизат на пътя.

Не я гледай, не е хубава!

Деца, гледайте да разберете всичко!

Не гледайте другите, но гледайте пред себе си!

ка̀ня (пока̀ня)

а. Аз Ви каня да ми дойдете на гости.

Тя кани само приятели.

Защо каните Попов на гости?

Ние го каним, защото той е приятел на сина ни.

в. По-преди тя канеше много гости.

До скоро те ме канеха често.

с. Аз чух, че той канел всяка седмица гости.

Вярно ли е, че те Ви канели често у тях?

а. Утре ще поканя няколко приятели на гости.

Ще ги поканим, след като те ни поканят.

Аз обичам да каня гости в къщи.

Защо не поканите Иванов и жена му?

в. Поканихте ли Попов на кино?

Защо не ги покани, след като те те поканиха?

Иванка ни кани два пъти да отидем с нея.

Поканихме го вчера.

Аз ги каних няколко пъти, но те не искаха да дойдат.

Мария ни покани да отидем с нея.

с. Защо сте поканили тези гости?	Поканил съм ги, защото са мои приятели.
Аз не съм ги канил, тя ги е канила,	Попов и жена му са ме поканили на вечеря.

Past Passive Participle

Ако тя е поканена и той трябва да е поканен.	Много гости са поканени у тях.
Аз съм поканен на гости за тази вечер.	Ние бяхме поканени, но не отидохме.

Imperative

Кани по-малко гости и ще си канен по-малко!	Не кани много гости за утре!
Не канете такива гости!	Канете само приятели и другари на гости!
Покани Иванов на обяд!	Не го кани сега! Жена му е болна.
Поканете всички приятели!	Не канете още никого!

чакам (почакам)

а. Защо чакате на този ъгъл?	Аз чакам брат си да излезе от кантората.
Ние чакаме да ни кажат, кога заминава влакът.	Жената чака детето си.
в. Когато го видяхме, той още чакаше.	Децата ни чакаха на гарата.
с. Всички чакали, само тя не чакала.	Иван чакал един час на ъгъла и си отишел.
а. Защо не чакате още?	Защо не почакате още малко?
Ще чакам докато дойде.	Ще почакам още десет минути.
Елена не иска да чака.	Елена не иска да го почака.
в. Борис чака цели два часа.	Борис почака малко и си отиде.
Ние чакахме с него.	Ние почакахме с него.

Imperative

Иване, чакай да ти кажа нещо!	Ако искаш, не чакай!
Деца, чакайте! Къде отивате?	Не ни чакайте! Няма да дойдем.
Почакайте ме малко! Аз ще съм тук след няколко минути.	Не ме чакайте! Аз имам много работа.

вредя се - вреждам се

а. Иван винаги се врежда за билети.	Децата се вреждат лесно.
Аз не сѐ вреждам лесно.	Жена ми се врежда всеки ден да вземе месо и други работи.
в. Сега аз се вреждам за билети, но по-рано той се вреждаше.	До вчера те се вреждаха да вземат нещо за ядене, но днес ние се вреждаме.
с. Вярно ли е, че тя се вреждала лесно за всичко?	Аз чух, че той се лесно вреждал за билети.
а. Защо не се вредите да вземете билети?	Аз ще се вредя лесно за билети, защото чичо ми работи там.
Ние не можем да се вредим от него.	Никой от нас не можа да се вреди да вземе билети.
в. Борис се вреди лесно и можа да замине.	Аз се вредих преди него за билети.
Защо не се вредихте и Вие?	Всички се вредиха да вземат по нещо.
с. Жена ми се вредила да вземе билети за всички.	Чужденецът бързо се вредил и получил добра работа.

изгладя -(изглаждам) гладя

а. Мария, какво правиш?	Изглаждам/ гладя дрехите на мъжа ми.
Вие гладите ли често?	Аз гладя, когато и тя глади.

в. Какво гладехте, когато Ви видях?	Аз гладех костюма си.
Иванка гладеше два пъти на ден ризите на мъжа си.	Когато бяхме във Варна, той никога не гладеше дрехите си.
с. Говори се, че тя гладела много често.	Вярно ли е, че сте гладели често?
а. Утре ще гладя.	Ще изгладя всички ризи на мъжа си.
Ако тя глади, защо не изглади и моите дрехи?	Защо не изгладите дрехите си?
в. Вчера гладих много.	Изгладих всички ризи на мъжа си.
Изгладихте ли костюма ми?	Жената го изглади преди малко.
Хазайката глади цял ден.	За един час изгладихме всички ризи.
с. Жена ми е гладила много и сега е изморена.	Защо не сте изгладили ризата ми? Защото никой не е гладил днес.

Past Passive Participle

Госпожо, дрехите са изгладени.	Костюмът ми изгладен ли е?
Всичко е изгладено много хубаво.	Не, той още не е изгладен.

Imperative

Иванке, глади бързо, защото нямаме време.	Не глади сега! Глади след това!
Изгладете ми костюма за тази вечер!	Не го гладете сега! Изгладете го утре!

изтъня - изтънявам

а. Бръснарят винаги изтънява косата ми.

в. Иван ми изтъняваше косата, когато Петър влезе.

с. Аз съм му изтънявал косата няколко пъти.

а. Ще изтъните ли косата ми?	Ще Ви я изтъним с удоволствие.
Да, ще Ви я изтъня.	Не, няма да Ви я изтъним.

в. Защо изтънихте косата ми?	Изтъних я, защото трябваше.
с. Бръснарят изтъния косата му за пет минути.	Изтънили му косата и му казали, че е готово.

Imperative

Изтъни косата ми!	Не я изтънявай!
Изтънете косата ми, моля!	Не изтънявайте косата ми!

облека се - обличам се

а. За къде се обличате?	Обличаме се, защото ще ходим на гости.
Обличам се, защото ще ходя на театър.	Жена му се облича много хубаво.
в. Когато го оставихме, той се обличаше.	Ние се обличахме, когато гостите пристигнаха.
с. Вярно ли е, че той се обличал всеки ден така?	Артистите още се обличали, когато представлението почнало.
а. Ще се облечете ли хубаво днес?	Да, днес ще се облека в хубав кафяв костюм.
Защо не се облечеш по-добре?	Децата ще се облекат в новите си дрехи.
Аз нямам хубави дрехи, за да се облека по-добре.	
в. Аз се облекох за пет минути.	Но те се облекоха след мен.
Кога се облекохте вие?	Ние се облекохме след Вас.
с. Облекла се бързо и излезла.	Облекли се и отишли на кино.

Past Passive Participle

Иван е облечен и не може да чака.	Гостите бяха облечени добре, но тя беше облечена най-добре.
Деца облечени ли сте?	Не, още не сме облечени.

Imperative

Облечи се и ела с нас!	Не се обличай още! Рано е за кино.
Облечете се добре, защото навън е студено.	Не се обличайте още! Имаме време за кино.

отбия се - отбивам се

а. Ние се отбиваме всеки ден при него в кантората.	Вие отбивате ли се при него?
Тя никога не се отбива от пътя си.	Да, и аз се отбивам при него, когато се връщам от работа.
в. До вчера той се отбиваше всеки ден при мен, или аз се отбивах при него.	Ние се отбивахме два пъти да пием нещо.
с. Вярно ли е, че той се отбивал често да пие нещо?	Жена Ви се е отбивала днес при жена ми.
а. Хайде да се отбием в този ресторант!	Защо не се отбиете някой ден в кантората?
Утре от работа ще се отбия да купя това.	Тя ще се отбие да си купи нещо.
в. Ние се отбихме да видим Мария.	Те се отбиха в един ресторант на чаша вино.
Аз се отбих да му кажа нещо, но тя не се отби.	Защо не се отбихте да ме видите?
с. Те се отбили в магазина и купили палтото.	Тя се отбила да го попита нещо.
	Децата не се отбили от пътя си.

Imperative

Отбий се и ми купи шапка!	Не се отбивай сега! Отбий се утре!
Отбийте се да видите болния!	Не се отбивайте при него! Той не е в къщи.

подстрижа - подстригвам

а. Той ме подстригва всяка седмица.

в. Бръснарят ме подстригваше, когато тя влезе в стаята.

с. Вижда се, че жена му го е подстригвала.

а. Борис ще ме подстриже. Утре ще подстрижат децата.

в.	Иван ме подстрига добре.	Вчера в училище подстригаха децата.
с.	Жената го подстригала за няколко минути.	Бръснарят не подстригал всички, защото нямал време.

Past Passive Participle

Вие сте подстриган много добре и децата са подстригани добре.

Imperative

Подстрижете ме високо!	Не ме подстригвайте така високо!

сложа - слагам

а.	Какво слагате на масата?	Аз слагам чиниите на масата.
	Тя слага ножовете на масата.	Децата слагат палтата си за да излезат.
в.	Баба слагаше чиниите на масата, когато ние пристигнахме.	Артистите слагаха костюмите си, когато тя влезе.
с.	Аз още не съм слагал шапка.	Тя е слагала много шапки.
а.	Ние ще сложим масата в ъгъла.	Защо не я сложите тук?
	Иванчо не иска да сложи шапката си.	Ще я сложа до леглото.
в.	Къде сложихте палтото ми?	Ние го сложихме на леглото.
	Аз сложих шапката Ви на стола.	Гостите сложиха шапките си и излезоха.
с.	Децата сложили чиниите си на масата.	Иван сложил палтото си.
		Тя сложила само шапката си.

Past Passive Participle

Деца, чиниите са сложени на масата.	Къде е сложен ножът, че не го виждам?

Imperative

Деца, сложете палтата си!	Не слагайте ръцете си на масата!
Иванчо, сложи си шапката и да тръгнем!	Не я слагай още! Още не сме тръгнали.

успея - успявам

a. Аз успявам винаги в работата си.

Тя винаги успява да вземе билети.

в. ---

с. Мария е успявала няколко пъти да вземе добри билети.

а. Ако успея да взема билети, ще отидем на кино.

Тя успее ли и той ще успее.

Защо да не успеете?

За да успеем, ние трябва да работим много.

в. Тя успя да замине, но аз не успях, защото закъсня̀х за влака.

Децата успяха да отидат на кино.

Ние успяхме да отидем на време.

с. Те не успяли да тръгнат с този влак.

Тя успяла да се обади в къщи.

Той не успял да разгледа храма.

хапна - хапвам

а. Аз винаги хапвам нещо преди да отида на кино.

в. ---

с. ---

а. Ще хапнем нещо на крак преди да отидем на кино.

Ако хапна сега, няма да мога да ям на вечеря.

в. Ние хапнахме малко и пихме по чаша бира.

Всички хапнаха по нещо.

Какво хапнахте Вие?

Аз хапнах малко от месото и това беше всичко.

с. Те хапнали бързо и отишли на кино.

Тя не хапнала нищо цял ден.

Imperative

Борисе, хапни от месото! Много е хубаво.

Хапнете (си) повече от десерта! Баба го е правила.

Listening In

Иванка и Петър.

П. Иванке, взех една съвсем модерна мобелирана стая с баня.

И. Много хубаво. Как успя?

П. Бях в канцеларията на театъра с Борис, когато ни казаха, че един от артистите заминавал за Париж.

Отидохме с Борис да го видим.

Той °тъкмо се обличаше да отиде на новата пиеса в театъра.

°just (now)

°Симпати̇чен мъж, който изглеждаше много добре в официално облекло - смокинг, черна връзка и лъснати обувки.

°having a pleasant personality

И. Кажи ми нещо за стаята!

П. Борис го помолил да я даде на нас, докато е в Париж.

И. В такъв случай ще трябва да кажем на хазайката тук.

П. Хазайката там ще ни глади дрехите и ще ни лъска обувките.

И. Тя говори ли английски?

П. Не, но аз се надявам, че ти след толкова учене ще можеш да разбираш български.

И. Много съм доволна.

Хайде да хапнем нещо на крак и да излезем да вземем билети за кино.

П. Кога започва първото представление?

И. В осем часа, но преди това искам да се отбия да купя месо.

П. Между другото, поканих Борис на вечеря за утре.

Stresses will be marked completely only in the Basic Sentences from Unit 13 on. Elsewhere only those stresses which may cause difficulty will be given.

Reading Selection

Четиво

Иван и Петър отиват в София

Иван и Петър не са ходили до сега в София. Те още не познават града. Те живеят с тяхните родители в едно малко село в средата на Стара планина. За тях пътят до София не е лесен. Шосето не е близо, а и без това трябва да се ходи пеш до като се излезе на пътя за гарата. От там главното шосе и гарата са близо. Те са чували, че в града имало високи здания, хубави черкви със златни куполи, павирани улици, театри, големи магазини където се намира всичко, ресторанти и хотели, много автомобили, градини където се правят разходки през лятото, когато става много горещо, но не са имали случай да видят сами всички тези хубави работи. Затова те решиха да помолят баща си да ги вземе със себе си някой път, когато отива в града. Когато чу какво искат, баща им се съгласи с удоволствие, защото и той мислеше, че беше вече време и за тях да видят и познават града.

И така една вечер баща им им каза: "Е, тогава утре тръгваме за София. Дано имаме хубаво време!"

/Следва/

Нови думи

бли̇зо	near, close	реша̇ (P) реша̇вам (I)	decide
ве̇че	already	село̇ села̇	village
гла̇вен главна	main, chief	съглася̇ се (P) съглася̇вам се (I)	agree, consent
наме̇ря (P) нами̇рам (I)	find	у̇лица у̇лици	street
пе̇ш	on foot		

Questions

1. Къде не са ходили до сега Иван и Петър?
2. Какво не познават те?
3. Къде живеят Иван и Петър?
4. С кого живеят те там?
5. Къде е селото на Иван и Петър?
6. Какъв е пътят за тях до София?
7. Защо пътят до София за тях не е лесен?
8. Какво са чували те за града?
9. Какви са зданията в града?
10. Улиците в града павирани ли са?
11. Какво се намира в големите магазини на града?
12. Има ли много автомобили в града?
13. Кога се правят разходки из градините?
14. Иван и Петър имали ли са случай да видят сами всички тези хубави работи?
15. Какво решиха Иван и Петър?
16. Баща им съгласи ли се да ги вземе със себе си?
17. Защо се съгласи баща им да ги вземе със себе си?
18. Кога им каза баща им, че ще тръгнат за София?
19. Кога тръгват те за София?
20. На какво се надява баща им?

Unit 14 Discussing the Play

Ivanka, Peter and Boris in the Café Bulgaria after the theatre.	Ива́нка, Пе́тър и Бори́с - в кафене́ Бълга́рия след теа́търа.

Борис

ice cream	сладоле́д
sandwich	са́ндвич, са́ндвичи
Ivanka, Peter, what will you have - coffee, ice cream, or sandwiches?	Ива́нке, Пе́тре, какво́ ще взе́мете, кафе́, сладоле́д или са́ндвичи?

Иванка

I'd like ice cream.	А́з бих и́скала сладоле́д.

Петър

solid	соли́ден, соли́дна
I'll take something a little more solid - a cheese sandwich.	А́з бих взе́л не́що по́-соли́дно, еди́н са́ндвич със си́рене.

Иванка

idea	иде́я, иде́и
take to	заведа́ - заве́ждам
wonderful, excellent	отли́чен, отли́чна
It was a wonderful idea of yours to take us to the theatre, Boris.	Бори́се, тво́ята иде́я да ни заведе́ш на теа́тър бе́ше отли́чна.

Петър

is worth	заслу́жава
Yes, the theatre's worth seeing, and the play, too.	Да́, теа́търът заслу́жава да се ви́ди и пие́сата съ́що.

Иванка

beautifully	ху́баво
Their acting was superb ('they played very beautifully').	Мно́го ху́баво игра́ха.

Tell me something about the actors.	Кажи ми нещо за артистите!
study	уча (I)
abroad, in foreign countries	в чужбина
Where did they study, here or abroad?	Къде са учили, тук или в чужбина?

Борис

guest role	гастрол, гастроли
Most of them finished [their training] here, and were abroad in guest roles later.	Повечето от тях са свършили тук и после са били в чужбина на гастроли.
proud (of: с)	горд, горда
drama	драма, драми
We're very proud of our drama.	Ние сме много горди с нашата драма.

Иванка

You're right.	Имате право.
heroine	героиня, героини
The heroine of the play was more than perfect.	Героинята в пиесата беше повече от отлична.
acting, play	игра, игри
She gave such a good performance!	Даде такава хубава игра!

Петър

Boris, what's her name?	Борисе, как се казва тя?

Борис

Yordanova.	Йорданова.
hero	герой, герои
And how did you like Dimov, the hero?	А как ви хареса Димов, героят?

Иванка

diction	ди́кция
Very good, and what wonderful diction he has.	Мно́го добъ́р и и́ма мно́го ху́бава ди́кция.
word	ду́ма, ду́ми
I understood every word he said.	А́з разбра́х вся́ка ду́ма, коя́то ка́за.

Петър

cast	съста́в, съста́ви
sustain, endure, present	издържа́ - издъ́ржам (P-I)
exception	изключе́ние, изключе́ния
scene	карти́на, карти́ни
act	де́йствие, де́йствия
appear	явя́ се - явя́вам се (P-I)
The cast presented the entire play [very] well with the exception of the second scene of the first act, where the hero's father appeared.	Съста́вът издържа́ добре́ ця́лата пие́са с изключе́ние на вто́рата карти́на на пъ́рвото де́йствие, къде́то се яви́ ба́щата на геро́я.
rather, somewhat	до́ста
artificially	изку́ствено
I think that he acted rather artificially.	А́з ми́сля, че то́й игра́ до́ста изку́ствено.

Борис

Yes, that's true.	Да́, вя́рно е.
role	ро́ля, ро́ли
And that role wasn't [meant] for him.	И та́зи ро́ля не бе́ше за не́го.
know	позна́вам (I)

I'm well acquainted with his acting.	Аз познавам добре играта му.
type	тип
He's very good actor for certain (types of) roles but not for all.	Отличен артист е за някой тип роли, но не за всички.
sure	сигурен, сигурна
criticism	критика
newspaper	вестник, вестници
find	намеря - намирам (P-I)
I'm sure the newspaper review will say the same thing	Сигурен съм, че критиката във вестника ще намери същото нещо.
And how did you like the theatre?	А как ви хареса театърът?

Петър

modern	модерен, модерна
stage	сцена, сцени
[It's] very nice and the stage is very modern.	Много хубав и сцената е много модерна.
change	смяна, смени
smooth	гладък, гладка
The change of scenes was fast and smooth.	Смяната на картините беше бърза и гладка.

Иванка

stage setting	постановка
I liked the stage setting.	Аз много харесах постановката.

Борис

opera	опера, опери
ballet	балет
I'll have to take you to the opera or ballet.	Аз трябва да ви заведа на опера или балет.

art	изку̇ство
decorator	декора̇тор, декора̇тори
Then you'll see the artistry of our decorators.	Тога̇ва ще ви̇дите изку̇ството на на̇шите декора̇тори.
They're very good.	Мно̇го са добри̇.
Иванка	
Yes, we must go more often.	Да̇, ни̇е тря́бва да хо̇дим по̇-че́сто.
Петър	
Thank you very much, Boris.	Бори̇се, мно̇го ти благодари̇м.
repeat	повто̇ря-повта̇рям (P-I)
It was a wonderful idea and we'll it again as soon as possible.	Бе̇ше чуде́сна иде́я и ще я повто̇рим в най-скоро вре̇ме.
try, make an attempt	опи̇там - опи̇твам (P-I)
(Boris tries to get tickets again.)	(Бори́с се опи̇тва да полу̇чи пак биле̇ти.)
Борис	
balcony	балко̇н, балко̇ни
Two tickets on the balcony, please.	Два̇ биле̇та на балко̇на, мо̇ля.
Касиерката	
I have two seats at the end of the seventh row.	И̇мам две̇ места̇ в кра̇я на се̇дмия ре̇д.
Борис	
relation, dependence	зави̇симост (f.)
How are the seats in regard to the stage?	Ка̇к са места́та в зави̇симост от сце̇ната?
Касиерката	
The seats are rather toward the corner.	Места́та са до́ста на ъ̇гъл.
Борис	
Then I won't take them.	Тога̇ва ня̇ма да ги взе̇ма.

Note 14.1 Verb: Compounds with /l/ participle.

Note 14.1.1 The Perfect

The /l/ participle and its use for indefinite past and hearsay was discussed in Note 4.2.4. Note the alternation in the Basic Sentences of this unit between use of the perfect (/sem, se/, etc. plus the /l/ participle) and the past tenses (perfective or imperfective). When speaking of where the actors had studied and played before, the perfect is used, as it is indefinite past. In speaking of the performance just witnessed, the straight past tenses are used. For example:

Къде са учили?	Повечето от тях са свършили тук и после са били в чужбина на гастроли.

but Героинята в пиесата беше повече от отлична. Даде такава хубава игра.

The answer to 'Where did they study?' could have used the /l/ participle alone, indicating hearsay:

Аз чух / Говорят, че повечето от тях свършили тук и после били в чужбина на гастроли.

The perfect corresponds to the English perfect in the first and second persons but has the meaning of an indefinite past in the third person:

Аз съм отишел	I've gone
ти си отишел	you've gone
той е отишел	he went (at some indefinite time in the past)
тя е отишла	she went (at some indefinite time)
ние сме отишли	we've gone
вие сте отишли	you've gone
те са отишли	they've gone (at some indefinite time)

As the participle agrees with the subject, other forms are possible, such as:

Аз съм отишла	I've gone (woman speaking)

Combinations of verb forms followed by /da/ and the perfect, such as

/щях да съм отишел/ are not considered compounds but clauses introduced by /da/. See Note 15.1.

Note 14.1.2 The Future Perfect.

The perfect may follow /šte/:

Те ще са учили	They will have studied
Повечето от тях ще са свършили тук.	Most of them will have finished here.

This combination corresponds to the English future perfect:

Аз ще съм отишел	I shall have gone
ти ще си отишел	you will have gone
той ще е отишел	he will have gone
тя ще е отишла	she will have gone
ние ще сме отишли	we shall have gone
вие ще сте отишли	you will have gone
те ще са отишли	they will have gone

Note 14.1.3 The Pluperfect.

The past tense of the verb 'to be' plus the /l/ participle yields the pluperfect:

Аз бях отишел	I had gone
ти беше отишел	you had gone
той беше отишел	he had gone
тя беше отишла	she had gone
ние бяхме отишли	we had gone
вие бяхте отишли	you had gone
те бяха отишли	they had gone

Note 14.1.4 Conditional.

Аз бих искала сладолед.	I'd like ice cream.
Аз бих взел нещо по-солидно.	I'd take something a little more solid.

The term 'conditional' is applied to a special form of the verb 'to be':

бих	I would	бихме	we would
би	you would	бихте	you would
би	he, she, it would	биха	they would

The translation may also be 'might be'. These in combination with the /l/ participle give a construction with meanings such as 'I would like', 'I might take' (above equal to 'I'd like'), etc. This construction is also referred to as the 'conditional'. The use of these in 'conditional' ('if') clauses is discussed in Note 15.1.

Аз бих отишел	**I might / would go**
ти би отишел	**you might / would go**
той би отишел	**he might / would go**
тя би отишла	**she might / would go**
ние бихме отишли	**we might / would go**
вие бихте отишли	**you might / would go**
те биха отишли	**they might / would go**

Depending on the context, these forms may also be translated 'I might have gone', 'I would have gone', etc.

Note 14.2 Verb: Use of Prepositions with Verbs.

a. Влакът спира в София.
Ние я пратихме на зъболекар.
Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря.
Запознайте се с чичо Петър.
Продавам го на Вас без печалба.
Пиесата е поставена за първи път.

в. Аз благодарих на чиновника за това, което ми каза.
Пристигнахме с влака.
Искате ли да отидем на кратка разходка?
Баща ми отиде при шивача.

Днес ще ни дойде на гости син ми Стоян със семейството си.

Нуждаете ли се от нещо друго?

The examples under a) show prepositions which correlate very well with the English equivalents: 'in Sofia', 'to the dentist', 'from the dentist', 'with Uncle Peter', 'to you ... without profit', 'for [the] first time'.

The examples under b) show the use of prepositions with verbs where literal translations are more difficult: 'I thanked (to) the employee', 'we arrived by ('with') train', 'for ('to') a short walk', 'to ('at') the tailor's', 'as ('to') guests'.

It is important to learn the usage of the prepositions in connection with a given verb. The list below gives verbs which have occurred and some of the prepositions which may be used with them. Some of the English equivalents are transparent; others must be learned. In many cases Bulgarian uses a preposition where English has none (/blagodaryé na-/ 'I thank - '); the reverse may also occur.

благодаря	на	thank
боя се	от	be afraid of
бързам	за	hurry to
гледам	към	look towards, at
	с	look with
	през	look through
	за	look for
	от	look out of
	на (там)	look over there
зная	за	know about
	от	know from
искам	от	ask - for
мисля	за	think of

моля се на	beg, pray to
надявам се на	put hope in
нуждая се от	have need of
обадя се на	let - know
на - с	let - know by -
на - по	let - know by -
покажа на	show
към	point towards
поканя на	invite - to
помагам на	help
предплатя на	pay - in advance
радвам се на	take pleasure in, enjoy
разбирам се с	have a mutual understanding
услужа на	do a favor to -
на - с	do a favor to - by -
	do a favor to - with -

Note 14.3 Verbs: New Verbs (See GD)

Grammatical Drill

GD 14.1 /l/ Participle

Review of /l/ participle as hearsay.

Децата заминали с влак.

Никой не се върнал от там.

Мъжът бил дал вече парите на някого, когато го видяли.

Аз чух, че Борис давал уроци по български.

Всички отишли на черква.

Когато тя пристигнала, Петър бил бутнал колата в гаража.

Децата играели пред къщата и се гонели един други.

Вярно ли е, че Петър дал пари на Борис?

Когато тя дошла, всички били излезли.

Ако не валяло дъжд, те щели да отидат на разходка.

Иван щял да даде пари на Петър, ако не бил чул, че Петър говорел не добри неща за него.

Мария щяла да забрави, че гости й идвали.

Донесли месото и го сложили на масата.

Гостите влезли в къщи, защото щяло да вали дъжд.

Борис отишел на гарата, защото щял да заминава, но влакът бил заминал и той се върнал в къщи.

GD 14.1.1 The perfect

Борис ни е поканил на театър.

Защо не сте заминали?

Някой е взел дрехите от стола.

Изглежда, че тук е валяло дъжд.

Децата още не са се върнали от кино.

На тях са дали парите, не на вас.

Някой е забравил книгата си.

Още не са занесли багажа на гарата.

Защо са затворили ресторанта?

Иванчо е играл на снега и сега е болен.

Хайде, ставайте! Слънцето е изгряло отдавна.

Никой нищо не ми е казал.

Ако тя ти е предложила вино, защо не си взел?

Аз никога не съм пил вино.

Отдавна не сме му писали писмо.

Ние сме яли вече.

Мен ме е болял много пъти зъб.

Елате! Ние сме вечеряли вече.

Аз съм гледал това представление.

Елена е говорила със жена ми.

Иванов и жена му са живяли на тази улица.

Аз съм закъснявал много пъти за работа, но тя е закъснявала повече от мен.

Никой не е знаел, че тя е болна.

Хазайката още не е изгладила дрехите ни.

Деца, измили ли сте ръцете си?

Защо не сте изпратили нещата й?

На Петър са прегледали колата и са намерили, че не е в ред.

Жена ми е следвала медицина, но не е свършила.

GD. 14.1.2 The Future Perfect

Ако дойдете по-късно, той ще е заминал.

Ако не ме намерите в къщи, аз ще съм отишел вече при Петър.

Ако дойдете в два часа, ние ще сме яли вече.

Когато се върнете, аз ще съм научил вече урока си.

Когато тя дойде, механикът ще е прегледал вече колата.

Когато го видите, той ще е написал вече писмото.

Ние ще сме яли, когато дойдете.

Когато ги видите, те ще са научили вече уроците си.

Когато пристигнете в София, ние ще сме заминали за Варна.

Ако не я намерите в къщи, тя ще е излязла да види майка си.

Когато отидем в къщи, те ще са се върнали вече от кино.

*Страхувам се, че когато ние пристигнем, тя ще е тръгнала вече.

*I'm afraid

Translation Drill

Translate the following sentences:

1) If you come at 5 o'clock, I'll have already written the letter.

2) When we return home, Peter will have (already) seen the performance.

3) If you see them after 12 o'clock, they will have already eaten.

4) If you arrive there earlier, she will not have gotten ('come') back yet.

5) When you speak to them, they will have already received the money.

6) If we come at 6 o'clock, our son will have learned his lessons.

7) If we go to [see] them now, they will have gone out.

8) When they arrive at the railroad station, the train will have already left.

GD 14.1.3 The pluperfect

Аз бях получил писмото, когато той пристигна.

Елена беше решила да заминава за Америка, но не зная какво стана и тя остана тук.

Когато брат му влезе в стаята, Петър беше повторил урока няколко пъти.

Ние отидохме на театър, защото мъжът ми беше успял да вземе няколко дни преди това билети.

След като бяха чакали цели два часа, те си отидоха.

Ние отидохме на гарата, когато влакът беше заминал.

Когато той ни попита, ние още не бяхме намерили книгата.

Децата не бяха научили уроците си и затова не отидоха на кино.

Всички бяха сложили палтата си и чакаха Попов.

Мария не яде много, защото преди това беше хапнала на крак.

Когато пристигнахме, той беше свършил половината от работата.

GD 14.2 Verb: Use of Prepositions with Verbs.

Иванчо, защо не благодариш на батко си за книгата?

Аз погледнах към него, но той не беше вече на мястото си.

Бащата гледаше през вратата, как децата му отиват на училище.

Иванчо, не гледай на там, но гледай пред себе си.

Защо не поискаш от (на) Петър да ти даде десет лева?

Аз мисля сега за децата ни, които са на планината.

За пари мога да се надявам само на баща ми.

Обадете ми се с писмо.

Аз ще Ви се обадя по телефона.

Децата се боят от чужденеца.

Сега бързам за работа; утре ще говорим.

Аз гледам от един час за Иванчо и не мога да го видя.

Мария дълго гледа мъжа си от балкона,

Какво знаете за Попов и неговата работа?

Каквото зная, го зная от Петър.

Иван и Петър се помолиха на баща си да ги заведе в града.

От колко пари се нуждаете?

Когато пристигнете, обадете се на брат ми.

Бащата показа на сина си, как да работи.

Жената показа към мен с ръка.

Иванчо, помогни на майка си!

Ние предплатихме (наема) на хазайката за два месеца.

Аз мисля, че той се разбира със всеки тук.

Ще дойда, (само) ако ме поканите на гости.

Децата се радват на всичко, което получат от родителите си.

Защо не услужиш на Петър с няколко лева?

GD 14.3 Verbs: New Verbs.

Imperfective only

познавам

а. Аз го познавам него много добре, но не познавам жена му.

Иванка живее там вече няколко години и още не познава хазайката си.

в. По това време познавах само брат му.

Когато бяхме във Варна, тя не познаваше жена ми.

с. Тогава тя познавала само майка ми.

Никой не го е познавал преди това.

уча

а. Иван учи много и ще свърши пръв университета.

Аз уча всеки ден по един нов урок.

в. Когато влезох в стаята, той още учеше.

Аз учех през деня и работех вечерта.

с. Вярно ли е, че Петър учел български?

Аз чух, че Мария учела английски.

а. Утре ще уча цял ден.

в. Ние днес учихме няколко часа и сега отиваме на кино.

Децата след като учиха един час, отидоха да играят в снега.

с. Борис е учил български в Ню-Йорк.

Мария никога не е учила английски.

Imperative

Деца, учете добре, ако искате да успеете!

Иванчо, учи много, за да можеш да влезеш в университета.

Perfective - Imperfective Verbs:

заведа - завеждам

а. Аз завеждам дъщеря си всяка сутрин на училище.

в. До вчера ни завеждаха с кола до там.

с. Ние сме ги завеждали няколко пъти до там.

а. Иван иска да ни заведе до София с кола.

Утре ще ви заведа на кино.

Защо не ги заведете на театър?

На театър ще ги заведем след една седмица.

в. Къде заведохте Петър?

Заведохме го на зъболекар.

Иванов ме заведе да видя музея.

Заведоха ни на театър.

с. Завели го и го оставили там.

Жената ги завела при чужденеца.

Imperative

Заведи ме да видя музея!

Заведете ни с колата до в къщи!

Иванчо, заведи ме там!

Не го завеждай да види музея!

Не ни завеждайте в къщи! Оставзте ни тук!

Още не я завеждай там!

заслужа - заслужавам

а.	Децата заслужават да получат книгите; те учат много.	Музеят заслужава да се види.
в.	Градът заслужаваше да бъде разгледан.	Елена заслужаваше да отиде в Америка; тя свърши първа университета.
с.	Всички казват, че театърът заслужавал да се види.	Аз чух, че заслужавало да се отиде във Варна.
а.	Ще заслужите книгата, ако учите повече.	За да заслужи парите, които получава, той работи много.

в. Борис заслужи отиването си в Америка, но не замина.

с. Мъжът е заслужил всеки лев, който е получил от нас.

издържа - издържам

а.	Аз не мога да издържам на голям студ.	Издържате ли на голяма горещина?
в.	Старите коли издържаха на лоши пътища, но новите не издържат.	Иванов издържаше сина си цели пет години в университета.
с.	Вярно ли е, че тя издържала майка си?	Родителите им ги издържали от Америка.
а.	Аз ще издържа една седмица без да ям.	Като не можа да издържи всичко това, той замина.
в.	Елена издържа да не яде дълго време, но аз не издържах.	Артистите издържаха добре представлението.
с.	Колата на Петър издържала лошия път и пристигнала първа.	Всички издържали добре пътуването.
	Борис не издържал пътуването и се върнал.	Мария издържала отлично екскурзията.

намеря - намирам

а. Аз намирам всеки ден по нещо на улицата.	Те намират стая, когато поискат.
в. Иван, като малък, намираше често пари на улицата.	Ние намирахме, че той трябва да замине.
с. Мария никога не е намирала пари на улицата.	Вярно ли е, че той често намирал пари на улицата?
а. Аз трябва да намеря една друга стая.	Тя не може да намери книгата.
в. Децата намериха нещо в градината.	Борис ме намери да уча уроците си.
с. Жена ми намерила десет лева на улицата.	Ние сме намерили един нов апартамент.

Past Passive Participle

На това място са намерени много пари.

"Детето е намерено!" каза една стара жена.

Imperative

Иванчо, намери книгата, защото ми трябва.

Намерете Мария и й кажете да дойде тук.

повторя - повтарям

а. Аз повтарям често уроците, за да не ги забравя.	Децата повтарят урока след мен.
в. Когато я видях, тя повтаряше урока.	Ние повтаряхме урока, когато той влезе в стаята.
с. Вярно ли е, че тя повтаряла всеки урок?	Всички повтаряли след него.
а. Аз ще повторя всичко още един път.	Тя не може да повтори урока.

в. Елена повтори урока много добре.	Всички повториха урока след него.
с. Повторили урока и го научили.	Иван го повторил няколко пъти за да го научи.

Past Passive Participle

Урокът е повтарян много пъти.	Урокът е повторен само два пъти.

Imperative

Деца, повторете урока още един път!	Деца, не повтаряйте повече урока!

реша се - решавам се

а. Аз не се решавам да отида до там.	Никой не се решава да направи това.

в. Децата искаха да влязат, но не се решаваха.

с. --

а. Ако той се реши и аз ще се реша.	Ние не можем да се решим да направим това.
в. Иванка се реши да отиде и види какво става.	Всички гледаха от вън, но не се решиха да влязат вътре.
с. Бащата попита: "Деца, къде сте решили да отидете?"	Синът каза: "Аз съм решил да остана тук, а тя е решила да отиде във Варна.

Past Passive Participle

Още не е решено, къде ще отидем.	...и тогава бе решено да му кажат всичко.

Imperative

Деца, решете къде да отидем	но не решавайте без майка си!

съглася се - съгласявам се

а. Жена ми се съгласява винаги с мен.	Добре, ние се съгласяваме да предплатим наема.
в. ---	с. ---

а. Ще се съгласите ли да отидете там?	Ако ме поканят, ще се съглася.
в. На тях им платиха и те се съгласиха да отидат.	Хазайката не се съгласи да му даде стаята.
с. Вярно ли е, че хазайката не се е съгласила да Ви даде стаята?	Чужденецът се съгласил да пътува с тях.

Imperative

Съгласете се на това, което Ви предлагам и ще Ви дам още сто лева.	Не се съгласявайте! Не е сигурно.

явя се - явявам се

а. Борис се явява всеки ден на сцената в театъра.	И братята му се явяват с него.
в. До вчера той се явяваше всеки ден на сцената.	Децата му не се явяваха с него.
с. Аз чух, че той се явявал често на сцената.	Вярно ли е, че и жена му се е явявала с него?
а. Никой не знае, че тя ще се яви на сцената.	Ако не могат да се явят, ще минем и без тях.
в. Артистите се явиха в нови костюми.	Мария не искаше да се яви на сцената.
с. Артистът се явил на сцената само за пет минути.	Тя се явила само два пъти на сцената.

Imperative

Яви се пред него и му кажи всичко за себе си.	Не се явявай днес, яви се утре!
Явете се в осем часа в кантората на господин Попов.	Не се явявайте, ако не сте готови.

Listening In

1. В Ню-Йорк. Иванка и Петър излизат в града с Борис.

П. Бихте ли искали да вземем по един сладолед преди да отидем на театър?

И. Отлична идея, но аз съм гладна и ще взема нещо по-солидно.

П. Добре, аз ще Ви заведа в един ресторант тук на близо.

И. Вие познавате ли пиесата, която ще гледаме?

Б. Не, но видях няколко картини вчера във вестника в отдела за изкуство.

Какъв е съставът на артистите в пиесата?

И. До колкото зная, героят и героинята се явяват във всички представления.

Б. Аз бих искал да видя вашия балет.

И. Аз познавам един от декораторите на операта и той може да ми вземе билети за едно балетно представление.

Б. Това ще бъде много добре.

---

2. Иванка и госпожа Симеонова.

И. Добър ден, госпожа Симеонова; как са децата?

С. Благодаря, добре. В училище дават някаква пиеса и наш Иванчо играе героя.

И. Аз съм сигурна, че той е много горд.

С. Да, горд е, но много говори за ролята си и се боя, че ще стане изкуствен.

И. Разбирам Ви добре.

Когато бях на неговите години, и аз бях решила да стана артистка и не учех нищо в училище.

С. Какво мислеха Вашите родители за това?

И. Нищо.

Сигурно са знаели, че няма да е за дълго.

Оставиха ме да ходя на всички драми и опери и даже взимах уроци по дикция.

По-късно забравих изкуството и исках да стана докторка.

С. Надявам се, че и на наш Иванчо ще му мине скоро и бързо.

И. Разбира се.

Кога ще е пиесата?

С. Довечера.

Искате ли да Ви заведем?

И. С удоволствие.

След години, когато стане доктор или адвокат, ще му казвам, че съм го виждала като артист на сцената.

3. Мария и Христо след театъра.

Х. Мария, как ти хареса представлението?

М. Много добре.

Аз не мислех, че ще има такъв *успех. *success

Х. Аз бях сигурен, защото съставът беше много добър.

М. Да, вярно е.

Всички бяха много добри с изключение на един от тях, който не беше на мястото си за неговата роля.

Х. Аз следвах с него в чужбина и смятам, че той е по-добър за други роли.

М. Всички имаха много добра дикция и постановката беше отлична; с една дума всичко беше много добре.

Х. Това е най-добрият и най-прочутият театър в България.

М. Аз смятам, че утре във вестника ще има добра критика за представлението.

Х. Искаш ли да отидем да хапнем някъде нещо? Предполагам, че и ти си гладна.

М. Къде предлагаш да отидем?

Х. Да отидем в Славянска *беседа, където има и хубава музика.

*(proper name)

Reading Selection

Четиво

Иван и Петър отиват в София

(Продължение 2)

Радостта на децата нямаше край. На другия ден всички в къщи станаха по-рано от обикновено. Онези от тях, които заминаваха, се облекоха в нови дрехи, обръснаха се, лъснаха си обущата, взеха си чисти ризи, чорапи, няколко от най-хубавите връзки и още някои други работи, които им трябваха за път и за в града. Разбира се, те не забравиха да вземат и някои подаръци за тяхните приятели Попови от София.

Към осем часа всичко беше готово и тримата тръгнаха за София. Слизането от планината не беше лесно, защото имаха нови обуща, които не им позволяваха да ходят свободно и бързо. Но те бяха толкова радостни, че всичко им се виждаше хубаво и приятно. Както и да е, когато излезоха на пътя за гарата, те намериха дядо Васил с колата му до бялата къща на леля Еленка. Той тъкмо Й беше донесъл мляко, месо и други работи от пазаря. Те го помолиха да ги заведе до гарата за влака в девет и половина, защото бяха закъснели малко и трябваше да бързат.

Но дядо Васил им направи друго предложение. И той отиваше в София. Защо да не отидат всички с неговата кола? Ще бъде много по-приятно и по-удобно. Те се съгласиха с голямо удоволствие, качиха се в колата му и тръгнаха направо за София. Пътят не беше много добър до като не излезоха на главното шосе.

/Следва/

Нови думи

ра̇дост (f.) ра̇дости	joy	позволя̇ (P) позволя̇вам (I)	permit
пода̇рък пода̇рьци	present, gift	предложе̇ние предложе̇ния	proposal, offer suggestion
сле̇за (P) сли̇зам (I)	go down, descend	тъкмо	just
ра̇достен ра̇достна	joyful	чи̇ст, чи̇ста	clean

Въпроси

1. Кога станаха всички на другия ден?
2. Какво направиха тези, които заминаваха?
3. Какво още не забравиха да вземат те?
4. В колко часа тръгнаха те за София?
5. Защо слизането от планината за тях не беше лесно?
6. Защо всичко им се виждаше хубаво и приятно?
7. Какво беше донесъл дядо Васил на леля Еленка?
8. Какво помолиха те дядо Васил и защо?
9. Какъв беше отговорът на дядо Васил?
10. Какъв беше пътят преди да излезат на главното шосе?

Unit 15 Post Office

Иванка

I was at the Post Office today and got a lot of things done.	Дне̇с бя̇х на по̇щата и свъ̇рших мно̇го ра̇бота.

Петър

What did you do there?	Какво̇ пра̇ви та̇м?

Иванка

first of all	пъ̇рво на пъ̇рво
send	изпра̇тя - изпра̇щам (P-I)
telegram	телегра̇ма, телегра̇ми
First of all I sent a telegram home.	Пъ̇рво на пъ̇рво изпра̇тих телегра̇ма в къ̇щи.
We hadn't written them a letter for a long time.	Не бя̇хме им пи̇сали отда̇вна писмо̇.

Петър

registered	препоръ̇чан, препоръ̇чана
Did you send it registered?	Препоръ̇чано ли го изпра̇ти?

Иванка

receipt	ра̇зписка, ра̇зписки
Yes, here's the receipt.	Да̇, е̇то ра̇зписката.
put away	прибера̇ - приби̇рам (P-I)
Put it away, please.	Прибери̇ я, мо̇ля ти се!

Петър

What kind of a telegram did you send?	Каква̇ телегра̇ма изпра̇ти?

Иванка

speed	бързина̇

Ordinary speed.	Обикновена бързина.
sense	смисъл
fast	бърз, бърза
pay	платя - плащам (P-I)
I didn't see any sense in sending it fast and paying three times more.	Не видях никакъв смисъл да я пратя бърза и да платя три пъти повече.

Петър

get along, cope (with: с)	справя се - справям се (P-I)
since, as	щом
I see you got along fine at the Post Office. You even know the prices.	Виждам, че си се справила добре на пощата, щом знаеш и цените.

Иванка

(ticket) window	гише, гишета
It was very easy, as the clark at the stamp window helped me.	Беше много лесно, тъй като чиновникът на гишето за марки ми помогна.

Петър

Did you buy stamps?	Е, купи ли марки?

Иванка

pertaining to (air) plane ～	аеропланен, аеропланна
airmail	аеропланна поща
open	отворен, отворена
postcard ('open card')	отворена картичка, отворени картички

Yes, here are five airmail (stamps), five ordinary (ones) and also five postcards.	Да, ето пет за аеропланна поща, пет - обикновена и също пет отворени картички.
sending	изпращане
package	пакет, пакети
I also asked about sending packages ('how the sending of packages stands').	Аз питах също как става изпращането на пакети.

Петър

What did they tell you?	Какво ти казаха?

Иванка

parcel (adj.)	колетен, колетна
parcel service	колетна служба
There's a special parcel service.	Има специална колетна служба.
declaration	декларация, декларации
parcel	колет, колети
We have to make a declaration of everything in the parcel.	Ние трябва да направим декларация за всичко в колета.
forbidden	забранен, забранена
export	износ
There are some thing's it's forbidden to export.	Има някои забранени неща за износ.

Петър

insure	застраховам (I)
Can the packages be insured?	Могат ли да се застраховат пакетите?

Иванка

Yes.	Да.
stick on	облепя - облепвам (P-I)
document	документ, документи
You know they have some special stamps here they put on all documents.	Знаеш, тук имат едни специални марки с които облепват всички документи.

Петър

revenue stamp	гербова марка гербови марки
sticking on	облепване
attaching of a revenue stamp	обгербване
Yes, those are revenue stamps, and the sticking on itself is called obgerbvane.	Да, това са гербови марки, а самото облепване се казва обгербване.
What kind of packages are you going to be sending?	Какви пакети ще пращаш?

Иванка

surprise	изненадам - изненадвам (P-I)
gift	подарък, подаръци
complicated	комплициран, комплицирана
I think I'll surprise friends in America with little gifts, but it seems a little complicated to me with this declaration.	Аз мисля да изненадам приятелите в Америка с малки подаръци, но ми се вижда доста комплицирано с тази декларация.
duty, tariff	мито, мита

But they may also have to pay duty.	Но те може би също ще трябва да платят мито.
	Петър
carry (to)	занеса - занасям (P-I)
You're right. We'll take them with us.	Имаш право. Ние ще ги занесем.

Note 15.1 Verb: Conditional Sentences with /ako/

Ако може, изтънете малко косата.

Родителите ти ще се зарадват, ако им пишем.

As observed in Note 14.1.4, the term 'conditional' is unfortunately used for both forms and constructions. Rather than introduce new terms, this usage is continued here. The present note discusses the clauses and sequences of clauses traditionally called 'conditional'. They use a number of constructions. The above sentences are examples of one of these. They are statements of things which are possible. If so-and-so is the case, then so-and-so will happen (or, then do so-and-so). The 'if' clause has a verb in the present (dependent).

There are many possible combinations of verb forms in conditional sentences. The most frequent of these are given in the accompanying table. The 'if' clause (Protasis) verb may be:

1. present - dependent
2. perfect
3. pluperfect (with imperfective form of 'to be')
4. hearsay
5. imperfective past

The consequential clause (apodosis) verb may be:

a. present - dependent

b. imperfective past

c. perfect

d. future /šte/ plus verb

e. past future /štyah/, /šteše/ plus /da/ plus verb

f. perfect (hearsay) future /e štyal/ plus /da/ plus verb

g. future perfect /šte/ plus 'to be' plus /l/form

h. past future perfect /štyah/, /šteše/ plus /da/ plus 'to be' plus /l/ form

i. conditional

j. imperative

The corresponding negatives of these may also be used.

These introduce a number of forms and constructions which have not appeared in the units. The future particle /šte/ is seen to be a present form, of which there are also past forms and an /l/ participle:

will	would (have)		would have
ще	щях	щяхме	щял
	щеше	щяхте	f.щяла, n. щяло
	щеше	щяха	pl.щели

The negative counterparts, as auxiliary verb; are няма, нямаше, нямало. There are also imperfective past forms of perfective verbs occasionally used after /ako/, such as:

отидех	отидеше	отидеше
отидехме	отидехте	отидеха

These are equivalent to /byah otišel/, etc. in meaning, and the latter are more frequently used. Regular imperfective pasts of imperfective verbs (such as /imaše/) are freely used after /ako/.

Note 15.1 Chart

	Protasis	Apodosis	
		Affirmative	Negative
1.	ако отиде	a. отива	не отивам
		d. ще отиде	няма да отиде
		i. би отишел	не би отишел
		j. иди	не отивай
2.	ако е отишел	a. отива	не отива
		c. е отишел	не е отишел
		d. ще отиде	няма да отиде
		e. щеше да отиде	нямаше да отиде
		f. е щял да отиде	нямало е да отиде
		g. ще е отишел	няма да е отишел
		j. иди	не отивай
3.	ако беше отишел	e. щеше да отиде	нямаше да отиде
		h. щеше да е отишел	нямаше да е отишел
		i. би отишел	не би отишел
4.	ако е бил отишел	b. (see example)	
		e. щял да отиде	нямало да отиде
		f. е щял да отиде	нямало е да отиде
		i. би отишел	не би отишел
5.	ако отидеше	e. щеше да отиде	нямаше да отиде
		i. би отишел	не би отишел
5.	ако имаше пари	e. щеше да отиде	нямаше да отиде
		h. щеше да е отишел	нямаше да е отишел
		i. би отишел	не би отишел
6.	ако ще отивате	a. (see example)	
		c. " "	
		d. " "	

(translation)

1.	if (he) goes	a.	(she) goes	(she) is not going
		d.	(she) will go	(she) will not go
		h.	(she) might go	(she) might not go
			(she) would go	(she) would not go
		i.	go!	don't go!
2.	if (he) has gone	a.	(she) is going	(she) is not going
		c.	(she) has gone	(she) has not gone
		d.	(she) will go	(she) will not go
		g.	(she) will have gone	(she) will not have gone
		i.	go!	don't go!
3.	if (he) had gone	e.	(she) would have gone	(she) would not have gone
		h.	(she) would have been gone	(she) would not have been gone
		i.	(she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
4.	if (he) had gone	b.	(see example)	
	(hearsay)	f.	(she) would have gone (hearsay)	(she) would not have gone (hearsay)
		i.	(she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
5-3	if (he) had gone	e.	(she) would have gone	(she) would not have gone
		i.	(she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
5-3	if (he) had had money	e.	(she) would have gone	(she) would not have gone
		h.	(she) would have gone	(she) would not have gone
		i.	(she) might / would have gone	(she) might / would not have gone

6. if you are going to go (or, intend to go)

The accompanying chart is meant to be self-explanatory. The most frequent combinations are given, with translations on the opposite page. 'He' is used in the protasis and 'she' in the apodosis simply to have different subjects. The Bulgarian examples are all masculine.

As far as possible, the same verb is used throughout on the chart. As not all combinations are found with /otidə/, other verbs are used where necessary. Sample sentences for each of these are:

1a	Ако Иван отиде там, и аз отивам.	If Ivan goes there, I'm going, too.
1a n	Ако той отиде, аз не отивам.	If he goes, I'm not going.
1d	Ако Иван отиде там, и аз ще отида.	If Ivan goes there, I'll go, too.
1d n	Ако той отиде, аз няма да отида.	If he goes, I won't go.
1i	Аз бих отишел, ако Мария отиде.	I might go, if Maria goes.
1i n	Аз не бих отишел, ако тя отиде.	I might not go, if she goes.
1j	Иванчо, ако батко ти отиде, иди и ти!	Johnny, if your big brother goes, you go too!
1j n	Ако той отиде, ти не отивай!	If he goes, don't you go!
2a	Ако той е отишел, и аз отивам.	If he has gone, I'm going, too.
2a n	Ако той е отишел, аз не отивам.	If he has gone, I'm not going.
2c	Ако Иван е отишел, аз зная, че и Мария е отишла.	If Ivan has gone, I know that Maria has gone, too.
2c n	Ако Иван е отишел, аз зная, че тя не е отишла.	If Ivan has gone, I know that she hasn't gone.

2d	Ако той е отишел, и ние ще отидем.	If he has gone, we'll go, too.
2d n	Ако те са отишли, ние няма да отидем.	If they have gone, we won't go.
2g	Ако той е отишел, и тя ще е отишла.	If he has gone, she will be [probably] be gone, too
2g n	Ако той е отишел, тя няма да е отишла.	If he has gone, she [probably] will not have gone.
2j	Иванчо, ако батко ти е отишел, иди и ти!	Johnny, if your big brother has gone, you go, too!
2n j	Иванчо, иди, само ако батко ти не е отишел.	Johnny, go only if your big brother hasn't gone.
2j n	Ако батко ти е отишел, ти не отивай!	If your big brother has gone, don't you go!
3e	Ако бях отишел, щях да получа това.	If I had gone, I would have gotten that.
3e n	Ако го бях гонил, аз нямаше да съм тук.	If I had chased him, I wouldn't be here.
3h	Ако Иван беше отишел, и жена му щеше да е отишла.	If Ivan had gone, his wife would have gone, too.
3h n	Ако той не беше отишел, и жена му нямаше да е отишла.	If he had not gone, his wife would not have gone, too.
3i	Ако бях отишел, аз бих получил парите.	If I had gone, I would have received the money.
3i n	Ако бях отишел, аз не бих получил парите.	If I had gone, I wouldn't have gotten the money.
4b	Ако Петър е бил отишел на кино, защо палтото му беше на стола?	If Peter had gone to the movies, why was his coat on the chair?

4bn	Ако е бил отишел в къщи, защо колата му не беше в гаража?	If he had gone home, why wasn't his car in the garage?
4e	Ако е бил отишел в къщи, колата му щеше да бъде в гаража.	If he had gone home, his car would have been in the garage.
4en	Ако е бил отишел на кино, колата му нямаше да бъде в гаража.	If he had gone to the movies, his car wouldn't have been in the garage.
4i	Ако той е бил отишел в къщи, колата му би била в гаража.	If he had gone home, his car would have been in the garage.
4in	Ако той е бил отишел на кино, колата му не би била в гаража.	If he had gone to the movies, his car would not have been in the garage.
5e	Ако Иван имаше пари, той щеше да отиде.	If Ivan had had money, he would have gone.
	Ако го гонех, щях да го стигна.	If I had been chasing him, I would have caught him.
5en	Ако го гонех, нямаше да съм тук.	If I had been chasing him, I wouldn't have been here.
5h	Ако Иван имаше пари, той щеше да е отишел до сега във Варна.	If Ivan had had money, he would [already] have gone to Varna by now.
5nhn	Ако той нямаше пари, той нямаше да е купил всичко това, което виждате.	If he hadn't had money, he would not have [by now] bought all this that you see.
5i	Ако имах пари, бих отишел във Варна.	If I had had money, I would have gone to Varna. or If I had money, I would go to Varna.

5in	Ако имах пари, аз не бих отишел във Варна.	If I had had money, I would not have gone to Varna, or If I had money, I wouldn't go to Varna.
6a	Ако ще отивате на черква, защо не почнете да се обличате?	If you are going to go to church, why don't you begin to get dressed?
6cn	Ако ще отивате на черква, защо Иван още не е станал?	If you are going to go to church, why hasn't Ivan gotten up yet?
6d	Ако отивате на черква, ще трябва да тръгнете по-рано.	If you are going to go to church, you will have to leave earlier.

Grammatical Drill

GD 15.1 Verb: Conditional Sentences with /ako/

GD 15.1.1 Sample Drill

After drilling the following sentences, the student should identify each sentence as belonging to one of the types described in Note 15.1. Further drill may be had by using other types of sentences with the same verb.

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.	Ако не ме боли зъб, няма да отида на зъболекар.
Ако ме болеше зъб, щях да отида на зъболекар.	Ако не ме болеше зъб, нямаше да отида на зъболекар.
Ако ме боли зъб, аз бих отишел на зъболекар.	Ако не ме боли зъб, аз не бих отишел на зъболекар.
Ако вие бутате (колата) и аз ще бутам.	Ако вали, ние няма да заминем.
Ако той го е взел, писмото нямаше да бъде тук.	Ако бяхме побързали, щяхме да заминем.

Ако имаше пари, тя би взела къщата.

Ако аз се върна и тя се връща.

Ако говорите високо, всички ще Ви чуят.

Ако ми дадете колата, заминавам още сега.

Ние щяхме да сме по-добре, ако той живееше с нас.

Аз няма да мога да замина, ако сте забравили багажа ми.

Ако те са го били завели там, защо той казва, че никога не ги е бил виждал?

Ако закъснеем, няма да ни дадат книгата.

Ако не занесете книгата, няма да получите друга книга.

Ако Вие започнете да работите и аз ще започна.

Ако Вие не бяхте започнали да работите и аз нямаше да започна.

Ако Иванчо не знаеше урока, той не би отишел на кино.

Ако Вие не излезете, аз ще изляза.

Ако сте си измили ръцете, седнете да ядете!

Ако искаш хляб, иди и си вземи!

Ако се нуждаеше от шапка, тя би си купила.

Ако го беше облепил добре с марки, писмото нямаше да се върне от пощата.

Ако го видите, кажете му, че съм тук.

Ако изгладиш добре костюма ми, отиваме на театър.

Ако ви бях дал колата, бихте ли заминали?

Не му давайте парите, ако не Ви донесе нещата.

Ако сте живяли там, Вие трябва да познавате брат ми.

Ако той беше забравил багажа си, ние щяхме да заминем без него.

Ако я бяхте завели до там с колата, тя щеше да вземе до сега нещата.

Ако тя е заминала, защо не заминете и вие?

Ако той не заповядва толкова много, ние ще работим много по-добре.

Ако той не заповядваше толкова много, ние щяхме да работим по-добре.

Всичко това нямаше да стане, ако децата играеха в стаята.

Ако тя е излезла, защо палтото й е тук?

Ако писмото беше изпратено, ние би трябвало да го получим до сега.

Ако е бил налял бензин, ние би трябвало да имаме сега бензин в колата.

Ако ми се бяхте обадили преди да заминете, аз бих могъл да Ви дам нещата да ги занесете на Попов.

Ако Мария го обичаше, тя нямаше да го остави.

Ако времето се оправи, ще отидем на разходка.

Ако не бяхте пили от тази чаша, сега нямаше да сте болен.

Ако не бяха му помогнали, той щеше да има неприятности.

Вие щяхте да го видите, ако бяхте почакали.

Ако Ви бяха предложили повече, бихте ли я дали?

Ако не бяхме се приближили, не бихме могли да го видим.

Ние ще си отидем, ако вие продължавате да говорите за него.

Иван щеше да бъде по-добре, ако работеше при мен.

Ако тя се радваше, че той пристига, тя би отишла на гарата.

Ако ще ги развеждате из града, Вие трябва да тръгнете сега.

Ако сте сложили чиниите на масата, те би трябвало да са тук.

Ние нямаше да имаме тези неприятности из пътя, ако бяхме сменили акумулатора.

Ако температурата е спаднала под нулата, защо вали дъжд, а не сняг?

Аз бих го видял, ако той беше стигнал преди мен.

Ако учите, ще успеете.

Ако се бяха обърнали, те биха ме видяли.

Ако той още не е отпътувал, ще мога да му дам нещата.

Вие няма да влезете в стаята, ако не платите наема.

Защо да не Ви даде колата си, ако го помолите?

Ако той е пратил писмото отдавна, тя би го получила до сега.

Ако предпочитато вино, ще Ви дадем вино.

Ако той продава колата си, купете я!

Ако ще пътувате с кола, защо купувате билети за влак?

Ако пътувате с кола, ще стигнете за пет ча̀са.

Ако сте пътували с кола, защо идвате от гарата?

Ако бяхте пътували с кола, щяхте да стигнете по-бързо.

Ако палтото е струвало само десет долара, защо не го купи?

Ако го съжаляваш, защо не му дадеш няколко лева?

Аз щях да дойда на гарата, ако ми бяхте съобщили.

Ако са му били услужили и той е щял да им услужи.

Съобщете ми, ако не успеете да тръгнете.

Ако сте били чакали, щели сте да го видите.

Ако не сте яли, седнете да ядете!

GD 15.1.2 Transformation Drill

Go through the examples given in GD 15.1.1 and make variations along the following lines:

1. Change the subject (or subjects).

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме боли ръката, ще отида на доктор.

2. Change a singular to plural and vice versa.

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме болят зъбите, ще отида на зъболекар.

3. Change a statement into a question and vice versa.

Ако Ви боли зъб, ще отидете на зъболекар.

Ако Ви боли зъб, ще отидете ли на зъболекар?

4. Answer questions thus formed, both into affirmative and negative.

Ако Ви боли зъб, ще отидете ли на зъболекар?

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако не ме боли зъб, няма да отида на зъболекар.

5. Change the tense of the verb (or verbs) to another of the types being drilled.

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме болеше зъб, щях да отида на зъболекар.

GD 15.1.3 Substitution Drill

Substitute the proper Bulgarian forms for the underlined words, as indicated by the English on the right, making any other necessary changes.

Ако взема пари, ще замина.	receive
	buy a coat
Ако тя се върне и аз се връщем.	go
	go

Ако говорите високо с него, всички ще чуят.	ask him turn
Ако Ви бях дал колата, бихте ли заминали?	buy a suit go
Ако той не донесе нещата, не му давайте парите!	send send
Ако не сте взели багажа си, Вие няма да заминете.	forget travel
Ако той беше забравил багажа си, ние щяхме да пътуваме без него.	leave depart
Ако закъснеем, няма да ни дадат нещата.	don't go receive
Ако те са заминали, защо не заминете и вие?	go go
Ако Вие не бяхте заминали, аз щях да изляза.	go out tell him
Ако беше му казал, той би отишъл.	ask him stay, remain
Ако напишеш писмото до 10 часа, аз ще го изпратя.	finish bring
Ако бяхте почакали, щяхте да го видите.	stay hear
Ако тя поиска, отиваме ли във Варна?	agree leave, depart
Ако продадете къщата, ще Ви взема колата.	buy give

GD 15.1.4 Translation Drill

Translate the following sentences:

1. If I have money, I will buy it.
If I had had money, I would have bought it.
If I had money, I might buy it.
If I had had money, I might have bought it.

2. If he knows that Maria is there, he will go.
If he had known that Maria is there, he would have gone.
If he knew that Maria is there, he might go.
If he had known that Maria is there, he might have gone.

3. If they leave, they will not see the performance.
If they had left, they would not have seen the performance.
If they left, they might not see the performance.
If they had left, they might not have seen the performance.

4. If he tells me [to], I will bring the books.
If he had told me, I would have brought the books.
If he told me, I might bring the books.
If he had told me, I might have brought the books.

5. She will not buy the hat, if she does not like it.
She would not have bought the hat, if she had not liked it.
She might not buy the hat, if she does not like it.

GD 15.2 Verb: New Verbs

Imperfective only:

застраховам

а. Какво правите тук, Иванов?	Защо я застраховате?
Застраховам къщата си.	Застраховаме я в случай, че стане нещо.
в. ---	
с. ---	
а. Утре ще застраховаме къщата.	Борис иска да застрахова къщата.
в. Иван се застрахова за много пари.	Застраховахме къщата си за сто хиляди.
с. Баща ни е застраховал къщата ни и всичко в нея.	Мария не е застраховала колата на сина си.

Past Passive Participle

Къщата ни не е застрахована.	Колата и къщата му са застраховани.

Imperative

Застраховайте първо къщата и след това колата!	Не застраховайте колата; тя е стара.

компликирам

а. Вие много компликирате нещата. Елена обича да компликира нещата.

в. Защо компликирахте работата, че никой (нищо) не може да разбере?

с. Борис е така компликирал всичко, че не мога да разбера, ще заминаваме ли или не.

Past Passive Participle

Всичко е така компликирано, че нищо не мога да разбера.

Работата е по-компликирана от колкото мислите.

Perfective - Imperfective Verbs:

забраня - забранявам

а.(Вие) Забранявате ли на децата си да излизат вечерно време?	Да, ние им забраняваме, защото са още малки.
в. Когато те бяха малки, ние им забранявахме да пият вино.	Когато бях малък, баща ми ми забраняваше да излизам вечерно време.
с. Вярно ли е, че родителите му забранявали да пие вино?	Аз чух, че жена му му забранявала да излиза вечер!
а. Вие трябва да му забранѝте да пие!	Искам да му забраня, но не мога.
Утре ще ми забранят да пия.	Ние ще Ви забраним да влизате в нашата къща.
в. На Петър му забранѝха да пътува с кола.	Жена му му забрени да излиза с приятели.
Защо му забранихте да излиза?	Забраних му, защото е още малък.
с. Вярно ли е, че тя Ви забранѝла да излизате?	Родителите им забранили да пият вино.

Past Passive Participle

В този ресторант е забранѐно да се пие вино.	Официалните костюми са забранени тук.

Imperative

Иване, забрани на брат си да пие!	Не му забранявай! Борис е вече голям.
Забранете им да влизат в градината!	Не им забранявайте! В градината е много хубаво сега.

занеса - занасям

а. Защо занасяте книгата на Попов?	Занасям му я, защото е негова. Иван Ѝ занася всеки ден по една книга.

в. Докато му занасях една книга, аз мислех как да взема друга.	Мария му занасяше два пъти в седмицата книги.
с. Вярно ли е, че той Й е занасял често книги?	
а. Аз трябва да Й занеса книгата още днес.	Ние ще Й занесем нещата след обед.
в. Аз Й занесох една книга.	Защо не Й занесохте нещо по-хубаво?
с. Иван Й занесъл няколко книги.	Мария сама занесла багажа си на гарата.

Past Passive Participle

Всички неща са занесени на гарата.	Нейният багаж още не е занесен.

Imperative

Занеси нещата ми в стаята!	Не му занасяй нещата в стаята!
Занесете тази книга на Мария!	Не я занасяйте на нея, занесете я на него!

изненадам - изненадвам

а. Аз често го изненадвам да не работи.	Вече два пъти го изненадват да се храни в кантората.
в. Ние го изненадвахме няколко пъти да не работи.	Когато той работеше в банката, често го изненадваха да не е на мястото си.
с. Ние сме го изненадвали да пие вино.	Жена му го е изненадвала много пъти с хубави подаръци.
а. Ние ще ги изненадаме с нашето пристигане.	Борис иска да изненада жена си с един хубав подарък.
в. Жена ми не ме изненада с подаръка си.	Аз ги изненадах много, когато им казах, че заминавам за Америка.
с. Хубавият подарък я изненадал.	Децата изненадали родителите си с пристигането си.

Past Passive Participle

Аз бях много изненадан от хубавия подарък.	Всички бяха изненадани от това, което Борис направи.

Imperative

Изненадайте баща си с един хубав подарък!	По-добре не го изненадвайте, защото той е болен.

облепя - облепвам

a. Облепвам писмото с марки.	Защо облепвам пакета с толкова много марки?
в. Ние облепвахме пакетите, когато тя пристигна.	Когато го видяхме, той още облепваше пакетите с марки.
с. Аз съм облепвал много писма.	Жена ми още не е облепвала пакети.
a. Защо не искате да облепите пакета?	Ние ще го облепим и ще го пратим.
в. Аз облепих писмото с по-малко марки и го върнаха.	Ние облепихме пакета с повече марки.
с. Облепили *веднага писмата и ги пратили.	Елена не е облепила този пакет с марки.

*immediately

Past Passive Participle

Писмото е облепено с по-малко марки.	Пакетът е облепен с повече марки.

Imperative

Облепете писмото с още две марки!	Не го облепвайте! Ние няма да го пратим.

платя - плащам

see verb предплатя - предплащам in GD 7.2.1.

позволя - позволявам

а. Аз не позволявам на децата да излизат вечер.	На това място не позволяват да се пие бира.
в. Баща ни не ни позволяваше да ходим сами на кино.	Родителите ни позволяваха да играем с Борис.
с. На мен са ми позволявали два пъти да излизам.	Баща му ни е позволявал да играем в градината.
а. Ще ни позволите ли да влезем?	Ще ви позволим, ако платите.
в. Не ми позволиха да вляза.	Аз му позволих да отиде на кино.
с. Баща ни ни е позволил да пием бира.	Не са му позволили да влезе в киното.

Past Passive Participle

Представлението е позволено за деца.	Пиесата е позволена за деца.

Imperative

Позволете ми да взема още една чаша.	Не му позволявайте!

препоръчам - препоръчвам

а. Докторът ми препоръчва да отида във Варна.	На него му препоръчват да отиде на планината.
в. Докторът ми препоръчваше да лежа, но аз станах.	На мен ми препоръчваха да отида там, но аз не отидох.
с. Вярно ли е, че са Ви препоръчвали да лежите на легло?	
а. Аз знаех, че той ще ми препоръча да отида там.	Защо не му препоръчате Варна?
в. Аз му препоръчах Варна, но той отиде на планината.	Елена ми препоръча да видя това представление.

c. На мен са ми препоръчали да лежа на легло.	Докторът му препоръчал да ходи бавно.

Past Passive Participle

На нея й беше препоръчано да не яде месо.	Шапката й беше препоръчана от жена ми.

Imperative

Докторе, препоръчайте ми нещо, за да ям по-добре.	Не му препоръчвайте нищо!

прибера (се) - прибирам (се)

a. Ние пребираме нещата си и заминаваме.	Аз се прибирам всяка вечер към шест часа в къщи.
в. Когато ги видяхме, те още прибираха нещата си.	Ние се прибирахме в къщи, когато Петър се обади.
c. Вярно ли е, че той се прибирал късно в къщи?	Аз чух, че жена му прибирала нещата за да заминат.
a. Ще прибера децата и ще дойда.	Ще се прибера към седем часа.
в. Елена прибра нещата, защото щеше да вали дъжд.	Аз се прибрах след всички други.
c. Иванка прибрала децата към осем часа.	Всички се прибрали преди дъжда.

Past Passive Participle

Децата са прибрани и измити.	Багажът е прибран в една стая.

Imperative

Деца, приберете се в къщи, че ще вали.	Не прибирайте още багажа! Имаме време.
Приберете нещата си, че ще се храним.	Не се прибирайте по-късно от осем часа!

справя се - справям се

а. Аз се справям лесно с децата.	Иван не се справя лесно с жена си.
в. Дядо Васил се справяше лесно в града.	Ние се справяхме няколко пъти за пътя.
с. Елена се справяла лесно с мъжа си.	Справяли се няколко пъти за пътя и все пак не го намерили.
а. Аз ще се справя с децата, но жена ми не може да се справи с тях.	Ще можете ли да се справите из града?
в. Жените ни се справиха лесно из пазаря.	Ние се справихме бързо с всичко.
с. Жена ми се справила на пазаря и без мен.	Иван не се справил на гарата и те не знаели, кога тръгва влака.

Imperative

Справете се на гарата, кога заминава влакът за София!	Не се справяйте на пощата, справете се на гарата!

Listening In

Изпращане на пакети за чужбина.

Иванка и Борис.

И. Борисе, знаеш ли къде е колетната служба?

Б. Да, в пощата. Защо?

И. Би ли ми помогнал в изпращането на няколко пакети за Америка? Аз зная, че е комплицирана работа и сама не бих могла да се справя.

Б. Първо на първо, трябва да направим декларация на всичко в колета.

И. Зная, че някои неща са забранени за износ.

Б. Да, няма никакъв смисъл да се опитваш да ги пратиш, защото като занесем пакета на пощата, трябва да го отворим на самото гише.

Ще бъде много повече работа да се изваждат нещата и прави нова декларация.

И. Разбира се.

Щом са забранени няма да ги пращам.

Б. Препоръчан ли ще пратиш пакета?

И. Не, обикновена бързина, но бих искала да го застраховам.

Б. Това ще е лесно.

Ще облепят пакета с марки и ще ти дадат разписка.

И. Гербови ли марки?

Б. Не, гербовите марки са само за документи.

Надявам се, че този за когото е пакетът, няма да плаща мито.

И. Не, това са едни малки подаръци с които искам да ги изненадам.

Четиво

Иван и Петър отиват в София

Продължение 3

Тук пътят беше павиран от скоро и пътуването беше много приятно. Сега колата вървеше бързо и гладко по хубавото шосе. Времето беше извънредно приятно. По това време на годината всичко е зелено, а от планината идва приятен, чист въздух. Скоро излезоха от Балкана и влезоха в Софийското поле. На края на хоризонта се показа хубавата Витоша, а до нея от ляво се виждаха вече къщите на града, особено златните куполи на храма Александър Невски. След като минаха покрай три села и една малка гара, те се приближиха до железния път, който вървеше сега паралелно със шосето. Тъкмо сега пристигаше и влакът от Варна. Той ги стигна и няколко време вървяха заедно докато се приближиха до Софийската гара. След малко влакът влезе в гарата, а колата си продължи пътя към София. Преди да влезат в града, те се отбиха от главния път, защото дядо Васил имаше малко работа на Пиротска улица. Затова те трябваше да минат по крайните улици на града, за да могат да излезат направо на Пиротска. Тази част на града не им направи голямо впечатление. Не беше това, което те мислеха за София, но не беше и толкова лошо. Например улиците не бяха павирани, но бяха доста широки, прави и чисти. Къщите бяха малки и стари, но имаха чисти, хубави градини. По едно време минаха покрай едно високо, ново здание. Дядо Васил им каза, че това било кооперативно здание на работниците и чиновниците от гарата. Тук имаше и един малък пазар за тези, които живеят наблизо, за да не трябва да отиват в града, когато им трябва нещо.

/Следва/

Иван и Петър отиват в града

Нови думи

впечатление впечатления	impression	въздух	air
		вървя (I) /повървя/ (P)	go, walk
Витоша	mountain near Sofia		

железен железна	pertaining to iron
заедно	together
зелен зелена	green
кооперативен кооперативна	cooperative
краен крайна	pertaining to end
лош лоша	bad
особено	especially
паралелно	(in) parallel (fashion)
прав права	straight, erect
работник работници	worker
софийски софийска	pertaining to Sofia
хоризонт хоризонти	horizon
част части	part, unit, share
широк широка	broad, wide
поле полета	field
покрай	alongside of, by, past

Въпроси

1. Какъв беше пътят на това място?
2. Какво беше пътуването по такъв павиран път?
3. Как вървеше колата по хубавото шосе?
4. Какво беше времето?
5. Какво идваше в това време от планината?
6. Къде влезоха те, след като излезоха от Балкана?
7. Когато влезоха в Софийското поле, какво се показа пред тях на хоризонта?
8. Покрай какво минаха те преди да се приближат до железния път?

9. Какво видяха те в това време?

10. Кой вървеше по-бързо - влакът или колата на дядо Васил?

11. До кога вървяха колата и влакът заедно?

12. Какво стана след това?

13. Какво направи дядо Васил преди да влезе в града?

14. Защо дядо Васил се отби от главния път?

15. За да излезат направо на Пиротска, къде трябваше да минат те?

16. Направи ли тази част на града голямо впечатление на децата?

17. Какви бяха къщите в тази част на града?

18. Какви бяха улиците в тази част на града?

19. София в тази си част беше ли това, което те мислеха за нея?

20. Покрай какво минаха те по едно време?

21. Какво им каза дядо Васил за това здание?

22. Какво още видяха те до това здание?

23. За кого беше този малък пазар?

24. Защо този пазар беше направен за тези, които живеят в тази част на града?

☆ U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE : 1961 O - 619815